

RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
XII. kötet

RÁKOSI VIKTOR
SIPULUSZ HUMORESZEI

HARMADIK SOROZAT

RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET R.-T.
BUDAPEST, MCMXIII

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

TIZENKÉT ŐSZ HAJSZÁL.
A MENEKÜLT.
RAB MÁRTON FOGSÁGA.
AZ ABSZOLUT BECSÜLETESSÉG HAZÁJA.
A „TUBARÓZSA”.
A VÖRÖS NADRÁG.
AZ ÓRA.
MEGADTA NEKEM A KORMÁNY.
LOVAGIAS ÜGYEM.
BERGER.
A MI FARMEREINKRŐL.
REJTÉLYES TÖRTÉNETEK.
HÁROM ÓRA BÁTYUBAN.
A TRIBÜN.
A MI TELEPÜNK.
PÁRBAJOM CINISELLIVEL
HÖSTETTEINK.
MIT VÉTETTEM ÉN HÓKÖM MÁTYÁSNAK?
A SZAKÁCSKÖNYV.
A TEHÉN.
A DAJKÁK.
EGY FEJETLEN EMBER PÁLYAFUTÁSA.
AZ ÓRA.
KLIKKEK ALKONYA.
EDGÁR HALÁLA.
TÖRTÉNET LEENDŐ ÖZVEGYEMRŐL.
LE A HUSSAL!
A TATÁRSZÓSZ.
A MI MELLÉKLETÜNK.
AZ ALAPÍTÓ.
A NEFELEJTS-UTCAI PÁRBAJ-CODEX.
AMERIKAI KÁVÉS A LOGODY-UTCÁBAN.
NE FÜRÖDJÜNK BUDÁN.
A FÉRJ ELBESZÉLÉSE.
A NEVELŐ.
ÉJSZAKA AZ ÁLLOMÁSON.
A REFORMER.
SÁRA ÉS BERNÁT.
KESZTE PÁL HALÁLA.
KIRÁNDULÁS.
MINDENNAPI TÖRTÉNET.
LAJTORJA UR.
ÖRÖKSÉGEM.
HOVÁ LETT A BUENOSZ-AYRESZEM?
SPECHT JÁNOS TÖRTÉNETE.
LÉGHAJÓBA FOGOTT SASOK.
HOGY LETTEM ÉN A NÉPSZINHÁZ IGAZGATÓJA
A TUDOMÁNY HASZNA.
PLÁGIUM.
A TELEK.

TIZENKÉT ŐSZ HAJSZÁL.

Elmondom az én tizenkét ős hajszálamnak a történetét. Ez a tizenkét ős hajszás az 1888-ik évben támadt, havonként egy. Ha aztán a történet már meg lesz örökítve, akkor nyugodtan kihuzhatom őket. Mert ez a sors vár tizenkét hősmre.

Januárban az állatkert nagy sorsjátékot rendezett, mert az állatok erősen hullottak. Ujlesztendei ajándéku én is kaptam egy sorsjegyet s lázas kíváncsisággal vártam a huzás napját. Csak a medvétől rettegtem, hogy megnyerem, legjobban szerettem volna egy kis tengeri malacot, mely hivatva lett volna pótolni az elmaradt ujlesztendei malacot.

Nyertem egy beteg vaddisznót. Mikor kimentem az állatkertbe megnézni, szerencsémre már haldoklott. A felügyelő azt állította, hogy élélhet még két esztendeig. Én nagylelkű arccal lemondtam róla az állatkert javára, de nem fogadták el. A felügyelő azt mondá, hogy örülnek, ha megszabadulnak tőle. Én erre kijelentettem, hogy majd másnap érte jövök.

- Elküldjük mi azonnal, egy jó erős vasketrecben, - felelt az udvarias felügyelő.

- Nem, nem, majd holnap.

- Ugy? Ön le akarja nyakáról rázni a vaddisznót? Ezt nem engedhetjük. Az állatkertre nagy veszteség háramlanék ebből. Hé, oroszlanosok! - kiáltott be a kopár erdőbe.

S fölmerült két nyugat-ferencvárosi oroszlanetető hatalmas alakja. Fogcsattogatva közeledtek.

- Ezt az urat ne ereszszétek ki az állatkertből, - s e parancs után a zordon felügyelő távozott.

Hat óra volt, éppen az oroszlanok etetési ideje s a két óriás magával vitt az „oroszlan-lak” föliratu épületbe. Itt egyszerűen betettek a párduckalítkába s csak egy vékony pléhlemez választott el a husszagtól izgatottan bömbölő fenevadtól. Az etetők a véres darabokra szabdalt húst berakták a többi ketrec egyik felébe s aztán rábocsátották az oroszlan-, párdúc- és leopárdokat. Körülöttem már minden ketrecben faltak a vadak. Csak az én ketrecem elválasztó ajtaját kaparta még hiába az illető párdúc. Ekkor támadhatott az első, a januári ős hajszálam. Hirtelen elordítottam magamat:

- Viszem a disznót.

Az oroszlanetetők már el is feledtek, s megdöbbenve nyitották ki az ajtót. A mint én ezen kiléptem, rohant be a másikon a párdúc, egyenesen utánam, azt hívén, hogy a napi husporciója menekül. Sokáig nem felejttem el azt a pofát, melyet utánam vágott, mikor az ajtó lecsattant előtte.

E percben jelent meg a felügyelő s kezét vállamra téve, mondá:

- Ön a szerencse gyermeke. A nyert disznó megdöglött.

- Hála Istennek, - kiálték, s ezzel rohantam boldogan haza. Este vettem csak észre ujdonaúj ős hajszálamat.

Februárban egy kitűnő magánkifőző helyre tettem szert, a hol havi 15 forintért kitűnő ebédet kaptam. Az volt a szokás, hogy a mintegy tizenöt-husz tagból álló társaság betürendben vett a tálból. A mint én beléptem, két T-vel és egy W-vel kezdődő ur kilépett, s egyszerre én lettem az utolsó.

Sohase felejttem el azokat a rostélyos-csontokat, Dunavízzel háromszor föleresztett leveseket, melyek énhozzám leérkeztek. A mi élvezhető volt a tálakban, azt az utolsó előtti rendesen mind kivette, s nem hallgatott senki a háziasszonynak arra a kérésére, hogy tessék jobban beosztani a dolgot.

Egy napon a háziasszony új vendéget vezetett be.

- Wittenberg ur, - mutatá be a társaságnak.

Csendes derűség futott végig a társaságon. Sokan sajnálkozólag néztek a jól táplált fiatal medikusra. Én két kézzel kaptam rajta s kezét erőteljesen megrázva, bemutatám magamat. Végre egy ember, a ki utánam következik!

Leült mellém a kijelölt helyre s láttam, hogy milyen jóízűeket nyel, mikor távolról a rogyásig megrakott kolbászos tálát közeledni látta.

Nem számolt a közbüleső éhes kosztosokkal, kik csattogva meritették villáikat a pöfögő töltelékekbe.

Aznap szegény Wittenberg azt a madzagot ebédelte föl, melylyel a kolbász össze volt kötözve.

Másnap rostélyosról hátrahagyott sült hagymában dőzsölt.

Harmadnap fejedelmileg lakmározott egy öreg tyuk balszárnán.

Negyedik nap megszökött.

Nem láttuk három hétig s azalatt újra én nyögtem az utolsó kosztos bús igáját.

Három hét múlva újra megjelent. Én ragyogó arccal siettem eléje s már messziről kiáltám, „hogyan van, édes Wittenberg ur?”

- Árpási, kérem, Árpási, - felelt mosolyogva, s a hivatalos lapnak egy példányát előhuzta a zsebéből. Hátra tántorodtam.

A nyomorult Árpásira magyarosította a nevét. Diadalmas léptekkel az asztalfőhöz sietett, elfoglalta s a töltött káposztából, pokoli gúnnyal, négy töltelékot vett. Nekem egy fél káposztalevél jutott.

Másnap megszöktem. De a második ősz hajszálam akkor már megvolt.

A *márciusi* 3-ik számú ősz hajszálamat attól a fölfedezéstől való ijedtemben kaptam, hogy - kopaszodni kezdek. S különös! Éppen a barna hajszálaim kezdtek fogyni. A már egyszer megőszült hajszál magától sohase hull ki.

Áprilisban kezdték rebesgetni Baross miniszter korszakalkotó nagy tervét, a vasuti személyforgalom reformját, mely az utazást hallatlan olcsóvá teszi.

- Jézus Mária! az anyósom ezentul 25 krajcárért bármikor feljöhet Pestre, - kiálték azonnal.

Ettől támadt a negyedik ősz hajszál.

Sőt ijedtségem oly nagy volt, hogy még a következő hónapban is keletkezett tőle egy ősz hajszálam. Az ötödik számú, a *májusi*. S hogy egy hatodik, hetedik és nyolcadik nem ettől keletkezett, annak köszönhetem, hogy eszembe jutott, hogy én épp oly olcsón elutazhatom előle. A hatodik hajszálamnak, - sajnos, - nincsen története. Ez magától keletkezett. Öregszünk.

A hetediknek oka a *juliusi* meleg. Eltikkadva összerogytam az utcán s nem tudom, meddig hevertem ott, mikor egyszerre csak elkiáltja magát valaki: „Jönnék a mentők!” Ijedtemben rögtön magamhoz tértem. Mert borzasztó az, mikor egy egészséges eleven embert föl akarnak élesztetni. Ezuttal megmenekültem a mentőktől, de az ősz hajszál nem maradt el.

Augusztusban elverte a jég az én kis budai szőlőmet. Mellette van a szabómé. Az megmaradt. S még én tartozom ennek az embernek 150 forint szabókontóval. 8-ik szál.

Szeptemberben az ő szőlejét megette a filloxéra. Ennek én nagyon megörültem, a min ő nagyon megharagudott s pörrel behajtotta rajtam a tartozásomat. Így az ő filloxérája is engem evett meg. 9-ik szál.

Októberben Töröknél fölfedeztem egy ilyen című olajat: „Nincs többé ősz haj.” Szorgalmasan kezdtem használni s képzeljék! nemcsak az októberi, de a *novemberi* hajszálam is megőszült tőle.

Decembertől már semmi jót se vártam. És csakugyan, a közepe táján behív magához a hivatalfőnököm, leolvasszék 42.000 forintot s felszólít, hogy vigyem el a vámházba.

- Uram! én családapá vagyok, ne tegyen szerencsétlenné.

- Csak vigye el.

- Nem, azt nem tehetem. Miért akar engem tönkretenni?

- Hogyhogy?

- Mert ha elvesztem, akkor azt mondják, hogy elsikkasztottam s becsuknak; ha pedig egyszerűen elsikkasztom, akkor is becsuknak. Tehát mindenképp becsukás a vége.

- Hát adja át hiány nélkül.

- Nem fogják elhinni, hogy hiány nélkül átadtam. Még a vámházban is lehetetlenségnek, optikai csalódásnak fogják tartani. És becsuknak.

- Eh, elvégre megtörténhetik az a csoda is, hogy akad valaki, a ki nem sikkaszt.

Vállalkoztam rá, de csak úgy, hogy az erkölcsnemesítő egyesület két vezértagja velem jött tanúnak.

Ez után keletkezett a tizenkettedik ősz hajszálam. Ha őszülésem ily körülmények közt megy tovább, akkor, adj óh uram, a te szolgálodnak gyors kopaszodást és vele nyugalmas életet.

A MENEKÜLT.

Hangversenyen mindig mellettem ült, programot kért tőlem és cukorral kínálgatott. Kávéházban kabátját az enyémre akasztotta s belebeszél a sakkjátékomba. Egypárszor elcserélte a cilinderemet is, ott hagyván helyette rossz szürke kalapját, de másnap mindig visszahozta. Egyszer aztán megszólítottam:

- Uram, meguntam már ezt a rendszeres tévedést.
- Nem tévedés ez, uram. Én készakarva viszem el az ön kalapját. Minden héten háromszor zongora-órát adok egy előkelő családnál.
- Nos, aztán?
- Oda nem mehetek olyan kalapban, mint az enyém.
- Legalább ne vigye el mindig az enyémet.
- Kérem, kérem, kinek néz engem? Nem szoktam elvinni *idegen* ember kalapját. Aztán meg az öné éppen passzol a fejemre. Ez a formájú kalap legjobban tetszik nekem, éppen az én ízlésem.
- Legalább mutassa be magát, hogy tudjam, kinek a kalapját viselem.
- Fleur Péter, francia menekült vagyok.

Rábámultam.

- Menekült?
- Nem személyesen menekültem. Őseim hagyták ott Franciaországot, a forradalom alatt.
- Mik voltak az ön ősei?
- Udvari kocsisok, ő dicsőült felsége, XVI. Lajos személye körül, - s megemelte a kalapját, vagyis inkább a kalapomat, mert már menni készült.
- Miért nem megy haza Franciaországba? - kérdém.
- Holnap bővebbet, - felelt ő, s tovavágtatott, nem is fizetvén.

A kávé odajött hozzám, s szóla:

- Mit beszélt Fleur úrral?
- Szídtuk a kávéházat.
- Inkább fizetné meg az a svihák a kilencezerhétszáz kapucinert, a mivel tartozik.
- Jézus Mária! hisz ha kapucinerben fürdik, se tud annyit elfogyasztani.
- Fleur ur ebből él. Pénzét zenére költi, s kapuciner mellett átkoplalja az életet.

Kezdett ez az ember érdekelni. Egy francia menekült, a ki kilencezerhétszáz kapucinerrel tartozik, s az én kalapomban jár zongoraórát adni: ez nem mindennapi tünemény.

Másnap a rendes időben megjelent a kávéházban, gondosan kikefélt kalapomban, s rögtön megadta a feleletet tegnapi kérdésemre:

- Nem mehetek haza Franciaországba, mert nem tudok franciául.
- Hogy-hogy?

- Uram! Őseim először Franciaországból menekültek, azután Lengyelországból menekültek, harmadszor (48-49-ben) Magyarországból menekültek Amerikába, negyedszer Haiti szigetről (szerecsenlázadás miatt) menekültek Európába, innen pedig menekültek a tulvilágra, engem Nyirbaktán hagyva.

- Ön aztán Nyirbaktáról menekült a fővárosba?

- Ugy van! Családunk átka, hogy száz év óta folyton meneküljön. Én már nem a nyaktiló, hanem a hitelezők elől menekülök.

- Szóval ön egy francia menekült, a ki sohase volt Franciaországban.

- Ugy van. Azután meg eltéphetetlen szálak fűznek második, illetőleg harmadik, respektive negyedik hazámhoz: Magyarországhoz.

(„A kilencezer kapuciner!” - gondolám.)

Harmadnap csunya, zimankós, esős idő volt s én egy kopott, gyűrött puha kalapban érkeztem a kávéházba. Fleur ur, szokása szerint, néhány közbeszólással elrontotta a sakkipartimat s három órákor távozni készült. Elsápadva lépett hozzám.

- Uram! Ön otthon hagyta a cilinderét!

- Természetesen. Ilyen rossz időben!

- Engedjen meg, ez nem eljárás. Ezt előre tudatnia kellett volna velem.

- S akkor mit tett volna? - kértem kíváncsian.

- Délben a lakására mentem volna kalapért.

- Azt még most is megteheti.

- Nem lehet. Akkor elkésem a zongoraóráról. No, ilyen még nem történt velem.

Olyan pozitúrába vágta magát előttem, hogy én egészen komolyan lelkiismeretfurdalásokat kezdtem érezni s zavartan bocsánatért hebegtem. A hangos beszédre a vendégek észrevették a jelenetet s igen kedvezőtlen hangulat támadt irántam. Sokan a rég keresett kabáttolvajt gyanították bennem. A pincérek minden szögletből odasereglettek, azt hívén, hogy az az ur került meg, a ki a képes lapokból kilopja a képeket. Még az a nyomorult vendég is ökleivel fenyegetett, a ki egy kis fekete mellett hetedfél óra hosszat ül, tíz lapot olvas egyszerre, tíz másikon ül, türelmetlenül sürget egy tizenegyediket, kevesli a cukrot, melegnek találja a vizet, légvonatosnak a helyiséget, s rossznak a kiszolgálást. Ez sok volt. Keményen fejembe vágtam puha kalapomat, s eltávoztam.

A francia utánam rohan.

- Kedves uram, ne hagyjon cserben.

- Mit akar?

- A kalapját.

- Ezt a komisz kalapot?

- A rossz idővel mentem ki magamat.

- Hát menjen a magáéban.

- Nem lehet. Annyira rossz.

- Nem rosszabb, mint az enyém.

Fleur állásba vágta magát.

- Hát mindenáron tönkre akar tenni? - kiáltá.

- Ezt nem értem, - felelém.

- Tudja meg, tisztelt barátom, hogy e kalap azé az uré, a kinek családjánál zongoraórát adok. Pár hónappal ezelőtt cseréltem el vele hangversenyen. Ő lármát ütött, tolvajt kiáltott, erre nekem nem volt többé bátorságom visszaadni a kalapját. De mégis jó, hogy ő ütött előbb lármát, nem én, mert ha én kiáltok tolvajt s ő jelentkezik a kalappal, olyan botrány támad köztünk, hogy most én nem lehetnék nála zongoramester. Aztán még egy dolog van: nem találván meg a kalapját, neki a hideg ruhatárban várni kellett, míg minden kalapot elvittek s csak egy maradt, az enyém. E várás alatt meghült s akkora náthát kapott, hogy most is süket bele. És minden nap fülembe orditja, hogy milyen gazember az, a ki az ő kalapját elvitte. T. i. én; de persze ezt nem mondom meg neki.

Az elbeszélés nagyon mulattatott s szó nélkül átadtam neki a kalapot. Másnap visszahozta s elvitte az övét, harmadnap megint a cilinderemre került a sor. Negyednap is. Mindennap. Kijelentette, hogy élénken sajnálja a dolgot, de nem tehet másképp, mert most már minden nap van zongoraórája.

Egy napon aztán végképp eltűnt a cilinderemmel együtt. Elmenekült innen is. Nagy örömmre, mert igazán kellemetlen egy zongoramesternek a kalapjában járni, a ki kilencezer-hétszáz kapucinerrel tartozik.

RAB MÁRTON FOGSÁGA.

Ma reggel a következő levelet kaptam:

T. uram! Legyen szives a következőket becses lapjában kitenni.

(*Megjegyzés a becsesre.* Ez a szerkesztőségi tapasztalat: A levelekben, melyeket kapunk, ha a *Budapesti Hirlap* „becses”, akkor magánérdekű közleményt akar a küldő betétni; ha „elterjedt”, akkor köszönetnyilvánítás, legtöbbször egy uraságnak, a ki két öl tüzelőfát adott a községi iskolának, ha „kedves”, akkor a levélíró anyja, a ki a lánya hymenhirét óhajtja kinyomtatni; ha „kitünően szerkesztett”, akkor a levél valami veszedelmes becsületbeli nyilatkozat, melyre nézve a benevolenciánkat kaptálják. Az itt közlött levél „becses”-sel kezdődik. Lássuk, mi lesz belőle.)

Ma, kedden reggel hat órakor nyugalmasan aludtam pontosan kifizetett hónapos ágyamban, mikor belép Timpl Rozália, az ágy tulajdonosnője és mosóné s azzal kelt föl, hogy kint a konyhában vár rám egy ember és egy rendőr.

- Hátha nem engem várnak? Hisz kívülem még két ember alszik a szobában.

- Rab Mártont mondtak.

Persze az én ominózus nevem! Az egyik lakótársamat Szabadosnak, a másikat Romolhatatlannak hívták. Beláttam, hogy nekem kell az ágyamból kikelni. Igaz, hogy előbb a képeimből keltem ki mérgemben.

A mint a konyhába léptem, rám tette kezét az ember, a ki civil biztos volt.

- A törvényjavaslat nevében ön foglyom.

Ilyet se hallottam még.

- Minek a nevében?

- A véderőről szóló törvényjavaslat nevében.

- Micsoda paragrafusai ellen vétettem e javaslatnak?

- A 14-ik és 25-ik paragrafusok ellen, tüntetéssel.

- Én, tüntetéssel?

- Ne kérdezzen. Bővebb fölvilágosítás a főkapitánynál.

Vittek az egyablakos omnibuszon, melynek a kocsisa kardot visel az oldalán. Borus reggel volt. Az északi szél és a házmaster söpörték a havat. A kocsi nem volt fűtve és világítva. Bent sötétség és fagy uralkodott. Fáztam s forradalmi dalok füttyölésével hevitettem kissé magamat.

Abban a nagy épületben, melyet egykor Európának hívtak, ma pedig Ázsiának nevezhetnének, engem egyenesen a főkapitány elé vezettek. Ő nagysága kicsiny ember. Akkora, mint Gyulai Pál; de legalább nem akadémikus. Ha zsámolyra áll, körülbelül megüti Tisza Kálmán nagyságát. De nincs akkora zsámoly, a melyen odáig emelkedhetnék, hogy Apponyi Alberttel néhány barátságos szót válthatna. Mikor fölállt, azt hittem, leül, mikor pedig leült, azt hittem, kiment.

Megkezdődött a kihallgatás. A főkapitány ur egy megkezdett narancsra mutatott.

- Mi ez? - kérdé.

- Narancs, - felelém higgadtan.
- Ön nem fogja tagadni, hogy ez a narancs vörösbélű.
- Nem tagadom.
- Azt se fogja tagadni, hogy ön ezt a narancsot a tegnapi tüntetésen provokálólág, nyílt utcán ette. Minő szándékkal ette?
- Jóllakási szándékkal.
- Nem igaz. Tüntetési szándékkal ette, mert hisz másképp miért evett forradalmi, vörösszinű narancsot?
- Ismétlem...
- Miért dobta el ezt a narancsot, a rendőrség közeledésére? - folytatá szigoruan a főkapitány.
- Mert komisz volt.
- Nem igaz. A főkapitányság narancs-szakértői, Slezák kucséber és neje, mást mondanak. De menjünk tovább, miért jár ön a Pongrácz-vendéglőbe?
- Mert ott legolcsóbb a vese velővel.
- Nem igaz, tüntetni jár oda. Tegnap ön ott egy rostélyost csodálatos jártassággal eltüntetett.
- Kérem, ezt mifelénk evésnek hívják. A rostélyos nagyon jó volt.
- Hallgasson. Minden tüntetés manapság. Vagy önök nem esznek többet vörösbélű narancsot, vagy én leköszönök.

Erre nem voltam elkészülve. Lehajtam fejemet, s vártam sorsomat. Sorsom az lett, hogy szabadlábra helyeztek, de vád alatt maradok. Vagyok tehát, egyéb címeim mellett, egy „szabad lábon levő vádlott”. A ki nem merek se tenni, se enni, se ülni, se állni, nehogy tüntetővé váljak.

T. uram! Irja ki ezt a dolgot az ujságba. Ha megérem a legközelebbi választást (a mi nem valószínű, mert a rendőrség szakadatlan oltalma alatt állok), talán gondolnak rám valahol a választók s adnak nekem egy mandátumot. Akkor aztán az immunitás védelme alatt egyszer kedvemre jóllakhatom - vörösbélű narancscsal. Igaz hive *Rab Márton*.

(1889.)

AZ ABSZOLUT BECSÜLETESSÉG HAZÁJA.

Mikor Siófokon pesti pincérek németül szólítottak meg s egy angol vesepecsenyéért egy forint nyolcvan krajcárt számítottak föl, elhatároztam, hogy több nyarat nem töltök hazám határain belül. S ha töltök is, valami őszinte, tisztességes kocsmában lakom, például „Ali baba és a negyven rabló” című ismert társas-cégnél.

Mikor Móric barátom panaszomat és elhatározásomat meghallotta, így szólt:

- Miért nem jársz te az abszolút becsületesség és az abszolút olcsóság hazájába?
- Melyik az?
- Tirol.
- Te oda mégy?
- Oda.
- Veled megyek.

El is mentünk. Magunk mellé vettük még Bálintot, ki a természettől halnak volt szánva, de valami különös szeszély folytán embernek született. Sohse szólt egy szót se. Ha valamit helyeselt, - mosolygott, ha valamit nem helyeselt, - akkor is mosolygott. Szinte örültem neki, mikor egyszer számárhurutot kapott, - legalább hangját lehetett hallani. Az ilyen hallgató ember nagy áldás utközben. Agyonuntathatjuk a fecsegésünkkel, a nélkül, hogy ő revansot vehetne ezért.

Ma már Tirol is olyan ország, mint Svájc. Télen zárva van, a lakosok a városokba vonulnak, ott tisztességesen öltözködve kávéházba, színházba járnak, s nem lehet ellenük semmi kifogást tenni. Mikor azonban a hó elolvadt s a fű a tiroli hegyeken kizöldül, ezek a kifogástalan urak zölddel szegett lóden-ruhát vesznek föl, a térdüket meztelenül hagyják, tollas kalapot csapnak a fejükre s aztán szétosztják magukat a hegyekre és völgyekbe. Egyik rész folyton jodliroz, a másik rész pincér, a harmadik rész kalauz, kocsis, hoteltulajdonos, házi-szolga. Vannak mérnökök, a kik fagyasztó gépek segítségével a glecsereket jó karban tartják. Vannak kiérdemesült szobafestők, a kik a kiveszésnek induló, barnuló erdőket folyton zöldre mázolják. Vannak ismét gépészek, a kik a völgyekbe folyton tavaszi levegőt hajtó óriási szellőztető masinákat kezelik.

Egyszóval Tirol is mesterséges ország lett már, mint Svájc s a Gross-Glockner tetején gargarizáló parasztok mind elvégezték a bécsi konzervatóriumot.

Ettől azonban lehet még az abszolút becsületesség és olcsóság hazája.

Elindultunk.

Első állomásunk Lienz volt. A kocsmá fából volt építve, a mi azért nagyon jó, mert tűz esetén az utas odaéig s így olcsón juthat a másvilágra, mert a hotelszámlát nem vehetik meg rajta.

Vacsora után, melyben az volt nevezetes, hogy azt hozták, a mi nekik tetszett, nem pedig azt, a mi nekünk tetszett, kávéházat kerestünk. De nem találtunk. A kávéházak be vannak tiltva, mert elvonják az embert a természet szépségeitől s léha életre szoktatják.

- Helyes. De hová megy esős időben, mikor viszont a köd vonja el a természet szépségeit az embertől?
- A verandán ül és gondolkodik, - felelt a kocsmáros.

Lefekvés után olvasni kezdtem az ágyban. Azonnal bekopogtatott a tulajdonos.

- Ne tessék az ágyban olvasni, - mordult rám.

- Miért?

- Mert elalszik, feldönti a lámpást és meggyulad a ház.

- Ezt maga az ujságban olvasta, de valósággal ilyesmi sohse történt.

- Legutóljára 1863-ban történt, éppen itt Lienzben.

- Ugy? Az már más.

Elfujtam a lámpást, úgy okoskodván, hogy olyan régen nem történt már ilyen eset, hogy most bizonyosan elő fog megint fordulni.

Éjjel három órakor egy impertinens csengetyűvel az egész házat föllármázták:

- Mi az? - kiáltottam dühösen.

- Napfölkelte, - szólt be a házigazda.

- Süsse meg! Hagyjon aludni!

- Ön becsmérli a lienzi napfölkeltét? Most már kényszeríteni fogom, hogy megnézze, különben följelentem a járásbiróságnál rágalmozás és becsületsértés miatt.

- Van erre paragrafus?

- Hogy van-e? De még milyen szigorú. Az ország természeti szépségeit külön törvények védik.

Ezzel beszólította a háziszolgákat és kivitetett az erkélyre, hol már fagyoskodott egypár áldozat. Vártunk egy negyedóráig. Napnak semmi nyoma.

- Köd van, - felelt a vendéglős nyugodtan, - nem fognak látni semmit, lefekhetnek. Majd az ötórai napfeljöttére újra harangozok.

- Hát itt kétszer kel föl a nap?

- Csak egyszer, de a déli oldalon két órával később látható.

- Hát miért nem szállásolt engem a déli oldalra? - kiáltottam dühösen.

- Ott drágább a lakás, mert tovább lehet aludni. Tudniillik ötig.

- Hány óráig lehet aludni a legdrágább lakásban?

- Nyolc óráig.

- Nyissa ki!

Igy sikerült magamat tripla ráfizetéssel kialudni.

Reggeli után Móric fölmutatott egy fehér csúcsra s áhitatos hangon így szólt:

- Estére ott leszünk. Még pedig gyalog.

Mikor el akartunk indulni, a vendéglős megfogott.

- Önök gyalog akarnak fölmenni?

- Gyalog.

- Nem lehet.

- Miért?

- Mert van itt egy kocsi, melynek mára nincs még pasasérja.

- Hát aztán?

- A részvénytársaság, mely Tirolt az államtól bérben bírja, minden kocsitulajdonosnak minden napra garantálta az utasokat. S önöket följelentjük, ha szükség esetén vonakodnak kocsin menni.

- S van erre is paragrafus?

- Van. *Idegen vagyron rongálása.*

Mit volt mit tenni? Kocsira ültünk. A főhelyet egy erőteljes, meztelen térdű ur foglalta el. Előkelő turistának néztük és Mórival bemutatkoztunk. Bálint mosolygott, a mi egyuttal helybenhagyást jelentett.

Az előkelő turista nem tartotta szükségesnek a nevét megmondani. Nagyon előkelő lehetett.

A hol a kocsit elvégződött, az előkelő turista elénk állt.

- Én addig nem megyek tovább, míg a napidijamat meg nem fizetik.

- Hát kicsoda maga?

- Én hites kalauz vagyok.

- De mi nem fogadtunk kalauzt!

- Az mindegy. Itt nem az önök tetszése dönt, hanem az ország törvénye. Kérek fejenként két forintot.

Annyi tény, hogy lelkiismeretes ember volt, mert a mint a hat forintját megkapta, ruhaszáritó kötelekkel összekötözött bennünket és libasorban ballagtunk. Megjegyzem, hogy két oldalt meredek sziklafalak emelkedtek s az Erzsébet-téren több joggal kötözhattük volna egymáshoz magunkat. Meg is kérdeztem az előkelő kalauztól, hogy minek ez a zsinegezés?

- Mert ezért külön egy forint jár fejenként.

Móric átszellemülten mosolygott, mintha mondaná: Ugy-e, hogy ez az abszolút becsületesség hazája? Itt mindenre őszinte feleletet kapunk.

De Bálint is mosolygott. És ez most azt jelentette, hogy nem hagyja helyben a dolgot. Elhajította a kötelet és sebesen megindult le a hegyről.

És mi, az ország törvényeit lábbal taposva, gyorsan utána.

De csak Lienzig tapostuk lábbal az ország törvényeit. Ott vasutra ültünk és hazarobogtunk.

A felségsértési pör valószínűleg folyamatban van ellenünk.

A „TUBARÓZSA”.

Vannak sokan, a kik azt hiszik, hogy befentes ember vagyok a színházaknál s csak egy szavamba kerül, hogy a szindarabjuk színre kerüljön.

Egyik ember elmondta a másiknak, a második a harmadiknak; hozzájárult, hogy színész-banketteken mindig felköszöntöttem a jelenlevő hölgyeket s a távollevő írókat. Így a nevem mindig színházi emberekkel kapcsolatban forgott a nyilvánosság előtt s engem a befolyásos habituék és kritikusok közé számítottak. Főképp miután egyszer a Pannonia-kávéház előtt föltűnő módon botozkodtam a kassai társulat „kedélyes apá”-jával. Ez a verekedés pár év múlva olyan alakot öltött a közönség szemében, mintha nekem egy tragédiámat nagy sikerrel adták volna a Nemzeti Színházban.

E színházi híremnek köszönhetem, hogy a legtöbb ember, a ki rossz darabot ír, hozzám küldi be megbírálás végett. A jó szerzők állandóan kerülnek. Nagy gyönyörűségemre szolgálna, ha egy *Falu rosszát*-t, vagy *Sárga csikó*-t én fedeznék föl az irodalom számára, de ettől az örömtől eddig meg voltam fosztva. És most csak azon rettegek, hogy ha egyszer népszinművet találok írni, valamelyik ismeretlen szerző rám fogja, hogy az ő halvaszületett gyermekéből loptam.

Nagy ideig minden habozás nélkül elfogadtam a rám küldött népszinműveket, elolvastam, rájuk irtam szerény nézetemet s visszaküldtem. De most már nem fogadom el az irodalmi küldeményeket, - legföljebb, ha sonka alakjában jelentkeznek.

Mert nagyon megjártam egy hajóskapitánynyal.

Szerencsétlenségemre dunai és nem tengeri hajóskapitány volt. A Duna télen befagy és a kapitányoknak mindenre van idejük, még a népszinműírára is.

Egészséges, barna arcú férfiu volt és mindenféle lelki tulajdonságokat inkább kerestem volna benne, mint irodalmi ambíciókat. Egy márciusi napon, reggel hat órakor kopogtatott be hozzám, a ki még ágyban voltam.

- Bocsánat, - mondá, - mint hajósemler, korán szoktam kelni.

- Én nem.

- Nem tesz semmit.

- Mi tetszik?

- Ugy-e nem sejtí?

(Rosszat sejtettem.)

- No, találja ki! - biztatott.

- Sohse foglalkoztam rébuszfejtéssel.

- Népszinművet irtam.

- Hajóskapitány létére?

- Volt rá időm a télen.

- De, uram, az írók sohse vetemedtek hajóvezetésre!

- Hja, kérem, ahhoz ész kell. Ehhez meg csak idő.

- Akkor a főispánok írják a legjobb szindarabokat!

- Hehe! Nem rossz. Tehát itt hagyom a *Tubarózsá*-t.

- Mi az?

- Népszinművem.

- Vagy úgy? Tessék letenni.

Letette, megígérte, hogy nemsokára eljön a válaszáért és elment. Én pedig (a *Tubarózsá* előrevetett árnyékaként) még egy jó verset aludtam.

Három nap múlva kétségbeesett arccal jön hozzám a kapitány.

- Uram, nekem La Platába kell mennem Amerikába. Új hajót szállítok oda az ó-budai hajógyárból.

- Érdekes utazás.

- De mi lesz a *Tubarózsá*-val?

- Legyen nyugodt. Majd kieszközlöm, hogy addig ne adják elő, a míg ön vissza nem tér. Európa megvárja önt.

- Köszönöm. Ez tehát biztos.

- Becsületszavamra.

A kapitány melegen megszorította a kezemet s elrohant. Én persze feléje se néztem a darabjának. Mi közöm nekem egy La Platába utazó kapitány drámájához? Ugyis vagy a tengerbe fullad, vagy agyonütik a fölkelők. Mert Amerikában mindig vannak fölkelők, - azaz, hogy sohase fekszenek le.

Eltelt jó félesztendő, én azalatt megbíráltam egy újabb csomó szindarabot s a kapitányról tökéletesen elfeledkeztem. Egy szép őszi napon reggel öt órakor ki zavar föl álmaimból? A kapitány.

(Ugy látszik ő is fölkelő volt La Platában, még pedig korán fölkelő.)

- Én vagyok, uram, a népszinműíró kapitány. Megjöttem Amerikából.

- Hogy érzi magát?

- Amerika? Köszönöm kérdését, jól. Hogy vagyunk a népszinművel?

(Teringettét! Mi is a címe?)

- A népszinművel? Köszönöm, jól. A mint ön elutazott, öt nap múlva a Népszínház elfogadta előadásra s színre is akarta tüstént hozatni. Ekkor én minden rábeszélő tehetségemet kifejtettem, hogy a direktort e tervről lebeszéljem. Végre sikerült. Azóta is (nem tudván, hogy ön mikor vetődik haza) minden héten egyszer meglátogattam az igazgatót és lebeszéltem az előadásról. Kapitány ur, ez a lebeszélés oly fényesen sikerült, hogy az igazgató most már *semmiért a világon elő nem adatná az ön szindarabját*. A történetek után immár nem vagyok képes az előadásra rábeszélni.

A kapitány búsan rám nézett.

- Köszönöm szives buzgalmát. Hát akkor adja vissza a...

Megakadt.

- Hogyan, kapitány ur? Ön elfelejtette a darabja címét?

- Megvallom uram, hogy egy la-platai ember fejbeütött és azóta emlékezőtehetségem kissé gyengült.

- Hát majd elviszem azt a darabot... hová vigyem?

- Duna, Lánchíd alatt, *Wahrmann Mór*-gőzös.

A kapitány eltávozott. Én tűvé tettem mindent. Hiába, az a népszinmű... hogy is hívják... bizony én is elfelejtettem... nyomtalanul eltűnt. Egyetlen egy darabot, a harmadik felvonás negyedik jelenetét találtam meg egy - befőttes üvegen. Mit csináljak most ezzel a vad laplataival?

Rögtön a Népszínház igazgatójához siettem, elmondtam neki a helyzetet, s kértem tőle egy heverő népszinművet.

- Mit fog vele csinálni?

- Oda adom a kapitánynak. Nem fog ráismerni, hogy nem az övé.

A direktor kezembe nyomta a *Gerlice* című népszinművet, s meghatott hangon így szólt:

- Itt van egy fércmű. Egy volt kóristám írta: Cs. Kalános Péter. Különb derék fiu volt és kocsmái verekedés alkalmával hirtelen elhunyt. Nem tudni, miféle betegségben.

Cs. Kalános Péter hátrahagyott fércművét hónom alá csaptam s a *Wahrmann Mór* kapitányához siettem.

Átvette, megnézte a címét s a fejére ütött:

- Persze, hogy *Gerlice*; hogy is felejtettem el?

- Mit fog vele csinálni?

- A fővárosban semmit. Hanem van nekem egy jóbarátom, a zentai szintársulat igazgatója, Cs. Kalános Péter, majd az előadatja.

Majd beleugrottam a Dunába.

- Cs. Kalános Péter? - kiáltám, - hisz az meghalt.

- Dehogyan halt. A lapok tévesen írták. Fölgyógyult. Épp tegnap kaptam tőle levelet, hogy átvette a bezdáni társulat igazgatását.

Sietve ajánlottam magamat. Annyi bizonyos, hogy mielőtt a kapitány Bezdánba menne, én - La Platába utazom.

A VÖRÖS NADRÁG.

Valamelyik hidegebb téli napon, mikor a szegény ember kezd kevesebb hust enni, hogy egy kis fűtenivalóra is jusson, beállít hozzám egy barnabőrű, sápadt alak, a ki úgy volt öltözködve, mint a borbélysegédek egy melegebb nyári napon: pepita kabát és nadrág, fehér mellény.

Ugy fázott, hogy a pepita kabátjának még a kockái is remegtek.

Aki télen úgy van öltözködve, mint egy borbély nyáron, az nem lehet más, mint cigány. Ugy is volt. Dikónak hívták, a nyáron Biharfüreden muzsikált, a mit keresett, már elköltötte, s egész dicsőségéből a ruhája maradt meg.

- No, mi baj, fiam?

- Valami érdekeset hoztam a nagyságos urnak, ha megvenné.

(A muzsikus cigány mindig talál a koldulásra valami tisztességes formát.)

- Mi az?

A belső zsebéből elővett egy többret összehajtogatott, elsárgult papirdarabot.

- Czech tábornok levele 1849-ből. Azt hallottam, hogy az ur gyűjti az ilyesmiket.

- Lássuk.

A levél nem Czechtől volt, csak Czech csucsai táborában kelt. Nem volt semmi jelentősége.

- Hogy adod?

A cigány ravasz pislogással nézett rám. Ki akarta nézni belőlem, hogy mennyit vagyok hajlandó fizetni. Végre megtalálta a helyes utat.

- A nagyságára bizom.

- Hát akkor megmondom őszintén. Ez a papiros nem ér semmit. Nesze, visszaadom. De adok neked egy koronát.

- Ingyen?

- Nem, fiu. Előlegül. Ha legközelebb csakugyan találsz levelet Czechtől, azt azonnal elhozod hozzám. Erre kapod az egy korona foglalót.

A cigány arca kiderült: bármily fantasztikusan hangzott is a titulus, elfogadta az egy koronát s büszkén eltávozott.

Később, mikor a szalonna az előszobában már fagyni kezdett (ez mínusz 2 fok Celsius) újra megjelent. Ugyanabban a nyári ruhában.

- No, Dikó, hozod a Czech tábornok levelét?

Bűnbánó arcot vágott.

- Nem hozom, nagyságos ur. Mind meghaltak azok az urak, a kikhez a Czech nagyságos ur levelet irt. Hanem hoztam mást.

- Mit?

Ujságpapirosból egy vörös nadrágot pakkolt ki.

- Tavaly Berlinben muzsikáltunk. Ott viseltem. Tessék megvenni.

Az a gondolat, hogy én vörös nadrágot vegyek, annyira abszurdumnak tetszett, hogy rögtön megvettem. Öt forintot adtam érte Dikónak, a ki elég szemtelenül még olyan képet vágott a vásárhoz, mintha ő volna rászédve. Azt elhiszem, hogy fájt neki a vörös nadrágtól való elválás. Mert a cigány életében fordulópont az, mikor vörös nadrágot vehet magának. Ebből kiindulva, mikor elveszíti, az a másik fordulópont. Dikó tehát életének második fordulópontján ment keresztül s ezért vágott bús képet az alkuhoz, noha öt pengő ütötte a markát.

Most még az volt hátra, hogy a feleségem előtt, a ki takarékos, mint egy hollandus asszony, elfogadhatólag indokoljam a vásárt.

A mint a cigány elment, berontott a szobámba Gyurka és Jenő, elemi iskolai tanulók, a fiaim, a kik addig a szomszéd szobából lesték a vörös nadrágot.

Jellemzésükre csak annyit, hogy Gyurka a lovasrendőri pályára készül, mert a lovasrendőr egész nap lovon ül, a mi már magában véve is kellemes dolog, de ebből egy másik kellemes dolog is következik, tudniillik a ki egész nap lóháton ül, annak nem kell iskolába járni.

Jenő, az öcscse, szintén lovasrendőri pályára készült, de óhaját csak titokban és szomorkodva merte nyilvánítani, mert belátta, hogy egy családban két lovasrendőr mégis csak sok. Most azonban az erkölcsi világrend helyre volt állítva, mert a fiuk a nyaralásból hazatértek, Gyurkának a villámos kocsí vezetője kezdett az ideálja lenni, mert ez szintén nem jár iskolába és e mellett egész nap csenget és kocsikázik. Jenő tehát boldog, mert most már nyugodtan készülhet a lovasrendőri pályára.

Ez a kitérés különben nem tartozik tárgyamhoz, de a héten Scott Walternek egy lovagregényét olvastam, a miből rám ragadt az a tulajdonság, hogy a szereplő személyeket hosszasan jellemezzem, akár van rá szükség, akár nincs.

- Mi az, papa?

- Vörös nadrág.

- Kitől vette?

- Attól az embertől, a ki multkor ide hozta a Czech tábornok levelét.

E pillanatban tüzoltók vágtattak arra, nagy trombitaszóval, s a fiuk az ablakhoz, onnan az anyjuk szobájába rohantak.

Én pedig egyedül maradtam a vörös nadrággal. A társaság nem volt kellemes, mert a vörös nadrág szemrehányó hangon így szólt hozzám: „Szamár! Hogy lehet vörös nadrágot venni? Mit csinálsz vele? Arra való a pénzed, hogy kidobod az ablakon? Most, novemberben, mikor a tél szenesember alakjában zord ökleivel kopogtat ablakodon? Szégyeld magad!”

Nemcsak az háborított föl (és pedig joggal), hogy Dikó vörös nadrágja egyszerűen letegezett, holott én vagyok az idősebb és az előkelőbb, hanem az is, hogy a szemtelen a helyett, hogy régi gazdája érdekeit védné s engem mint a jótékonyság angyalát ünnepelne: még szemrehányásokat tesz s különben is nyugtalan lelkiismeretemet teljesen fölzaklatja.

Éppen földhöz akartam vágni mérgemben a nadrágot, mikor megjelenik az asszony. Csitt, vigyázzunk, itt a pillanat, melyben el kell hitetni az asszonynyal, hogy az ég zöld, a föld kék, s a vörös nadrág jó vásár.

- Azt beszélik a gyerekek, hogy maga valami értékes műtárgyat vett.

(Ugyan!)

- Mit mondanak?

- Hogy megvette Czech tábornok vörös nadrágját.

- A Czech tábornok vörös nadrágját? - kérdém elhűlve.

- Igen.

(Elmém kerekerei e rövid *igen* alatt néhány villámgyors mozdulatot tettek, s kiderítették, hogy a Czech tábornok levele és a vörös nadrág a fiuk primitív elméjében összeolvadt a tábornok vörös nadrágjává.)

- Megvettem. Csak nincs ellene kifogása? - mondtam hideg önérzettel.

- Mennyiért vette meg?

- Három forintért.

- Elég drága. Hát olyan nyomorban van a szegény tábornok?

Nagyot sóhajtottam, s hogy zavaromat elrejtsem, zajosan kinyitottam alsó íróasztalfiókomat, hogy a nadrágot is elrejtsem, azután elkezdtem köhögni, s kértem az asszonyt, hogy hozasson szalmiákat. Erre aztán elejtette a beszélgetés fonálát, melyet, tekintettel a nadrágra, vörös fonálnak is nevezhetnénk, de tekintettel a helyzetre, inkább kínos fonálnak nevezek.

Másnap újra bekopogtatott hozzám egy Berlinben járt cigány, s nagy ámulatomra újabb vörös nadrágot bont ki előttem. Az első pillanatban ki akartam dobni, de az átkozott ruhadarab szinte hipnotikus erővel hatott rám. Rövid alkudozás után három forintért megvettem.

Még a kezemben tartottam, mikor az asszony már ott termett.

- Hát ez miféle hires ember nadrágja? - kérdé metsző gunnyal.

- Kérem, hagyja abba. Örüljön, hogy ilyen olcsó bogaraim vannak.

Egy körülmény segítségemre jött. Az asszonynyal 1899 január 23-ikán sikerült elhitetnem, hogy genális ember vagyok, s ő azt olvasta egy vezércikkben, hogy a genális embernek több szabad, mint más közönséges halandónak. Szabad tehát neki vörös nadrágokat is vásárolni.

Ehhez járult még a következő pokoli ötletem:

Megfogtam a kezét s gyöngéden így szóltam:

- Különböznem ne faggasson, édes, hisz tudja, hogy karácsony közeledik, s ilyenkor nem kell az asszonynak mindent tudni...

- Ah, értem. Valami meglepetés. Tehát az a másik se Czech tábornoké...

- Persze nem. Jámbor hazugság.

Az asszony elérzékenyülve megcsókolta a homlokomat, s távozott. Nekem pedig hideg verejték gyöngyözött végig a homlokomon, hogy a boldogtalan most azt hiszi, hogy én a cigányok kopott vörös nadrágjaiból tán függönyt, esetleg asztalfutót, de mindenesetre legalább is lámpa alá valót csináltatok neki karácsonyi meglepetésül. Irtóztató!

Harmadnap hallom, hogy egy hang az udvaron a következőket kérdi a házmesternétől:

- Itt lakik az az ur, a ki vörös nadrágokat szokott venni?

- Földszint jobbra, a sarokban, - felelte rá nyugodt biztossággal a házmesterné.

Idáig jutottam! Én tehát nem vagyok adófizető fővárosi polgár, nem vagyok fővárosi bizottsági tag, nem vagyok az esküdtszék tagja, nem vagyok ügyvéd, nem vagyok se nagyságos, se tekintetes, se doktor, hanem vagyok *az az ur, a ki vörös nadrágokat szokott venni*. Amateur gyűjtő!

- Hallja, barátom! - szóltam ki az előszoba ablakán.

A cigány odajött.

- Vörös nadrágot árul?

- Azt.

- Mutassa.

Odaadta, szétteregettem, megnéztem, ráütöttem.

- Ez az, a melyet tőlem elloptak. Végre megvagy, gazember!

Csak odáig jutottam: *gaz*. Az *ember*-t (a mi különben nem lényeges) a cigány már nem hallotta, mert két ugrással kint termett az utcán.

Tehát lopta. Talán mind a hármat lopták. Most már mit csináljak velük?

Az asszonynak azt mondtam, hogy már sok a vörös nadrág és a fölösleget elajándékozom. Meg is tettem.

Az egyiket odaadtam a házmesternek, a ki ebben nyit éjjel kaput.

A másikat odaadtam a szemetesnek.

A harmadikat elajándékoztam az özvegy mosónénak, a kinek hat gyermeke van. A mosóné foltnak használta, s mikor már mind a hat gyermeke meg volt foltozva, elém vezette őket.

A szegények a nagy vörös foltokkal úgy néztek ki, mintha kanyarósak lettek volna.

AZ ÓRA.

Ha valaki azzal a szándékkal közeledik feléd, hogy ajándékozzon neked valamit, légy óvatos és ne fogadd el mindjárt. Én huzamos idő óta sokkal több bizalommal vagyok az iránt, a ki őszintén és leplezetlenül kér valamit tőlem, mint a ki kínál valamivel. Az előbbinek egyszerűen azt mondhatom: „Nem adok!” de az utóbbinak nem mondhatom ilyen kurtán, hogy: „Nem kell!”

- Adj, kérlek, tíz forintot.

- Nem adok.

- Adj ötöt.

- Nem adok.

- Adj kettőt.

Kettőt már szívesen adok, mert nyolc forint tiszta nyereségem van az üzletből; pláne ha megadja a két forintot, akkor a hasznom tíz forint. Az olcsó adóst sohase szoktam elszálasztani. De ha valaki így szól hozzám:

- Neked adom a tájtékpipámat.

Akkor megcsóválom a fejemet s azt felelem rá:

- Miért akarsz te megválni attól a tájtékpipától?

- Nagyon szeretlek, s meg akarlak örvendeztetni.

A dolog nagyon gyanus. Ha valaki szeret engem, azért még szeretheti a tájtékpipáját is. Ha valaki örömet akar nekem szerezni, ezt másképp is megteheti. Azért még nem kell a tájtékpipájától megválni. S ha megválik tőle, ez azt bizonyítja, hogy engem jobban szeret, mint a pipáját. Nagyon gyanus, mivel én minden szolgálatot megtehetek neki, de a tájtékpipát nem pótolhatom. Tehát nem szerethet engem jobban, mint a pipáját. Idáig érvén az okoskodásban, így felelek:

- Nem fogadom el azt a pipát. Az áldozat igen nagy.

- Az igazat megvallva, - mondja ő, - az orvos eltiltott a dohányzástól.

(Ahán, tehát az ajándék oda zsugorodik össze, hogy egy fölösleges jószágot rám akar sózni.)

- Miért tiltott el?

- Gyöngé a tüdőm. Aztán meg csak a borostyánkőves szopókát szeretem, ez pedig szörnyen rontja a fogat.

- Akkor pláne nem fogadom el a pipát. Szeretném épségben megtartani a fogaimat, lehetőleg az emberi kor legvégső határáig.

- Ugy? No jó.

Lehet, hogy megsértődik, de (tapasztalásból tudom) sokkal hamarabb megbékül az, a kitől nem fogadtunk el semmit, mint az, a kitől elvettünk valamit. Azután meg az ajándékozó bizonyos tekintetben föléje kerekedik az embernek. Nem hiszik? Hát majd elmondom az én esetemet.

A bérmaapám egy szép aranyórát vett nekem a bérválásra. Finom, drága kis jószág volt, melyet úgy őriztem, mint a szemem világát. De még jobban őrizte Miklós bácsi, a bérma-

apám. Valahányszor eljött hozzánk, mindig megkérdezte tőlem, hány óra; s kritizálta azt a mozdulatot, melylyel az órát elővettem. Órámm (az övéhez képest) vagy késett, vagy sietett, s minduntalan az ő kronométeréhez kellett igazítanom. Ezenkívül többnyire piszkosnak találta az üveget, s kényszerített rá, hogy szarvasbőrtokot vegyek az órára. Folyton intett, hogy népcsoportosulásokban ne vegyek részt. Eleinte azt hittem, hogy engem félt, de egyszer ki-sült, hogy az órát félti az ellopástól. A lóvasuton megkérdezte tőlem, hogy hány óra, s mikor én erre büszkén kicsördítettem a kis kincset, Miklós bácsi összeszidott, s figyelmeztetett, hogy lóvasuton sohase nézzem meg az órámat. Ha éppen tudni akarom, hogy hányat ütött az óra, kérdezzem meg a konduktortól, a ki az olcsó nickel-óráját bátran mutogathatja. Egyszer beleestem a Dunába, s majd belefultam. Szerencsére kihúztak és hazavittek. Otthon éppen átöltöztem, mikor jött rohanva Miklós bácsi, s már messziről kiabált:

- Az óra, az óra!

Bizony az óra megfuladt a vízben. Az olaj és a víz nem keveredett össze benne, az igaz, de a rugó meg a víz igen, s a becses szerkezet megállt.

- Haszontalan fiu, - zsörtölődött ő, - hát így kell megbecsülni a kapott ajándékokat? Legjobb lenne, hugomasszony, - fordult az anyámhoz, - ha ezt az órát itthon tartanák mindaddig, míg a fiunak be nem nő a fejelágja.

Erre meghökkentem.

- Ne, ne! Miklós bácsi, ígérem, hogy ha máskor vízbe esem, az órámat itthon hagyom.

Elvette tőlem az órát és megcsináltatta. Vett hozzá egy acél láncot is, mert a zsinórral könnyen levágják. Hiába mondtam, hogy az acél és az arany nem illik össze.

- Hát ne viseld az órát.

- Inkább a láncot teszem le.

- Talán szégyelled?

- Láss, Miklós bácsi, ha egy acél láncot látnak a mellényemen, sejtik, hogy óra van a végén, s ellophatják. Ha nem látnak semmit a mellényemen, nem sejtjenek semmit, s nem lopnak el semmit.

- Nem úgy van! Ha acél láncot látnak a mellényen, pakfonórát sejtjenek a végén, s nem törődnek vele. Ha nem látnak láncot, azt mondják: „Manapság minden valamirevaló embernek van órája. Ez az ifju valamirevalónak látszik, s bizonyosan visel órát. Miért titkolja? Miért nem viseli láncon? Mert bizonyosan nagybecsü jószág. Ergo: lopjuk el.”

- Megint nem úgy van. Lehetnek olyan szerény igényű tolvajok, a kik a pakfonórával is megelégszenek, s az acél lánc ellenére ellopják az enyémet. Képzeld csak el, Miklós bácsi, milyen meglepetés lesz nekik, ha aztán aranyórára bukkannak. Biztosan azt fogják mondani: „Ime a szerénység jutalma.”

- Hogy tehát a tolvajok ezt el ne mondassák, kénytelen leszek neked venni egy aranyláncot, a mely lopásra csábít, s a végibe egy pakfonórát, mely aztán a tolvajt lehüti, úgy, hogy kénytelen lesz így fölkiáltani: „Ime a nagyravágás büntetése!”

- Igaz. Csakis így tanul a tolvajvilág egy kis morált.

Ekképp vitatkoztunk mi Miklós bácsival. Felügyeleti jogát állandóan megtartotta, s az óra révén gyámság alatt tartott. Pedig ez csak akkor lett rám nézve igazán kellemetlen, mikor abba a korbá léptem, melyben az ember néha csöndes kirándulásokat tesz a zálogház vidékére. Egyetlenegyszer csaphattam be az órámat: mikor Miklós bácsi tifuszba esett, s én egy időre megszabadultam tőle.

Mikor Miklós bácsi gyógyulni kezdett, egyre sürgette, hogy menjek el hozzá látogatóba. Szerencsémre ekkor meg én estem tifuszba, s Miklós bácsi nem vonhatott kérdőre jó egypár hétig. Mikor legelőször magamhoz tértem, legelső kérdése ez volt:

- Hol az órád? Elvesztetted ugye?

- Ott... ott... a tárcámban.

Miklós bácsi odarohant, s kivette azt az ismert, pirosszélű cédulát. Fejéhez kapott s elrohant. Egy óra múlva tért vissza.

- Már lejárt a határidő, elérverezték. Nem szólok semmit: még nagyon gyöngé vagy.

(Éreztem, hogy nyakon akart ütni.)

Mire felgyógyultam, Miklós bácsi már nem is érezte magát bérmaapának. Minden szál megszakadt köztünk, s ő szabadon engedett engem a magam utjain járni.

Ismétlem: ajándék lónak nézd meg a fogát.

MEGADTA NEKEM A KORMÁNY.

A mi kis kurtanemesi familiánk az Uristenen kívül csak a keresztapám unokatestvérének a fiában bízott. Sokan voltunk a familiában testvérek, vagyunk hozzá semmi. Pedig ha a semmit sokfelé osztják, nagyon kevés jut egyre. Kegyelettel ápoltuk a nagyapám öcscsének az emlékét, a ki még testőr volt Bécsben s a császári udvar fényében verte el azt a pénzt, mely nekünk annyira hiányzott. Ez a testőr volt annak idején a család büszkesége, mert ő vitte családunk nevét legmagasabbra s azért a Sárkeresztury-familia olvasatlanul küldte neki a bankókat, s mikor itthon már a betegnek se telt erősítő borra, a testőr kedvese még akkor is pezsgőben fürdött.

Igy kezdődött a család hanyatlása. A hogy a testőr meghalt, rövidebbre fogták itthon a gyeplőt, de a Kemenesalja táján olyan volt a hirnevünk, hogy mégse lehetett egészen szegény sorra áttérnünk. Ez a gyöngeségünk aztán odajuttatott, hogy mikor én iskolavégzetten a világba léptem, apámnak egész segítsége a keresztapám unokatestvérének a fia volt.

A keresztapám igen kicsiny ember volt a világban. Már az unokatestvére többre vitte, mert följutott a fővárosba képviselőnek, s mivel mindig ott tartotta az orrát, a hol okos emberek voltak együtt, ő neki is okos hire keletkezett. A kormány többször fontos és kényes küldetéssel bízta meg, mint például a selyembogarthyénésztés tanulmányozása Felső-Olaszországban, s a csatornarendszer tanulmányozása Hollandiában. Mivel egyikhez se értett, mindkét utjáról mással készíttette a jelentést, mely általános meglepedséget keltett.

A fia már az apja nimbusával növekedett föl, az összes ajtók megnyitak előtte s láttára minden kabát kigombolódzott. A fiu is közpályára lépett s megvásárolván egy kerületet, mely őt soha se látta, a képviselőházba jutott. Csak nagy kérdésekben beszélt, még pedig nagy általánosságokat. Főtörökvése volt a minisztereknek publikumául szegődni, nekik hangulatot csinálni, az ellenzékre gunyosan nevetni, a kegyelmes urakkal a buffetben falatozni s mindennap más színű és szabásu nadrágban megjeleni.

Ilyennek ismertük mi őt otthon, a kemenesalji vén sasfészekben s ő volt az én egyetlen reményem. Tudtuk, hogy előbb-utóbb államtitkár vagy főispán lesz belőle. Csak egy szerencsés házasság kellett hozzá.

Egyenesen hozzá mentem, a keresztapám unokatestvérének a fiához. Végighallgatta kérésemet s aztán így szólt:

- No, majd benyomunk valahová. Csak légy a szemem előtt.

Sokáig a szeme előtt tartottam magamat, de hiába. Akkor haza vándoroltam. Aztán megint feljöttem s újra elmentem kunyerálni.

- No, majd benyomunk valahová. Csak várj türelemmel.

Végre igazgatósági tagja lett egy biztosító intézetnek s csakugyan benyomott engem is a hivatalba. Ő sohase járt be a hivatalba, én mindig, mégis engem bocsátottak el, nem őt. Csak az vigasztalt, hogy igazuk volt az elbocsátóknak, mert egy szikrát se értettem a biztosítási ügyekhez.

Ezalatt unalmamban lettem az összes jogi szigorlatokat és vizsgálatokat, ügyvéd és doctor juris lettem - az első a Sárkeresztury-familiában. Többé nem tartottam magamat „szem előtt”, hanem dolgoztam emberül. Erre se volt még eset a Sárkeresztury-familiában. Egy híres védőügyvéd irodájában dolgoztam s rövid idő alatt annyi gazfickót ragadtam ki az igazságszolgáltatás kezei közül, hogy két évi börtönt magam is megérdemeltem volna. Pedig

ezek csak másodrendű gonosztevők voltak, mert az elsőrendűeket a principálisom beszélte ki a bíróság körmei közül. Oly őszintén csináltam a védőügyvédi mesterséget, hogy lassankint minden gazembert becsületes embernek és üldözött ártatlanságnak tartottam. A keresztapám unokatestvérének a fiát sohse láttam, csak az ujságok útján vettem tudomást létezéséről.

Mikor már a jogi szaklapoknak is rendes munkatársa voltam, egyszer találkoztam vele a törvényszék termében. Valami gavallérpárbajban segéd volt s így került oda.

- Ejnye, - mondá, - jó hogy találkozunk. Akarod, hogy benyomjalak valahová?

- Az a kérdés, hogy hová?

- Ejnye, be nagy ur lettél. Már válogatsz?

- Egy kissé.

- Helyes. Éppen nagy urnak való helyet tudok neked.

- Mifélett?

- Ezerkétszáz forint fizetés, semmi dolog.

- Mi az?

- Akarsz tagja lenni a bankómegsemmisítő bizottságnak?

- Nem értem. Talán bankócsináló bizottságot akarsz mondani?

- Nem én. Bankópusztító bizottságot.

- Az valami lump kompánia lehet, melynek a *Pannonia*-ban van a székhelye.

- Sőt ellenkezőleg, rendes életű, derék polgárokból áll. Székhelye Bécs.

Elvállaltam a hivatalt, már csak azért is, hogy megtudjam, mi ez a rejtelmes bizottság.

Megtudtam. Nem csinállok titkot belőle. Legalább mindenki megtudja, mi lesz a rongyos forintjainkból.

Ha az egy, öt és ötven forintos bankók, vagyis államjegyek elrongyolódnak, a kincstár tudva-levőleg beváltja és újakat ad helyettük. Ha a rongyos pengőkből egy millióra való összegyűl Ausztriában és Magyarországon, akkor összehívják a bankómegsemmisítő bizottságot Bécsbe s ott szeme láttára elégetik ezt a tömérdek pénzt, hogy helyette újat nyomtathassanak.

Ebbe a bizottságba nyomott be engem a keresztapám unokatestvérének a fia. Egész dolgom az volt, hogy minden fertályesztendőben egyszer fölutaztam Bécsbe.

Mikor a legelső egy milliót elégettük és jegyzőkönyvet véve föl, eltávoztunk, az előszobában megállít egy udvarias német s így szól:

- Uram, mint a bankómegsemmisítő bizottság legujabb tagját, önt illeti ez a csekélység a mai nap emlékeül.

És a kezembe nyom egy kis csomagot.

- Mi ez?

- Egy millió.

Megőrült ez az ember? Olyan gazdag a monarhia, hogy milliókat osztogat érdemteleneknek? Ezért nem jutnak hát soha pénzhez az érdemesek? De hogy ezt szolgálk osztogatják az előszobában, az megfoghatatlan! Nem is fér ebbe a csomagba egy millió. De tán mégis! Csupa ezerforintosokban.

Ilyen gondolatok cikáztak végig a fejemben. Ránéztem az inasra, a ki sokatmondó tekintettel nézett rám. Ahán!

- Jár ezért valami? - kértem. (Ejnye, de zavarba jöttem volna, ha azt mondja, hogy tessék visszaadni négyszázezer forintot.)

- Egy forint borraavaló, nekem.

Be furcsa egy ember! Milliókat osztogat és egyforintosokat kér. Adtam neki és görcsösen szorongatva milliómat, a bizottság tagjai után siettem. Odakint aztán ezek fölvilágosítottak, hogy az én kincsem nem egyéb, mint az elégetett egy millió forint festékjének az érc-salakja, mely a kemencéből alul kifolyik s kihűlve összeáll, mint a vaskohók salakja.

Megnéztem, úgy volt. Jó lesz az íróasztalomra nyomtatónak.

Új állásom mellett megtarthattam az ügyvédséget is. A Sárkeresztury-családból fölhoztam a felét és igen meglegegetten éldegéltünk.

Éveken át nagy buzgalommal töltöttem be bankóelégető hivatalomat s minden negyedévben végignéztam a töméntelen pénz pusztulását.

Egyszer ebéd után pipára gyujtottam fidibuszszal. A hugom sikoltva rohan oda s kiveszi kezemből egy tizforintos bankó füstölgő romjait. Ezzel gyujtottam rá fidibusz helyett. Tévedésnek tartottam a dolgot.

Máskor elmentem hazulról öt-hat forinttal és hazajöttem egy krajcár nélkül, pedig nem vettem egy sóskiflit se. Eleinte azt hittem, elvesztettem vagy ellopták. Pár hét alatt azonban rájöttem a rettenetes valóra; minden szivaromat bankótüznél gyujtottam meg. Bankópirománia tört ki rajtam: gyujtogatási düh.

Ha tüzet láttam, rögtön bankót tettem bele; ha bankót láttam, azonnal kerestem a hozzávaló tüzet. Az a kápráztató látvány: sok millió elhamvadása, érzéketlenné tett a magam pénze iránt is s az a rögeszme vert bennem gyökeret, hogy minden bankónak el kell pusztulnia.

Az orvos azt tanácsolta, hogy először is tegyem le a veszedelmes hivatalt. Azután hagyjam abba a szivarozást, hogy tüzet ne lássak s neveztessem ki magamat valamelyik minisztériumba díjnoknak, hogy bankót ne lássak.

Ma már annyira kigyógyultam, hogy bátran adhatnak egy ezres bankót, nem égetem el. De a kormányférfiaktól se kérek többé protekciót.

A bankóelégető bizottság tagjai pedig tanulják meg példamból, hogy: *Post equitem sedet atra sinecura*.

LOVAGIAS ÜGYEM.

Példátlan, hogy mennyi reklámot csináltam már a nagybátyámnak. Legalább száz történetet irtam róla, notabene, olyan történeteket, melyek sohase történtek meg. Lehetnek, a kik azt mondják, hogy ennek csak én vettem hasznát, mert ezekért a történetekért engem a kiadók megfizettek, de nem úgy van a dolog. Történeteimnek nagybátyám vette a hasznát, a ki otthon, messzefekvő kis városkájában üldögélt, megtömte a pipáját és elszivta, újra megtömte és újra elszivta. Én agyműködést fejtettem ki, ő nem fejtett ki semmi működést, - és mégis ő vette a hasznát történeteimnek.

Miképp?

Egyszer a nagybátyám a nevemnapjára, - hosszú hallgatás után, - két koszu piros paprikával lepett meg. Én paprikát másképp, mint törött alakban, a kocsmai asztalon, sohse láttam s azért az ásványok közé soroztam. Elképzelhetik meglepetésemet, mikor a boncolás kiderítette, hogy a hüvelyes vetemények közé tartozik. Eme fölfedezéséről irtam az első történetet, azzal a hozzáadással, hogy a paprikát a házmasternek adtam ajándékba, a ki az udvaron mozsárban megtörte, a miből óriási botrány lett, mert az összes lakók szemgyuladást kaptak. A ház átalakult kórházzá, a kerületi orvos, hogy gyorsan elő lehessen hívni, egész nap a háziurnál kalábrászozott. Engem pedig gyakrabban emlegettek, mint a szenteket, - s ugyanazt tették velem, a mit a szentekkel szokás.

Gyerünk tovább.

Mit gondolnak, mi lett e történet következése?

Nem gondolnak semmit? Akkor megmondom.

Nagybátyám egy goromba levelet intézett hozzám. Szégyellem, de bevallom, hogy becsületsértő kifejezések voltak benne. Röstellem, de bevallom, hogy ez a szó is előfordult benne, hogy *ripők*. Mit gondolnak, kinek mondta ezt, hogy *ripők*? Önök bizonyosan azt gondolják, hogy nekem? Ugy van, eltalálták. E levél végén egy fenyegetés is volt. Ez:

Ezt a leveletem nyilvánosan fölolvastam a kajászó-szent-páli kaszinóban. Azért, ha neked valaha eszedbe jutna a kajászó-szent-páli kaszinóba belépni, biztosítalak, hogy egyhangulag kigolyóznának.

Bevallom, hogy e levél vételéig nem jutott eszembe a kajászó-szent-páli kaszinó tagjainak sorába lépni. E levél vétele után azonban mást határoztam.

Végigtanulmányoztam egy egész országgyűlési szessziót, s a leggorombább kifejezéseket följegyeztem. Azután leültem, s e kifejezésekből egy olyan levelet állítottam össze, hogy a *Pesti Művelt Levelező* című könyvben *negatív* példának bátran le lehetett volna nyomtatni.

Ezzel a levéllel fölfegyverkezve, leutaztam Kajászó-Szent-Pálra.

Kajászó-Szent-Pál oly előkelő hely, hogy már járásbiróságért is folyamodott több izben. De nem kapott. Szintén több izben.

Az intelligencia nagy. Uralkodó vallás a tarokk. Közügyek nincsenek, csak tarokk-kérdések. Ellen- és rokonszenv is ebből indul ki. Felekezeti és nemzetiségi villongások nincsenek, - ezt mind elnyelik a kártyavillongások. Az egyházpolitikai kérdéseket nem teheték szóvá, mert a pagátügyek mindent leszorítottak a szőnyegről.

Mikor nagybátyámhoz beléptem, ijesztő képet vághattam, mert elsápadt. Nagyot füttyentett s aztán így szólt:

- Szervusz!

A füttyentés egy kutyának szólt, a *szervusz* nekem. A kutya egy új-fundlandi eb volt, ott termett és vizsga szemeit rám irányította.

Tanulmányozta, hogy milyen szándékaim vannak. Ugy látszik, hamar tisztába jött velem, mert morogni kezdett.

- Csiba te! - szólt a bácsi, - hisz ez a Bandi.

E bemutatásra jónak láttam kissé mosolyogni és meghajtani magamat. Erre a kutya is kissé mosolygott és lefeküdt.

- Jó napot, bácsi! Ugy-e, tudja, hogy mi hozott ide?

- Sejttem.

- Az ön levele, mely becsületemben gázol.

- Gondolod?

- Bizonyosan tudom. És még valami.

- Micsoda?

- Be akarok lépni a kaszinóba tagnak.

- Fenét!

- Mit szól hozzá?

- Mi közöm hozzá?

- Igenis sok köze van hozzá, mert maga fog ajánlani.

- Én? - szólt a bácsi elhülve.

- Ön! - kiáltám erősen.

A kutya fölemelte fejét és másodszor morgott.

- Én? - kiáltá a bácsi erősen.

- Ön! - feleltem halkán, elhülve.

(Sülyedjek el, ha ez a kutya nem érti a mi beszélgetésünket!)

- Csiba te! - szólt a bácsi.

Ezuttal nem voltam vele tisztában, hogy nekem, vagy a kutyának mondja-e, de akaratlanul hozzátettem:

- Én vagyok a Bandi.

És a bestia belenyugodott.

- Uraim! - mondtam hidegen, - lovagias ügyek tárgyalásánál, - a párbaj-kódex szerint, - a kutyák nem lehetnek jelen.

- Ez tehát lovagias ügy?

- Az. Ön engem nyilvánosan megsértett, de mivel rokonok közt párbaj nem lehetséges, másképp boszulom meg magamat. Hallgassa meg ezt a levelet...

És fölolvastam neki a honatyai leleményesség gorombászati lexikonát. A bácsi ezalatt két pipát elszivott, a miből azt következtetem, hogy gorombaságaim tisztességes terjedelműek lehettek. A kutya nem reagált rájuk.

- Mit akarsz ezzel? - kérde a bácsi.

- Fölmegyek ma délután a kaszinóba, a mikor mind ott vannak, fölolvassom és a párbaj-kódex értelmében követelem, hogy magát ez alapon golyózzák ki a kaszinóból. Engem pedig golyózzanak be. Mert jegyezze meg, hogy a lovagias ügyekben mindig annak van igaza, a ki a leggorombább.

A bácsi letette a pipáját, fölugrott és a nyakamba borult:

- Csakhogy itt vagy, kedves Bandim.

Annyira meg voltam ijedve, hogy melegen a keblemre szoritottam a bácsit.

- Hát tudod, mire való volt a levél?

- Mire?

- Hogy téged lecsaljalak hozzám. Tudtam, hogy a lovagiasság a legérzékenyebb oldalad, tehát ezzel lecsalhatlak.

- Igazán, bácsi?

- Persze, hogy igazán.

(Mintegy megerősítésül a kutya is rám ugrott és végignyalta a képemet.)

- Hajlandó ezt a kaszinóban is elmondani?

- Hogyne!

Délután nagy zajjal rontottunk be a kaszinóba. A bácsi az én goromba leveletem lobogtatta:

- Itt van, győzelem, lecsaltam, választ is hozott rá, képviselőházi beszédekből összeállítva.

És, miután nagyokat paroláztunk, óriási derűtség közt maga a bácsi olvasta föl a goromba leveletem. Az intelligencia elismerte, hogy mind a ketten szellemes emberek vagyunk. Sőt néhányan a geniális jelzővel is megtiszteltek. Tudvalevőleg Magyarországon a pofonokat és a geniális jelzőket bőven szokták osztogatni.

Este óriási lakoma volt tiszteletemre. Szinvonal: a sárga föld. Mikor a bácsival hazafelé támogattuk egymást, így szólt hozzám, megcsókolván:

- Akasztófárávaló barázdabillegető! Ugy-e, jó itt?

- Vén uzsorás, - mondám édesen, - örülsz, hogy itt vagyok?

- Hogyne, te éhenkórász... Hát ha be akarsz lépni a kaszinóba, ajánllak...

- Vén huncut, most már nem kell... Az elégtételt megkaptam... De ezentul is azt fogom rólad irni, a mi nekem tetszik...

- Én meg azt fogom rólad mondani, a mi nekem tetszik.

- Gilt.

A kutya farkcsóválva, nyájas mosolylyal jött utánunk. Ennek az állatnak határozottan középiskolai műveltsége van: tudja, hogy most pertu jóbarátok enyelgéséről van szó csupán.

E szóbeli szerződés alapján az én nagybátyámból, történeteim révén, egy országszerte ismert alak lett; ugyanez alapon pedig ő engem Kajászó-Szent-Pálon szabadon nevezget országos lókörtőnek.

Nos, kinek van több haszna az én mesterségemből?

BERGER.

Mikor az öreg Berger Adolf (Szentjóni előnévvel) nemességet kapott, mindenki nevetett a vármegyében. A mi vármegyénk híres nemesi vármegye volt. A Körtvélyek, Pereczek, Kámzsayak, Dandárok, Pokolok külömb vérenek tartották magukat a legelső mágnás családoknál. Sehol az országban annyi bocskoros nemes (egész faluk) nem volt, mint nálunk. Volt aztán egy egész csomó familia, mely hajdan nagy szerepet játszott, a történelem által is följegyzett vitézeket adott az országnak, de aztán elszegényedvén, visszahanyatlott a parasztsorba. Mások koldusmódra bár, de állták még az uri versenyfuttatást. Az ingóságok leltára ez: négy ló, sárga kucsirkocsi, inas a bakon, egy jó puska, egyéb semmi. Az inasnak még sárga kamáslija is volt, mert ezt minálunk így kívánta a bonton.

Szentjóni Berger Adolf furcsa kis figura volt a mi különös kis hazánkban, ott a daróci kék hegyek és a Szitnya vize közt. Az öreg Berger azelőtt nem igen szított mihozánk. Másfelé voltak birtokai, meg Budapesten házai, nálunk csak egy répacukorgyárat csinált és minden évben jó drágán összevásárolta a megyei uraktól a répát. Ő maga azonban alig fordult meg köztünk. Legföljebb ha egy esztendőben kétszer láttuk a megyei székvárosban. A *Hungária* fogadóba szállt, egynéhány ügyvédet meglátogatott, a gyárat megvizsgálta; rozoga városi fiakkereken ment ide-oda, a mit nálunk csak vigécek szoktak tenni. Nem köszönt neki senki, nem vette észre senki.

Az első nagy elbámulás akkor volt, mikor Berger (és ez úgy csapott be a vármegyébe, mint a ménkü) megvette a Daróci grófok ősi birtokát. Ekkor kezdték uriemberek észrevenni, hogy ő is van a világon.

A harmadik birtok volt nagyságra nézve a vármegyében. Kastély, kápolna, képtár, fegyverterem, azután tó és óriási park. Hogy miért uszott el mindez, arról a föld alatt nyugvó Daróciak tudnának beszélni, a kik a szentpétervári, párisi, londoni nagykövetségeknél szolgáltak, vagy a bécsi udvarnál testörködtek.

A mi eleven Darócinknak, hogy kimásszszék a hinárból, nem maradt más tennivalója, mint hogy a legbecsesebb családi birtokot, az ősi fészket eladja.

Mondanom sem kell, hogy a vármegyei közvélemény ezért kigyót-békát kiáltott rá. Ne retiráljon meg, várja meg, hogy a romok rá dőljenek és maguk alá temessék.

Évszázadok könnyelmű gazdálkodásának az ódiума mind, mind az ő vállaira háramlott. Azéra, a ki oly kegyetlenül elkótyavetyélte az ősök fészket.

Nem egyszer hallottam magától az alispántól:

- Hja, a Daróci-család olyan, mint a krumpli: *a java a föld alatt van.*

Azt meg egyszerüen szemtelenségnek nyilvánították, hogy a répás Berger merte megvenni. Mit csinál az azzal a XV-ik századbeli kastélylyal? Csupa nevetség.

Általános örömet okozott, mikor megtudtuk, hogy Berger köteles a maga költségén egy kétöles kőfalat építtetni a kastély körül s hogy abba gróf Daróci Pongrácon, a majoreskón kívül senkinek sem szabad belépni. A képeket ponyvákka leteregették, az ablakokat bedeszkázták, az ajtókat lecsukták, így állt a kastély némán és komoran a park közepén, mint a Daróciak utolsó darab birtoka az országban.

Berger a maga számára a tisztartója kertjében, a dombon épített egy szerény házat. A régi gazdatiszteket különben meghagyta, sőt javította a fizetésüket, a mi meglehetősen elbámulást keltett, mert 1815 óta nem történt.

Azt is nagyban kérdeztük, hogy fog-e Berger installációt rendezni és kik fognak oda elmenni? Kik utasítják vissza és hogyan fogják lefőzni Bergert?

Hiába vártunk pikáns eseményeket: Berger nem rendezett *Kamukéró*-t (mint nálunk mondják). Egyszerűen beült a birtokba. Vagy nem is ő, hanem - azt beszéltek - a fia, a ki eddig külföldi akadémiákon tanult, s most itt tudományosan fog gazdálkodni.

A birtokvásárlás révén Berger egyszerre virilista lett a megyében. Mutatkozott az évnegyedes közgyűléseken, a gazdasági egyesületben s már nem a rossz helyi fiakkereken járt, hanem valami közönséges fekete hintón, melybe két igás ló volt fogva. Így jött be a városba, szerényen, csendesen, nem is jött, csak úgy szivárgott. Nyugodtan, halkán beszélt, alig vették tudomásul, hogy fejtörésben és nagyszabású kereskedelmi tervekben megbarázdásodott arca és a semmiből való vagyonszerzés erős, szakadatlan munkájában meggörnyedt alakja is ott van az ő körükben. Nem szerették, sőt gyűlölték s a legcsekélyebb elismeréssel sem voltak iránta... Az semmit sem változtatott Berger helyzetén, hogy a főispán vagy kétszer meghívta ebédre. Azért csak répás volt a neve. A mint kihuzta megint városunkból a lábát, úgy elfelejtettük, mintha sohasem láttuk volna.

A megyei nemesség nagy műkedvelői előadással összekötött bált rendezett. Szép volt ez a mi bálunk mindig, öröm volt az ősi törzsek üde, friss, fiatal hajtásait együtt látni. Most is nagy készülődések folytak rá. A fiatal Berger egy kiküldött őrnek szívesen megengedte, hogy három kocsiderék cserfalombot hozzanak be a városba, a megyeház nagytermének és a lépcsőháznak diszitására. Az őr fényesen reggelizett odakint Kis-Darócon és azt regélte, hogy az üvegházban csodaszép pálmafák és exotikus virágok vannak. A bizottság elnöke, Borkay Pista ezeket is elkérte, a terem sarkainak és a bálanyák emelvényének diszitására. A bál napján, dél tájban hosszú szekere jött be a *kis répásnak* (így hívtuk a fiatal Bergert, a kit különben nem is ösmertünk), tele gondosan bepólyált, vatta közé rakott délszaki növényekkel és frissen szakasztott virágokkal. Három szakértő kertészlegény kísérte a drága csemetéket.

A bálbizottság nagyon meg volt hatva és Sarlay Muki meg is mondta a főjegyző hivatalos szobájában:

- Halljátok, fiuk! Ezt a kis répást meg kellett volna hívni a bálra.

Általános fölháborodás támadt erre a kijelentésre, s pár perc múlva Sarlay Muki a közvélemény előtt oly színben tűnt föl, mint a ki Zoltán-vármegye becsületén a leghatározottabb szégyenfoltot ejtette. Köszönje meg, hogy elfogadjuk a szíveségeit. Mít akar még? Első eset volna, hogy oly gyöngéknek mutatjuk magunkat, a kiknek a vagyoni imponál.

Bálunk tehát mocsoktalanul és kitűnő sikerrel zajlott le, másnap a Berger kertészei visszatértek a délszaki növényekkel Darócra, s a küldeményről mindenki megfélemedezett volna, ha Daróci Elemér gróf (ki tiszteletbeli aljegyző volt a vármegyénél) becsmérlő megjegyzéseket nem tesz arra a módra, melylyel a kis répás be akar furakodni a társaságba. Ezen is elnevetgélünk egypár napig a hivatalos szobákban, aztán napirendre térünk fölötte.

Ekkor ütött be a Bergerek Szentjóbisága. Mikor az első derűtség hullámai lecsillapultak, elkezdtek a főispánt szapulni, a ki ezt „odafönt” megcsinálta (ezalatt a kormány értendő). A főispán sunyi módon, titkolódzva a vállát vonogatta, közérdekről, állami szempontokról dűnnyögött, de sosem felelt határozottan s ez az eljárás aztán megteremtette azt a nézetet, hogy a főispán ártatlan az egész dologban s hogy az tisztán a kormány műve.

Azután jött az évnegyedes megyegyűlés. Mint virilista ott ült Berger Adolf is. Mikor már jól benne voltak a tárgysorozatban, fölállt az igen elszánt embernek ismert főjegyző s pár szónyi, de meglehetősen szintelen bevezetés után azt indítványozta, hogy Berger Adolf „polgártársunkat” nemesi rangra való emelése alkalmából a gyűlés üdvözlje.

- Eláll! Eláll! - kiáltott egy csomó ember. Mások látván, hogy a főispán az indítványra helyeslőleg bólintgat, *halljuk*-ot kiabáltak.

- Nem kell! Mi közünk hozzá? Pénzen vásárolt nemesség. Hát még hová alázkodjunk? Mit tolakodik közénk? - ilyen élesebb kiáltások hangzottak ki az általános zajból.

Mikor egy pillanatra csend lett, a karzatról leharsogott egy stentori hang:

- Ez komizság, egy becsületes emberrel így bánni.

Óriási zaj támadt erre. Öklök emelkedtek a közbeszóló felé, s mindenki követelte, hogy nevezze meg magát és hogy a hajduk dobják ki a karzatról. De legdühöttebb volt Petri Balázs, a megyei ifjuság vezére és mintaképe. Fölugrott egy székre és úgy követelte az ismeretlentől, hogy leplezze le magát.

A karzatról egy zömök, szélesvállu, feketeképű fiatal ember nézett le a forrongókra. Egy darabig csak hallgatott, aztán tölcsért csinálva a szájából, leharsogott:

- A Berger Adolf fia vagyok.

- A kis répás!

- A Szentjóni!

Harsogó kacaj támadt e két közbevisitott kiáltásra. A főispán folyton csengetett, de hiába. A karzatról futva távoztak a hölgyek, az öreg Berger sápadtan tántorgott ki a gyűlésteremből, hol Petri még egyre hadonázott a kis répásra, a ki egész nyugodtan fixirozta őt és a köréje gyűlt aranyifjuságot.

A folytatása az lett, hogy a kis Berger a jobbkezére nyomorékká vágta Petrit, lelőtte a cilinderét Sallaynak, Kámzsay Berci viszont egy harminckét öltéses sebet vágott a mellére, a mibe két hétig feküdt Darócon, még pesti orvosokat is hozattak hozzá.

Alig hogy fölgyógyult, a főispán meghivta piknikjére. A kis répás a méltóságos asszonynak és a főispán leányainak gyönyörű bokrétákat küldött be a multság napjára. A piknik után hajnalban éjjeli zenét adtunk az összes jelen volt szép asszonyoknak és lányoknak, utána a Hungáriába vonultunk, ott estig mulattunk, aztán cigányostól kivonultunk Darócra, a hol az utómuri három napig tartott. Erre az időre a megye megszűnt.

Rá két hónapra a kis répást a választmány egyhangulag fölvette az uri kaszinóba.

Mikor ezt az alispánnak hírül vittem, megcsóválta a fejét s így szólt:

- Magyar vér, bolond vér; hogy bántatok az apjával és hogy bántok a fiával! Az erényeiket nem követjük, hanem a mi hibáink tetszenek bennük nekünk és rokonszen vessé teszik őket.

A MI FARMEREINKRÓL.

A mai napon a következő levelet kaptuk:

Tisztelt szerkesztő ur!

Tudja-e ön, hogy mi az a tisztviselőtelep?

Egy város, a hol csupa intelligens ember lakik. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy az utcát valóságos belső titkos tanácsosok söprik, de annyi tény, hogy még a házmesterek is csupa jogvégezett, vagy legalább érettségít tett emberek.

Nagy átok az, hogy egy városban csupa ur lakik. Egyik sem imponál a másiknak, egyik sem fogad szót a másiknak s minden embernek minden dologról megvan a maga nézete.

Ha nálunk arról van szó, hogy miféle kövezetet kapjunk a várostól: makadámot, aszfaltot, faburkolatot vagy gránitkövet-e, akkor úgy veszekedünk rajta, mintha mi tőlünk kérne valaki valami nagy áldozatot.

Ilyenkor annyi párt van, a hány kövezetfajtát a világ teremtése óta föltaláltak, s ha a makadam-párt győz, a többiek összefognak, hogy a makadamozás keresztülvitelét megakadályozzák.

Megöl bennünket a tulságos intelligencia, a diplomán alapuló műveltség, az uri egyenlőség.

Ha nyáron, mikor az ablakok nyitva vannak, valaki elkiáltja magát az utcán: *Doktor ur!* - ötven ablakból dognak ki egy-egy fejet.

(Hogy a többi ablakból mit dognak ki, az nem tartozik ide.)

Nos, ebben a kaputos, lateiner városban történt a héten egy nevezetes dolog, melyet tudomásukra kell hoznom.

Tetszik tudni, mi telivér pestiek vagyunk, de módunk megengedi, hogy egy kissé a falusi élvezeteknek is hódolhassunk.

Fát ültetünk és virágot tenyésztünk s egynémelyikünknek nyáron már van olyan árnyéka, hogy a fejét alája tarthatja; a többi testrész egy ilyen intelligens városban mellékes.

Azonkívül házi-állataink is vannak. Tarthatunk disznót, ha tetszik, bár ez nem szükséges, mert az illatot, Kőbánya közel lévén, házhoz szállítva, igen jutányosan kapjuk.

De tartunk csirkét, kacsát, pulykát ólakban, egészen falusias módon. S az az igazi századvégi raffinement, hogy az ember a városban meghallgat egy filharmoniai hangversenyt, aztán hazamegy, megeteti a tyukjait, csibéit (ha a szakácsné még nem fektette le őket) s csak aztán tér nyugalomra.

Nem is nevelünk mi olyan lányokat a hazának, a kik azt hiszik, hogy a pulyka emlős állat, mely a kicsinyeit szoptatja, vagy hogy a derék tehén addig ül a tojásain, a míg a borjut ki nem költi belőlük.

Szóval, a fővárosban élünk idilli, csendes, mezei életet.

A héten azonban bomba pattant szét köztünk.

Minden háztulajdonos (pedig hányan mondhatják el közülünk, hogy nem háztulajdonosok?) sárga cédulát kapott a házához. Mindenféle cédulát láttunk már. Vörös a ragadós betegség cédulája, szürke az adóintésé, zöld a rendőrségre idézés. Mit jelképezhet a hivatalos életben a sárga szín?

Azonnal megtudtuk. A sárga szín a mezőgazdaságot jelképezi. (Talán mert a mezőgazdaság pang és haldoklik?)

November huszadikára Kőbányára hívtak bennünket, nem barátságos disznótorra, mint várni lehetett volna, hanem hogy háziállatainkról beszámoljunk. A kőbányai elüljáróság épületébe befészkelte magát egy bizottság, mely föladataul tűzte ki a mezőgazdasági statisztika adatainak beszerzését. Oly sok szép dolog van a világon, melylyel az emberi elme foglalkozhatik: ott a kormányozható léghajó, az északi és déli sark titkainak kikutatása, a villámos erőátvitel kérdése, a szociális kérdés, az éhség megszüntetése beoltások által, a kivándorlás megakadályozása. És mégis, mégis, egy csomó komoly ember összeül és nem áll el attól a szándékától, hogy összegyűjtse a mezőgazdasági statisztika adatait.

A fölháborodás moraja futott át a telepen. A sárga cédulát lobogtatva rohantak jobbra-balra az emberek. Hogy mehessenek november huszadikán, délelőtt tizenegy órakor Kőbányára, mikor abban az időben mindenki bent van Budapesten, a hivatalában? Ha már az ember hivatalt mulaszt, talán bolond egy ilyen lappália miatt Kőbányára fáradni? Hát azzal a fáradtsággal, a melylyel a sárga cédulákat szétküldték, nem hozhattak volna a telepre kérdőíveket? Hiszen mi írástudó emberek vagyunk, szépen kitöltöttük volna a rubrikákat és beszolgáltattuk volna a tisztelt bizottságnak.

Igy forrongott a nép a fórumon, a kaszinóban. Magam is földühödve mentem haza.

- Nem megyek el, nem megyek el, - kiáltám az asszonynak.

- Azt ne tegye.

- Szeretném tudni, miért?

- Nem olvasta a cédulát? A ki nem megy el személyesen, ötven forintig terjedő pénzbüntetésben részesül.

- Mi az ördög?

- Sőt az is ötven forintot fizet, a ki hamis adatokat vall be.

Búsan rogytam egy divánra. (Ez nem igaz, de egy novellában olvastam a szomorúság kifejezéseül s annyira megtetszett, hogy most én is használom.)

- No, asszony, akkor lássunk a statisztikai adatok összeállításához.

Körutat tettem otthonomban, a pincétől a padlásig, Kárpátoktól az Adriáig. A végső eredmény ez volt:

Nyolc csirke.

Nyolc tyúk.

Egy kakas. (Boldog kakas!)

Végre a velünk lakó házi-állatokra tértünk át. Ne értsenek félre: azt tárgyaltuk a feleségemmel, hogy a kanári és a papagáj a házi-állatok közé tartozik-e? A szép *Koko* (így hívták a papagályt) bután ült a helyén és néha elrikkantotta magát: *betyár*. Csak ennyit tudott az ostoba, azt már nem tudta megmondani, hogy bele tartozik-e a mezőgazdasági statisztikába?

Végre is elhatároztuk, hogy ha nagyon firtatnak, bevallom a kanárit, meg a papagájt is.

Igy fölkészülve, november huszadikán nemzeti zászló alatt, tüntető körmenet-szerűleg, elül a cigánynyal vonultunk Kőbányára és beszolgáltattuk az adatokat.

Hű nőm, előleges meghagyásom szerint, jó ebédvel várt otthon. Kifáradva, jó éhesen láttam az evéshez... egyszerre csak kezem lehanyatlik, szemem kimered, szám tátva marad...

- Boldogtalan asszony! Mit tettél? - suttogám elhaló hangon.
- Mit, az ég szerelmére?
- Most tette a Jutka az asztalra a két kirántott csirkét...
- No igen, kedvenc ételed...
- Igaz; de *most már eszerint nekünk csak hat csirkénk* van.
- Nos?
- Én tehát *hamisan vallottam be az adatokat...* Ez az egy pár csirke nekünk ötven forintunkba kerül.

Az asszony elájult. Én is. Jutka is. A csirkék gunyosan mosolyogtak rám: ugy-e szeretnéd, ha már te is ki volnál rántva - a bajból?

Tisztelettel

Telepi Valldbemár.

REJTÉLYES TÖRTÉNETEK.

I. A pikkdáma.

Egy zimankós téli estén együtt ültünk a főszolgabirónál és tarokkoztunk. Kapolcsin, a főszolgabirón kívül ott volt a járásorvos, Petky földbirtokos és én. Én pedig - a mi a foglalkozásomat illeti - Kapolcsi mellett szolgabirósági írnok voltam. A megyei központból küldtek ki tanulni, mert Kapolcsinak az a híre volt, hogy a legjobb tarokkista az egész felső vidéken.

Vacsora után vagy egy félórát játszottunk, mikor Petky hirtelen így szól:

- El van osztva. Csak nyolc kártyát kaptam.

Összedobtuk s újra kiosztottuk. Megint el volt osztva.

- Talán leesett egy kártya, - szólt az orvos.

Lámpással kikutattunk mindent az asztal alatt. Semmit se találtunk. Megszámláltuk a paklit. Csak negyvenegy kártya volt. Hova lehetett a negyvenkettedik?

- Meg kell nézni, hogy mi hiányzik! - indítványozá Petky.

E pillanatban Kapolcsi vonta magára a figyelmemet. Halálsápadt volt és verejtékcseppek gyöngyöztek a homlokán.

Mind oda ugrottunk.

- Mi bajod? Mi lelt?

- Semmi. Csak meg fogok halni.

- Ugyan, bolond, már hogy mondhatasz ilyent? - rivalt rá az orvos, - hát fáj valamid?

- Nem fáj semmim. Csak nézzétek meg, mi hiányzik a pakliból - felelt bágyadt hangon a főszolgabíró.

- Ugyan ki törődik a kártyával, mikor rosszul érzed magadat.

- Ugyan kérlek, - felelt ingerülten Kapolcsi, - nézzétek meg, melyik kártya hiányzik. Mert ez szoros összefüggésben van az én közeli halálommal.

Azt hittük, elvesztette az eszt.

- Mert ha a pikkdáma hiányzik - folytatá Kapolcsi kísérteties hangon, - akkor pont éjfélkor le fogom hunyni szemeimet. Még pedig örökre.

Mély megdöbbenéssel hallgattuk e rejtelmes szavakat. Siri csendben egymás után raktuk Kapolcsi elé a kártyákat, a színeket külön, a tarokkokat külön. Nem a pikkdáma hiányzott. Erre kissé magához tért és halkan suttogá:

- Hányadik volt a pakliban a pikkdáma?

- A tizenharmadik.

- Rossz jel. Legközelebb el fog egészen tűnni. Erősen kerülget.

Felhajtott egy pohár bort és arcszine lassan visszatért.

Hanem hogy a pikkdáma eltűnésének mi köze volt az ő korai elhunyasához, azt egyelőre nem tudtam belőle kiszedni.

II. Az orvos ur haja.

A tarokkozást persze nem folytattuk, hanem jó ideig némán bámultunk egymásra. A vihar üvöltött, a kutyák is üvöltöttek. Azon töprengtem, hogy vajjon ha a vihar nem üvöltene, a kutyák is abba hagynák-e?

Egyszerre kocsi állt meg a ház előtt s hatalmasan megdöngették a kaput. Összerezzentünk. Micsoda mozgalmas, rémes éjszaka ez?

A doktort a faluvégi kastélyba vitték, a zöld grófhoz. A nép nevezte el zöld grófnak, hogy miért, azt máig sem sikerült megtudnom.

A doktornak nem tetszett, hogy ilyen istenverte éjszakában ki kell mennie, de hát muszáj volt, a közegészségügyi törvény és az orvosi eskü értelmében.

- Várjatok meg itt! - suttogá.

És mi megvártuk. Egy félóra mulva visszatért s mikor a szobába lépett, rémülten ugráltunk fel: *ez az ember galambbősz volt.*

- Ember, mi történt veled? - ordítottunk rá, a rémülettől fogvacogva, - egészen fehér a hajad!

A doktor iszonyattal kapott a fejéhez s hörögve omlott egy székre.

- Beszélj, beszélj! - ostromoltuk.

Kissé magához tért, megnézte a fejét a tükörben s halk hangon szóla:

- Most mentem keresztül életem legrettenetesebb pillanatán. Most már tudom, mit tesz az: megijedni, félni...

- Min mentél keresztül? - felelj!

- Nem tehetem! - mondá ő szigoruan.

Nagyon sokáig nem tudtuk meg, hogy mi történt vele a zöld gróf kastélyában.

III. A pikkdáma magyarázata.

Évek mulva tudtam csak meg a következőket:

Kapolcsi főszolgabíró *amerikai* párbajba keveredett egy urral. Mind a kettő szenvedélyes tarokkista lévén és absolute ki lévén zárva az, hogy valaha képesek legyenek a tarokkozást abba hagyni, megállapodtak az amerikai párbajnak következő, igen szellemes formájában:

Mind a kettő tarokkozik tovább, valahányszor alkalma van rá. A kinél azonban legelőször előfordul, hogy a pakliból játék közben a pikkdáma elvész, *az köteles magát főbe lőni.*

Tagadhatatlan, hogy ez az amerikai párbajnak leghumánusabb módja, mert emberemlékezet óta nem fordult még elő, hogy a pakliból éppen a pikkdáma vesszen el.

És Kapolcsi mégis ájuldozott. Pfuj! Szégyelje magát!

IV. A doktor ur hajának magyarázata.

Mondhatom, hogy kevés rémesebb történetet olvastam annál, melyet főntebb volt szerencsém a nagyérdemű közönség elé terjeszteni, a hirtelen ősz járásorvosról.

Pedig ennek a magyarázata is igen egyszerű s a hajmeresztő dolgok barátainak őszinte sajnálatára kénytelen vagyok leleplezni.

Mikor a doktor a zöld gróf kastélyából visszafelé jött, a szélvész lekapta a kalapját s a hó egy szempillantás alatt belepte a doktor fejét.

Ugy ám, csak hogy a doktor ur (a ki már nem volt mai gyerek) festette a haját valami barna folyadékkal. A hó azonnal elolvadt a fej melegségétől és vízzé vált, a víz magával vitte a hajfestéket, a festék végigfolyt a doktor arcán s hátramaradt a fehér haj.

A doktor aztán úgy tett, mintha a haja ijedtében fehéredett volna meg.

Ez a kulcsa a csekélységem által meglepő virtuozitással ecsetelt rémes jeleneteknek.

HÁROM ÓRA BÁTYUBAN.

A nagy utazások dominálják a közvéleményt. Andrée, a merész norvég, e pillanatban léghajón röpül az északi sark felé. Tehát én is elmondom bátyui utazásomat.

Az ember nem utazhatik büntetlenül Ungvárra. Három órát kell Bátyuban a csatlakozásra várnia.

Irtóztatóan le voltam sujtva, mikor a vonatvezető így kiáltott:

- Bátyu, száznyolcvan perc!

A hang ezerötven lábat, a fény negyvenezer mérföldet halad egy másodperc alatt. Hol lesznek már ezek, mikor én még mindig Bátyuban ülök és várom az ungvári vonatot!

Letettem kezításkámat az étteremben és körülnéztem, hogy mit kellene csinálni. Hosszu várakozás után jött egy álmos pincér.

- Mi tetszik? - kérdé.

- Egy pohár sör.

- Pilzeni?

- Nem, udvari.

- Az nincs.

- Hát akkor hozzon pilzenit.

- Az sincs.

- Ostoba! Hát akkor miért kérdi?

- Mert fogadtam a főpincérrel, hogy itt minden második ember pilzeni sört kér. Ezt tehát ki kell derítenem.

- És mibe fogadtak? - kérdém érdeklődéssel, örülvén, hogy ilyen ostoba fecsegésekkel is telik az idő.

- Ötven fekete kávéba.

- Szép. Vannak magának szülei?

- Nincsenek. De van egy tizenhat hónapos fiam, a kinek tizenhat foga van.

- Tizenhat hónapos és tizenhat foga van? Hány foga lesz a szerencsétlennek husz éves korában!

- Hogy-hogy!

- Hát ha minden hónapban egy foga jön. Hozza már azt a sört!

Miközben elment, megnéztem az órát. Hallatlan! Ebben a hülye beszélgetésben csak öt perc telt el. Még százhetvenöt percem van hátra!

A pincér podheringi sört hozott. Nagyon savanyu volt, s eltartott tíz percig, a míg le tudtam gyűrni, a miért nagyon hálás is voltam.

- Mit szoktak itt azok az utasok tenni, a kiknek három óra hosszát kell a vonatra várni? - kérdém a fogadásokba bocsátkozó pincértől.

- Enni szoktak.

- És?
- Sörözni.
- Ez a vendéglős szempontjából helyes dolog, de három óráig nem tart.
- Hát tessék bemenni a városba.
- Érdemes?
- Nem, de telik az idő.
- Az is igaz.

A pincér egy jókora furkósbót adott kölcsön, a kutyák miatt, s így elindultam.

Bátyu csinos fészek. Ha hatszázezer lakosa volna, ha a Duna folyó mellett, ha a Gellért-hegy és a vár is ott állana, ha az Andrássy-utat és a körutakat odaépítették volna, ha villamos vasutak szaladgálnának utcáin: Kis-Budapestnek lehetne nevezni.

Egy boltot láttam, mely elé ostor, kocsikenőcs és kasza volt kitéve. Tisztában voltam vele, hogy ez a trafik.

A boltos nyájasan fogadott. Azonnal láttam, hogy zilált vallási viszonyai vannak. A magyar történelemből csak Hirsch bárót és Tenczer Pált, a szivarnemüekből csak a kétkrajcárost ismerte. Bár mindent elkövettem, tíz percnél többet nem tudtam lemorzsolni vele.

Volt még százötven percem.

Szivarra gyujtva folytattam az utamat. Elém áll egy parasztember.

- Az ur idegen?
- Az.
- Nem látta a falu végén a táblát, a kire egy pélpá van füstve?
- De láttam.
- Tudja, mit jelent az?
- Azon a helyen talán valami nagy pipás ember van eltemetve?
- Nincs ott eltemetve senki. Hanem hát aszongya, hogy nem szabad a faluban pélpázni.
- Ezt nem tudtam.
- Most már tudja. Azért hát csak ide azzal a cibarral.
- Kicsoda maga?
- A kisbiró.

Odaadtam neki az égő szivart. Ő vigan füstölt tovább.

- Hallja, kisbiró, ez már mégis szemtelenség. Ennekem megtiltja, maga meg szivarozik?
- Az más. Én hatósági ember vagyok. Abbul nem lehet baj.

Megnéztem az órámat. Már összesen ötven percet legyűrtem. Hálás mosolylyal összes két krajcáros szivarjaimat a kisbirónak adtam.

- Így állván a dolgok, a stróf elmarad, - mondá ő.
- Miféle stróf?
- A cibarzási tilalom okából az ur két pengőt fizetne. De így már nem fizet.

Most vettem csak észre, hogy sikerült megvesztegetnem a hatósági embert. Mikor lesznek Magyarországon kátói jellemű kisbirók!

- Az ott a nagyvendéglő, - mondá a bátyui korrumpált egy sárgára meszelt épületre mutatva.

- Van több vendéglő is?

- Nincs.

- Hát akkor mért hívják ezt nagyvendéglőnek?

- Mer' hát nagy.

Bucsut vettem emberemtől és betértem a vendéglőbe, örömmel konstatálván, hogy már csak száztíz percem van Bátyuban töltendő.

Egy ur ült a kocsmaszobában és rántottát evett. Megemeltem előtte a kalapomat.

- Van szerencsém, - kiáltott bizalmas hangon, - csak tessék ide az én asztalomhoz.

Odaültem. Fölállt.

- Kis-kalotaszeghalmi és nagy-bereznafalvi Mikedombegyházi Elemér.

- Hogyan? - kiáltám repeső szívvvel.

(Hisz, ha ez egypárszor elmondja a nevét, mindjárt vége az időnek. Mily szerencse, hogy a főnforgó viszonyok közt ilyen hosszú nevű emberekkel hoz össze a sors!)

- Kis-kalotaszeghalmi és nagy-bereznafalvi Mikedombegyházi Elemér.

- Hatalmas név! - mondtam elragadtatással, melyet ő nem értett.

- Volt, egykor, mikor még a névhez nagy birtokok is voltak...

- Hol, hol? - kértem mohón.

- Kis-Kalotaszeghalmon...

- Csak?

- Dehogy. Nagy-Bereznafalván is...

- És és? - sürgetém lázasan.

- Meg Mikedombegyházán is...

(Kéjjel szürcsöltem e végtelen neveket.)

- És persze mind elsőrendű föld? - folytattam pokoli ravaszsággal.

- A mikedombegyházai igen...

- És a nagy-bereznafalvi?

- A nagy-bereznafalvi?

- Igen, a nagy-be-rez-na-fal-vi.

- A nagy-bereznafalvi inkább erdőség.

- Ugy? És a kalotaszegi inkább varrottas?

- A kis-kalotaszeghalmit tetszik érteni?

(Hisz ez pompásan megy.)

- Azt értem.

- Az inkább mocsaras volt... Vége, spongyát rá. Most aztán biztosítással foglalkozom.

(Lopva megnéztem az órát. Nagyszerű! Nem is hittem volna: már csak negyven percem hiányzott a három órából.)

Fölhajtottam egy üveg bort és elbucsuztam Kis-Kalotaszeg... Nem merem kiírni többet a nevét, mert lekésem a vonatról.

Meleg volt. Egy lélek sem mutatkozott az utcán. A kutyák is aludtak. Az idegent azonban megszagolták.

Először egy lusta vakkantás jobbról, azután egy éberebb vakkantás balról. Az első vakkantás azt mondta: *Baj van!* A másik vakkantás azt jelentette: *Fenét!* Ebből még nem lett volna baj, de egy harmadik vakkantás közbeszólt: *Lássuk csak!*

És egy bozontos komondor kidugta a fejét valamelyik kapun.

Talán a sárga cipőm, a szalmakalapom, vagy a fehér flanelruhám nem felelt meg az izlésüknek, tény az, hogy a következő percben huszan rohantak rám. Behátráltam egy elhagyott házba, fölszaladtam a padlásletrára. Már csak husz perc hiányzott a három órából.

A dühös ugatásra végre megjelent a kisbíró és kiszabadított. A furkósbotot átvette és kikisért az állomásra.

Tíz perc hiányzott még a három órából.

- Itt van már a vonat? - kértem a pincért.

- Már el is ment.

Megtántorodtam.

- Nem lehet, hisz még tíz perc hiányzik a három órából.

- Hogy számítja uraságod?

- Közép-európai zónaidő szerint.

- Mi köze Bátyunak Közép-Európához? - szólt a pincér és elém tett egy pohár podheringi sört; - különben öt perc múlva jön a gyorsvonat.

A TRIBÜN.

I.

Az Ostromárok-utca Budán van, a várban és összeköti a Trombitás-utat a Roham-utcával. Ostromárok-utcának arról az ostromárokról nevezik, melyet itt 1849-ben, vagy 1686-ban ástak. Ki ásta? Azt nem tudom. Hol ásta? Azt sem tudom. Ásta-e egyáltalán? Még ezt sem tudom. De különben nevetségesnek találnám Ostromárok-utcának nevezni egy utcát, melyben ostromárkot nem ástak, nem ásnak és nem fognak ásni soha.

Ez az utca az abszolút legcsendesebb utca a világon. Kocsi a történelem előtti idők óta nem ment végig rajta. Idegen ember ott nem mutatkozik: csak az jön az Ostromárok-utcába, a ki ott lakik. Oda látogatóba sem jön senki. A végrehajtó kiméli, a kolera nem akad rá, a főváros nem tud róla: ez egy sziget a Csöndes Oceánon. Csak éppen ritka fajú madarak és fák nem teremnek rajta. Még ha ezek is megteremnének: akkor ez egy sziget volna a Csöndes Oceánon.

II.

Ezelőtt három esztendővel a Margitszigetről jöttem haza hajón és a szomszédom beleesett a Dunába. Én az uszásban Peczke bácsi tanítványa lévén, habozás nélkül ledobtam a kabátomat és utána ugrottam. Az ismeretlen ember szépen kiuszott a partra és engem alig tudtak kimenteni. A kabátomat a *Fecske* elvitte. Volt benne egy lóvasuti arckép, egy szőke hajfürt, egy barna nő arcképe, egy lovagias ügy elintézéséről szóló jegyzőkönyv és egy forint tizenöt krajcár. Szőke hajfürt, lóvasuti jegy, barna nő, lovagias ügy akadt azóta is: de az egy forint tizenöt krajcárt soha sem kaptam vissza. Ha egykor meghalok, s temetésemre egy ilyen föliratu koszorút hoznak: *A cs. kir. Dunagőzhajós társulat matrózszemélyzete*, ne bámuljanak rajta. Ez azt fogja jelenteni, hogy a kabátot egykor elvitt matrózban megszólalt a lelkiismeret.

Mint említém, Peczke bácsinak nem nagy dicsőségére, alig tudtak kihuzni a vizből. A parton találkoztam a másikkal, a ki kihalásztatásomat nagy érdeklődéssel nézte.

- Ön is beleesett? - kérdé részvétellel.

- Nem.

- Hát mit keresett a vízben?

- Ön után ugrottam.

- Igazán?

- Szavamra.

- Miért nem veszi föl a kabátját? - kérdé azonnal résztvevőleg.

- Köszönöm, nincs kabátom.

- Hogyan? Ön uriember létére ingujjban jár ki a Margitszigetre.

- Azt nem cselekszem; de ledobtam a kabátomat, hogy uraságod után ugorhassak.

- Igazán?

És az ismeretlen ember a nyakamba borult.

- Köszönöm, uram, köszönöm; de miért nem kérdezte meg előbb, hogy szükségem van-e mentőre?

- Ilyen kényes pillanatokban az ember nem habozik, hanem ugrik.

- Ez is igaz. És én úgy veszem, hogy uraságod megmentette az életemet.

- Kérem, a mint tetszik, - feleltem szerényen.

Az idegen egy darabig gondolkozott, azután így szólt:

- Megengedi, hogy hálából a fiammá fogadjam?

Hallgattam.

- Nos, nem engedi meg?

Erre így feleltem:

- Kissé különösnek találom, hogy ön most akar a fiává fogadni, mikor már magamtól felnőttem, iskoláimat elvégeztem, a katonaságot leszolgáltam, szóval, mikor már az apai gondok a lehető legkisebbre zsugorodnak össze.

- Igaz, - felelt az idegen zavartan, - de hát miért nem huzott ki hamarább a Dunából?

- Ebben meg önnek van igaza.

- Nos, tehát megengedi?

- Legyen. Ezennel apámmá fogadom önt.

Ettől az apától örököltam az Ostromárok-utcában egy kis házat, melynek két ablaka van az utcára.

Azért ismerem én olyan jól az Ostromárok-utcát.

III.

Fölösleges megmondanom, hogy a házat régen eladtam volna, ha akadt volna, a ki megvegye. Ki venne meg egy házat egy csendes-tengeri szigeten? Én nem, azt tudom és úgy látszik, más sem.

Ott laktam, egyedül, elhagyatva, mint a kihült föld utolsó eszkimója. Ha a szobában voltam, untam magamat, ha az ablakon kinéztem, még jobban untam magamat. Kezdttem öszülni, kezdtem ráncosodni s előre láttam, hogy ha sokáig ott maradok még, olyan leszek, mint a szárított kucsmagomba.

Ekkor, mint a villám, cikázott végig az Ostrom-utca sötét éjjelén a hír, hogy az 1896-iki junius nyolcadiki hódoló diszmenet az Ostromárok-utcán fog elvonulni.

Nagy izgatottság támadt. Este két ember csoportosult. Egyszer söpörte is valaki az utcát. Azonnal meszeléshez fogtak. Jött egy városi ember és utcánk buja fűtermését lekaszálta. Kezdtünk az őserdőből kibontakozni. A két ablakomat zöldre festettem s egy régen kitört üvegtáblát friss újságpapirossal ragasztottam be. Vettem egy nemzeti zászlót is s éreztem, hogy az ezredévi ünnepnek kezdek előkelő tényezője lenni.

Az utca mozgalmas, élénk képet nyújtott. A kapukat sokáig nyitva tartottuk. Az ablakokból hangosan átdiskuráltunk egymáshoz. Ebéd előtt elmentünk a Hakliba sörözni, voltak, a kik még vacsora után is kávéházba mentek feketézni - most már nem volt szabad elmaradnunk a

világ folyásától. Pestről drága pénzért hozattunk egy hordárt és kiállítottuk az Ostromárok-utca sarkára. Hadd legyen környékünknek városi színezete.

Erre fog menni a magyar király, az udvar, a királyi hercegek, a bandérium, a korona... Csak ki kell nyújtani a kezemet, szinte elérem a koronát... Ugy számítottam, hogy mindegyik ablakomért legalább ötven forintot kapok... Magam pedig a padlásablakból nézem - ingyen. Hehehe!

IV.

Egy napon kaputos idegenek jelentek meg ablakom alatt és a házam előtt a földet kezdték mérgetni.

- Mi lesz itt? - kértem nagy meglepettséggel, mert az Ostromárok-utcában soha sem láttam még két idegen embert egyszerre.

- Tribün.

- Minek?

- A publikumnak.

- Miféle publikumnak?

- A mely innen a díszmenetet fogja nézni.

- Innen, az én házam elől? - kértem elhűlve.

- Onnan! - felelt nyugodtan a kaputos idegen, a ki azonban e pillanatban megszűnt kaputos idegen lenni, mert a kapuját levette s ez a pongyola őt egyuttal megfosztotta idegen jellegétől is.

- Hát én honnan nézem?

- Váltson tribünjegyet.

- De mikor nekem itt a házam két ablakkal. Ez elé csak nem építhetnek egy nagy fabástyát?

- De igen. A fővárosi tanács megengedte.

- Kinek engedte meg?

- Wellisch és fiának.

- Tehát két tribünt építenek? Egyet a Wellisch, egyet meg a fia. Szép, gyönyörű dolog. A világ teremtése óta először történik valami az Ostromárok-utcában és a benszülött adófizetőket pedig megfosztják legszentebb joguktól. Óh, ezek a pestiek. No, de majd segíték én rajta.

Rohantam Wellisch és fiához, a ki Kamermayer polgármesterhez utasított.

Kamermayer megrendült egészségi állapotára hivatkozva, Haberhauer tanácsoshoz utasított. Haberhauer kijelentette, hogy ő csak nagyjából jelölte ki a tribünök helyét, menjek a második ügyosztályhoz.

(Ügyosztály? Bravo, bent vagyunk az adminisztráció labirintjában. Azonnal egy éves fiakkert béreltem magamnak.)

Mentem tehát a második ügyosztályhoz, vagyis Vositshoz.

- De kérem, hisz a tribün nem köz-, hanem magánépítkezés. Forduljon tehát a harmadik ügyosztályhoz, vagyis Kun Gyula tanácsoshoz.

Kun Gyula rendkívül nyájasan így szólt:

- Hát én építem a tribünöket? Hát ács vagyok én, vagy asztalos? Hát szegezek én vagy kalapácsolok? A városi mérnökök állítják föl a tribünt, hát menjen föl a mérnöki hivatalba.

- Hol van ez?

- Hát ezt is én mondjam meg? A Borz-utcában.

A mérnökök alig akartak szóba állni velem. Kijelentették, hogy ők nem jelölték ki a helyeket, ők csak a konstrukcióért, a szerkezetért felelősek. Ha összedől a tribün a házam előtt, akkor bevádolhatom őket...

- Bár összedőlne! Hát ki jelölte ki a helyeket és kihez kell Wellisch és fia ellen föllebbezni?

- Lechner középítési igazgatóhoz.

Mire hozzá értem, penzióba ment és azt mondta, semmi köze semmihez. Heuffelt tegnap választották meg helyébe, menjek ahhoz. Elmentem Heuffelhez, az új középítési igazgatóhoz, a ki ezt mondta:

- Az én megválasztásom nem bír visszaható erővel, a mi annyit tesz, hogy a megválasztásom előtt történt dolgokhoz semmi közöm sincs.

Végem volt.

V.

Ebbe az egész eljárásba a fiakkeresemnek mind a két lova beledöglött. Hogy kárpótoljam, neki ajándékoztam a házamat.

A gazember még háromszáz forintot követel.

A MI TELEPÜNK.

A kerületi elüljáróságnál valami tizen voltunk hivatalban. Volt ott szőke, barna, öreg, fiatal, ripacsos és sima bőrű, csak kövér és megelégedett ember nem volt köztünk. Csöndes beszélgetések közt intéztük a kerület ügyeit, télen úgy mint nyáron, reggel nyolctól délután kettőig, gyakran kezdtük nyolc után, de sohasem dolgoztunk kettőnél tovább. A kerület bizonyára meg volt velünk elégedve, bár sohasem kérdeztük a véleményét. Néha egy-egy polgár a lapokban azzal vádolt, hogy gorombák voltunk vele, mi ilyenkor mindig visszafeleltük, hogy ő volt goromba; azzal a hullámok elsimultak és nyugodtan folyt tovább a munka.

Egy napon szeretett elüljárónk a szobájába gyűjtött és a következő beszédet intézte hozzánk:

- Uraim! Az egyesülés adja meg az erőt. Mi csak egy hivatal vagyunk, egyesüljünk, hogy erősek legyünk. Mi célból egyesüljünk? Telekvásárlás és telepalapítás céljából. A korjelszava: telepalapítás. Uszszunk az árral és alapítsunk telepet. A főváros egészségtelen. Kevés a sétatér, rossz a víz, sok a tüdőbeteg. Gyermekünk elcsenevésznek. Micsoda generáció fog utánunk az elüljáróságokba kerülni, ha mi nem gondoskodunk csemetéink testi jóvoltáról? Ép lélek csakis ép testben lakhatik. Testünk épségéről pedig csakis úgy gondoskodhatunk, ha Budapest környékén egy új telepet alapítunk. Most még tehetjük, de siessünk, mert rövid idő múlva késő lesz. Már is száz meg száz ember jár folytonosan Budapest körül, turkálja a homokot, megmászsa a hegyeket, kószolja a patakokat, méregeti a fákat. Kik ezek? A korszellem szülöttei. Telepalapítandók, a kik az alkalmas helyet keresik. Rajta uraim! Vágjunk eléjük, tömörüljünk egyesületté, egyesüljünk tömörületté, ha úgy tetszik, mert csak így lehetünk egészségesek és boldogok.

Zajos éljenzés felelt e szavakra. Csak én csóváltam a fejemet és mikor a nép lecsendesült, így szóltam:

- Ha telepet akarunk alapítani, előbb alapot kell gyűjteni a telepre.

Az elüljáró szigorúan rám nézett.

- Régen gyanakszom, hogy ön valami vicclapnak a munkatársa; ebben a gyanumban az ön rossz szójátéka csak megerősít. Komoly kifogása nincs?

- De van. Az, hogy pénz nélkül nem lehet az ilyesmibe belemenni.

- Micsoda éretlen beszéd ez? Micsoda tájékozatlan ember maga! Előbb csak a telepalapító egyesület megalakításáról van szó. Beiratási díj egy forint, évi tagdíj két forint. Potomság!

- Potomság! - zugott a nép.

- Én is potomságnak tartom... de tagdíjakból nem fogjuk telepünket fölépíteni.

- Hát ki mondja azt? Mihelyt egyesületté tömörültünk, azonnal lesz vállalkozó, a ki ingyen fölépíti.

- Ingyen?

- Annyi, mintha ingyen tenné, oly csekély részletfizetésekkel megelégszik.

- Helyes, helyes! - kiáltott a nép és most már én is vele. Ha akad olyan bolond ember, a ki nekem ingyen házat épít: miért ne örüljek neki?

- Ezennel kimondhatom tehát, hogy az egyesületet megalakítottak tekinthetjük. A részleteket a sörházban fogjuk megbeszélni.

Elfelejtettem ugyanis megemlíteni, hogy féltizenkettőkor a kerületet fölfüggesztettük, az elüljáróságot kipányváztuk és egy kis időre átvonultunk a sörházba. A ki ezalatt a hivatalban maradt, azt strébernek neveztük.

A sörházban kiderült, hogy a sör ma nagyon rossz, továbbá, hogy kétszáz tag szükséges ahhoz, hogy az egyesület megalakulhasson s a föntemlített jólelkű és Dáriushoz címzett építész-vállalkozó erszényét előttünk megnyissa.

A kocsmában tanyázó két asztaltársaságot, a vendéglőssel együtt, azonnal bevontuk. Bevontunk két ismeretlen urat, kik délelőtt mindig keleti-tengeri heringet ettek a kocsmában. Bevontuk a *Szan Remo*-kávéház összes törzsvendégeit és valami nyolc kibicet, kiket szintén nem ismertünk.

Első nap tehát mintegy nyolcvanra szaporodott föl tagjaink száma.

Egy hét múlva megtartottuk az alakuló közgyűlést. Elnök egyhangulag Pék István szeretett elüljárónk lett, s elhatároztuk, hogy a telepet Lehel-telepnek fogjuk elnevezni.

A közgyűlésen még némi aggodalmaim merültek föl, melyeknek a következő gondos beszéddel adtam kifejezést.

- Uraim! A főváros lakói közt általános az a törekvés, hogy ne lakjanak a fővárosban. Mindnyájan menekülünk ebből a szép fővárosból, hazánk szeme fényéből. Nem tartják önök veszedelmesnek ezt az áramlatot? Nem tarthatunk-e attól, hogy ha ezt az áramlatot elhatalmasodni engedjük, fővárosunk elnéptelenedését mozdítjuk elő? Nem félhetünk-e attól, hogy az idegen, a mikor városunk utcáin végig lépked, csak viceházmestereket fog találni?... mert még a valóságos házmesterek is a város környékén fognak lakni, telepekben. Akkor városunk olyan lesz mindennap, mint London vasárnap... elhagyott, pusztá, üres, néptelen...

- Eláll! - kiáltott egy hang s én tényleg elálltam, mert beszédem itt véget ért.

Egypár gyöngébb embert mégis megrendítettem. Így a *Szan-Remo* kávéház kibicei testületileg eltávoztak. (Denique, a kibic a legaljasabb emlősállat.) Én azonban maradtam. Ugy látszik, a beszédem nem tett rám tulságosan nagy hatást.

Áttértünk a tisztikar, a választmány és a számvizsgáló bizottság megválasztására. Ez is ment szép rendben. Valaki azt indítványozta, válaszszuk meg rögtön az albizottságokat. Jó kedvünkben voltunk, ezt is elfogadtuk. Megválasztottuk tehát: 1. Az utrendezési albizottságot. 2. Az anyagszállítási albizottságot. 3. A mesteremberekkel való érintkezést intéző albizottságot. 4. Az építési és 5. A szépítési albizottságot.

Mindezek nélkül tisztességes telep nem képzelhető. Ekkor az elnök a fejére ütött.

- Hopp! Egyet elfelejtettünk.

- Mit?

- A fásítási albizottságot.

Már mindenki albizottsági tag volt, csak én nem. Engem tehát benyomtak a fásítási albizottságba azzal az utbaigazítással, hogy egészítsem ki magamat a fásítás iránt érdeklődő emberekkel. Igen, de hol vannak ezek az emberek? Egészen elfásultam a megbizásba.

Azóta egyesületünk virágzik. Volt már három közgyűlésünk, vagy husz választmányi ülésünk, nyolcvan albizottsági ülésünk, a mi mind kellemesen szórakoztatja a polgárt. Csináltunk bálakat, diszkuglizást, majálist.

Azóta az elüljáróságunkat is újra szervezték, s Pék István most semmi egyéb, mint a Lehel-telep elnöke.

A Lehel-telep megalapításáról azonban soha sincs szó köztünk.

PÁRBAJOM CINISELLIVEL

Ezt a történetet nyugodtan olvashatja el báró, gróf, örgróf, herceg, nagyherceg, trónkövetelő és száműzött király is. Mert egy olyan emberről szól, a ki Európa egyik legrégibb családjából származik.

Őseim résztvettek a tatárjárásban. Még pedig mint magyarok és nem mint tatárok. Résztvettek a keresztes háborúkban, résztvettek a harmincéves háboruban, a hétéves háboruban. Szóval ott voltak mindenütt, a hol vagyont nem, csupán sebeket lehet szerezni.

Mikor aztán a nagy háborúk véget értek, itt álltunk szegényen, egy nagy név terhével vállainkon. És nem tudtuk, mit csináljunk.

A családuk elpusztult, végre magam maradtam, mint a család utolsó sarja, harminc évvel a hátamon s egy dijnoki állással.

Sűrű szemöldökű, mokány képű, tüzes barnaszemű ifju valék, s ennek köszönhetem, hogy Ciniselli cirkuszigazgató felesége kokettirozni kezdett velem.

Engem ez a kacsintgatás borzadással töltött el. Mert tudni kell, hogy Ciniselli herkulesi erejű férfi volt, a ki megfékezte a legvadabb lovat, fölemelte a legnagyobb súlyt és, a mi a legmegdöbbentőbb, az előadás végén a felesége fejéről lelőtt egy almát.

Akár masánszki, akár bőralma, akár pedig batul vagy ponyit volt, úgy lelőtte onnan, mint a pinty.

Érthető, hogy bár gyávaságot nem örökölttem őseimtől, kissé tartózkodva fogadtam az asszony szenvedélyes pillantásait. Az ördögbe is! Annyi asszony van a világon, a kinek a férje csöndes vérű nyárspolgár, miért kezdjek egy ilyen veszedelmes embernek a feleségével?

De az asszony nem nyughatott. Egy este a sötét folyosón megragadta a karomat és ezt sugta a fülembe:

- Gyáva!

- Hogy mondhat ilyet, nagysád, - szóltam szelid szemrehányással, - de nem köthetek bele egy ilyen vasgyuróba, ha maga tizszer olyan szép volna is.

- Annyira súlyt fektet arra, hogy életben maradjon?

- Határozottan. Utolsó sarja vagyok a kerekreíti Sáray-családnak. Kötelességem lehető legtovább életben maradni, s ez az egyetlen kötelesség, melyet szívesen teljesítek.

- De én kényszeríteni foglak, hogy szeress.

(Már tegezett. A halottak és cirkuszhölgyek gyorsan lovagolnak.)

Ezzel megcsókolt.

- Mert imádlak! - suttogá forró sóhajjal és tova lebbent.

Másnap újra megfogott.

- Nos? Gondolkoztál?

- Nem.

- Pedig minden áron el akarok szökni a férjemtől és téged szemeltelek ki, hogy megszöktess.

- De az Istenért, miért akarja ott hagyni? Hisz oly kitűnő ember, ideálja a férfinak, hatalmas, erős, ügyes, bátor.

- Mind igaz, csak az a lövés ne volna. De attól félek, hogy egyszer elhibázza az almát és agyonlő.

- Ugyan kérem, arra még nem volt eset a cirkuszok történetében.

- Nem hiszed, hogy mennyire félek, mikor a programnak ez a pontja következik. De ő nem hagyja el, mert ez tetszik legjobban a közönségnek.

Megragadtam a kezét.

- Nézze nagysád, - mondtam könnyörgő hangon, - van itt városunkban egy ügyvéd, nagyszáju, csúf, hazug, csaló és zsaroló ember. Szökjék meg azzal, ha azt a férje lepuffantja, mindnyájan örülni fogunk. Ha az nem tetszik, van itt egy szabó, a kinek az egész intelligencia tartozik. Azután van egy birtokos, a kinek ezerháromszáz forint ferbliadósságot *hozunk*. Ezek gyors kimulása városunk hitelviszonyait szépen rendezné. De mit akar velem? Egy szegény, de becsületes ördöggel?

- Nekem csak te kellesz, - szólt az asszony és megharapta a fületem.

Elsápadtam. Ez estétől kezdve nem jártam többet a cirkuszba. Negyednap nyugodtan fogyasztottam egy libacombot a lakásomon, mikor a nyitott ablakomon át egy női alak ugrott be.

Ő volt, Ciniselliné. A libacomb kihullott a kezemből. Becsuktam az ablakot, eléje álltam.

- Hallja... no hallja... várjon, mindjárt visszajövök.

Ezzel az asszonyt bezártam a szobába, elmentem a cirkuszba s így szóltam a férjhez:

- Uram! A felesége a lakásomon van.

- Nyomorult! - kiáltott az erőművész és lövészmester, s a falhoz vágott.

- De kérem, itt a szobakulcs, menjen érte.

- Érte megyek, de tudni fogom kötelességemet.

Ezzel kikapta a kezemből a szobakulcsot, a két lábamnál fogva fölemelt a levegőbe és kivitt az utcára.

Másnap provokált.

A következő kérdéseket intéztem önmagamhoz:

Gentlemannek tekinthető-e az, a ki a cirkuszban trikóra vetkezve, három mázsát egyszerre fölemel?

Gentlemannek tekinthető-e az, a ki a felesége fejéről almát lő le?

Gentlemannek tekinthető-e az, a ki egy uriembert a lábánál fogva fölemel és kivisz?

Egy belső hang (valószínűleg őrzőangyalomé, a ki nem akarta, hogy megverekedjem) azt mondta, hogy nem gentleman.

Egy külső hang, a Károlyi Pista grófé, azonban azt sugta, hogy igen is gentleman. Mert Károlyi Pistától ered az a mondás, hogy ő egy hordárral is megverekszik. A mit neki könnyű mondani, mert az utcák sarkain mérsékelt számmal állanak azok a hordárok, a kik Pista grófot provokálni szándékoznak.

És a nagy név, a nagynevű ősök is kényszerítenek arra, hogy a kihívást elfogadjam. Jeles elődeim megfordulnának sirjukban, még az is, a kit Jaffa faláról a hitetlenek letaszítottak és e perctől kezdve nyomtalanul eltűnt.

Elfogadtam a kihívást. A segédek harminc lépést állapítottak meg, öt-öt lépés avanszszal és egyszeri golyóváltással.

Ez a biztos halál. Megírtam végrendeletemet. Megírtam néhány búcsulevelet. Utoljára fényesen megebédeltem. Fényesen és sokáig. A segédek rám rohantak, hogy siessünk, mert mindjárt elkészünk.

A csemegéből legalább megmentettem (zsebrevágván) két almát. Az egyiket még volt is időm megenni utközben és segédeim bámulták hidegvéremet.

A kaszárnya lovaglósiskolájában álltunk szembe. Először én lőttem és nem találtam. - Isten veled világ! - suttoztam és búsan leeresztettem a pisztolyomat.

Láttam, a mint Ciniselli lassan megtette az avanszot és pisztolyát emelni kezdi.

Ekkor kezem a zsebembe tévedt és megtalálta az almát.

Egy pillanat... *és az almát a fejemre tettem.*

Látom, hogy Ciniselli arca vonaglik, eltorzul, mintha küzdene magával, a karja több ízben lehull, meg visszaemelkedik... végre a lövés eldördül és a *golyó levitte az almát a fejemről.*

Ezt a költészettanban úgy nevezik: a *szokás hatalma*. Ciniselli küzdött e hatalom ellen, de nem tudta legyőzni.

Meg voltam mentve.

HŐSTETTEINK.

A kocsmában ültünk és szerelemről beszélgettünk. A szerelem után áttértünk a házasságra, melyet mint önálló, a szerelemtől különválasztható tárgyat fogtunk föl. A házasság után - bizonyos, hogy a sorrend logikus, - a gyermeknevelést vettük elő, a mi annnyival is könnyebben ment, mert több képesített, diplomás pedagógus volt köztünk.

Mikor már ezt is végig csépeztük, valaki azt indítványozta, mondja el kiki életének legnagyobb hőstettét, s a ki lefőzi a többit, azt a kompánia egy hétig ellátja borral és sörrel.

Az indítványt elfogadtuk. Kor szerint indult meg az elbeszélés. A nagyszakállu orvos kezdte.

- Az, a mit én tettem, talán nem is nevezhető hőstettnék. Mert azért tettem, hogy az életemet megmentsem. A chikagói kiállítás alkalmával egy fogadóban laktam, mely hatemeletes volt és fából épült. Egy éjjel a fogadó kigyulladt, s mire én fölriadtam, már a lépcsők mind lángban állottak. Kimásztam az ablakon, notandum bene, a hatodik emeleten laktam, s az esőt levezető vascsövön lecsúsztam a földre. Vége.

- Ez nem hősiesség, igazad van, hanem kényszerűség, - szólt Szabó Virgil.

Egy pedagógus folytatta:

- Én tizenhatéves koromban fogadásból, fegyvertelenül, éjjel keresztül mentem egy erdön, melyben rablók tanyáztak. Ez az egész.

- Ez pusztán kurázsi, de nem hősiesség, - szólt újra Szabó Virgil.

Egy ügyvéd folytatta:

- Én irtóztató égiháboru alatt fölmásztam a legmagasabb jegenyefára, s ott vártam, hogy a mennykő belecsapjon. A mint látjátok, nem csapott, a miről én nem tehetek.

- Ez nem hősiesség, hanem számárság, - folytatta a kritikát Szabó Virgil.

Egy tanár következett.

- A bosnyák háborut mint káplár szolgáltam végig. Ezredem Bjelo-Hánt cernirozta. Ez a hán egy török bégnek a megerősített kis kastélya volt. A hán elhagyottnak látszott, de erről biztosan meg kellett győződni. Estefelé így szólt a kapitány:

- Fiuk, egypár bátor emberre van szükségünk.

Azonnal kiléptem a sorból, s még velem egypár egyéves önkéntes.

- Az önök föladata - szólt a kapitány - a következő: be kell lopózni a házba s megtudni, hogy van-e benne ellenség. A dolgot komplikálja az, hogy a fölkelők állítólag elhagyták a kastélyt, de aláaknázták, s egy fanatikus törököt hagytak ott, a ki levegőbe röpíti, mihelyt mi elfoglaltuk. Beláthatja, hogy nagyon érdekünkben van biztosat tudni.

Magamban összeborzadtam egy kicsit, hallva a megbizást, de természetesen nem hátráltam meg. A mint beállt az esti szürkület, a csapatok, melyek körülvették a kastélyt, hátravonultak, mi pedig öten (csupa intelligens fiatalember) elindultunk. Egészen könnyen voltunk öltözködve, fegyverzetünket és fölszerelésünket leraktuk, de kapott mindegyikünk egy hatlövetű tisztí revolvert, s egy csomó patront. A nagy csöndességben szóltanul haladtunk előre. A tisztás szélén megvártuk a teljes sötétséget. Ekkor kezdet szorítottunk, s mentünk neki egyenesen a falnak. A körkerítést körüljártuk, halotti csöndesség ült a házon, a kapu be volt zárva. Be kell hatolni. A fiuk föltoltak a falra, s utánam huztam őket. Épp oly zajtalanul ereszkedtünk le a tulsó oldalon.

Lélekzetünket visszafojtva, kezünket előre nyújtva, szemünket kimeresztve haladtunk előre, nem tudva, hogy a következő percben nem koncol-e föl valami lesben álló csapat, vagy nem temet-e bennünket a fölrobbantott ház a romjai alá.

Igy haladtunk a ház ajtajáig. Szívünk egyszerre megdobbant. Az ajtó hasadékain gyöngé világosság szűrődött keresztül. Itt tehát vannak, vagyis van: az a török, a kire a ház légberöpitését bízták.

A török egy szőnyegen ült s az olvasóját forgatta. Bizonyosan imádkozott.

- Mit csináljunk?

Ha tudnók, hogy az ajtó nyitva van, könnyű volna berohanni s a veszedelmes embert legyűrni. De ha az ajtó zárva van, s ő a nyitási kísérletre figyelmessé téve, tüstént fölrobbantja az aknákat?...

A szobából létra vezet a padlásra, vagyis a lapos háztetőre: ez oldalról kell megközelíteni.

A bakancsokat levetni egy pillanat műve. Hála a középiskolában szerzett tornászati ügyességnek, négyen egy perc alatt a háztetőn voltunk. Az ötödik revolverrel a kezében az ajtónál maradt, ha talán a török arra találna menekülni.

A mint a tetőre nyíló ajtóhoz értünk, a török ösztönszerűleg fölnézett. Leugrottam melléje. A török fényes handzsárt vett elő s nekem akart jönni. De akkor már az egyik barátom ott pottyant le az orra előtt. A török visszahökken, revolvert vett elő az övéből s vad kiáltással egy hátsó ajtón át el akart rohanni. Ebben a pillanatban, mint a párduc, fölülről a nyaka közé ugrott harmadik katonapajtásom, az ország egyik legjobb tornásza, s eldöntötte. Ekkor rávetettük magunkat, lefogluk, összeszíjazzuk és betömtük a száját.

A ház pincéiben legalább százötven mázsa puskaport találtunk. Ember nem volt több. Eddig van, vége van.

Mind gratuláltunk a nyertesnek, csak Szabó Virgil kritizált kegyetlenül.

- Csinos dolog - szólt, - de még ez se hősiesség. Mert mikor önkényt jelentkeztél, még nem tudtad, mire vállalkozol, mikor pedig megtudtad, már nem léphettél vissza a gyávaság vádjá nélkül. Tehát erkölcsi kényszer alatt álltál.

- Lehet, - felelt a Bosznia-viselt tanár nyugodtan, - halljuk a többit.

A kik még hátra voltak, vagy kijelentették, hogy az ő multjokban nincs semmi tett, mely a hősiesség rubrikája alá volna vonható, vagy azt mondták, hogy a most hallott bosnyák kaland után nem érdemes az ő kisebb kaliberű tetteiket elbeszélni.

Minden szem Szabó Virgilre szegződött. És ő diadalmasan kiállta a tekinteteket. Sőt kihívóan sodorta bajuszát és így szólt:

- Ugy-e, most várjátok az én történetemet? Legyetek nyugodtak, meg fogok felelni a várakozásnak. Tavaly ősszel, a mint tudjátok, Velencében voltam. A Lidon vettem ki lakást Árkay Tiborral, hogy közelebb érjük a fürdőt. Fürödtünk is alaposan, néha egy nap kétszer is. Mindketten hatalmas uszók voltunk s a stabilimento nagy erkélyéről sokszor gyönyörködött vízi mutatványainkban az előkelő közönség. Sokszor megtettem, hogy egy óránnyira beusztam a tengerbe; Árkay próbált követni, de egy negyedóra múlva már rendesen visszafordult. Nem volt kitartó uszó... Általában gyöngé legény, hisz most is betegen fekszik.

- Ne cifrázd!

- Türelem. Egy napon óriási vihar dühöngött. Akkorát az Adrián még nem is láttam. A házmagas hullámok mennydörögve zudultak be a stabilimento erkélye alá, a szél majdnem

halomra döntötte az egész fürdőházat, sehol egy lélek nem mutatkozott, a vendégek a hangversenyterembe vonultak, fürdeni nem fürdött senki. De mivel hideg abszolút nem volt, két ember mégis rászánta magát: Árkay és én. Én megelégedtem azzal, hogy a homokos parton üldögéltem s engedtem a nagy hullámokat átrobogni rajtam. Árkay Tibor azonban a fogódzás céljából kifeszített kötelek közül a legkülsőig törtetett, abba belekapaszkodott, s úgy élvezte a hullámcsapásokat. Ez ment egy ideig, de aztán a karja elfáradt, egy visszafelé türemelő nagy hullám a kötélről elszakította és befelé sodorta... Az orkán zugásán keresztül egy gyöngye hang üti meg a fületem: *Segítség, segítség!* Szent Isten! Árkayt a hullámok befelé viszik. Villámgyorsan áttekintettem a helyzetet, mely igen kritikus volt. De hát mit tehet ilyen körülmények közt egy bátor férfi? Eh, itt sokáig habozni gyávaság. Előre! Minden erőmet megfeszítve...

*

E percben megnyílt a kocsmá ajtaja és Árkay Tibor lépett be. Kezet fogott a fiukkal, leült és egy fröccsöt hozatott.

- Halljuk, - kiálták a tanárok, Szabó felé fordulva.

Szabó fölhajtotta a borát, s nyugodtan szólt:

- No igen. Minden erőmet megfeszítve... segítségért kiabáltam, a fürdőszolgák előrerohantak, csolnakba ültek s Árkayt kihúzták. Nélkülem bent veszett volna.

- Ugy van! - erősíté Árkay.

A kompánia összenézett, elmosolyodott, de egy szót sem szólt.

Morál:

Csak azok a történetek igazak, a melyekre nincs tanu...

MIT VÉTETTEM ÉN HŐKÖM MÁTYÁSNAK?

T. szerkesztő ur! Mi az oka annak, hogy a Józsefvárosban pár hét óta nagyon megsaporodott a tisztára mosakodott és szépen megfésült gyermekek száma? A *Hőköm Mátyás*.

Mi az oka annak, hogy a perecipar a Népszínház környékén óriásilag föllendült? A *Hőköm Mátyás*.

Mi az oka annak, hogy a Népszínház legujabb havi budgetjében a következő tétel szerepel: Négy mázsa medvecukor? A *Hőköm Mátyás*.

Mi az oka annak, hogy az igazgató ujdonatuj tavaszi felöltőjéről a szép fehér gombok eltűntek? A *Hőköm Mátyás*.

És miért oka mindennek a *Hőköm Mátyás*? Mert a Népszínház erre a darabra kétszáznegyven gyereket szerződtetett, a kik kötelesek naponta tisztára mosakodni, mikor a próbára feljönnek.

Ez a tömeg virágoztatja föl a vidékbeli perecipart.

E tömegnek fékentartására szolgál a négy mázsa medvecukor.

Ez a tömeg vitte el a gombokat, pitykézés céljából.

Ez az ifju tömeg tölti meg most a színházat, a pincétől a padlásig. Játszik, kacag, verekszik, kergetőzik s bámulja a festett erdőket és mozgó városokat.

A Népszínháznak nehéz napjai vannak. Az igazgató virgácscsal intézi a közügyeket, Lukácsy nádpálcával rendez s a karmesternek, mikor a zenekart dirigálja, egy rossz magaviseletű gyereket tesznek a botja ügyébe, hogy az ütőmozdulatok kárba ne vesszenek.

Az igazgató már két proklamációt bocsátott ki, melyben a csoportosulást és a hangos beszélgetést megtiltja. Ha így se lesz rend, akkor katonaságot fog kérni s minden gyerek köré külön kordont vonat.

Egyelőre a dekorátorokat és a gyöngéd érzelmeikről ismert kóristákat légycsapóval látta el s ezek a rakoncátlanabb gyerekeket meg-meglegyintik. A kistermetű Kassai tévedésből már kettőt kapott a fejére. Most ő is légycsapóval jár s a tévedőt rögtön visszaüti, oly sikerrel, hogy már négy becsületbeli ügye van.

A józsefvárosi szegényebb családok micsoda rohamot intéztek a Népszínház ellen! Mennyi csodagyereket hordtak össze az igazgatóságnak! Szinte elbámul az ember, hogy honnan kerül az iskolákba az a sok számár, mikor a családokban annyi a lángész.

A *Józan Veterán*-hoz címzett józsefvárosi téli kuglizó-helyen évek óta találkozom két emberrel: az egyik csizmadia és tizenkét gyereke van. A másik szabó és egy gyereke sincs, akkora se, mint a hőköm.

Mikor a *Hőköm Mátyás*-ra gyerekeket kerestek, a csizmadia mind a tizenkét gyereket be akarta juttatni. E célból az én protekciómat kérte. Tudta, hogy én ösmert alak vagyok a Népszínháznál: egyszer a második emeletről fejemre esett egy gukker s az igazgató irodájába vittek ápolni. Lisznyay Elemér doktor úgy rámragasztott egy darab fekete flastromot, hogy csak két hónap múlva tudtam levenni; s ez idő alatt oly bizalmas ismeretséget kötött a flastrom a bőrömmel, hogy nem voltak képesek elválni s a bőröm a flastrom után ment. Egyszer pedig elaludtam az előadás alatt egy páholyban s a körutat tevő házfelügyelő nem mert fölkelteni, mert azt hitte, hogy az inspekción *tűzoltó* vagyok; csak reggel vették észre a tévedést, persze, nagy láрма lett belőle. Ezek révén volt összeköttetésem a Népszínházzal.

Elvittem tehát a tizenkét csimadia-gyereket. Első ízben azzal küldtek el, hogy mosakodjunk meg. Megtettük. Még én is, bár nem aspiráltam művészpályára. Másodízben szintén mosdás ürügye alatt akartak visszautasítani. Ekkor kifejtettem, hogy a gyerekek bőre ugynevezett csizmadiaszin, mely semmiféle szerrel le nem mosható. Erre bebocsátottak. Tíz gyereket föl is vett az igazgató, mert félt az én passzív népszínházi skandalumaimtól. Hangsúlyoztam, hogy csizmadiacsaládból valók s azért besorozták őket a harmadik felvonásbeli csizma-balletbe. Az lesz az igazi szakballet.

A csimadia haragudott, a miért csak tíz gyereket tudtam elfogadtatni s úgy bánt velem, mintha én kimaradt két gyermekétől a mindennapi kenyeret vettem volna el. S a két számfölötti gyerek bánatos böggéssel fogadott, valahányszor látogatást tettem náluk.

Egy napon Csontos esztergályos ösmerősöm (szintén tömeges családapa) megszólított, hogy ösmerem-e Babó csizmadiát? (Igy hívták az én emberemet.)

- Hogyne!

- Igaz, hogy nagy összeköttetései vannak a Népszínházzal?

- Igaz! - felelém habozás nélkül.

- No akkor majd hozzá fordulok.

- Mi végből?

- Hat gyermekemet akarom beszerezni a *Hőköm Mátyás*-ba, játszani.

- Helyes, csak forduljon hozzá.

Pár nap múlva Babó jött hozzám.

- Ugyan kérem, ez a Csontos jött hozzám, hogy szerezzem be a gyerekeit a Népszínházhoz. Nem lenne szives vállalkozni rá?

(Ahán! Hát én vagyok a Babó összeköttetése?)

Denique a Csontos-gyerekek közül beszereztem kettőt. Azóta Csontos gyűlöli Babót és Babó még jobban gyűlöli engem, mert Csontos szerint Babó, Babó szerint pedig én nem érvényesítettem népszínházi összeköttetéseinket.

Egy kuglizás közben aztán a szabó is félrehítt s a családjabeli gyerekek protegálására kért.

- Hogyan, ön is, a ki gyermektelen családapa!

- A bátyám gyermekeiről van szó. Már beszéltem Babóval és Csontossal is, a kiknek a színháznál nagy összeköttetései vannak.

(Az mind én vagyok!)

- S mit mondtak? - kérdém.

- Biztosra ígérték.

- Aztán hány gyermeke van az ön bátyjának?

- Egész családjából összesen hatvanketten aspirálnak a *Hőköm Mátyás*-ra.

Szédülni kezdtem.

- Hát szabóságra hányan aspirálnak? - kérdém.

- Az most egészen háttérbe szorult.

- Kár.

Eközben az igazgató még egy kéményseprő-balettet tett a *Hőköm Mátyás*-ba s így sikerült a szabó-sarjadék szurtosabb részét belecsempésznem a darabba. Körülbelül harmincat. De ezt is már csak úgy, hogy az igazgatóságot azzal fenyegettem, hogy a *Hőköm* premierjén két gukker fog a fejemre esni! Ez elől megretirált.

A direkción kívül senkinek sem volt annyi baja a Hőkömmel, mint nekem. Máig is közvetitem a gyermekek alkalmazását, ha az igazgatónak az a jó ötlete nem támad, hogy katonasággal veszi körül a színház hátsó kapuját s nagy betűkkel fölírja a kapu fölé: *Apáknak és gyermekeknek tilos a bemenet.*

De a ragály terjedt a Józsefvárosban s egy kellemes ebéd alkalmával a legjobb falat a torkomon akadt, mikor a nagyobbik fiam így szól hozzám:

- Papa, hát mi mért nem játszunk a *Hőköm Mátyás*-ban?
- Mi jó magaviseletű gyerekek vagyunk, - kontrázott a kisebbik fiam, - megérdemelnők.
- Jó bizonyítványt hoztunk haza, - tóditotta a lányom.
- Bizony, papa, szólhatna a Babó bácsinak.
- Meg a Csontos bácsinak. Azoknak a gyerekeit mind bevették! Hogy hencegnek vele az iskolában! Szóba se állnak mivelünk.

(Tessék! Az én „összeköttetéseim”.)

Azonnal fölpackoltam a gyerekeket és a megmételtyezett fővárosból az ünnepekre elküldtem a vidékre. Magam is lent maradtam pár napig, pihenni. Mikor hazajöttem, egyenesen a *Józan Veterán*-ba mentem. Ott voltak mind az ismerősök. Babó jó nagy hangon színházi ügyeket tárgyalt, a szabó és Csontos kontráztak neki. Mikor Babótól a gyermekei felől tudakozódtam, pártfogói hangon felelt:

- Köszönöm, nagyon jól vannak. Nini! Hát a maga gyermekei? Nem akarja őket a *Hőköm*-ben játszani? Számíthat rám. Igen jó összeköttetéseim vannak a színháznál. Csontos komámat is én vittem be.

Hallatlan! Ez az ember a fejemre nőtt. Elfelejtette, hogy én vagyok az ő összeköttetése. Bravó! Meg vagyok mentve. Ettől kezdve mindenkit, aki hozzám fordult, Babóhoz utasítottam, s ha önök még eddig nem olvasták az ujságban egy józsefvárosi csizmadia öngyilkosságát, tulajdonítsák annak, hogy a csizmadia csak agyonütés által szokott kimulni.

A SZAKÁCSKÖNYV.

Mikor a negyedik fogam tört bele a kemény marhahusba, megszólítottam a feleségemet:

- Asszonyom, az ön szakácsnéi nem tudnak főzni.
- De ha a mészáros rossz hust ad a szegénynek.
- Tartson negyven éven alul lévő szakácsnékat.
- Az nem jön ki a szobalánnyal.
- Akkor ne tartson szobalányt.
- Akkor meg nem kapok szakácsnét. Egymaga nem vállalkozik annyi munkára.
- No hát, ne együnk többet marhahust.
- Hja, ha magának finom ételek kellenek, vegyen legalább egy szakácskönyvet.

A gondolat nem is volt rossz. Az asszonykának éppen a nevenapja közeledett. Korábbi névnapjain megvettem neki már mindent, a mit egy külvárosi családapa a feleségének megvehet. Az utóbbi időben fantáziám már annyira kimerült, hogy kénytelen voltam őt azzal megörvendeztetni, hogy utálatos fehér cilinderemet a házmesteremnek ajándékoztam. A mi ajándéknak feleségemre nézve nagyon negatív, de örömmek megjárja, mert ő gyűlölte ezt a csúf kalapot. Veszek neki egy szakácskönyvet. Pártoljuk a hazai irodalmat.

El is mentem rögtön egy könyvesboltba, s magam elé rakattam az összes szakácskönyveket. Kiválasztottam egy keménykötésűt, melynek már a táblájára olyan sült malac volt kipingálva, hogy elevenen megsütve se lehet szebb. Csak drágább.

A feleségem nagyon meg volt hatva s még Prém József novelláit is félretette, hogy a könyvet tanulmányozza.

Én meg vártam az ekkép rekonstruált konyha új irányu működését.

Mindjárt első napon meglepett a leves. Fogalmam se volt róla, hogy micsoda. Elővettem az asszonyt. Ez meg elővette a könyvét s olvasá: *Leves agyvelő-kádkákkal*.

„Leves” - ezt értem; „agyvelő” - ezt is értem; „kádká” - ezt nem értem, hát nyilván ez az, a mit eszem. De hallgattam, csak ennyit bátorkodtam megkérdezni:

- Kinek az agyvelőjéből lehet ez a kádká?
- Hogy tudnám én azt?
- Szamár lehetett.
- Miért?
- Mert igen rossz az agyveleje.
- Sebaj, - mondá szeretett nőm, diadalmasan a könyvre ütve, - még hetvenötféle leves van benne.

(Jól vagyunk!)

Megint hozott valamit a Zsuzsi. Régebben azt mondtam volna rá, hogy sült vér, de most hallgattam és ettem.

- Nos, nos? - sürgetett szeretett nőm.

- Pompás.

- No, ugy-e?

- Nem elég véres.

- Véres? Hogy jut vér a *fasirozott kucsmagombához*?

(Vagy ugy? Csakhogy ezt is tudom.)

- A mi most jön, az már nem magának való: a gyerekeknek szántam.

(Hála Isten! Legalább nem kell rajta törni a fejemet.)

- Zsuzsi, hozza be a *Csillag-rendjel*-t. 320-ik lap, - folytatá felém fordulva s kezembe nyomta a könyvet.

Eloolvastam. Van abban az eledelben tojás, cukor, mandula, citrom, vaj, spanyolmegy - csak csillag és rendjel nincs. Szellemes kis sütemény.

De a gyerekek nem törődtek vele, hanem megették, én pedig szivarra gyújtottam s nagyot ittam a szakácskönyv beleavatkozása nélkül készült budai borból. Jól is esett.

Másnap a feleségem konyhapénzpótlást kért. Az előkelő ételeket nem lehetett a régi polgári árakon kiállítani. Megadtam a pótlékot, de szükségesnek láttam egy fejcsóválás erejéig nézetet nyilvánítani.

Másnap következett a leves *husos paizskákkal*. Nagyon jó volt, azt meg kell adni. Azután *marhahus papirtekercsben*. Ebből én, tekintettel a marhahus terén szerzett szomorú tapasztalataimra, csak a papirtekercset ettem meg. De kárpótoltam magamat a *Puffadt tejfeles galuskával* (220-ik lap). Annyit ettem belőle, hogy majd felpuffadtam tőle.

Néhány napig ez így ment szakadatlanul. Feleségem örökké a szakácskönyvet bujta. Sorba ettük az ételeket. Ha szerdán megettük az *Édes káposztát töltve*, csütörtökön megettük a *Függelék*-et a *töltött édes káposztához*. Egyetlen ételnek se volt szabad kétszer az asztalra kerülni: ez volt a feleségem ambíciója.

Következett a második konyhapénz-pótlék. Erre már nemcsak a fejemet csóváltam, hanem a fülem tövét is vakartam.

Tisztában voltam azzal, hogy mire a szakácskönyv utolsó lapjára érünk, az ott ékeskedő *nyársonszült sertésderek*-at egész családommal már a népkonyhában fogom elfogyasztani s iszom rá *Birsalmát ferencpálinkában* (380-dik lap).

Búsan vettem kezembe a végzetes könyvet, lapozgattam benne. Akkor hültem csak el, mikor a végén ezt a fejezetet megpillantottam: *A férgek, bogarak s ártalmas háziállatok kiirtása*.

Mit csinál a feleségem, ha ideér?

Egy napon megembereltem magamat. Zsuzsi éppen rostélyon sült pacsirtát tálalt. Föl-láztam.

- Hogyan, maga megsütteti ezt a szépen szóló kis madarat? Egy asszony, a kinek a férje alapító-tag az állatvédő-egyesületben?

- Ez a pacsirtára nem vonatkozik. Maguk csak a komfortáblislovakat védik. Azokat sem a sütés, hanem csak az ütés ellen. Különben is utóljára történt; nincs több pacsirtás étel a könyvben. Holnap az *osztrigával töltött sült kappan* következik.

Elsápadtam e hirre. Hogy akadályozhatnám én meg az osztrigával töltött drága sült kappant? Megvan: titokban kiteptem a kérdéses lapot.

Feleségem kereste, tűvé tett mindent, hogy a receptet megtalálja. Mérges lett, földhöz vágta a könyvet és elővette újra (három hét óta először!) a Prém József novelláit s folytatta ott, mikor Alfréd gróf Marianne baronesse miatt lelövi Tamás herceget.

Én egy darabig könyörögtem neki, hogy ugorjunk át egy lapot a szakácskönyvben, mire ő még durcásabb lett. Akkor én szép csendesen fogtam a könyvet, levittem a pincébe s oda-ajándékoztam a házmesternének, a ki imádságos könyv gyanánt használja, mert szép a kötése. Minden vasárnap látom, a mint a tót templomba ballag vele.

Mi pedig folytatjuk a régi jó kosztot. Ha minden fogam beletörik, akkor is kevesebbe kerül új fogsort csináltatni, mint sült pacsirtán és agyvelő-kádkákon élni.

A TEHÉN.

Tény az, hogy évek óta megiszom a tejet, ha nincs egyéb innivalóm; tény az is, hogy a tehenek ellen, melyek közömbösen legelnek kint a mezőkön, nincs semmi kifogásom; de prófétája nem voltam egyiknek se soha. A tejről nem hirdetem, hogy a legjobb ital és a tehénről nem állítottam, hogy a leghasznosabb állat. Nem is állithattam, vannak pillanatok, mikor mindennél a világon jobb egy pohár bor és mikor a tehénnél hasznosabb az oroszlán.

Azért nagyon elcsodálkoztam, hogy a kerületbeli kis tejszállítók, vagy milimárik, mégis engem szemeltek ki érdekeik megvédelmezőjének.

A dolog úgy történt, hogy egyszer eljött hozzám egy ember s bejelentette, hogy majd el fog hozzám jönni egy másik ember, a kinek feladata nálam kipuhatolni, hogy miképp fogadnám a milimárik küldöttségét. Mit akar tőlem a milimárik küldöttsége?

Csakugyan el is jött hozzám a puhatoló s miután megmondtam neki, hogy a küldöttséget kedvezően fogom fogadni, én is megbiztam, hogy puhatolja ki, mit akarnak nálam a tejesemberek.

Egy darabig ide-oda puhatoltuk egymást, végre megjelent a küldöttség. Pár perc múlva tisztában voltam azzal, hogy lapot akarnak indítani. Mindig örvendtem annak, ha a külvárosok kulturális törekvéseket árulnak el; most is melegen megráztam a küldöttség összes kezét, szám szerint tizet s kérdém:

- Napilapot?

- Dehogy! Hetilapot.

- Ellenzéki néplapot, ugy-e? Bizony jól teszik, mert a kormány ugyancsak ráült a főváros nyakára.

Egy öreg milimári, fehér, mint a tej, megszólalt:

- Nem a főváros nyakáról van itt szó, kérem ássan, hanem a mi nyakunkról.

- Hogyhogy?

- Azt gondoltuk, hogy mi az érdekeink védelmére indítunk lapot.

- És ellenségeink legyőzésére.

- Miféle ellenség? - kérdém egy milimári külsejű, vagyis tejfeles száju legénytől.

- A *központi tejcsarnok*, - felelte karban a küldöttség, - ez tesz bennünket tönkre. Sokan közülünk beállottak már bort mérni. A tehenek is megszimatozták már a dolgot s az a nagyravágyás kezd köztük elharapózni, hogy *az ő tejüket is a központi tejcsarnok szállítsa*. Lenézik az ősi milimári-intézményt, mely évszázadok óta tejjel ellátja a főváros lakosságát a bölcsőtől a sirig...

Igy szónokolt a küldöttség össze-vissza, s a galambősz, akarom mondani a tejfehér bácsi könnyeket is hullatott a zsebéből elővett félmeszelyesbe. A szőnyegeimet kimélte. Oly fennen beszéltek az ő teheneikről és a tehéntejről, mint a kisdedek kizárólagos táplálékáról, hogy kénytelen voltam megjegyezni, hogy vannak még a fővárosban csecsemők, a kik szopnak, a mit ők elismertek ugyan, de egyuttal azt állították, hogy ez az emberiség őskori durva állapotának utolsó maradványa. A mit én nem vonhattam kétségbe, mert bizonyos, hogy a kis gyerekek már a bronzkorban szoptak, s ennél okosabbat se a csecsemők, se az anyák nem tudtak eddig kitalálni.

Mikor a vihar elvonult, megkérdeztem, hogy mit akarnak azzal a lappal elérni?

- Leleplezni a központi tejcsarnokot. És elriasztani tőle a közönséget.

- Hát mit csinál a központi tejcsarnok?

- Ezt majd uraságod igyekszik megtudni.

- Én?

- No, persze. Mert reméljük, hogy el tetszik fogadni a szerkesztést?

Vagy úgy? Hát ezért jöttek? Ejnye be okosan tettem, hogy nem vallottam szint a tejcsarnok mellett. Tüstént leültettem őket s az öreg bácsinak megengedtem, hogy legközelebbi könnyeit a szőnyegre sirhatja le. Kifejtettem nekik, hogy milyennek képelek egy ilyen lapot. Kiméletlen hang a fő. A tejcsarnok mellett néha a kormányt és a fővárosi hatóságot is fogjuk szidni, nehogy a közönség kitalálja, hogy tisztán a tejcsarnok ellen indítottuk lapunkat. Minden számot háromezer példányban nyomtatunk s a milimárik vasárnap reggel széthordják. Rögtön kifizettek egy hónapi gázsit és nyomdaköltséget. Nagyon derék emberek. Ujra végigírtam a küldöttségi kezeket, szivarral kínáltam a kezek tulajdonosait. Az agg milimári annyira meg volt hatva, hogy (ujabb könnyeket sajnálván) a félmesszelyesbe félrerakott könnyeivel öntözte orcáit.

Pár nap múlva készen voltam az egész tervvel. A lap címe ez volt:

A TEHÉN

Politikai, társadalmi és közgazdasági hetilap.

Az első szám várakozáson felül jól sikerült. A vezércikk *Tej és tej* cím alatt elmondta, hogy tej és tej között milyen óriási a különbség. Lelkiismeretlen kufárok mennyire hamisítják ezt a fölséges italt, mely kitatarozza a gyomrot s szépíti a bőrt, ha jó; de megmérgezi a társadalmat, ha hamisítják. Feladatunk, hogy ellenőrizzük mindazokat, a kik a fővárosnak tejet liferálnak. A tárcarovatba *Tejelde* című novellát írtam, melyben érzékenyen el volt mondva, hogy egy tejes-boltban alkalmazott szép leány öngyilkos lett, mert vőlegénye a *központi tejcsarnok* tejétől gyomorhurutot kapván, - főbe lőtte magát. Az ujdonsági rovatban csupa szép és megható történetet meséltem a tehenekről: a mit valaha a kutyákról olvastam, azt mind ráfogtam a tehenekre. Szerepelt a tehén mint életmentő, a ki a vízből kihuzza az embereket. Igen épületes volt többek közt a gazdája sirjára a szomszéd vármegyéből elzarándokoló tehén.

Az eredetiben ez is kutya volt. Végre megtámadtam a kormányt a Vaskapuszabályozás miatt. Gondoltam, hogy ez is tej ügy, mert ha gyorsan kieresztik a vizet Magyarországból, nem marad itt elég, tejet hamisítani.

Mikor gazdáimnak megmutattam az első számot, egyuttal megragadtam az alkalmat, megnéztem a teheneket. Gyerekkorom óta nem láttam efajta állatot, s azt tapasztaltam, hogy a tehén nem tanult és nem felejtett semmit: épp oly bután néz maga elé, s épp úgy kérődzik, mint hajdan.

Gazdáim meg voltak elégedve, az első számot széthordták mindenfelé a városban, s biztattak, hogy csak vágjak egyenesen neki a központi tejcsarnoknak. A tejszaklap második számát tehát már vérrel írtam. Kisütöttem, hogy a tejcsarnok szecskával táplálja a teheneit és gőzgéppel fejei. Kiderítettem, hogy az ilyen masinatejtől keletkezik minden betegség. „Azért tisztelesen megbecsülhetetlen a becsületes milimári, a ki patriarkális módon feji jól táplált tehenét.” Ez volt a záradéka a cikknek. Gazdáim tomboltak örömeikben. Különösen a patriarkális szó imponált nekik, mert nem értették.

A harmadik számban felsoroltam s kémiai képletekkel kimutattam: hogyan és mivel hamisítják a tejet. Oda lyukadtam ki, hogy nincs is jó tej „csak a mit patriarkális milimári kezek fejnek.” Ezt a patriarkálist minden cikkbe bele kellett vennem, mert gazdáim nagyon hatásosnak tartották.

Azután közöltem, hogyan kell megvizsgálni a tejet, hogy nincs-e hamisítva? Gazdáim ötezer példányban elterjesztették ezt a számot is. De még utána kellett nyomtatni vagy háromezeret. Soha szám ilyen kapós nem volt. Végére már ötven krajcárjával vásároltak egy-egy példányt előttem ismeretlen emberek.

Pár nap múlva berohant hozzám az egész egykori küldöttség s kérdőre von, hogy mit irtam a lapba?

- Miért?

- Mert tömegesen kezdenek fölmondani a vevők.

Meghökkentem. Pár nap óta rebesgették már barátaim, hogy a központi tejszarnok lapot indit ellenem *Az ökör* cím alatt. Talán már meg is indította? Talán ennek a hatása ez a tömeges fölmondás? Közöltem gyanumat *A tehén* kiadótulajdonosaival. Alaposnak találták. Megígértem nekik, hogy a legközelebbi számban eltiprom a tejszarnokot. Megnyugodtak.

Kiadtam még egy számot és azzal kiadtam a lelkeket is: újra vezércikkben ostromoztam a tejhamisító központi tejszarnokot s vastag betűkkel ismertettem az eljárást, melynek segítségével a hamisított tejet föl lehet ismerni. A magam szakállára nyomtattam belőle tizezeret s hirdetem a napilapokban, hogy *A tehén* legujabb száma megjelent és kapható itt és itt. Ugy látszik, a lap kapós lett, hadd legyen nekem is egy kis hasznom belőle.

E napon egy nyájas uriember látogatott meg s megkérdezte, hogy itt árulják-e *A tehén* című jelesen szerkesztett szaklapot?

- Itt.

- Mennyit kaphatok belőle?

- Mennyi tetszik?

- Négy-ötezer.

- Ki számára?

A nyájas ur habozott egy kicsit. Azután elnevette magát s szólt:

- Legyünk őszinték: a központi tejszarnok számára.

(Ahán! gondolám magamban, féltek tőle és összevásároljátok, hogy a publikum kezébe ne kerüljön!)

- Nagyon szívesen, - felelém, - mennyi tetszik?

Megvásárolt ötezeret. Ha én minden héten ötezeret nyomtatok és a gazdáim is ötezeret a központi tejszarnok számára, akkor rövid idő alatt gazdag ember vagyok.

Csak akkor bámultam el, mikor a lapot buzgón terjesztő gazdáim (ismét küldöttségileg) berontanak hozzám s kijelentik, hogy összes vevőik fölmondtak nekik. Mi az ördögöt irkáltam én *A tehén*-be?

Én hivatkoztam érdememre. Ők hivatkoztak a kedvezőtlen eredményre.

- Ön rossz lapot csinált.

- Önök meg rossz tejet csináltak, - vágtam vissza.

A küldöttség összenézett. Mérgemben eltaláltam a valódi tényállást. Kijelentették, hogy több pénzt nem kapok és a lapot megszüntetik. Ezzel elsompolyogtak.

Én pedig elővettem *A tehén* utolsó számát s most rájöttem, hogy a központi tejcsarnok terjesztés céljából vásárolja össze a lapomat: a hamis tej fölismerésének receptje miatt. Hja, én jóhiszeműleg jártam el; azt hittem, hogy erkölcsi alapon állok: azt tudtam, hogy a tejcsarnokkal szemben nincs igazam, de azt nem tudtam, hogy a gazdáimmal szemben sincs igazam.

Igaza volt a tejcsarnoknak, mikor ellenem *Az ökör* cím alatt lapot akart indítani.

A DAJKÁK.

A régi világ hagyományos dajkái teljesen kivesztek. Azok a jó nénik, a kik Argirus királyfi és Tündér Ilona birodalmába bevezettek bennünket, s a kacsalábon álló rézvárat forgatták előttünk. Mióta a hadsereg békelétszáma olyan magas és a görbelábu polyákokat haza vitték oda, a hová valók, a csinos magyar bakákat pedig itthon hagyják: azóta a dajkák elhanyagolják a gyermeknevelést, a szakácsnék a főzést, a szobalányok a takarítást. Mindegyik első sorban a hadsereg iránt érdeklődik s polgári kötelességeinek elégtelenül felel meg. De különösen a dajkák zsarnokoskodnak rajtunk, gyermekeink által. A dajkák kezébe van letéve családunk folytatása. Rájuk vannak bizva unokáink, sőt dédunokáink, szóval mindazok, a kik a jövő századokban minket őseiknek fognak tekinteni. Ha rossz a dajka, pusztul a gyerek, a család, a családfa, s a kamarásság.

A háziorvosunk azt a tanácsot adta, hogy válasszunk ki a kicsiny számára egy erőteljes, egészséges dadát, a kinek az apja legkevesebb hatvan esztendeig élt s az anyja is meghaladta az emberi élet átlagos korát. A dada se legyen több és kevesebb husz évesnél. Tessék ezen a nyomon elindulni. A legtöbb dada nem is ismeri az apját, ha pedig ismeri, arról fogalma sincs, hogy hány éves korában halt meg. Az anyjok életkorára nézve pedig a dadák feleletei elannyira kapcsolatban vannak az andocsi nagy tüzzel s a szentiváni jégveréssel, hogy ember legyen, a ki ezekből a népies terminusokból valami megfelelő életkort tud a dada anyjára kisütöni.

Végre találtam egy dajkát, a kinek az apja hatvankét esztendő volt, az anyját pedig a duzzadó egészségtől és vérbőségtől megütötte a guta. Megfogadtam. Egy hét múlva sült ki, hogy az a hatvankét éves öreg ember dadánknak a mostohaapja, az anyja pedig most is él s az emberi élet átlagos korát felülhaladja ugyan, de az emberi egészség átlagos színvonalán alul marad.

Végre az orvos szerzett egy korán özvegyiségre jutott asszonyt, a ki a dadai föltételeknek teljesen megfelelt.

Kissé szenvedélyes természetű volt, az igaz. Ha a sörét hidegen kapta, akkor már szedte-vedtézett, s kifejezéseiből ítélve, hosszabb időt tölthetett a lovassági kaszárnya közelében. Husételek közül csak a borjuszeletet szerette, a boritalok közül nagyon kedvelte a villányi vöröst, de a szegzárdinak se volt ellensége. Ő engem ténsurnak hitt, én őt nagysádnak cimezttem, a békesség kedvéért. Nagyon szeretett lapot és regényt olvasni: kedvéért előfizettem *A majlandi fekete asszony* című füzetekben megjelenő regényvállalatra. Mig ebben és a lapban tartott, addig legalább hallgatott. De gyorsan olvasott, s az általam nyújtott szellemi táplálék kevés volt neki. Azért könyvtáram lassankint benépesült a világirodalom összes magyarra fordított rémregényeivel. Shaksperet, Arany Jánost, Maculayt kénytelen voltam a padlásra szállítani, s e fényes könyvek helyét elfoglalták *A majlandi fekete asszony* és rokonai. Így a dada, kinek minden szeszélyét teljesítettük, jól érezte magát s úgy láttuk, hogy a kis gyerek is meg van vele elégedve.

Egy napon a Julcsa hazulról levelet kapott, mely azt jelentette, hogy a keresztanyja haldoklik, mert ráesett a petrencerudra. Furcsa dolog: más vidéken a petrencerud szokott ráesni a keresztanyákra. Julcsa egész nap sirt és haza akart utazni. Ennek következtében a Julcsára utalt kis gyerek is egész nap sirt, de legalább nem akart haza utazni. Ettől kezdve szigorúan meghagytam a szakácsnének, hogy ezentul a Julcsa összes leveleit nekem adja át. A dadának nem szabad magát fölizgatni.

Három nap múlva megint jött egy levél, a mely jelentette, hogy a Julcsa keresztanyja meghalt. (A petrencerudról nem referáltak.) Ezt a levelet is (mint az elsőt) a gazdasági őrnek írta, a miből azt következtettem, hogy a Julcsa családja nem tud írni. Ez megkönnyítette tervemet. Egyik hivatalbeli kollégámmal azonnal irattam egy szép levelet, melyben a keresztanyát fölámasztottam s intettem a Julcsát, hogy becsülje meg a gazdáit, mert azok jó emberek, a kik az ő javát akarják. E levelet föladtam Budapesten s Julcsa, mikor megkapta, oly boldog volt, hogy egész nap a huszártakarodót füttyölte. Ez is azt bizonyítja, hogy a lovaskaszárnya közelében töltötte virágkorát.

Még egy veszedelmes írást kellett elhárítanom. Egyszer Julcsa anyja iratott levelet a gazdasági őrökkel, hogy ott hagyta az urát s jön föl Budapestre, mert az ura megverte őt. Én rögtön neki ültem s a Julcsa nevében válaszoltam, hogy föl ne jöjjön, mert a Julcsa el nem fogadja őt. „Menjen vissza az édesapámhoz, a ki jó ember, ha egy kicsit verekedős is. Különben pedig verje vissza kigyelmed az éds'apámat.” Ez volt a levél vége.

Éreztem, hogy helytelenül cselekedtem, mikor az öregeket egymásra uszítottam, de hát kisdedem érdeke parancsolta. A kisdédóvás pedig az emberiség legszentebb kötelessége.

Hogy a Julcsa nevében adott tanácsomnak micsoda foganatja lett, azt a lapokból láttam, a hol *Verekedő házaspár* cím alatt a Julcsa szülei több ízben fölmerültek. Ilyenkor az ujságot rendesen elsikkasztottam s a dadának egy tavalyi példányt adtam, a mit ő nem vett észre. Én azonban mindig lelkifurdalást éreztem, mikor Julcsa az ő édes jó szüléiről beszélt, a kik annyira szeretik egymást most is, mint fiatal korukban.

A dada és a kisdéd nyugalma a szülei ház részéről fenyegető veszélyt sikerült így elhárítani, de csakhamar fölmerült egészen a közelben egy még nagyobb veszedelem. Ez a veszedelem őrmesteri hivatást töltött be a negyedik huszárezrednél s Peták Jánosnak hívták. Nyilván ő a szerzője ama káromkodásoknak, melyekkel Julcsa az ő haragját, és azon füttydallamoknak, a melyekkel Julcsa az ő örömet szokta kifejezni. Ez az őrmester először egy levéllel jelent meg a szemhatáron s azt kívánta Julcsától, hogy vele vasárnap délután a Városligetbe menjen sétálni. No még csak az kellene! Rögtön írtam neki a Julcsa nevében s először is köszönetet szavaztam magamnak olyanformán, hogy „én (t. i. Julcsa) nem érek rá, azért a nagyságos ur sziveskedik ezen pár sor írásomat levélbe tenni”. Azután megírtam az őrmesternek, hogy nem szeretem őt, csak bolondít engem, de elvenni nem akar, de én nem hagyom magamat bolondítani, azért jobb lesz, ha odább áll stb. stb.

A levél elment és én aggódva lestem a választ. Ez nem is késett soká. Huszárnnyelven volt írva. Erő volt benne, de szépség nem. Ha ezt Julcsa elolvassa, kisdedem belehal a lelki megrázkódásba. A levél végén az őrmester még egy utolsó találkozást kér.

Ekkor nagy elhatározás fogamzott meg bennem: elmegyek a légyottra s személyesen szakítok az őrmesterrel. A *Markotányosné*-hoz címzett katonakocsmában találkoztunk. Leplezetlenül beszéltem az őrmesterrel. Egész őszintén azt hazudtam neki, hogy Julcsa egy huszártisztbe szerelmes s nem törődik az altiszti karral. Ezt véltem leghatásosabbnak az őrmester megijesztésére. Peták bizalmatlan volt s eleinte azt hitte, hogy én vagyok az, a ki kiütöttem a nyeregből. De husz forint borraavalóval tüstént más véleményre térítettem. Még csak abbéli óhajának adott kifejezést, hogy még egyszer szeretné látni a hűtelent. De ujjabb tíz forintért lemondott erről is. Sőt hajlandónak mutatkozott bucsulevelet intézni Julcsához. No még csak az kellene. Ismét elővettem őt forintot s ennek hatása alatt az őrmester diktálni engedett magának egy levelet, melyben biztosította Julcsát változatlan szerelméről s egyuttal értésére adta, hogy pár hónapra áthelyezték Kecskemétre s azért még egy jó darabig nem láthatják egymást.

Kisdedem nyugalma egy kicsit sok pénzembe került, de legalább jogom volt így kiáltani föl: „Boldog kisded, a kinek ilyen apja van!”

Az őrmester levelét postára tettem, s huzamos idő óta ez volt az első levél, melyet Julcsa hamisítatlanul megkapott. Milyen boldog volt! Láttam, hogy szereti a strázsamestert. Sajnálom, én is szeretem a kisdedemet, s egy kisdedet szeretni mindig magasztosabb érzés, mint egy őrmestert szeretni. Már csak azért is, mert egy kisdedből minden válhatik, még őrmester is, de őrmesterből kisded többé soha se lehet.

Ekkép minden oldalról biztosítván nyugalmunkat, boldogan éltünk s azt hittem, hogy Julcsa részéről többé semmi veszedelem se fenyeget bennünket. Levelei fölött a régi gondnokságot gyakoroltam, de az ujságra többé nem vigyáztam annyira. Így történt, hogy egy napon Julcsa velőtrázó sikoltással elvágta magát. Fölkaptam először őt, azután a kezében levő ujságot s ott azt olvastam, hogy Peták János törzsőrmester nőül vette Berbécs Rózsikát.

Mikor Julcsa magához tért, vizet kért, pedig boszut szomjazott. Mikor ellentmondtam, tombolt és sikoltozott. Tisztában voltam azzal, hogy több izben látta a *Molnár és gyermekét*, azért fölhagytam az ellenvetésekkel. Julcsa habozott, hogy marólugot igyék-e, vagy pedig vitriollal locsolja meg Petákot. Én, tekintettel a közeledő husvéti ünnepre, a locsolást ajánlottam.

Mikor Julcsa látta, hogy boszuját teljesen magamévá teszem, lecsillapodott s hidegen megfontoltuk a teendőket. Először Julcsának egy uj, csipkés kendőt ígértem, másodszor megígértem, hogy személyesen lelocsolom a nyomorultat, nehogy ő meghűtse magát a nedves téli időben. Julcsa ráállt s hálálkodott, hogy milyen jó ember vagyok én. A boszu édes érzete oly boldogsággal töltötte el, hogy fütyölni kezdett, - nagy bámulatomra ezuttal gyalogsági nótákat. A dolog aggodalommal töltött el: az ördögbe is, csak nem lappang egy baka-őrmester is a jövő homályában? No, de előbb végezzünk a huszársággal s aztán egymásután szembeszállok azokkal a szerelmi drámákkal, melyek kisdedem nyugalmaát a hadseregnek (ugy látszik) összes fegyvernemei részéről fenyegetik.

Egy napon Julcsa szeme láttára hónom alá vágtam egy nagy üveg kettős kopir-tintát s ajkamon baljóslatu mosolylyal a kaszárnyába mentem. Itt először is a tintát Peták Jánosnak ajándékoztam, azután tiz forintért irt Julcsának egy levelet, melyben elismerte az általam rajta elkövetett vitriol-merényletet. Ezzel a nyugtával beszámoltam Julcsának, a ki el volt ragadtatva s rögtön elfütyölt egyet a - szekerészeti kar ismertebb dalaiból.

Kisdedem szemlátomást hizott, hála apai gondjaimnak. Én azonban husz kilót fogytam. De nemsokára elkövetkezett az az idő, melyben Julcsát fölcseréltük a tejesüveggel, tejbe rizsszel, tejbe darával s más efféle, szelid lényekkel, kiknek se keresztanyjuk, se szüleik, se őrmesterek nincsenek s nem irkálnak senkinek leveleket. Elveszett husz kilom gyorsan visszatért s még husz uj kilót hozott maga után. Így könnyebben elviselhetem az apai örömöket, melyek még csak most fognak igazán kezdődni.

EGY FEJETLEN EMBER PÁLYAFUTÁSA.

Ne higgyék önök, hogy én valami csodálatos mesét fogok elmondani a fejetlen emberről, a kinek a hasán volt a szája, a mellén a szeme s barlangba huzódva emberevéssel foglalkozott. Ezt a mesét meghagyom a gyermeklapoknak és a képeskönyveknek. Az én történetem nagyon mindennapi s a fantasztikus kalandok barátait fölkérem, hogy ne olvassák el.

Élt egyszer Budapesten egy dúsgazdag polgári házaspár; a férj hivatalnok volt, a ki fiatalkorában elvett egy gazdag, csinos és együgyű kocsmárosleányt. Ugy számított, hogy gyermekeik majd okosak lesznek, mint az apjuk és szépek, mint az anyjuk.

Ennek a házaspárnak hosszú várakozás után született egy egészséges fiugyermeke, a kinek egyéb hibája nem volt, mint hogy a feje hiányzott.

Az apja kétségbeesve futott a doktorhoz, hogy segítsen a fia baján. A doktor úgy találta, hogy a fiúnak nem hiányzik semmije. Elmondta, hogy milyen a szája vágása, a szeme, a haja, s végül annak a nézetének adott kifejezést, hogy az apa örömében elveszítette a fejét.

Az apa azonban jól tudta, hogy neki helyén van a feje, csak a fiáé hiányzik s egy híres professzort hítt el.

A professzor csak az alatt a föltétel alatt ment oda, hogy a fejetlen gyermeket, ha meghalna, neki adják, hogy spirituszba tehesse. A szerencsétlen apa mindenbe beleegyezett.

A professzor annyira biztosra vette a dolgot, hogy fogatában magával vitt egy jókora uborkás üveget, spiritusszal.

A gyermekre, a ki csöndesen aludt kis kocsijában, csak egy pillantást vetett, azután rögtön az aggódva várakozó apát kezdte megfigyelni. Olyan kérdéseket intézett hozzá, a melyekből az apa rögtön látta, hogy a professzor őt tartja betegnek. Igyekezett lehetőleg okos feleleteket adni s minél eszesebb embernek mutatta magát, a professzor annál jobban csóválta a fejét. Végre megszólalt:

- Uram, ön értelmes ember, azért őszinte beszédre méltó. Önnek az a rögeszméje, hogy a fiának nincs feje. Nem esett ön soha a feje lágyára?

- Soha.

- Nagyapja?

- Az se.

- Dédapja?

- Az már eshetett. Nincsenek családi krónikáink. Ez nem magunkfajta embernek való.

- Valami ősi agybántalom vagy agysérv ütött ki uraságodon ilyen alakban. Egyik őst fejbe ütötték s ez a különös rögeszme annak az ütésnek a késői következménye.

Az apa mosolygott. Kifizette a professzort, a ki viszont neki ajándékozta az uborkásüveget.

Az egyetemi professzor teóriáját az ősi agysérelemre vonatkozólag magában elfogadta, de ennek következményeül ő fia fejetlenségét tekintette.

Most következett a legnehezebb dolog. A szörnyszülöttet megmutatni az anyának, a ki már annyira jobban volt, hogy ki lehetett őt tenni illetén megpróbáltatásoknak.

Csodák csodája: az anya nem vett észre semmit. Szeretettel ölelte tápláló keblére a gyermeket, nem létező haját simogatta s csókolgatta homlokának a hült helyét.

- Ilyen az anyai vak szeretet s az elfogultság, - mondá magában az apa.

Hanem ettől kezdve mélyen hallgatott arról, hogy az ő fiának nincs feje. Ha mindenki azt mondja, hogy van, ő nem bolond az ellenkezőjét hirdetni. Ugyis rá fognak jönni, ha majd a gyerek abba a korba lép, melyben szüksége lesz a fejére.

A jómódu család csendesen éldegélt tovább s az apa mindig csak a feleségétől értesült arról, hogy milyen a gyereknek a képe, az orra, a füle, a haja. Ismerőseitől folytonosan azt kellett hallania, hogy: *Egészen az apja!* s ő, szegény, nem győződhetett meg erről.

Mikor a feleség büszkén mutatta a gyerek első fogát, az apa elfordult és búsult: ő nem látott semmit.

Különben a kicsike csinos termetű, erőteljes fiuvá nőtt s már a normális iskolában nagyon szerették a tanítói.

Ez időben az apján, a ki hivatalbeli főnököm volt, nagy elszomorodást s aggasztó változásokat vettem észre. Rendesen járt hivatalba, s írása a legnagyobb mértékben olvasható kezdett lenni, a mire a felsőbb hivatalnoki karban még nem volt eset. Ez abnormitások élénk aggodalommal töltöttek el bennünket.

Én jól ráértem őt megfigyelni, mert két-három ember helyett dolgozott s az én munkámat is elvégezte. E szivességemért nagyon megkedvelt engem s lassan-lassan beavatott családi titkaiba.

Egyszer a *Zöld csalogány*-nál az oroszok ázsiai terjeszkedéséről s a lengyelek szenvedéseiről beszélgettünk, mikor váratlanul azzal az ajánlattal lepott meg, hogy legyen a fiának a házi nevelője. Tudta, hogy gimnáziumot végeztem s a tudományt legalább is kávéskanállal ettem. Elfogadtam.

- Állása nem olyan könnyű, mint azt gondolja. Ugyanis... de adja becsületszavát, hogy nem mondja el senkinek...

- Becsületszavamra!

- A fiamnak nincs feje, de ezt kívülem még senki se vette észre.

- Hát akkor miért mondja meg nekem?

- Hogy tisztában legyen a fiuval s az esetleg fölmerülő nehézségeket meg tudja fejteni.

És itt elbeszélte a főntebbi történetet a fiu születésétől kezdve. Megvallom, hogy bár a hivatalos fegyelemmel ellenkezik, főnökömet e pillanatban bolondnak tartottam.

Másnap megkezdtem az oktatást. A fejetlen gyerek hiven hallgatott reám, de nem maradt semmi a fejében abból, a mit én beletöltöttem. Nem volt ő kíváncsi semmire, nem érdeklődött semmi iránt s a fejét csakugyan nem használta egyébre, mint hogy a kalapot rátegye s az ott elhelyezett érzékeket hordozza rajta.

Mondtam ezt az apjának.

- Természetesen, hiszen nincs feje; a gyomrával csak ételeket emészthet meg, tudományt nem.

Az iskolában keresztülcsusztattuk. De minden esztendőben más iskolába kellett vele vándorolnunk. Kétszer sehová se vették föl. Egyszer aztán engem áthelyeztek vidékre s évek hosszú során át semmi hirt se hallottam a fejetlen gyerekről és a fejetlen gyerek apjáról.

Mikor újra visszakérültem a fővárosba, az apa már nyugalomba vonult s vagyona kamataiból élt. Vagyona állott négy házból s egy kormánypárti főkortesből. Ebből szépen meg lehet élni.

Esténként azért a *Zöld csalogány*-ban beszélgetett - még pedig az orosz terjeszkedésről, erről az örökbecsű magyar témáról. Mikor engem ott meglátott, leereszkedéssel és hatkrajcáros szivarral fogadott.

- Nem is kérdezősködik a fiamról? - kiáltá.

- Éppen akartam.

- Hja, ő nagy ur, szereplő ember. Több részvénytársulat igazgatótanácsosa, kerületi esküdt, a községi képviselőtestület tagja s számos jótékony egyesület elnöke.

- Gratulálok, ezt nem hittem volna.

- Magam se. Sőt a szabadelvű körben mandátumot ígértek neki s mihelyt legközelebb egy mamelukból főispán lesz, ő lép a helyébe országgyűlési képviselőnek. S ki tudja? Idővel vizszabályozó kormánybiztos, sőt miniszter is lehet. Hisz már ma is van olyan napja, hogy egymásután öt-hat helyen elnököl, jegyzőkönyvet hitesít, szólásra följegyez embereket, élénken helyesel, zajosan derül, temetésen jelen van (mint notabilitás), szónokot minden oldalról üdvözl, szavazatot szed, köszönetet mond a jelenlevők nevében s küldöttséget vezet. Uram, ezekből áll manapság a közpályán való szereplés. No de igyunk egyet.

És a jó somogyi borok mellett hallgattam a boldog apa ömlengéseit. A társaság oszladozott s végtére magunk maradtunk. Ekkor megkérdeztem:

- És a fej dolgában hogyan állunk? Talán időközben megjött a feje?

Az apa jóízűt nevetett.

- Micsoda naiv ember maga. Látszik, hogy vidékről jött. Uram! Én mondom magának, hogy *a fej Magyarországon a legalárendeltebb, a legfölsőlegesebb testrészt*. Szegény ember - úgy mondják - hasznát veszi; de egy nagyuri név viselőjének, vagy egy nagy vagyon birtokosának semmi szüksége sincs rá.

Fölhajtott egy pohár bort, s folytatá:

- Uram, az én fiamról senki se tudja, hogy nincs feje. Miért? Mert gazdag ember. Hát nem látott ön már erre száz példát az életben? Nemcsak a birkákat, hanem sokszor az oroszánokat is számár vezeti, vagyis olyan ember, a kinek nincs feje. Mert a gazdag ember okosabb a legnagyobb zseninél.

Egy kicsit pihent; azután újra elkezdte:

- A franciák már a múlt században rájöttek, hogy nem jó az, ha sok embernek feje van; azért a legjavát a nagy forradalomban leütögették. Mikor aztán az ország tele volt fejetlen emberekkel, akkor jött Napoleon, a kinek helyén volt a feje s szolgájává tette az országot.

- Szóval, - szóltam közbe, - mégis jobb, ha az embernek helyén van a feje.

- Nálunk jó azért, hogy beüthessék. Mert mit ütünk különben, ha azt akarjuk, hogy az illető meg ne sántuljon? Egyéb hasznát aligha lehet venni.

Felhörpintettük a borunkat s eltávoztunk. A fejem rettentően fájt a bortól, de nem mondtam meg a különös apának, a ki ebből is a fejek ellen kovácsolt volna fegyvert.

AZ ÓRA.

Az Erzsébet-köruton sokszor végig megyek s mindig föltekintek egy házra, melynek óra van a homlokzatán.

Szép háromemeletes ház, erkélyekkel, óriási ablakokkal, szilárdan, minden feltűnőbb cafrang nélkül építve. Nincs rajta torony, nincsenek szobrai, nincsenek festményei. A lakók valószínűleg meg vannak vele elégedve, de a szemlélőnek semmi esztétikai élvezetet nem nyújt.

Feltűnővé csupán az óra teszi.

Mikor először arra mentem, nem volt semmi dolgom, a kószáláson kívül, melyet művészi tökéletességgel szoktam üzni. Hanyagul föltekintettem a házra és gondolám:

- Nini, egy óra. Ezt se láttam még pesti házon.

Tovább mentem, aztán megálltam és visszanéztem.

- Mindenesetre jó gondolat volt a háziurtól, valami ostoba cifraság helyett egy gyakorlati célokat szolgáló órát tenni a házára.

Másnap este megint arra őgyelegtem.

- Nini, az óra ki is van világítva. Ez derék. Ilyenkor mennek erre a műhelyek munkásnői és munkásai, a kiknek szegényeknek bizony nincs igen órájuk.

Pár nap múlva arra mentem valahová ebédre. Fölnéztek, az óra félhármát mutat. Teringettét, elkéstem. Rohamléptekkel haladtam tovább s egészen kifáradva érkeztem a családi körbe, mely ebédre várt. Akkor kezdtek csak teríteni s a férj még haza se jött a hivatalból. Megnéztem a zsebórámat. Háromnegyed volt kettőre.

- Jaj, de korán jött, hisz még nekem a konyhába is ki kell néznem, - szólt a fiatal menyecske.

- Azt hittem, hogy félhárom. Különbén csak tessék a konyhában foglalatostkodni, majd én addig a gyerekekkel játszom.

Az asszony ott is hagyott rögtön s én Palinak elárultam néhányszor, hogy mennyi háromszor négy és ötször hat, Mencinek pedig igyekeztem megfelelni arra a kérdésére, hogy miért van a póknak huszonkét lába és miért nem kettő, mint az embernek. Éhomra elég kellemes multság, különösen, ha az embernek a póklábak számáról halavány sejtelve sincs.

Nincs rettenetesebb dolog, mint az ebédre várakozni. A legkedvesebb gyerek is kellemetlen, a legszebb asszony is unalmas, mikor az ember éhes. Romeo vacsora után bolondult bele Juliába. Egy szép asszonyra az északi sarkon el tudnék várni egész délután, de ha öt percig kell az ebédre várnom, akkor kiállhatatlan vagyok, mint egy vén ballerina.

- Miért is jöttem föl olyan korán? Nem jobb lett volna valahol előbb pár pohár sört meginni? Az ördög vigye el azt a bolond órát! Mégis csak szemtelenség, hogy valaki a házán levő órával nem törődik semmit!

Végre megjött a háziur, betálaták az ebédet s a gyerekek figyelme a számtanról és a póklábakról egyértelműleg a csirkelábakra fordult.

Magától értődik, hogy én azzal az étvágygyal ettem, melyet gyomorbajos emberek a farkasról szoktak elnevezni.

Ebéd után elmentem még látogatóba s aztán, ugyancsak az Erzsébet-köruton a Népszínházba ballagtam.

Az óra egynegyed nyolcat mutatott. Bravo, hisz ez az óra háromnegyed órával siet s e szerint csak fél hét az idő és van még időm az ebéd előtt elmulasztott sört meginni. A Tábori-vendéglő ablakába ültem, jó darabig nézegettem az utcán hömpölygő tömeget s aztán komótosan a zsebórámért nyultam. Háromnegyed nyolcat mutatott, mikor én legföljebb hét órára számítottam. Mi ez? Mi történt? Hogy késhettem el ennyire a színházból?

Persze az óra! No igen, az a háziur, a legnagyobb perfidiával, sietett megigazíttatni az óráját. Hogy meri megigazíttatni, mikor a nép már napok óta beleszokott abba, hogy az óra háromnegyedre siet? Egyetlenegy napon kétszer becsapott a veszekedett órájával, melylyel különben is csak a nemzeti indolenciánkat szolgálja, mert az egész környéken mindenki röst a zsebébe nyulni, mikor egy sokkal olcsóbb és kényelmesebb mozdulattal csak a házra kell néznie, hogy megtudja hány óra!

Szinte ujjongott bennem a lélek, mikor másnap a *Budapesti Hirlap Panaszkönyvé*-ben egy erélyes fölszólalást olvastam, mely az órás háziur ellen irányult. Ez a háromemeletes tőkepénzes vagy nem huzza föl az óráját, vagy rosszul jár az órája, vagy nem világítja ki, mely szükkeblű eljárásával máris magára vonta a környék összes egyetemi polgárainak megvetését. *Mikor szünik meg már az elbizott vagyon a néppel packázni?* Ezzel a fölkiáltással végződött a kis proklamáció.

Ekkor bejött szerkesztőségünkbe a háziur. A szerkesztő hozzám utasította, mondván, hogy én szakszerűleg foglalkoztam az órákérdéssel. No megállj, zsarnok tőkepénzes, majd össze foglak én most téged morzsolni.

A háziur odaül az íróasztalomhoz s kezdi:

- Uram, én a legszerencsétlenebb ember vagyok a világon. Megteszem azt, a mit Budapesten alig tesz meg öt háziur, órát teszek a házamra s ezért nekem folyton kellemetlenségeket kell zsebre raknom, ujságokban és névtelen levelekben. A többi háziur nem tesz semmit a házára és nyugodtan él. Engem meg, a ki áldozatot hozok, folyton üldöznek. Mi ennek az oka?

(Nem tudtam rá felelni. Ennek az urnak tökéletesen igaza van.)

- Köteles vagyok én a házamra órát tenni? - folytatá.

- Nem.

- Szép tőlem, hogy teszek?

- Szép.

- Hát akkor miért bántalmaznak érte? Miért nem ütik azokat, a kik nem tesznek órát a házukra? A kik nem tesznek semmit a házukra?

(És még magamban én is inzultáltam azt a jó embert.)

- Nem hiszi, uram, hogy mennyi kellemetlenségem van az órám miatt. A környék összes légyottjait aszerint igazítják, az utasok mind aszerint utaznak el. Már most e miatt a legkisebb késést, vagy sietséget sem bocsátják meg a derék időmutatónak s azt kívánják, hogy a város legpontosabb órája legyen. S mivel nem az, szidnak engem, mint a bokrot. Hát igazság ez?

- Nem igazság.

- Mondja csak, mit tegyek?

- Vegye le az órát a házról.

- Azt nem tehetem.

- Hát akkor intézkedjék, hogy jól járjon.

- Bajos. Mert az óra nagyon exponált helyen áll s szél, eső, napmeleg, hidegség, mind hatással van rá. Hanem tudok én egy segítséget.

- Halljuk.

- Irja meg egy tárcában, hogy az az óra nem egy hanyagul teljesített kötelesség, mint a közönség gondolja, hanem egy szivesség tőlem. Megteszi?

- Ha ez önt megnyugtatja.

- Megnyugtat.

- Akkor megteszem.

Pár nap múlva hideg, szeles, kellemetlen estén arra siettem a Népszínház felé. Attól tartottam, hogy nem érkezem meg az előadás végére s elszalasztom a feleségemet (vagy a más feleségét, már nem emlékszem biztosan, kit vártam). Rösteltem a ruhámat kibontani, hogy a zsebórámtól fölvilágosításokat kérjek. De nini, hisz itt lesz mindjárt az órák háza...

Föltekintettem. Nem volt kivilágítva. Nem láttam meg, hogy mennyit mutat.

- Ez már mégis alávalóság, - mormogám, - ez az ember utazik a publikumra.

... Azaz pardon, uram, visszavonom. Látta, ilyen a világ, csak a jó emberekkel szemben követelő, a rosszaktól fél.

KLIKKEK ALKONYA.

Vádoljanak bár kozmopolitizmussal, én fővárosunk minden kerületét egyformán szeretem s mindegyikben otthon érzem magamat. És a körülmények csodálatos játékánál fogva, minden kerület a magáénak tart, hisz és vall. Az első kerületben van a lakásom, a második kerületben lakik hasonnevű nagybátyám, a harmadikba fürödni járok az iszapba, a negyedikben mulatni szoktam, az ötödikbe templomba járok, a hatodikban szónoklok, a hetedikben a korrupció ellen küzdök, a nyolcadikban üzletem van, a kilencedikben kaláberezek minden délután. Annyiszor megfordulok mindenütt, hogy a pártgyűléseken a Kelenföldről Ujpestig mint *kerületünk kiváló polgárát* szoktak emlegetni.

E körülménynek köszönhetem azt, hogy reggelenként garmadával érkeznek a levelek részint a lakásomra, részint a boltomba. Elv- és polgártársnak szólítanak. Fölhivnak, hogy küzdjek a klikk-uralom ellen, s kérve-kérnek, hogy fővárosunk legszentebb érdekeit ne engedjem a demagógia kezébe jutni. Vagyok demokrata, polgári, szabad-polgári és rab-polgári párt. Vagyok egyesült és görög nem egyesült belvárosi párt. Régi polgári, új polgári, legújabb polgári és visszavonhatatlanul legeslegújabb polgári párt. Alelnök vagyok az első kerületben, másnap megtudom, hogy alelnökségem csak a polgárság megtántorítására szánt ármány, mert én bizottsági jegyző vagyok a másik párton. Rólam, ellenem és mellettem nyilatkozatok látnak napvilágot. Öles plakátokon vagy árulónak, vagy mocsoktalan hazafinak jelentenek ki. Ma úgy tüntetnek föl, hogy a közállapotokkal elégedetlen jellem vagyok, holnap meg azt írják vagy szónokolják rólam, hogy a rendszer egyik kiváló oszlopa vagyok, a ki mosolyogva olvasom az ellenzék híreszteléseit.

Mikor a *mosolygó oszlop* címet, jelleg és illetmények nélkül, megkaptam, elhatároztam, hogy elhatározom magamat valamire.

Pártot és kerületet választok, ezt nyilvánosan kijelentem s akkor vége lesz ennek a huzavonának.

Meg kell előbb mondanom, hogy mivel kereskedem.

Én, kérem, cipőfelsőrészeket bocsátottam forgalomba. Hazafiatlan, de jövedelmező foglalkozás és semmi fejtöréssel nem jár. A cipőfelsőrészeket ugyanis készen kaptam Bécsből s drágábban adtam el. Vagyis - mint a legtöbb magyar kereskedő - csak a külföldi áruk közvetítésére szorítkoztam. Ebből is lehet idővel egy szerény kis háromemeletes házacsát építeni. Csakhogy a bécsiek ugyanazon idő alatt három-négy ilyen házacsát építenek. De hát mit tegyek? Én nem fektethetem új alapokra a magyar kereskedelmet.

Micsoda párt felel meg legjobban egy cipőfelsőrész-kereskedőnek?

Ha cipőfelsőrész-kereskedő volnék, habozás nélkül a szociálistákhoz csatlakoznám. Ezek folyton körmenetet rendeznek, tüntetnek, népgyűléseket tartanak, vagyis legtöbb cipőt koptatnak.

Igy az egyesült kisiparosok pártjához csatlakoztam, a melynek jelszava ez volt: *Szabad egyház a szabad államban*. A mihez a kisiparosnak semmi köze, de az mindegy.

Másnap közzétettem egy ily értelmű csatlakozási nyilatkozatot, s boldogan, nyugodtan álomra hajtottam fejemet.

A nyilatkozatok áradata volt rá a felelet.

Apokrifnak mondták az én nyilatkozatomat. Mindegyik párt a másik részéről elkövetett gázságnak nevezte, mely rút visszaélés egy tisztas polgár becsületes nevével. Ujabb nyilat-

kozatra hívtak fel s én csakugyan megváltoztattam elvemet és ahhoz a párthoz csatlakoztam, mely fennen lobogtatta a cipőfelsőrészek fölvirágzásának zászlaját.

Az egyesült kisiparosok erre egy förmedvényt tettek közzé ellenem, mely a *fekete reakció lovagjának, álarcos jezsuitának, sőt renegátnak* nevezett.

Nem tehettem egyebet, hisz már nyakig ültem a közpályában, sörös poharat vágtam az egyesült kisiparosok végrehajtó bizottságának elnökéhez.

A kocsmából kidobtak s ezuttal éreztem először, hogy a cipő alsórészének is lehet némi hasznát venni.

Kidobtak, de pártom, a kis-zuglói nem egyesült polgári párt, mely ez esemény alkalmából egyesült az egyesült polgári párttal, megválasztott a tettelegességi albizottság elnökének.

Ekkorra a pártélet már annyira elharapódzott a fővárosban, hogy csődület támadt, ha egy olyan polgár ment végig az utcán, a ki semmiféle párthoz nem tartozott.

De ez nem sokáig tartott, mert leleményes emberek megalakították a semmiféle párthoz nem tartozó emberek pártját.

Utána a semmiféle párthoz nem tartozó emberek polgári pártját.

Majd a semmiféle párthoz nem tartozó emberek szabad polgári pártját.

Csakhamar aztán a semmiféle párthoz nem tartozó emberek egyesült belvárosi pártját.

Szóval minden embernek megvolt a maga pártja. Ha valaki a villámosra fölült, a hol már többen voltak, azonnal megnyitotta az ülést, elnököt, alelnököt választottak s akadálytalanul folyt a pártszervezkedés.

Négyen leültek a kávéházban tarokkozni és nem tudták elkezdni. A belső ösztön, a levegő, a városi hangulat arra hajtotta őket, hogy párttá szervezkedjenek.

Minden megszűnt a városban. Az emberek elnök urnak szólitották egymást, vagy verekedtek.

Vajudnak a hegyek. Nagy átalakulás ez uraim. A klikkek átalakulnak - újabb klikkekké.

EDGÁR HALÁLA.

Katz Samut Katz Samunak hívták husz éves koráig. Akkor egy táncmulatságon megismerkedett Poe Edgár *Holló*-jával és ettől kezdve a Katz Samu névtől megvetéssel fordult el.

Nehogy azt higgyék, hogy Poe Edgár *Holló*-ja mint meghívott vendég jelent meg a táncmulatságon, ott keringőzött, polkázott, s résztvett a szupécárdásban és világpostában: elárulom, hogy Stark Esztike szavalta a *Holló*-t s ekkor bolondult bele Katz.

Azonnal elhatározta, hogy ezentul a *Holló* Edgár névre fog hallgatni. Ezt választotta írói álnevéül, de nem irt hozzá semmit.

A névnek különben a történethez semmi köze, de főlemlitettem, mert egyetlen eset, hogy valakit egy amerikai vers indítsón névmagyarosításra.

Edgár kellemetlen külsejű, de kellemes belsejű fiatalember volt. Az optimisták és a színvakok hirtelenszökevénynek nevezték, de tény az, hogy ha jelzőlámpának egy állomás végére akasztanák, egyetlen vonat sem merne bemenni.

Ha táncolt, furcsán kalimpált a lábaival, ha beszélt, akkor csiptetett, hunyorgatott a szemeivel. Az első tulajdonságáért kinevették, a második tulajdonságáért gyűlölték. Mert a szemhunyorításait félremagyarázták és ebből óriási kellemetlenségei lettek.

Ime, tessék meghallgatni.

- Milyen leánynak tartod Rózát? - kérde tőle egyik barátja.
- Tisztességes uri leánynak, - felelt Edgár és egyet hunyorított.
- Hah, te tudsz valamit róla!
- Semmit, abszolute semmit! - erősködött Edgár és újra hármat hunyorított.
- Édes barátom, légy őszinte.
- Az vagyok, - felelt Edgár kétségbeesve és most már ötöt hunyorított zavarában.
- Légy őszinte, Edgár, mert tudd meg, hogy én Rózát nőül akarom venni.
- Nőül? Csak gratulálhatok, - szólt Edgár örvendezve s pislogott hozzá keményen.

A fiatalember kétségbeesve elrohant s azonnal elterjedt a hire, hogy nem veszi el Rózát, mert Edgár szétrágalmazta a viszonyt.

Másnap Róza bátyja beállított Edgárhoz.

- Ön rágalmazta a hugomat.
- Én?
- Azt mondta rá, hogy egy tisztességtelen perszóna.
- Ellenkezőleg, azt mondtam, hogy tisztességes uri lány, - felelt Edgár és kétségbeesetten hunyorgatott hozzá.
- Nyomorult! - üvöltött a bátya és ráugrott Edgárra.

Edgár hátraugrott s hirtelen körülnézett. Az asztalon állt a reggelije, két ökörszem egy serpenyőben. Fölfogta a serpenyőt és hozzá vágta Róza bátyjához. Utazók állítása szerint a védelemnek ez a módja Dél-Amerika egyes vidékein nagyon el van terjedve.

A bátya megállt. Ugy nézett ki, mint a tojásból frissen kibujt csirke. Fogott egy szalvétát és letörülte arcát. Aztán nyugodtan leült és így szólt:

- Ön a reggelijét vágta hozzám?

- Bátor voltam.

- Tudja, hogy ez engem meglep?

- Nem csudálom.

- De nem tudja, hogy miért lep meg?

- Nem.

- Azért, mert ebből látom, hogy ön jó módu ember lehet. Szegény emberek nem igen dobálódznak így a reggelijükkel. Ha délbe jöttem volna ide, ön nem habozott volna az ebédjét hozzám vágni.

- Valóban nem haboztam volna.

A bátya fölkel.

- Tudja mit, Edgár?

- Nem tudom, mit.

- Forduljon háttal felém.

- Tekintettel arra a feszült viszonyra, melyben vagyunk, nem tehetem.

- Akkor tegye föl legalább ezt a fekete pápaszemet.

- Miért?

- Hogy ne lássam a pislogását.

Edgár föltette.

- És most feleljen. Tisztességes leánynak tartja Róza hugomat?

- A tűzbe merném érte tenni a kezemet, - felelt Edgár erőteljes, de láthatatlan pislogások közt.

- Nos, hát vegye maga nőül, ha már a másikat kiugrasztotta onnan.

- Elfogadom, - mondá Edgár zsíránsi hangon és becsengetvén szobaasszonyát, újra két ökörszemet rendelt.

- Ne, ne még, - szólt Róza bátyja, - előbb távozom, azt akarom, hogy ön meg is egye az ökörszemeket. Elvégre reggeliznie is kell. Holnap legyen szerencsénk.

Holló Edgár örült a házasságnak, legalább az ökörszemeket nem vesztegette idegenre, a családban maradtak. Másnap megjelent Rózácskánál.

- Hallotta már, kisasszony?

- Mit?

- A bátyja tegnap megkérte a kezemet.

Róza elpirult.

- S maga mit szólt hozzá, Edgár?

- Beleegyezésemet adtam. Olyan emberektől, a kik reggelimet a homlokukon hordják, nem tudok megtagadni semmit.

- Higyje el, Edgár, én boldoggá fogom magát tenni.
- Ez iránt maga is egészen nyugodt lehet, Róza. Az átlagot mindenesetre meg fogjuk ütni.
- Mit fogunk megütni?
- A boldogság átlagát.
- Nem értem.
- Ha Európában az utóbbi tíz év alatt lezajlott boldogságokat összeadjuk... akkor jön ki a boldogság tízévi átlaga. Élénken remélem, hogy mi ezt fölül is muljuk.

És erősen pislogott hozzá, de előbb félrefordította a fejét.

Ezzel leült egy kanapéra és szólt:

- Térjünk át az eljegyzés, az esküvő és a nászut részleteire.

Olyan jókedvében volt, hogy képes lett volna a keresztelő, a válás és a második házasság részleteit is azonnal megállapítani.

Csak hogy az a fiatal ember, a kit elriasztott, komolyan szerelmes volt Rózába. Mikor látta, hogy Holló Edgár nőül akarja venni, tisztában volt azzal, hogy rágalmaival csak őt akarta elijeszteni. Elment tehát Rózához és megkérte a kezét.

- Róza, - szólt a bátyja, - most mondd meg őszintén, melyiket szereted?

Róza elpirult.

- Egyiket se szeretem, de bármelyikhez szívesen nőül megyek.
- Hozzám, hozzám Róza!

Róza fölemelte a két kezét és így szavalt:

- A természet két kezet adott minden nőnek. Ez szabja meg a nő hivatását. A jobb kezem tehát Edgáré, a balkezem... a balkezem pedig öné lesz...

A fiatal ember fölborzolta a haját.

- Én nem osztozom. Akkor inkább egyikünk haljon meg.
- Hah! Engem gondol? - sikoltott Róza.
- Nem. Engem és Edgárt.
- Az már más. Ugy pá!

Az ifju elrohant.

... Eközben igen különös dolgok történtek. Holló Edgár házában megjelent egy csontos öreg ur, a kinek kasza volt a hóna alatt. Egyenesen a házmesterhez ment és szóla:

- Itt lakik, kérem, Katz Samu?
- Sohse lakott a házban.
- De az lehetetlen, odafönt így anyakönyvezték.
- Odafönt? - kérdezte a házmester és a harmadik emeletre nézett.
- Följebb, barátom, följebb, - szólt az öreg és a mennyszágra mutatva, egyszerre eltűnt.

Pár nap múlva a fiatal ember, a kihez Róza mutyiba nőül akart menni, a Hazám-kávéházban tartli-partnert keresett és szemébe ötlött a csontos öreg, a mint csöndesen keverte a feketéjét.

Megdöbbsent.

- Nem a Halálhoz van szerencsém? - hebegé.

- De igen, az vagyok.

- Nem játszanék velem tartlit?

- Szívesen, de még egy kis hivatalos utam van... Bizonyos Katz Samut hajszolok és nem tudok ráakadni.

Az ördög fölébredt az ifjuban. Lassu hangon suttogeta:

- Katz Samu... hisz az itt nem messze... a Nefelejts-utca 93-ik szám alatt.

- Ott már kerestem, nincs.

- Hja persze, mert maga Katz Samu név alatt kereste, őt pedig most Holló Edgárnak hívják... különben most nagybeteg...

- Tudom, - ezzel a csontos öreg hóna alá szoritva kaszáját, elsuhan.

Aznap este szegény Edgár meghalt.

Az ifju pedig nőül vette Rózát. És nem lett boldog. Mert Róza gyakorlatilag megvalósította a két kézről vallott elvét. Sőt néha úgy viselte magát, mintha a négykezűek osztályába tartoznék.

TÖRTÉNET LEENDŐ ÖZVEGYEMRŐL.

I.

Anyagi viszonyaim, hála Istennek, meglehetősen ziláltak és így sohse leszek abban a helyzetben, hogy egy nő a szememre vesse: „Én csupán a nagy fizetéseért vagy a vagyonáért mentem az urhoz.”

Nem, az a nő, a ki hozzám fog jönni feleségül, ezt pusztán személyes tulajdonságaimért teheti.

Mindenkiről el lehet mondani, hogy vannak személyes tulajdonságai. Én rólam is.

Mik ezek?

Mindenekelőtt takarékos vagyok. Csupa takarékoságból, bár hivatalom Pesten van, átköltözködtem Budára, annak is abba a részébe, melynek lakóit csak a legmagasabb árakon biztosítják baleset és halál ellen: a Városmajorba.

Miért ne?

Nyáron azt mondom, hogy a budai hegyek közt nyaralok, s ez hivatalnoktársaimnak imponál. Télen azt mondom, hogy annyira megszoktam a hegyi levegőt, a jó budai vizet, a jobb erkölcsöket és a csendességet, hogy most már csak ott maradok életem végső napjáig. (Remélem, elég hosszú terminus.)

Egy földszintes házban két kis szobát béreltem potom pénzért. Azért kaptam meg olcsón, mert az utolsó tíz év alatt e lakás két bérlője természetellenes halállal halt meg, s a budaiak babonásak lévén, kerülték ezt a lakást.

Én, mint pesti ember, nem vagyok babonás, de sulyt fektetek arra, hogy életben maradjak. Azért kivettem a lakást, de utána néztem, hogyan is haltak meg elődeim.

Az egyik átjött Pestre, a nagy zaj elkábitotta, a villámos vasut pedig elgázolta.

És ezt nevezik a jó budaiak természetellenes halálnak!

A másik három liter budai vörösbort hajtott föl egy huzamra, s utána tüstént szörnyet halt.

No, ez se olyan félelmes: nem iszom soha három liter vörösbort egy huzamra, s megvan.

Én tehát jól éreztem magamat a lakásban, s nem aggasztott, mikor a budaiak megbámultak az utcán: „Nini, ez még mindig él?”

Konstatálom, hogy ha a lélek is úgy tenne velem, mint én a lakásommal, ugyancsak csehül állnék. Tudniillik csak hálni jártam a lakásomba. A többi időt hivatalban és kávéházban töltöttem.

Mert nem kell nevetni: van Budán is kávéház. Nem olyan szép, mint Miskolcon, Kolozsvárott, vagy Debrecenben, de nekünk éppen jó.

A kávé mindenekelőtt himzett sipkát visel és tubákkal kínálja a vendégeket. A kasszában nem egy idegen hölgy trónol, hanem a kávé leánya - ha még olyan csunya is. Néha azonban a felesége is kíséri. A vendégek úgy érzik magukat, mintha egy család tagjai volnának. Kevesen kártyáznak, sokan dominóznak s nagy ritkán fordul elő, hogy a kávécsészéket egymás fejéhez vagdalnák. Tisztességes, szelíd burgerember ez mind, nyoma sincs itt annak a pesti idegességnek, mely azt se tudja elszenvetni, ha az óra üt - azt is visszaüti. -

Néha lejönnek a várból a szekeresztisztek, megisznak ötven-hatvan knikebájnt, a kisasszonyt a legközelebb várható előléptetésekkel és áthelyezésekkel mulattatják, aztán elolvassák a Gartenlaube legújabb számát és tíz órakor huszárosan csörtetve a kardot (éjjel minden szekeresz fekete), visszatérnek a várba.

És minő olcsó a kávé!

Sokszor törtem a fejemet, hogy miért? Hisz Buda nem fekszik közelebb Arábiához, Amerikához és a többi kávétermő helyhez, mint Pest. A szállításon tehát nem takarít meg semmit.

A kis fekete kilenc krajcár, a nagy fekete tizenkettő. Uzsonnakávé tizenkettő, kugloffel tizenöt. A ki husz krajcárt fizet, azt hiszem, még a kanalat is elviheti.

Mennyivel drágább a kávé már a budai lánchidfő vidékén. Hát még Pesten!

A pincéreknek se adtunk borravalót. Hallgatólagosan, a pincérek megkérdőjeztetése nélkül, megegyeztünk abban, hogy a pincérek nem fogadnak el borravalót, és nem adtunk. Senkise adott, nehogy a többit megszégyenítse.

Mindez igen szép dolog, de egy nagy baj volt: a Városmajor egyetlen kávéházát este tíz órakor bezárták.

Mit csináljon egy városmajori lakos, a kinek nincs családja?

Házasodjék meg, - mondják önök.

Én is azt mondom. Valahányszor az est sötétjében hazafelé ballagtam, elemi erővel zaklatott a vágy, vajha abba a helyzetbe hozhatnék tisztességes polgárokat, hogy egykor engem unokákkal örvendeztethessenek meg.

II.

Sokáig hiába vártam rá az alkalmat, míg egyszer, májusban, mikor nyílik a virág és a szinkör, a szemhatáron feltűnt egy kövér asszony és egy sovány leány.

A leány kóristáné volt, a mama is az lehetett a hatvanas években. Apjuk? Apjuk abból a családból származhatott, melynek történetén vörös fonálként húzódik keresztül a hajókötel.

Általában régóta tünődöm ezen: hogy van az, hogy a színházaknál oly sok az anya és oly kevés az apa?

Anya és leánya velem egy házban laktak. Természetes, hogy első nap megismerkedtünk. Először az anyával. Régi nemes családból származtak, mely férfiágon a mohácsi csatában kihalt.

A leányág csodálatos módon föntartotta magát. Ők is leányágról szakadtak voltak.

Én is előadtam, hogy szintén régi nemesi családból származom, mely először a harminc-, majd a hetéves, tehát összesen harminchétéves háboruban tüntette ki magát. Magam is katonai pályán kezdtem, de mi békében, a mikor nem lehet verekedni, rossz katonák vagyunk, s azért polgári foglalkozást kerestem magamnak.

- S e téren vitte valamire? - szólt a mama nyájasan.

- Ezerkétszáz forint fizetés és kétszáz forint lakbér.

A mama még aznap jegyet hozott a szinkörbe. Jól számított. Amanda, a leány, trikós szerepet játszott s én teljesen belebolondultam. Nőül fogom venni. Elszakítom a szini pályától és - nagymamát adok unokáimnak.

Az Ördögárok mellett vártam az angyalt. Mikor a mamájával jött, köszöntem, csatlakoztam és bemutatam magamat. A kicsike már tájékozva lehetett, mert nyájasan, de hidegen fogadta köszönésemet. A nyájasság a fizetésemnek, a hidegség a lakbéremnek szólt.

Nem csüggedtem.

A Vérmezőn kóbor kutyák ugattak. A Svábhegy felől világító hold a királyi palota ablakairól ragyogott vissza.

A költők úgy említik az ilyet: „Szép nyári este volt.”

Megfogtam a kezét, a szemem közé nézett s édes hangon így suttogott:

- Mennyire emelkedhetik még a maga fizetése?
- Ezernégyszáz forintra, s ez esetben a lakbérem háromszáz forint.
- Ebből egy gyermektelen házaspár nagyon szépen megélhet, - mondá a mama.

Köszönöm szépen, gondolám, én nem engedem elsikkasztani az - unokáimat. Könnyü neki. Ez este nem szóltam többet se házasságról, se szerelemről. De ha a Vérmezőn ugató kutya lettem volna, a mamát okvetetlenül megharaptam volna.

Másnap reggel hatkor fölkeltem, hogy hivatalba menés előtt még lássam. Az angyal aludt, de a mama ébren volt és ezzel fogadott:

- Egész éjjel nem tudtam aludni.

(Bánom is én.)

- Láttam, hogy a mit az este mondtam, rosszul esett önnek. Azóta beláttam, hogy tévedtem. De tudja, egy anyának mindig pesszimistának kell lenni.

Hallgatagon vagdaltam a bozótot a sétatálcával. Mit tárgyaljak az öreggel, a mig a fiatallal nem vagyok tisztában? Félnyelkor megjelent az angyal, s minő ígéző exotikus pongyolában! Ilyenben léphetett Stuart Mária a vérpadra. Én is vérpadra léptem volna érte e pillanatban.

Észrevette, hogy nagy hatást tett rám, s elpirultam. Hiába, mi budaiak nem tudunk szimulálni. Kezet csókoltam neki s rohantam a kávéházba reggelizni. Csak arra tértem magamhoz, hogy a kávé megveregette a vállamat s résztvevő hangon így szólt:

- Mi a baja?
- Miért?
- Mert a negyedik nagy kávé iszszá, a hatodik kiflivel.

Megdöbbsentem. Ez volna tehát a szerelem? Ujra elpirultam s fizetés nélkül távoztam, ellenben a pincérnek tíz krajcár borravalót hagytam ott.

Délután Amanda könnyű, világos perkalruhát viselt, nyakán rózsaszín szalaggal. Ez döntött. Intettem a mamának, ő követett a lakásomba. Ott egyszerüen a nyakamba borult s a középfajú vidéki drámákban szokásos hangsúlylyal kiáltotta:

- Fiam, fiam!

Együttal szemeimbe könnyek tolultak.

- Mi baja? - kérdém nyugtalanul.

- Maga Amandát akarja megkérni, s erről eszembe jut, mikor a férjem engem kért meg.

(Jó emlékezőtehetsége lehet.)

- Tehát beleegyeznek?

- Nem.

Nekitántorodtam a falnak.

- Hogyan? Megtagadja Amanda kezét?

- Nem. De föltételeket szabok.

- Halljuk.

- Mit ad ön cserébe azért, hogy leányom lemond egy fényes szini pályáról?

- Istenem, mit? Egy tisztességben megőszült nevet, egy égő szívet s a már ismeretes jövődelmet.

- Ez nem elég. Nézze, uram: én igen boldogul éltem az urammal, a mig éltem... Vagyis a mig ő élt... Mert meghalt, engem a legfeketébb nyomorban hagyva hátra. Akkor megfogadtam, hogy ha még egyszer férjhez megyek, előre fogok gondoskodni nyugodt özvegységemről. Nem mentem még egyszer férjhez, de ezt az elvemet átvittem a leányomra. Ha tehát ön hajlandó neki nyugodt özvegységet biztosítani...

- De ki gondol most az özvegységre, asszonyom? Előbb csak legyünk túl a mézesheteken.

Amanda odakint énekelni kezdte a Loreleyt... hamisan, de szívhez szólóan... elsötétült előttem a világ.

- Beíratom a hivatalnoki nyugdíjintézetbe... ez hatszáz forint özvegyi penzió, - suttogám.

- Helyes, tovább, - felelt az anya.

- Ötezer forintra biztosítom az életemet.

- Kevés, tovább, tovább, - suttogta a vén skatulya.

- Elég lesz tízezer forint életbiztosítás? - hörgöttem.

- Elég, de csak úgy, ha egy temetkező egyesületbe is beíratkozik.

- Megteszem.

- Ezerkétszáz forintos temetésre?

- Csak nem akar nekem ilyen fényes temetést csapni?

- Nem. Elég lesz rá száz forint s a többi az özvegyé. Meglesz?

A Loreley utolsó akkordjai hangzottak. Elsikoltottam magamat:

- Meglesz.

A mama újra a nyakamba akart borulni, én azonban kirohantam, Amanda előtt a földre rogytam és átkaroltam a térdét.

III.

Esküvőnk csakhamar megtörtént. Ugy a papság, mint a polgárság ránk adta áldását, a kívánt biztosításokat mind megcselekedtem, s boldogan éltünk budai magányunkban - az első részletfizetésig.

Ekkor azt a szomorú fölfedezést tettem, hogy ez a sokféle beiratkozás tetemesen megapasztja a jövedelmemet.

Kezdtünk nagyon szűken élni. Anyósom eleinte halkan, később egyre hangosabban morgott. Ugyanis ő vezette a háztartást, mert nőm, Lombárdyné, semmihez se értett. Vagy a kanapén hevert, vagy a Loreleyt énekelte. Előkelő szinitanodákban nevelkedett.

Pompás étvágyam volt, e mellett örült lelkipurdalásaim voltak, ha meggondoltam, hogy mennyivel jobb dolga volna Amandának szíves elhunyasom esetén.

Anyósom gyöngéd célzásai elősegítették lelkipurdalásaimat. Nyugodt pillanataim egyre gyérebben voltak.

Ha sétálni mentem, a fák ágai hivatogatólag nyultak felém: Jer, öregem, akaszd föl magadat!

Mikor a lánchidon át hivatalba mentem, a Duna hajjai harsogva szóltak hozzám: Jer, temetkezzél közénk, engedj a közóhajnak!

Borzasztó élet volt ez!

Egy vidéki kisasszony emlékkönyvében olvastam: az élet álom. De tessék elhinni, oly rosszul esik ebből az álomból fölébredni.

IV.

Hála Isten, vigan alhatom tovább. Egy véletlen segítségemre jött.

A temetkezési egyesület megbukott.

A biztosító társaság megbukott.

Nem kellett többé részleteket fizetnem.

Mikor e fontos híreket otthon elujságoltam, nőm és anyósom összenéztek.

- S ön nem ujítja meg más társulatnál a biztosítást? - kérde nőm.

- Nem.

- Ugy?

Ujra összenéztek. Én is szerettem volna összenézni valakivel, de nem volt vizavim.

Boldogan rohantam (hónapok óta először) a kávéházba. Boldogan is siettem onnan haza. De a küszöbön boldogtalanul megálltam: a fészek üres volt, a madarak elrepültek.

Amanda visszatért a színi pályára, s csak egy betűt vitt tőlem magával. Így szerepel: L.-né Locsárek Amanda.

Ez a nagy L én vagyok.

LE A HUSSAL!

Áldom az istenemet, hogy ebbe a kis külvárosi házba jutottam lakónak. Pedig, hogy oda bejutottam, csakis a véletlennek köszönhetem.

Egy napon egy kis kocsmában ebédeltem. Velem szemben ült egy jól öltözködött öreg ur, a ki, mikor én letelepedtem, uborkasalátát evett magában és a levét kenyérdarabokkal úgy mártogatta ki, mintha pecsenyelé lett volna.

Először is rendeltem karfiol-levest, utána spenótot, hus nélkül, azután még egy spenótot hus nélkül, majd sajtot, a mire fölhajtottam egy pohár vizet. Mit csináljak? Nem volt pénzem rá, hogy hust egyem.

Ekkor vettem csak észre, hogy az uborkasalátás ur élénk figyelemmel kíséri kisdéd lakomámat. Mikor befejeztem, rám szólt:

- Uraságod vegetáriánus?

- Az vagyok.

(Mit mondjak? Röstellem bevallani neki a szegénységemet.)

- Miért az?

(Ha volnék, se tudnám neki megokolni, hát még így, hogy nem vagyok az.)

- Nem tudok olyasmit enni, a mihez csak egy élő lény elpusztítása útján lehet jutni, - mondtam végre rövid, de velős gondolkodás után.

- Bravó, fiatal ember. És miért nem iszik bort?

- Nem nyulok olyan italhoz, mely alkalmas az emberi gonosz szenvedélyek fölébresztésére.

- Nagyon helyes. Maga derék fiú. Mi a foglalkozása?

- Városi tisztviselő vagyok az adóhivatalban.

- Van lakása?

- Van.

- Nem óhajt onnan kihurcolkodni?

- Miért kérdi?

- Mert az én házamban egy kis szoba, konyha potom pénzért kiadó egy jóerkölcsű fiatalember számára.

- Mit ért a jó erkölcs alatt? Különbejáratot a lépcsőházból?

Megdöbbenve nézett rám.

- Ön nem rég távozhattott el a husevéstől, hogy ilyen dolgokat beszél. Hát mit értenék? Azt, hogy vegetáriánus legyen az illető.

- Hát ön is az?

- Én a vegetáriánusok örökös diszelnöke s a hitvallás legszenvedélyesebb apostola vagyok. Nem hallotta még Müller Tóbiás nevét?

- Ön, ön volna Müller Tóbiás? Engedje meg uram, hogy a zöldségevésben megőszült fürteire tisztelettel emeljem föl tekintetemet.

- Csak emelje bátran. Nos, beáll lakónak?
- Hogyne. Mikor mehetek?
- Azonnal.
- Gyerünk.
- És a holmija?
- A holmimra nem fektetek súlyt.

Egy félóra múlva bevonultam a házba. Csinos, barátságos ház, apró, de tiszta lakásokkal, melyekben csupa vegetáriánus családok laktak. Az én szobácskám is kedves volt, szépen bebutorozva, s a falon csupa ismeretlen ember arcképe: mind a husnemevés apostolai, a kiket talán a husevő barbárok olajba főztek, vagy forró szurokba mártottak.

A szoba hat forint volt havonként s én titokban óhajtottam, vajha a pesti háziurak mind vegetáriánusok volnának.

Azonnal otthon éreztem magamat. Az összes lakók testvér gyanánt fogadtak, s összetartottunk, mint az első keresztények az üldözés századaiban.

Reggel egy csinos lány kakaót hozott be. Ez a legkellemesebb állattal: ily módon megtudni, hogy a kakaó nem állat. A lányt hálából meg akartam csókolni, de még idejekorán eszembe jutott, hogy tartózkodnom kell a husnemüektől.

- Ki küldi a kakaót? - kértem szárazon.
- A háziur. Ez minden lakónak kijár minden reggel.
- Nem kell érte külön fizetni?
- Nem.

Bravo! Ilyenformán az új vallás nagyon hamar el fog terjedni, s a kakaógyárosok lesznek a világ leggazdagabb emberei.

Eddig harminc forintot fizettem lakásért, s így a kikeresztelkedés huszonnégy forinttal szaporította jövedelmeimet. Ezt a pénzt mire fordítsa egy fiatal ember, a kinek sokkal több hitelezője van, semhogy a részletfizetést megkezdhetné? Táplálkozásának megjavítására. Előfizettem a félreeső Sziporkánénál ebédre, vacsorára tizennyolc forintért, s annyi húst ettem, mint egy oroszlán.

De valahányszor Müller Tóbiással találkoztam, mindig elpirultam, mert a becsületérzés romjai tagadhatatlanul megvannak még bennem. Ő szürke szemeiből éles pillantást vetett felém, de nem szólt semmit.

Szükségét éreztem annak, hogy pozíciómát megerősítem. Hátha gyanakszik? Vettem tehát egy forintért paprikás szalonnát s ezzel beállítottam Müllerhez.

- Uram, - mondtam, - apám falusi ember s az új tanok nyomtalanul suhannak át fölöttem. Hiába biztatom, nem indul utánam. Sőt, hogy visszatérítsen, ime ezt a szalonnát küldi, melyet ime én azonnal átadok önnek, hűségem és megbízhatóságom bizonyítékául.

Müller szemeiben könnyek jelentek meg.

- Köszönöm, fiatal ember. Ezzel a szalonnával úgy fogunk elbánni, mint egy betolakodott ellenséggel. Ünnepelesen el fogjuk égetni.
- Ne tegye azt, Müller ur, ne ébreszsze föl az alvó oroszlánokat, gondolja meg: piritott szalonna, ah, Istenem!...

És hármat csettentettem a nyelvemmel. Müller hangosan olvasta a csettentések számát, aztán szigorúan szólt:

- Ej, ej, fiatal ember, önben talán már föl is ébredt az alvó oroszlán?

Megragadtam a kezét.

- Uram! - mondtam érzékeny hangon, - ne hasonlítson a leghusevőbb szörnyetegekhez. Ez nekem fáj. Ébreszsze föl bennem a tevét, az ökröt, a kecskét, a górugrányt... De az oroszlánt hagyja.

- Jól van, fiatal ember, látom, hogy lelkes elvtárs. A szalonnát tegye le ide az asztalra... és mondja meg, mi az a *górugrány*?

- Egy állat, a mely *ugrándozik*, azért nevezik *ugránynak*.

- És miért nevezik *gór*-nak?

Egy pillanatig haboztam.

- Mert *ugrány* közben azt kiáltja, hogy *gór*, - feleltem hideg szemtelenséggel.

- Az az állat tehát beszél?

- Nem, csak azt mondja, hogy *gór*.

- És mit tesz az *gór*?

- Ezt tessék megkérdezni az *ugránytól*, - mondtam és zavartan távoztam.

Ezen kis állattani kirándulás óta huzamosabb ideig nem találkoztam vele. Egyszer elhátároztam, hogy megtekintem a lakásomhoz dukáló fáskamrát. Égő gyertyát vettem a kezembe és lementem a pincébe.

A mint a sötét folyosó puha földjén nesztelenül suhanok előre, mit látok a fáskamra lécein keresztül? Müller ur egy hordón ül és kedélyesen szalonnázik. Az én szalonnámat ette.

- Jó étvágyat, Müller ur, - mondtam nyugodtan és melléje telepedtem.

A következő percben lekerítettem az egészből egy darab szalonnát, s a legtermészetesebb arccal falatozni kezdtem.

Müller ur egy darabig kővé meredten nézett rám, végre magához tért és szólt:

- Mi... micsoda, ön szalonnát eszik?

- Természetesen. Hisz ha ön eszi, akkor ez nem lehet más, mint vegetáriánus szalonna.

- Indirekt kétségkívül vegetáriánus étel ez is.

- Hogy-hogy?

- Vegetáriánus állat husából való.

- Melyik az?

- A disznó. Makkot, korpát, kukoricát, krumplit és tököt eszik. Szóval elvtárs.

- Az. Leszámítva a makkot és a korpát, mert azt mi nem eszünk.

- Ugy van. Tudja meg, hogy a haladóparti vegetáriánusok már jelentékenyen enyhítettek a dogmákon.

- Ön tehát haladóparti?

- Az, s a növényevő állatokat nem számítom a husételek közé.

- Megengedi, hogy én is átlépjek a neológok közé?

Müller ur egy elszánt mozdulatot tett.

- Eh, tudjon meg mindent. Kiléptem a szektából.

- Ah!

- Az elnökünket megütötte a guta. A mi azt bizonyítja, hogy a vegetáriánizmus nem biztosít föltétlenül a gutaütés ellen, mint a hogy általán hirdetik. S mivel én csak a gutától való félelmemben lettem növényevő: hát fölhagytam vele. A házat is föloszlatom. Elsejétől kezdve ön is huszonöt forintot fizet a szobáért. Jó napot!

Másnap a lakókkal körlevélben tudatta a változást.

Elsején tehát újra visszatértem a karfiolhoz és spenóthoz és vegetáriánus lettem azonnal, mihelyt megszűntem vegetáriánus lenni.

A TATÁRSZÓSZ.

Paska Mihály szitakereskedőnek egy háza, egy felesége, egy leánya és egy frakkja volt. Hajdanában nem volt semmiye. Először jött a feleség, utána a ház, majd a lány és végül a frakk.

Valamennyi természetes, csak a frakk nem az. Mert egy szitakereskedőnek, ha még olyan jómódu ember is, frakkra nincs szüksége.

De egy napon Paska föl hagyott a szitakötéssel s a közpályára lépett. A közpályán pedig csak olyan ember állhat meg, a kinek frakkja van.

Paska közpályája abból állt, hogy sör- és kávéházi társaságokban hozzászólt a politikai kérdésekhez, eljárt, ellenzéki gyűlésekre, klubokba s itt olyan jóízűeket mérgelődött, hogy aggasztó kövérsége szemlátomást fogyott.

Ha a kormánypárthoz csatlakozik, már régen megütötte volna a guta. Mint elégedetlen ellenzéki ember viruló egészségnek örvendett.

Lassankint rájött arra, hogy neki, ha szabadon akar mozogni, okvetlenül frakkra van szüksége. Azt, hogy még eddig egyetlen küldöttségben se vett részt, tisztán annak tulajdonította, hogy nincsen frakkja.

A nevenapjára tehát meglepte magát egy frakkal. Selyembéléses gyönyörű frakkal, a minő, tán a velszi herceget kivéve, senkinek sincs Európában. Maga a szabó zokogva vált meg tőle, mikor elkészítette, mondván, hogy most már nyugodtan halhat meg, mert ilyent többet nem csinál.

Mikor aztán egy ellenzéki matadorunk arcképének a leleplezése s utána diszvacsozása volt: Paska Mihály fölvette a frakkot. Olyan izgatott volt, mint mikor a kis lány az első hosszú ruhát kapja.

*

A tatárszós az a dolog, mely a bankettező embert egész életén át végig kíséri, a bölcsőtől a sirig, a Kárpátoktól az Adriáig.

A tatárszós az a dolog, melylyel közfelfogás szerint a halat szokás leönteni; rendesen azonban a vendéget öntik le vele.

A tatárszószt oly gyakran és oly sokaságban szokták a vendéglősök pazarolni, mintha a halak viz helyett tatárszósban uszkálnának.

Megjegyzendő, hogy a tatárok semmit se tudnak az ő cégérük alatt elkövetett szószról és soha tatár még csak nem is evett ebből a szószból.

Hal van temérdek; az uristen gondoskodott annak ezer meg ezer fajtájáról; de a szakácsok fantáziája nem tudott hozzájuk kitalálni semmit; a cethalat épp úgy a tatárszószban tennék eléd (ha tennék), mint a hogy a pisztrángot teszik.

Ugy a halak, mint a vendégek, rég megunták ezt az örökös egyformaságot; de a hal néma, mint a sir, a vendég pedig néma, mint a hal.

Igy kíséri el minket a tatármártás halálunkig, így fogja kísérni unokáinkat, dédunokáinkat s a kihült földön az egyenlítői vidék utolsó eszkimója az utolsó vacsorán, az utolsó fókafalatot a - nem utolsó tatárszószba fogja mártogatni.

*

E kitérés után senki sem fog azon csodálkozni, hogy a fönfemlitett diszvacsorának egyik pontja így szólt: *Lazac és pisztráng tatármártással.*

A véletlen úgy akarta, hogy Paska Mihály az én baloldalamra jusson. A pincér a jobboldali harmadik szomszédomnál kezdte meg a tálalást, egy zsömlefejú urnál. Ugy közeledett felém a halas tállal és a mártással.

Paska urat nyugtalanság fogta el. Még hozzám sem ért a pincér, oda kiáltott neki:

- Ha leönti a frakkomat, nyakon ütöm.

- Igenis kérem, - felelt udvariasan a legény, a miből nem tudtam kivenni, hogy le fogja-e önteni a frakkot, vagy nem.

Hozzám ért. Én vettem a pisztrángból, a mártásból nem. Már régen leráztam a tatárszós rabbilincseit. A legény rám néz, azután a mártásos csészébe néz s az én porciómat végig önti Paska Mihályon. Az végig folyt rajta, nyakától az Ádriáig. Hátul a frakkból egyetlen fekete folt se látszott. Ilyen művészi leöntést én még sohse láttam.

A katasztrófa alatt Paska összehúzta magát és meg se moccant. A halat, szintugy mint a mártást, elutasította magától, a halálsápadt pincér tovább haladt.

Ekkor Paska ur felém fordult s arcán az üdvözültek boldog mosolyával mondá:

- Ugy látszik, szerencsésen tulestem a tatárszószon. A fenyegetés használt.

- Hát nem sejt semmit? - kiáltám bámulva.

- Mit?

- Hisz ön úgy néz ki, boldogtalan, mint egy tatár khán - hátulról!

- Mi... micsoda... mit beszél?

- Azt, hogy ön nyakig van a szószban.

- Le... lehe... tet... te... tet... len... etlen... tetlen, - hebegé.

Levágтам egy darab lazacot, villára szurтам és Paska ur hátába mártottam. Aztán megmutattam neki.

- Kérem, csak folytassa, - nyöszörgé oly hangon, mintha azt se tudná, mit beszél. Ugy látszik, rendkívül meghatotta őt az, hogy valaki lazacot egy nyugalomba vonult szitakötőbe mártogatva egyék.

És ekkor Paska, sötét ábrázattal, egy őrült monologba kezdett.

- Fölkeljek? Ne keljek föl? Ha fölkelek, a szósz a székre folyik s akkor a nadrágom is oda van, ha nem kelek föl, a szósz a frakkomra szárad s többet nem lehet levakarni... De nadrágom még van több is, frakkom ellenben csak egy van... Különben is hozhatok magamnak egy másik széket... Fölkelek!

Ezzel belekapaszkodott az asztalba s lassan, ünnepélyesen fölemelkedett. Mindenki bámulva nézett oda: mit akar Paska, mikor még senkise beszélt?

(Ezalatt a tatármártás lassan, mint egy kis patak, lecsorgott a frakkról s a széken tenger-szemmé alakult át.)

Ekkor démoni gondolatom támadt:

- Halljuk Paskát! - ordítám tele torokkal.

A szitakötő ijedten visszahullott a székre, a tengerszem pedig szétfröcscsent a világ mind a négy tája felé.

Én is tatár khánná változtam át, de nem hátulról, hanem baloldaltól. Így járt a többi szomszéd is. Mindegyiknek megvolt a maga tatár oldala. Mindegyik tombolt s Paskát ki akarták dobni. Csak én kiabáltam rendületlenül:

- Halljuk Paskát!

Végre Paska fölállt.

- Sokkal jobban meg vagyok hatva... engedve a közóhajnak... nem vagyok ugyan szónok... de le vagyok öntve tatárszószzsal.

És ezzel kifelé fordította a hátát és bemutatta a nagy társaságnak. Óriási hahota és taps támadt. Paska hajtogatta magát. Az este még három beszédet mondott.

*

Igy kezdődött Paska Mihály szónoki pályája. Azóta minden alkalommal szónokol, de bankettre szalónkabátban jár.

A MI MELLÉKLETÜNK.

I.

December elején találkoztam az orvosommal, a ki ezzel a kérdéssel fordult hozzám:

- Kigyógyultál már a szamarhurutodból?

- Félig.

- Hogyhogy?

- A hurut elmúlt, csak a szamar maradt meg belőle.

Nem nevetett. Mióta a doktori süveget megkapta, nem nevet.

- Gyere föl hozzám, - szólt.

- Minek?

- Megvizsgállak.

- Jó.

Fölmentünk, s ő egy asztalra kirakta a tüdő megvizsgálására szolgáló orvosi eszközöket. Tüdőm büszke lehetett a nagy apparátusra, melylyel neki kedveskedtek.

Miután orvos-barátom vagy egy félóráig kopogtatott és indiszkrét módon hallgatózott, így szólt:

- Barátom, a te tüdőd nem tiszta.

- Mondd csak ki bátran, hogy piszkos.

- A pesti éghajlat téged megöl.

- Hát mit csináljak?

- Eredj el Kajászó-Szent-Pálra.

- Hová?

- A magyar Arkóba.

- Tehát Jász-Arkó-Szállásra.

- Nem, Kajászó-Szent-Pálra. Ez a magyar Arkó.

- Tudom, ismerem ezeket a magyarosításokat, a magyar Selterst, a magyar Gleichenberget, a magyar Zolát, a magyar Marc Twaint...

- De komolyan mondom neked, hogy ennek a furcsa nevű Szent-Pálnak van a legolaszabb éghajlata hazánkban.

- Pálmákkal, narancsfákkal?

- Nem, de észak felől egy nagy hegy védi a hideg szelek ellen, délről pedig, s ez a fő, nem védi semmi a meleg szelek ellen.

- No jó, megpróbálom.

II.

A doktor úgy értesítette kajászó-szent-páli ismerőseit, hogy irodalmunk egyik kitünősége a munkában meggroncsolt tüdejét akarja ott jó karba helyezni. Szép tőle, hogy a számárhurutot elhallgatta.

Író is, beteg is! Ez hatott K.-Sz.-Pálon s mondhatom, hogy igen szépen és nem sablonszerűleg fogadtak, a mennyiben sem a tűzoltóság, sem a fehérruhás lányok nem vonultak ki az állomásra. Kivonult egy ur, a másik ur elkésve érkezett s csak utközben vettük föl a kocsira, a félmérföld hosszú jegenyesorban. Az első ur mint *A nép joga és vidéke* című lap kiadótulajdonosa mutatta be magát, a másik ur *A nép joga és vidéke* felelős szerkesztője volt.

A jegenyefasor végén, az első háznál, egy urat láttunk a sárban kifelé csörtetni.

- Látod, - szólt a kiadótulajdonos a szerkesztőhöz, - jó volt kijönnünk, mert ez a rücskös is olyan szándékkal volt.

Csakhamar megtudtam, hogy az a rücskös *A nép joga* című konkurrens lap szerkesztője és kiadótulajdonosa egy személyben.

A városban nagy kíváncsisággal várták és hitték, hogy valami rendkívüli dolgokat fogok produkálni. Én azonban egyelőre egyebet nem tettem, mint sokat jártam a szabad levegőn s este korán lefeküdtem, mert majd megölt a halálos unalom.

A nép joga és vidéke egy darabig békén hagyott, hanem mikor a pesti doktorom rokonságát kezdtem látogatni, akkor beleavatkozott.

- Kérlek, pajtás, nem ismered a viszonyokat, ne tégy a magad fejétől semmit, - mondá a kiadótulajdonos.

- Miért? Valami galibát csináltam?

- Bogátinénál már háromszor jártál, Buzáséknál kétszer, sok másnál meg egyszer sem...

- Hát aztán?

- Bogátinét is hirbe hoztad, meg a Buzás Katát is.

- Ugyan ne beszélj bolondokat.

- Ez így van. Azért ajánlom, hogy bizd rám magadat.

- Azt sem bánom.

Ettől kezdve csak *A nép joga és vidéke* vonszolt magával, a magam fejétől egyetlen vizitet sem tettem többé.

Egy hét múlva beállit hozzám egy ur, a ki bemutatta magát, hogy ő *A nép joga* című lap felelős szerkesztője és kiadója. (Ahán, a rücskös.)

- Nagy tisztelettel viseltetem az ön irodalmi működése iránt - szóla - s éppen azért vagyok most is itt. A mint vette észre, nem tolakodom az ön nyakára, mint *A nép joga és vidéke* szerkesztősége. De most kötelességem volt megjelenni, mert az ön irodalmi reputációja forog kockán.

- Az én reputációm?

- Az.

- Beszéljen világosan.

- Rövid leszek. Meg kell tudnia, hogy ön egész egyszerűen *A nép joga és vidéke* karácsonyi melléklete. Nem egyéb.

- Beszéljen még világosabban.

- Nos, *A nép joga és vidéke* nemde önt mindenfelé látogatóba hurcolja. Tudja meg, uram, hogy csakis az *ő előfizetőikhez* viszik el önt vizitbe, az enyémeik közül még nem is látta uraságodat senki.

- Lehetetlen.

- De úgy van. Lássá, ilyen eszközökkel dolgozik nálunk a konkurrencia. Meg is mondják nyíltan, hogy karácsonyi meglepetésül egy jeles író személyes ismeretségét nyújtják előfizetőiknek.

A nép joga szerkesztőjének nagy bosszúságára tele torokkal nevettem a dolgon.

- De engem nem fognak lefőzni. Most játszom ki a skizt ellenük.

És ezzel mormogva távozott.

III.

Pár nap múlva *A nép joga és vidéke* fölkerült, hogy vegyek részt a szerkesztőségi tanácskozásban.

Borusak és sápadtak voltak a jó fiuk.

- Baj van!

- Micsoda?

- *A nép joga* egy nagy aduttot játszott ki ellenünk.

- Mit?

- Tudnod kell, hogy *A nép jogá*-nak van egy komisz gránitbányája s a kiadó-szerkesztő ez alapon egyuttal sarkőkereskedő.

- S aztán?

- No, most azzal rukkolt ki, hogy a ki a lapjára legalább félévre előfizet, halála után ingyen sarkövet kap.

(Ahán, ezzel engem akar ellensúlyozni!)

- Nos?

- Mit nos? Ez ellen tennünk kell valamit.

A szerkesztő lekasztotta a szegről a puskáját.

- Az én gondolataim vadászat közben szoktak megjönni, - mondá és eltávozott.

- Az én gondolataim akkor szoktak megjönni, ha egyedül vagyok, - mondám és fogtam a kalapomat.

- Az én gondolataim pedig egyáltalán nem szoktak megjönni, - tette hozzá a kiadó.

Igy váltunk szét.

Estefelé rohan hozzám a kiadó és jelenti, hogy a szerkesztő hazatért három vaddisznóval és egy eszmével. Menjek tanácskozni.

Vaddisznók a magyar Arkóban! Talán szintén a számárhurutjuk miatt kerültek ide.

- Itt vannak a disznók! - mutatta büszkén a szerkesztő az udvar havára fektetett állatokat.

- S hol az eszme?

- Itt! - a fejére ütött.

Beljebb kerültünk. Az eszme a következő volt: A három vaddisznó hatszáz kilót nyomott. *A nép joga és vidéke* előfizetőinek száma kétszáz, tehát *karácsonyi mellékletül*, nevezzük bár albumnak vagy naptárnak, minden előfizető három kiló vaddisznóhúst kap.

Kitünő, pompás! Engem kértek föl a közönséghez intézendő kiáltvány megírására.

A kiáltvány a következő kiadóhivatali értesítés lett:

Olvasóinkhoz!

Lapunk mai, karácsonyi száma három kilót nyom, nem számítva magát az ujságot.

Ugyanis lapunk mai számához rendkívüli karácsonyi mellékletet csatoltunk. Nem annyira csatoltunk, mint inkább pakkoltunk. E melléklet áll három kiló vaddisznó-husból, melyet minden, legalább negyedéves előfizetőnk a lapba csomagolva kap.

A vaddisznókat lapunk felelős szerkesztője lőtte a szarvaskői erdőben.

Reklamációknak helyt adunk, de a reklamálókat már csak szelid disznóhussal kárpótolhatjuk.

(Kolbászrai igények külön jelentendők be.)

Ujonnán belépő, legalább féléves előfizetőinknek még egy fél métermázsa vaddisznót eltettünk.

Azt hisszük, ennél kedvesebb karácsonyi meglepetéssel nem szolgálhattunk olvasóinknak.

A nép joga és vidéke
szerkesztősége.

IV.

Az eszme pompás volt és felségesen izlett előfizetőinknek. Egy hiba történt.

A mértéktelen vaddisznóhus-élvezet következtében majdnem összes előfizetőink súlyosan megbetegedtek.

És súlyosan megbetegedvén, mind előfizettek *A nép joga* című konkurrens lapra, hogy netáni elhunyasuk esetén legalább a sirkövük biztos legyen.

A nép joga és vidéke pedig megbukott.

Én pedig meggyógyultam és hazajöttem.

AZ ALAPÍTÓ.

Orvosaim tanácsára az utóbbi időben gyakran kijárok a Városligetbe. Azt állítják, hogy ott reggel kitünő a levegő. Annyi bizonyos, hogy láttam az olasz tavakat, jártam a svájci tavak mellett, de poshadtabb tavat a városligetinél nem találtam egész Európában.

A lóvasuton, melyen rendszeren járok, mivel a komfortáblí nem elegáns, sok emberrel megismerkedtem. A lóvasuti társaság majdnem olyan bizalmas lábon áll egymással, mint a gőzvasuti utazók. Ismeretlenek úgy beszélgetnek egymással, mintha régi barátok volnának, s a tele kocsí csodálatos egyértelműséggel összetart mindazok ellen, a kik a megálló helyeken várakoznak, hogy fölfurakodjanak.

A minap egy pékné ült föl, neveletlen kis fiacskájával. Velem szemben foglaltak helyet s bármennyire összehúztam is magamat, a gyerek bevezetésül kétszer megrugott. Az anya mosolygott.

- Ilyen a természete, de különben nem rossz gyerek.

- Jó természet, - felelém, - gyerekekben nem baj, de lónak rossz volna.

- Fizetőpincérnek ellenben jó volna, - szólalt meg mellettem egy időses, nagyszakállu, elszontyolodott képű ur, a kinek fekete kabátján szintén ott láttam a pékecske lábanyomát.

Miféle ember lehet ez, a ki a fizetőpincér egyik legfőbb tulajdonságának azt tartja, hogy jól tudjon rugni?

A gyerek ezalatt elkezdett bögni, hogy adják oda neki az én sétatálcámat, melyen egy ezüst kutyafej volt. Odanyújtottam neki.

A mint a fiú észrevette, hogy ellenkezés nélkül odaadom, azt visitotta, hogy nem az kell, hanem az óráim. Megtagadtam.

- Ne visits, Laci, mert a bácsi leharapja a füledet! - csitította az anyja, rám mutatva.

Megnéztem a gyereket meg a fülét, az asszonyhoz hajoltam és sugám:

- Sajnálom, nagysád, de nem harapom le.

A gyerek meghallotta s annál jobban bömbölt.

- Hallgass, mert a bácsi megesz.

És megint rám mutatott. Mit hivatkozik ez folyton rám? Tán csak nem én vagyok a legemberevőbb képű ember az egész kocsiban? Már is hallottam körülöttem, a mint a többi anya suttogta a csintalankodó gyerekeknek:

- Látod, az a bácsi előbb megeszi a rossz Lacit, s aztán megesz téged.

Szóval, ha én a jelenlevő anyák óhajainak meg akartam volna felelni, a Damjanich-utcáig legalább hat gyereket kellett volna fölfalnom. Hogy tehát a gyerekek ne féljenek tőlem, körülnéztem s emelt hangon szólék:

- Nem, asszonyom, én nem fogom az ön gyermekét megenni.

Ekkor megszólalt mellettem az az ur, a kinek a fizetőpincérek tulajdonságaira nézve olyan különös elvei vannak:

- Csak tessék rám hivatkozni, nagysád.

Együttal a pékfi felé fordult s fogait csattogtatva megszólalt:

- Megeszlek, ham, ham!

Erre a kocsin levő összes gyerekek visitani kezdtek rémületükben. Az urak dühöngtek, s mindenki az én szomszédomat szidta, a ki megrikatja az utasok csemetéit. A pékné sietve leszállt, s a fogai közt mormogta:

- Csak goromba emberrel össze ne kerülnek soha.

Szomszédom felém fordult, s bús hangon szóla:

- Láss, ez a hála.

Nem szeretek lóvasuton filozofálni, de azért ezuttal nem fordultam el ettől a különös alaktól, sőt folytattam a témát.

- Az anyákban akkora a szeretet, hogy a hálának már nem jut hely.

Szomszédom ekkor fölállt s szóla:

- Mayer Ábrahám vagyok, *alapító*.

- Mit alapított?

Nagyot sóhajtott.

- Annak hosszú története van, hosszabb, mint a Rottenbiller-utca.

- S ön annak végén leszáll?

- Nem én, de ön bizonyosan.

- Miből gondolja?

- Mert a kinek eddig el akartam mondani a történetemet, azok mind leszálltak a Rottenbiller-utca sarkán.

- Legyen nyugodt, én a Városligetbe megyek.

- Az már más. Uram, én egykor gazdag ember voltam, most pedig...

S egy kötelet vett elő zsebéből.

- Talán akasztott ember kötele, mely szerencsét hoz? - kérdém.

- Akasztott ember kötele *lesz* - halálom után.

- Tehát maga öngyilkos akar lenni?

- Azért megyek ki a Városligetbe. Szomorú dolog, szakaszjeggyel, lóvasuton menni a másvilágra.

- Higyje el, Mayer ur, hogy négylovas hintón is szomorú odamenni.

- Azt még nem próbáltam... Tehát most ez a kötél az összes vagyonom. Pedig olyan gazdag ember voltam, hogy alapítótá lehettem.

- Mit alapított?

- Mit? Tízezer forintos alapítványt tettem a *Securitas* betegsegélyző és temetkező egyesületnél...

- Be is fizette?

- Engedje meg, hogy sorrendet tartsak. A *Securitas* természetesen nagyon meg volt hatva, adott diplomát, megválasztott örökös diszelnöknek, lefestette az arcképemet, s aranyérmet

veretett az én arcképpemmel, azon tagtársunk számára, a ki huszonöt évig tagja volt az egyesületnek, a nélkül, hogy egyszer is betegsegélyezésre és temetkezésre szorult volna.

- Be is fizette a pénzt?

- Most akartam éppen megmondani, hogy - nem fizettem be. Azzal a kikötéssel tettem az alapítványt, hogy csak halálom után lesz esedékes.

- S a helyett, hogy gazdagon meghalt volna, elevenen tönkrement?

- Ugy van, mindenemet elvesztettem.

- S a *Securitas* mit szólt hozzá?

- A *Securitas* az én arcképem alól levette a Mayer Ábrahám nevet és Blumbauer Ferenc nevét tette alája. Időközben tudniillik ezt is megválasztották (valami alapítványért) diszelnöknek, s mivel az én arcképem épp oly kevésbé hasonlít hozzám, mint Blumbauerhez, csak a neveket kellett kicserélni.

- S az aranyérem?

- Az megvan, de a szolgálati évek számát leszállították. Most már tízévi egészség is elég arra, hogy valaki méltó legyen az én aranyérem viselésére.

- Hát a diploma?

- Az megvan s egyáltalán elvben még diszelnök vagyok, mert a méltóságot nem lehet visszavonni. Azóta folyton próbálom, hogyan tudnék még egyszer meggazdagodni. De semmi se sikerült; hisz látta a lóvasuton, hogy legjobb szándékaimat félremagyarázzák. Főképp kávéházakkal spekuláltam. Nyitottam egy kávémérést és címeztem *Kisfaludy*-hoz. Megbukott. Nyitottam másikat és címeztem *Petőfi*-hez. Megbukott. Mihez címezze az ember, hogy az üzlet meg ne bukjon? Petőfinél nagyobb költő már nincs. Nyitottam egy harmadikat, nem címeztem semmihez, hanem tettem bele női zenekart. A főkapitány becsukta s még örülök, hogy engem is be nem csukott vele.

Ilyen kávéházak mellett nem csudálom, hogy ez az ember a fizető pincérben főképp a rugási tehetséget méltányolja.

- S most mit csinál? - kérdém.

- Haldoklom. Fölhagytam minden reménnyel. Csak a halál van még hátra.

- Várjon még huszonnégy órát. Talán jön azalatt egy jó eszméje.

Habozott. Végre, hangjában sok lemondással, szóla:

- Önnek megteszem. De csak egy föltétel alatt.

- Nos?

- Adjon kölcsön öt forintot.

Adtam, s ő keserű mosolylyal eltette. Miért nem szálltam le a Rottenbiller-utca sarkán?

A NEFELEJTS-UTCAI PÁRBAJ-CODEX.

Könnyen izgatható s bolonddá tehető fantáziám van, azért tavasszal rendesen virágnevi utcába költözködöm, a mi nálam teljesen pótolja a nyaralást. Így kerültem egy tavaszon a Nefelejts-utcába.

A hatás szembetűnő volt. Két hét leforgása után már jobb színben voltam, étvágyam növekedett s úgy éreztem magamat, mint egy bankár, a ki Ostendében fürösztli le magáról a mások munkájának a verejtékét.

Hogy egészségem ne javuljon rohamléptekben, elhatároztam, hogy téli szokásaimból megtartom a legkellemesebbet s legkimerítőbbet: az éjszakázást.

Szétnéztem az utcában, vizsgálva, hogy melyik helyiség legalkalmasabb egészségem kellemes és vidám rontására.

A Nefelejts-utca a civilizáció útján még csak addig az állomásig jutott el, melynek neve: kávé mérés. A kávé mérés szép találmány egy soktagu család eltartására, mely rendesen hátul lakik, de elől mászkál. A vendégnek óvatosan kell lépkednie: először, mert nagyon sokat nem lépegethet, másodszor, mert könnyen rálép egy gyerekre. Hogy a kávé mérést miért nevezik el a kávé ról? Ezt az egyet sohse tudtam megfejteni.

A kávé mérés több alfajra oszlik: van egyszerű és van összetett kávé mérés. Az egyszerű kávé mérés, a hol csak kávé t és kávé házi italokat mérnek; az összetett kávé mérés az, a hol a kávé mérést (mint a hangversenyt táncvigalommal) összekötik a kifőzéssel. Az utóbbinak egyik szub-alfaja, a hol kamara is van a lakáshoz. Ez az összetett vegyes kávé mérés, mert a kamarát kiadják különbejáratu hónapos szoba gyanánt.

Képzeltetik, hogy nem nagyon lelkesített az eszme, hogy egészségem megrendítésére tervezett éji kirándulásaimat ezekre a helyekre tegyem.

Szerencsémre ez idő tájt megnyílt egy valódi kávé ház az utcában: a tutajosok közt megjelent az első gőzhajó. A kávé házat valami olasz városhoz címezték. A tulajdonosa azelőtt cipő-felső részekkel kereskedett s tőle az emberiség a meztelen talpán is járhatott. Az üzlet nem vágott be, mire a mozgékony ember helyszerző irodát nyitott. Itt sem boldogult és ekkor lőügynök lett, de a lovat borral és gabonával komplikálta, minél fogva belebukott. Mint ügynök hozzá szokott ahhoz, hogy egész nap a kávé házban börczzen, nyitott tehát egy kávé házat. A mi különben többé nem szokatlan Budapesten. A kinek semmiféle üzleti ötlete nincs, az kávé házat nyit. A hol őt kávé ház tisztességesen megélne, ott van tizenöt. Hadd nyomorogjon valamennyi, sem hogy egy boldoguljon. Uj forrásokat senkise nyit, de a régi források körül ádá tusa folyik.

Három vendég mindjárt az első éjszakákon törzsvendégi körvonalat öltött. Az első én voltam, a második egy állatorvos, a harmadik egy antikvárius.

Hogy én miért éjszakáztam, azt már elmondtam; az antikvárius azért töltötte ébren az éjszakát, mert egész nap aludt a boltjában s éjjel nem tudott; az állatorvos azért nem feküdt le, mert egész napját állatok közt töltötte s éjszakáit szánta az embereknek.

Megbarátkoztunk.

A barátságtól a kaláberig csak egy lépés. Harmadnap megtettük ezt a lépést.

Ha költő volnék, azt mondanám, hogy a kártyázással egyidejűleg barátságunk derült egére a viszály komor fellegei vonultak. Az állatorvos nem tudta elviselni az ugynevezett pechet és sértő gyanúsítással illetett bennünket.

Az antikvárius kárörvendve nézett rám, mintha az állatorvos csak engem bántalmazott volna. Erre dühbe jöttem s az ódondász fejéhez vágtam a kvart ász bélát a kilencessel, a blank makk tizest, a tők ászt, tők tizest és tők királyt. Elveszthetetlen parti volt.

- Ön nem tud jól célozni - szólt hidegvérrel az antikvárius s az állatorvos fejére mutatott.

Vártam, míg újra kiosztják a kártyát. Kvint kasszát mondtam, mire az állatorvos ama nézetének adott kifejezést, hogy én és a hamis játék egy anyaméhben születünk.

Erre az indiszkrécióra újra dühbe jöttem és most az ő fejéhez repült Európa legszebb fölvétele.

Az állatorvos hidegen letörülte homlokáról a kvint-kasszát s szólt:

- Gentleman az ur?

- Az, még pedig első minőségű gentleman.

- Akkor a tettelegesség sivár mezőiről a lovagiasság kies berkeibe fogunk átsétálni.

Átadtam a névjegyemet.

- Rendelkezésre állok, - szóltam és meghajtottam magamat.

Ő is meghajolt, átadta a névjegyét, erre kezet fogtunk és ő eltávozott. Magam maradtam az antikváriussal, a ki fénylő szemekkel s az eddiginél sokkal nagyobb tisztelettel nézett rám. Majd megragadta a kezemet s szólt:

- Van szerencsém. Én Nádor Dániel antikvárius vagyok.

- Mit akar?

- Ön tehát lovagias ember? Önnek párbajai vannak?

- Volt már vagy tiz.

- Bravó! Ön az én emberem. Parancsol egy puncsot?

- Parancsolok.

- Pincér, két puncsot tojással.

Egy félreeső asztalhoz ültünk s várakozással tekintettem az ódondászra.

- Uram, ön nyilván tudja, hogy én antikvár könyvkereskedő vagyok.

- Tudom.

- Egy ötletem támadt. Azt tapasztaltam, hogy a lovagiasság és a párbajozás az összes osztályokra elterjedt. A segédem, Kohn Illés, a ki egy tizennyolc éves suhanc, a héten becsületbirósági elnök volt. A lovagiasság szabályai tehát ma már százazreket érdekelnek... Most jön az ötlet... Kiadok egy párbajkódexet és jó üzletet csinállok vele.

- De hisz' van már párbajkódex egy csomó.

- Az mind nem felel meg a nép szükségleteinek. Az eddigi párbajkódexek az arisztokrácia, főpapság és a köznemesség számára készültek... Én szeretnék egy párbajkódexet az alsóbb néposztályok számára, mely minden műveletlen család asztalán is helyet foglalhasson.

- Nem rossz eszme.

- Nos, ha helyesli az eszmét, írja meg nekem ezt a kódexet.

- Megirom, - feleltem habozás nélkül.

Megittuk a puncsot, s megalkudtunk, hogy a mint az első három fejezetet beszolgáltatom, kapok tíz forintot.

Mikor hazafelé mentem, első ízben történt meg rajtam, hogy másba voltam merülve, mint adósságokba. Ezuttal tudniillik gondolatokba voltam merülve. A tárgy világos: *Párbaj-kódex az alsóbb néposztályok számára*. De mivel az alacsonyabb rétegeknek volt szánva, egészen népszerű modorban kellett megírni. Ez világos. A tervet tehát így építettem föl:

Cím:

A kis párbajhős a mellényzsebben

vagy

hogy lehet valaki 24 óra alatt perfekt dzsentelmén.

A nép számára írta:

Kontra Kristóf.

Első fejezet: A sértés, mint olyan.

- a) A szóbeli sértés.
- b) A tettelegesség válfajai, különös tekintettel a pofonra.
- c) A kihívás.
- d) A becsületbiróság.
- e) A fegyverbiróság.
- f) A párbajképtelenség.
- g) A párbaj.
- h) A kibékülés.
- i) Ki fizesse a költségeket? A fél-e, vagy a segédek?
- j) Adós maradhat-e az ember a fiakkeresnek?

Hirtelenében így állapítottam meg a könyv tartalmát s aztán nyugodtan álomra hajtottam fejemet.

Másnap beállított hozzám egy katonai állatorvos és, nagy bámulatomra, az antikvárius s a megsértett állatorvos nevében elégtételt kértek.

A katonai állatorvos föltünően büszke ember volt. Azt hiszem, az a körülmény, hogy a hadseregnél az állatokat sokkal nagyobb becsben tartják, mint az embereket, lehetett az alapoka annak, hogy büszkébb volt, mint a rendes katonai emberorvosok.

Megkérdezték, hogy hajlandó vagyok-e bocsánatot kérni Zarkai állatorvostól. Azt feleltem, hogy nem vagyok hajlandó.

- Miért? - kérde a katona.

- Mert ha a kvartász bélát, pláne ha a kvint-kasszát valakinek a fejéhez vágják, az nem sértés.

Az antikvárius félrehítt.

- Uram, - mondja, - fogadja el a kihívást. Lássá, én sohse láttam még becsületbeli ügyet s most szeretném végig tanulmányozni.

- Jó, mivel ön kiadóm, megteszem a kedvéért, hogy becsületbiróságot kérek.

Nádor arca fölragyogott.

- Köszönöm. Azzal is megelégszem.

A becsületbírótság egy hétig tárgyalt egy szegény mágnás elnöksége alatt, a kinek a nagy világon e kívül semmiféle foglalkozása nem volt. Ekkor eldöntötte, hogy köteles vagyok megverekedni.

Csakhogya azalatt mi éjjel a kávéházban kibékültünk, sőt kaláberezünk.

Zavartan néztünk össze.

- Ha parancsolja, - mondtam szeliden, - hogy barátságunk megszakadjon és verekedhessünk, újra a fejéhez vágatom... fájdalom, kvinttel nem szolgálhatok... de a terc adu kilencesemet...

- Minek? - monda ő. - Most már maradjunk jó barátok.

Nádor, a ki egész este izgatottan fészkelődött, megszólalt:

- Ha már az urak ilyen békülékeny hangulatban vannak, én is mondok valamit.

- No, csak ki vele!

- Kérem, visszavonom a megrendelést a párbajkódexre vonatkozólag.

- Miért?

- Megirom magam.

- Ért hozzá?

- Kell is ahhoz érteni! A párbajkódex azt írja, a mi neki tetszik, az urak meg azt teszik, a mi nekik tetszik. Hisz önök is kibékültek, holott kötelességük lett volna párbajt vívni. Engem nem tesznek bolonddá!

- Jó. Akkor indítványozok valamit, nehogy a kaláberpartink fölbomoljon. Mondjuk ki, hogy nem tekintjük egymást gentlemannek s mialatt játszunk, a becsület föl van függesztve és a legmesszebb menő tettelegesség sem gílt!

Az indítványt nagy lelkesedéssel elfogadtuk s a nyugalom visszatért a nefelejts-utcai kávéházba.

AMERIKAI KÁVÉS A LOGODY-UTCÁBAN.

Ledér Miska apját Lédernek hívták. Tökéletlen nevelési rendszerünknel fogva mindnyájan tudunk németül, hogy *Léder* annyit tesz: bőr, ledér pedig annyit tesz: könnyű erkölcsű. Mikor Miska kibujt az apja bőréből és Ledér lett, csak jó ízlésének adta tanubizonyosságát. Erkölcsi azonban mit sem változtak. Csöndes, korán fekvő, korán kelő fiatalember volt, a ki kávéház helyett tejszarnokban reggelizett, billiárdozás helyett sakkozott, kártya helyett dominózott és színház helyett - sehová sem járt. De sok erő és nagy szenvedélyek szunnyadtak benne. Ő egy igazi számárbőrbe bujt oroszlan volt.

Minden szerdán délután kettő és három közt megjelent nálam és mindaddig ott maradt, míg meg nem untam magamat. (Mert ha meguntam magamat, eltávoztam.) Elszíta egypár cigarettát és behamuzta a medvebőrömet, melyet egy tisztelőmtől kaptam, a ki azzal akart becsalni ötven forintnyi tartozásom megfizetésébe. Fölösleges megjegyezmem, hogy megvesztegethetetlen jellemű ember vagyok, s a medvebőr-ajándék dacára megmaradtam adósnak.

Egy napon Ledér Miska kedden jelent meg nálam. Valaminek történnie kellett. Szó nélkül cigarettára gyújtott, a szokott hamut is szó nélkül a szokott medvebőrre rázta. Azután egy levelet nyújtott át nekem.

A levél így szólt:

Tisztelt uram!

Becsületszavamat adom önnek, hogy önt holnap, szerdán délután három órakor a budai Logody-utcában levő Gröbl-féle kávéházban pofon fogom ütni.

Kiváló tisztelettel

Senki Pál.

- Mit szólsz hozzá? - kérdé kíváncsian.

- A levél igen világos.

- Azt nem lehet tagadni.

- De rád nem tartozik.

- Nem-e? Hisz halálosan meg vagyok benne sértve?

- Az igaz; de ki által?

- Ki által? Éppen ez a kérdés.

- Ez nem kérdés. Egy gentleman nem reflektál névtelen levelekre. Senki sem fog azért párbajképtelennek mondani soha, a mért egy névtelenül gorombáskodó levelet szó nélkül zsebre vágta.

- Lehet, hogy igazad van.

Még egy utolsó cigarettára gyújtott és eltávozott.

*

Másnap délután öt órakor megjelent a lakásomon.

- Nos? - kérdém kíváncsian.

- A végzet betelt, - mondá tompa hangon.
- Hogyan?
- Pofonütöttek.
- Budán?
- A Logody-utcában.
- A Grübl-féle kávéházban?
- Délután három órakor.
- Hallatlan!
- Én is ezt mondom.
- Hogy történt a dolog?

Ledér kényelembe helyezte magát. Rágyujtás, hamu, medvebőr stb.

- Engem - kezdé elbeszélését - főképp az izgatott, hogy a Grübl-féle kávéházat még hirből sem ismertem és a Logody-utcában sosem jártam. Miért tüzte ki az ismeretlen éppen oda a találkozót? Este felé már olyan lelkiállapotban voltam, hogy átsétáltam Budára, vagy huszszor végig mentem a Logody-utcán és a kávéházat kívülről fixiroztam. Ez egy kicsit lecsillapított. Az éjszakám azonban meglehetősen nyugtalan volt. A délelőttömről nem is beszélek. A mint a három óra közeledett, gyötrelmeim növekedtek. Egy belső szózat ordított bennem: Ha nem mégy oda, gyáva vagy...

- Pardon. Mondd meg annak a belső szózatnak, hogy számár. Hisz senki sem tudta, hogy te azt a levelet kaptad.

- De tudtam én, s ez elég volt a belső szózatnak... Denique háromnegyed háromig folyt a tusa bensőmben... Ekkor elveszítettem a harcot és kocsiba vágtam magamat, hogy pont három órára a Grübl-kávéházban legyek...

- Hallatlan ember vagy! Ahhoz, hogy pofon vágják, mindig elég korán érkezik az ember. És te még kocsin robogtál oda... Ez a legnagyobb fényűzés, a melyet valaha életemben láttam...

- Hja, ez a végzet. A kassza fölött a fali óra hármat ütött, mikor a kávéházba beléptem. Kis számú, de válogatott társaság volt együtt. A kasszirőnek egy furvézer-főhadnagy udvarolt (Budán ők pótolják a huszárságot), az egyik sarokban törekvő jobbpárti iparosok kártyáztak, a billiárd-asztalon két gimnázista tanult karambolázni.

- A novellisztikus részleteket elengedem. Térjünk a pofonra. Eleinte kocsin robogtál, most meg már gyalog ballagsz feléje?

- Ne félj, elég jókor odaérkezem... Tehát beléptem a kávéházba. Egy himzett házisapkás ur jött elé, bemutatta magát, mint Grübl ur, a kávéház tulajdonosa s aztán így szólt:

- Ön Ledér Mihály, ugy-e?

- Az vagyok.

- No, ez szép, hogy eljött.

- Miért szép?

- Mert ezzel bebizonyította a bátorságát, melyet itt többen kétségbe vontak.

- Kik azok?

- Törzsvendégeim... Remélem, nem haragszik.

- Hogyan? Ön volna?
 - Igen, bevallom, hogy én irtam a sértő levelet, azt állítván, hogy ön bátor ember és minden-
esetre megjelenik.
 - Ön? - ordítám elkékvülve.
 - Én.
 - Miért éppen hozzám intézték a levelet? Ismernek?
 - Nem. A cím- és lakásjegyzékből irtuk ki a nevét. Tetszik tudni, ez egy amerikai eszme...
Sokáig voltam Amerikában... Ott egy kávéház ezzel az eszmével óriási népszerűsége-
re vergődött. Tódult a közönség, mert az eredetiség ott imponál...
 - Hallatlan! És ezért írta maga nekem azt a sértő levelet?
 - Tisztán ezért... Hogy kávéházzam idegenforgalmát emeljem és egyuttal a főváros lakóinak
bátorságát kitanulmányozzam.
- Lekaptam Grübl ur fejéről a házisapkát és földhöz vágva, rátapostam. Egyuttal Grübl urnak
azt mondtam, hogy pimasz.
- Itt Ledér elhallgatott.
- Nos? - kérdém kíváncsian.
 - Mit nos? Nincs tovább.
 - Hát a pofon?
 - No igen. Hát azt is elbeszéljem?
 - Persze.
 - Nincs mit elbeszélni. Grübl ur egyszerűen pofonütött.
 - Pajtás! Nagyon elhibáztad a dolgot. A házisapkával nem kellett volna foglalkoznod. A
házisapkát átugorva, nyakon kellett volna ütnöd Grübl urat.
 - De mikor én azt olvastam egy regényben, hogy a házisapka a kocsmáros és kávéstra nézve
valóságos szentség, cimer, fétis... ha ezt bántja az ember, legjobban megbecsteleníti a kávést.
 - Ez csak fantázia. A pofon mindent pótol, a pofont nem pótolja semmi. Ne hagyd magad a
szépirodalom által félrevezetni.

*

Másnap megjelentünk Grübl urnál és provokáltuk. Nem fogadta el, Amerikára hivatkozva.
Erre azt ajánlottuk neki, hogy kérjen bocsánatot és csókoljon kezét Ledérnek. Ezt is vissza-
utasította, Amerikára hivatkozva, a hol soha sem csókolnak kezét. Erre Ledér Miska fogott
egy botot és Magyarországra hivatkozva, hol a lovagiatlan ügyeket bottal szokták elintézni,
megverte az eredeti kávést, a kinek az volt a tragikuma, hogy amerikai eszméivel a Logody-
utcába tévedt.

NE FÜRÖDJÜNK BUDÁN.

Ezelőtt egypár esztendővel, mikor még nagylelküség rohamaim voltak és azt hittem, hogy ha valakit bajban látok, azon nekem kell segítenem, egy embert kihúztam a Dunából.

A dolog úgy történt, hogy a török hódítás korszakát olvasván, értesültem, hogy Budán kitűnő melegfürdők vannak. Ez okból propelleren átrándultam megfürödni. Egyszer csak azt látom, hogy egy ur lubickol a Dunában. Október hava volt. Ha valaki október hónapban, szabad ég alatt, hideg folyóvízben lubickol, ez már magában véve gyanús. De ezen az uron azonfölül még téli kabát is volt, szájában borostyánkőszipka, a szipkában britanika. Nagyon ritka eset, hogy valaki téli kabátban fürödjék. De föltéve, hogy vannak, a kiknek ez a legnagyobb passziójuk, ilyen esetben a borostyánkőszipkát mindenesetre kiveszik a szájukból és a zsebükbe teszik. Menjünk tovább. Én liberális ember vagyok, velem lehet beszélni. Megengedem, hogy sokan csak úgy élvezik a hidegfürdőt, ha a borostyánkőszipka a szájukban van. De még ezek az *inyencek* is ki szokták venni a szipkából fürdés közben a britanikát, mely a vízben különben is csak a legritkább esetekben ég.

No már most:

Én látok egy urat a Dunában, téli kabátban, szipkával, britanikával: ez az ur tehát önkéntelenül, akarata ellenére jutott, vagyis beleesett a Dunába. Utána!

A következő percben én is ott lubickoltam a Dunában, három tempóval az idegen mellett termettem és galléron ragadtam.

- Van szerencsém, én Kovács Jónás vagyok, - felelt a megmentett, miközben a vizet fujta ki magából.

Az eljárást helyesnek találtam, mert kinek mutassa be magát az ember, ha annak nem, a ki a nyakát fogja, hogy a vízbe ne fulladjon?

- Részemről a szerencse, - feleltem udvariasan, - én Tiszai Ábel vagyok.

Kovács körülnézett és mivel látta, hogy a mentésre tett előkészületektől van még időnk, folytatta a társalgást:

- Szép időnk van ma.

- Az ám. De reggel nagy köd volt.

- Én nem láttam. Igaz, hogy nem is szoktam korán kelni.

- Pedig ki korán kel, aranyat lel.

- Ugyan. Én inkább azt hiszem, hogy több nap, mint kolbász.

- Higyje el, hogy nem úgy van. Én inkább azt hiszem, hogy bolond lyukból bolond szél fúj.

- Lehet. Az azonban bizonyos, hogy ki mint vet, úgy arat.

A szellemes társalgás folyamán éppen a kétezredik közmondáshoz értünk, s én mindenből kifogyva éppen Margalits Ede *Magyar közmondások könyve* című könyvéért akartam küldeni a könyvesboltba, mikor a fejemen egy hatalmas ütést éreztem, a miből konstatáltam, hogy a mentési munkálatok megkezdődtek, s már hajigálják felénk a kötélre kötött fakarikákat.

Ötször találtak fejbe engem s négyszer Kovács urat, míg végre el tudtuk kapni a karikákat és a hajóra húztak. Első dolgom volt fölkeresni a matrózt, a ki a karikát dobálta. Melegen megszorítottam a kezét.

- Fogadja elismerésemet, kitűnően céloz. Tíz dobás közül kilencszer fejbe talált bennünket.

A matróz szerényen mosolygott.

- Óh kérem. Nem csoda, a katonaságnál elsőosztályú lövész voltam és már az első hónapban megkaptam a vörös bojtot.

A tehetségeket mindig föl szoktam karolni. Adtam a matróznak egy forintot.

Ekkor jött oda hozzám Kovács ur; láttam, hogy rosszkedvű.

- Mi baja?

- Képzelje, a borostyánszipkám a Duna fenekén maradt.

- Jobban szerettem volna, ha kihuzom a szipkáját és ön marad a Duna fenekén?

- Nem. Azt nem mondom. De ha már egy embert kiment, hogy hagyhat ott egy szipkát? Hisz ez már kis dolog az életmentéshez képest!

Méregbe jöttem.

- Jobb lesz, ha vigyáz magára. Először is ne essék bele a Dunába s ha már beleesik, hagyja otthon olyankor a szipkáját.

Kovács kezét nyújtott.

- No, ne haragudjék. Hisz *azért* jó barátok maradunk. Sokkal fontosabb dolgot akarok önnek elmondani. Önnek joga van titkaimhoz, mivel ön az, a ki megakadályozta, hogy a legnagyobb titkot megtudjam.

- Mi az?

- A halál titka. És most hallgasson ide. Nős ember vagyok, nőmnek anyja él és Budán lakik. Nőm minden szerdán az egész napot Budán tölti... Eddig rendben van, semmi kifogást sem teszek ellene. Ma reggel azonban egy párisi történetet olvastam a lapokban. Egy asszony ott is azt hozta föl ürügyül, hogy az anyjához megy, holott a kedveséhez ment. Sötét gyanu támadt bennem... utána indultam a feleségemnek...

- És?

- Bele pottyantam a Dunába... Lehet, hogy ez az Isten ujjá, mely így szól: „Kovács ur, igazságtalanul cselekszik, térjen vissza!” Mit gondol?

- Azt gondolom, hogy az Isten *ujja* egyáltalán nem szokott beszélni.

- De az se lehetetlen, hogy a gonosz démon, mely a bűnös asszonyokat pártolja, lökött a Dunába, hogy a hűtelent megmentse s ez esetben önt tekintem az Isten ujjának...

- Tekintsen bárminek, az a fő, hogy fejezze be történetét.

- Nos, jöjjön velem az asszonyt leleplezni.

- Ilyen vizesen?

- Mire megszáradunk, az asszony régen otthon lehet.

Beláttam, hogy igaza van s a Rudas-fürdőtől egyenesen a mama lakására siettünk.

A feleség nem volt ott. Kovács ur revolvert rántott elő és az anyósára célzott. Mikor le akartam fegyverezni, a fülembe sugta:

- Ne bántsa, hisz el van ázva.

Az igaz. Nyugodtan leültem és kinéztem az ablakon. A mama rémulten sikoltzott. Egyszerre csak betoppan a feleség. Kovács neki ment.

- Nyomorult! Ön reggel nyolc órakor ment el hazulról, hol csatangolt mostanáig?

Az asszony elsápadt.

- A Gellérthegyen voltam és a kilátásban gyönyörködtem.

- Hazudik! és elkezdett a revolverrel hadonázni.

Ekkor a tekintete véletlenül rám esett. Rekedten ordított:

- Nyomorult, mindennek te vagy az oka, ha ki nem húzol a vizből, meghalok azzal a boldog tudattal, hogy egy sirig hű nőt hagytam hátra.

És elkezdett az arcom alatt hadonázni a revolverrel. Én nyugodtan kinéztem az ablakon, mert tudtam, hogy a töltések el vannak ázva, de azt elfelejtettem, hogy ütni az olyan pisztolylyal is lehet, a melyik üres.

Ő kétszer fejbe ütött és mikor vissza akartam ütni, elfutott.

(Itt függőben hagyom azt a kérdést, meg lehet-e verekedni egy olyan emberrel, a ki egy vizes embert megsért?)

Éppen utána akartam futni, mikor anya és lánya nekem estek, téptek, vertek, karmoltak és szidalmaztak.

- Nyomorult, miért huztad ki? Mit avatkoztál bele? Mit lábatlankodol ott, mikor a sors valamit el akar végezni!

Megfogtak és kidobtak. A mama utánam kiáltotta (s ez fáj legjobban):

- Te szeplős majom!

(Itt függőben hagyom azt a kérdést, meg lehet-e verekedni olyan emberrel, a kit egy védtelen nő megsért?)

Ott álltam Budán, az utcán, vizesen és két mértföldnyire felső-erdőszori lakásomtól.

... Így jár az ember, ha a török hódítás korszakát tanulmányozza.

A FÉRJ ELBESZÉLÉSE.

Kedden és pénteken sohse vacsorálok otthon. Még pedig azért nem, mert szerintem a vacsorát azért találják be, hogy az ember jóízűen megegye, nem pedig azért, hogy a harmadik falatnál kijelentse, hogy torkig van és nem kér belőle. Miért vagyok én kedden és pénteken már a harmadik falattal torkig? Ennek megvan a maga története.

Nőm hetenkint két zsúrra jár. Az egyik nála van, a másik Fürge Aladárnénál. Ezen a két napon intézik el az asszonyok mindamaz asszonyi ügyeket és kényesebb városi pletykákat, melyekhez férfiak jelenléte nem okvetetlenül szükséges. Egyszer a jégen eldöntöttek és a térdemet úgy megütöttem, hogy egy hétig otthon kellett maradnom. Így kerültem bele a zsúrba. Főlöstleges kijelentem, hogy rettenetesen untam magamat, az asszonyok szintén. Megakasztottam az ő társalgásukat, viszont nekem irodalomról, művészetekről és politikáról olyan megjegyzéseket kellett végighallgatnom, de olyanokat... szóval a rendes asszonyi mód szerint jártak el: iskolai cirkalommal méregették a világegyetemet és színházi gukkerrel nézegették az égi testeket. A mint megittam a csésze teámat, vissza is vonultam rögtön a szobámba s attól kezdve az asszonyok fényesen mulattak. Mint a vékonyra metszett, finom poharak csengése, úgy hallatszott át vidám nevetésük a harmadik szobából.

Mindebből nem tűnik még ki, hogy miért nem vacsorálok otthon kedden és pénteken? Türelem, uraim, türelem. Adjanak hálát az Istennek, hogy nem egy ötkötetes regényem elejét olvassák s így alapos reményük lehet arra, hogy rövid tíz perc múlva mindent tudni fognak.

Megvallom, hogy eleinte, zsúr ide, zsúr oda, az említett napokon is otthon vacsoráltam. És mi lett az eredménye? A feleségem kisírt szemekkel fogadott s ha az okát kérdeztem, heves zokogásba tört ki.

- De az Isten szerelmére, mi baj? Talán a mama betegségéről jött levél?
- Dehogy! A mama pompásan érzi magát.
- Talán a Katicának láza van és piros a torka?
- Isten ments! Semmi bajuk, nyugodtan alusznak.
- Tudom már: fölmondott a szakácsné és gorombáskodott magával.
- Ellenkezőleg, sohsem voltunk olyan jó viszonyban, mint most.
- Akkor csakugyan nem tudom, mit gondoljak. Megáll az eszem.
- Azon sirok, hogy én egy költekező, pazar asszony vagyok, a ki nem tudom kikutatni a forrásokat...
- Micsoda forrásokat?
- Az olcsó bevásárlási forrásokat. Mindent sokkal drágábban veszek meg. Így aztán sohsem tudok semmit megspórolni.
- De ki mondta magának, hogy spóroljon! A konyhapénzt azért adom, hogy elköltse.
- Az igaz, de egy okos asszony azért nem költi el. Azt mondja Fürge Aladárné.
- Hát innen ered a sirás?
- Persze, ő az én mintaképem, egy igazi praktikus asszony. Mikor panaszkodom a cselé-deimre, hogy drágák és rosszak, ő rögtön előáll, hogy az övéi kitűnőek, olcsók, mert innen és innen hozatja. Ha kérdezősködik az új ruhámról, biztos, hogy végül az övéről kisül, hogy bár

divatosabb, mint az enyém, mégis kevesebbe került. Az ő francia kisasszonya öt forinttal olcsóbb havonkint, mint a mienk és a legtisztább toursi dialektust beszéli... a mienkről meg kisütötte, hogy született északnémet... Szóval...

És az asszony újra sirni kezdett.

- Nos? Szóval...

- Szóval annyira elkínozt a zsúrokon, hogy egész este sirnom kell bele.

- Irigylí?

- Nem. De lealázó, hogy én olyan ostoba, ügyetlen és inpraktikus vagyok.

- De nem az! Ha mondom, hogy nem az! Maga nagyon kedves, a gyerekek egészségesek, a háztartás rendben van és maga alapján véve egyike a legboldogabb asszonyoknak.

Bölcs szavaim nem sokat használtak. Az itt leírt jelenetek hetenkint kétszer ismétlődtek. Ekkor a dolgot megoldottam azzal, hogy kedden és pénteken kocsmába mentem, mondjuk - zsúrozni. Ha az ember a legénybarátai közt vacsorál, mindig örül, hogy már megházasodott. Azért nincs igazuk az asszonyoknak, ha ilyesmiért haragusznak a férjükre. Ha én feleség volnék, tuszkolnám az uramat a kocsmába: utána egypár napig a férj oly szelíd, mint egy bárány. (A birkáról nem is beszélve.)

Ebbe a vacsoráló társaságba járt Fűrge Aladár is. Némi hálát éreztem iránta, mert az ő felesége birt arra az elhatározásra, hogy estéimet hetenkint kétszer kellemes kompániában töltsen. El is kezdtem neki dicsérni a feleségét.

- Hallod, Aladár, a te feleséged remek egy gazdasszony lehet.

- Honnan tudod?

- A feleségemtől, a ki a legnagyobb mértékben irigyei közé tartozik.

Fűrge Aladár nem szólt semmit, csak fölhajtott egy pohár bort. Rövid idő múlva megszólalt:

- Mennyi konyhapénzt adsz a feleségednek?

- Háromszáz forint havonkint.

- De ebben minden bent van?

- Minden. Cselédek, fűtés, világítás, francia nevelőnő. És te?

- Ugyanannyit, de ebben nincs bent semmi. Se cselédek, se fűtés-világítás, se francia nevelőnő.

- Lehetetlen.

- De ugy van. A feleségem agyongazdálkodja a háztartást. A legolcsóbbat és a legrosszabbat veszi mindenből. A mi üvegjeink görbék, foltosak és törékenyek. Kéz alatt vett butoraink egy év alatt darabokra törnek. A mi porcellánunk színei nem jöttek ki, ezért kimustrálták a kereskedésben s akkor a feleségem megveszi potom áron. A gyerekek és a feleségem ruhái elszakadnak egy hónap alatt, s azért nekünk négyszer annyi ruha kell, mint nektek... Szóval ez az irigylésre méltó takarékoság tulajdonképp iszonyu drága mulatság... A kéz alatt vett szén nem ég, csak füstöl; a kéz alatt vett fa gyorsan ég, de nem melegít... és így tovább... Hidd el, nincs rettenetesebb, mint a pesti asszony, ha föltünéssel spórol és nagy zajjal, kihívó módon gazdálkodik és vezeti a háztartást.

Megint fölhajtott egy pohár bort és folytatá:

- Ez az, a mi engem kedden és pénteken elűz hazulról. Ezeken a napokon a feleségem zsúrokra megy s mikor onnan megtér, tele van panaszszal, hogy a többi asszony mily pompásan, gondtalanul él, ő pedig valóságos cseléd, a kire a háztartás gondjai ólomsúlylyal nehezednek, ő szegény áldozat... és így tovább...

Igy beszélgetett a két férj egymással. Majdnem egyszerre fordultak az ott levő tárcáik felé:

- Irja meg ezt a dolgot. Nagyon tanulságos lesz az asszonyokra nézve.

A NEVELŐ.

Első fejezet.

Remek szép asszonynyal ismerkedtünk meg a jégen. Ő korcsolyázott, mi néztük. A korcsolyázást is elfelejtettük, annyira bámultuk őt. Ő mindig hideg volt, mi mindig bomlottunk.

Néha közrefogtuk és úgy röpitettük végig a jégen. Isteni röpülés volt ez, uraim. Mit bántuk mi, ha nem találják is föl a repülőgépet; kellemesebben már nem szállhat ember, mint a hogy mi szálltunk.

Ez a *mi* három fiatal embert jelent, Aladárt, Oszkárt és engem. Együtt laktunk és mindenben összetartottunk. Együtt csináltuk adósságainkat és együtt nem fizettük ki. Támogattuk egymást szerelmi ügyekben is. Szóval erősen léhaskodtunk és semmiféle komoly dologgal nem foglalkoztunk. Konnexióink voltak, s szép hazánkban ez a fő.

Télen naponkint három órát szenteltünk a szép asszonynak, testvériesen megosztzkodva rajta.

Mindennap másik csatolta föl a korcsolyáját, mindennap másik kettő vitte a jégen, vagy tolt a szánon.

Elhatároztuk, hogy ha valamelyiket észrevehetőleg kitünteti, a másik kettő szerényen visszavonul.

Egy darabig azt hittük, hogy Ali a kedvenc. Ekkor Ali elesett és megsértette az orrát. Szörnyű komikus volt a megsértett és bekötözött orrával és az asszony láthatólag kiábrándult belőle.

Barátaim közül én voltam a logcsunyább, de a legkedvesebb. A kedvesség azonban - higyjék el - csak annyit ér a jégen, mint a hóéke nyáron. Az ember a jégen kifejthet ügyességet, gyorsaságot, eleganciát, de a kedvessége kárba vész.

Természetes tehát, hogy Ali orrporc-törése után Oszkár rukkolt az első sorba.

Oszkár egy izben karambolázott egy tisztas koru özvegygyel s oly nevetségesen esett el, hogy a szép asszony egy félóráig nem tért magához a kacagásból.

Én is teljes erőmből nevettem. Elannyira, hogy a könnyeim kicsordultak. Oda is fagytak arcomhoz, de azért nem veszték kárba, mert ettől kezdve az asszony én felém fordult kegyeivel.

Elfelejtettem megmondani, hogy az asszony egy tiz-tizenkétéves fiuval járt korcsolyázni, a kiről azt mondta, hogy a fia.

Mi csodálkoztunk ezen, mert az asszony legfőljebb husz-huszonkét évesnek látszott, de nem tettünk rá megjegyzést.

A fiu ostoba volt és ügyetlen. Én tanítottam korcsolyázni, de tanítottam volna az ördögök nagyanyját is a szép asszony kedvéért.

- Szereti maga a mamát? - kérdém egy napon. Legalább az a hasznom legyen meg belőle, hogy a szép asszonyról beszélgetek vele.

- Nagyon szeretem.

- Hát a papát?

- Azt is, de nem annyira.
 - Miért?
 - Mert a mama oly szép és jó, a papa pedig haragos és csunya.
 - Miért csunya?
 - Öreg. Nincs haja és mindig pöröl a mamával.
- Egy gondolat villant föl a fejében.
- Maga talán mostohafia a mamának? - kérdém.
 - Az. Az igazi mamám már nyolc év előtt meghalt.
 - És mikor jött az új mama a házhoz?
 - Két év előtt.

A mérleg tehát így áll: vén és kellemetlen férj, fiatal feleség. Hisz ez pompás! Az alkalmas személyek megvannak, csak el kell játszani a vigjátékot.

Második fejezet.

A tél vége felé közeledett, a jég néha ijesztően porhanyó volt és mi napról-napra rettegtünk, hogy a szép asszony, a jéggel együtt, egy napon elolvad, eltűnik s mi fölébredünk kellemes téli álmunkból. Dühös pillantásokat vetettünk a napra, ha sütni próbált s nyomorult fráternek tekintettünk mindenkit, a ki világos tavaszi felöltőben mert az utcán megjelenni.

Megjegyzendő, hogy a mennyire szerelmesek voltunk mi az asszonyba, oly kevéssé tudtuk, hogy ő viszonozza-e érzelmeinket s ha igen, melyikünk érzelmei részesülnek e kitüntetésben.

A legporhanyósabb jégnapok egyike volt. Már nem röptünk, hanem csak cammogtunk. Előrelátható volt, hogy másnap már nem is cammogunk, mert a jégből kása lesz. Búsak voltunk mindnyájan, mert az asszony egy hanggal sem árulta el, hogy folytathatjuk-e az ismeretséget a meleg napok beálltával is.

Nem korcsolyázhatván a szokott hévvel, több időnk volt a beszélgetésre.

- Ez a fiú oly rosszul tanul, - mondá hévvel az asszony.
- Ugyan.
- Különösen a latinból és a számtanból gyenge.
- És miben erős?
- Semmiben.
- Az baj.
- Régóta gondolkozunk azon, hogy ne fogadjunk-e neki egy házi tanitót.
- Bizony az nagyon okos dolog lesz.
- El is határoztuk, hogy fogadjunk.
- Nagyon helyes.
- Férjem a holnapi lapokban egy apróhirdetést tesz közzé, melyben nevelőt keres.
- A holnapi lapokban?
- Ugy van. Bővebbet a kiadóhivatal.

Ezt a beszélgetést mind a hárman folytattuk a szép asszonynyal. Aztán elkezdünk bucsuzni a jégtől. Tudjátok meg, ti ifju lírai költők, a kik országos szárazság esetén gondoskodtok arról, hogy hazánkban mégis legyen egy kis zöldség, tudjátok meg, hogy a jég olvadása épp oly szomorú, mint a levelek hullása, daru távozása... Még egyszer utoljára lecsatoltuk a szép asszony kicsi lábairól a korcsolyát s aztán eltűnt...

Harmadik fejezet.

Másnap már nem volt korcsolyázás s mi csak este találkoztunk a kocsmában. Aladár és én nagyon vidám hangulatban voltunk, Oszkár boszusnak látszott.

Egy darabig a beszélgetés sehogy se ment. Végre megszólalt Oszkár:

- Ezt a telet ugyan ostobául töltöttük el. Az orrunknál fogva vezetett egy asszony s most üthetjük bottal a nyomát.

- Azaz hogy csak ütheted, - mondá Ali, - mert én nem vesztettem el őt szem elől.

- Hogyhogy? - kérdeztük mind a ketten.

- Hát az apróhirdetés? Hisz eléggé a szánkba rágta.

Elvörösödtem.

- No, annyira én is vagyok, - mondám, - itt a cím!

Ezzel egy kis papírszeletet huzva elő a zsebemből, olvasám:

- Damjanich-utca 172-ik szám.

Ekkor Oszkár vett elő zsebéből papirost.

- Első emelet, hetedik ajtó, - olvasta.

- Nos, hát akkor meg mit beszélsz? - kiáltottunk mind a ketten, - nincs elveszve semmi.

Oszkár dobolt az asztalon.

- Mit tudtok bele, - mondá egy kis idő múlva, - én már ott is voltam nevelőnek ajánlkozni.

- Én is! - kiáltott Ali.

- Én is, - rebegtem én.

- Nos, nos, nos? - kiáltottunk mind a hárman.

Ali volt az első, a ki megszólalt:

- Az asszony nagyon kedves és nyájas volt hozzám, leültetett, csevegtünk, a férje mogorva volt, végre a címet kérte, s megígérte, hogy elhatározását levélben fogja velem tudatni.

- Ugyanez történt velem is, azzal a különbséggel, hogy az asszony engem uzsonnára marasztott, de én, látván a férj emberölő ábrázatát, visszautasítottam.

- Ez igen tisztességes fogadtatás, - jegyzé meg Oszkár, - de mit mondjak én? Az asszony oly fagyos, majdnem impertinens volt hozzám, hogy majdnem leharaptam a nyelvemet mér-gemben. A férjet egyáltalán nem találtam mogorvának... Igazán nem érdemes egy asszony-nal annyit foglalkozni.

Mi vigasztalgtunk Oszkárt, a mennyire kárörömünk megengedte s azon tanakodtunk, hogy vajjon Ali vagy én, melyikünk lesz a szerencsés nevelő?

Negyedik és utolsó fejezet.

A szép asszony férje Oszkárt szerződtette nevelőnek.

Óh, mi ostobák, a kik nem ismertük az asszonyi furfangot!

Az iskolai év végén a kis fiu több tantárgyból bukott, mint valaha.

ÉJSZAKA AZ ÁLLOMÁSON.

Egyszer a késő éjjeli órákban a kocsárdi állomásra érkeztem, s leszálltam, hogy ott a marosvásárhelyi csatlakozást bevárjam. Bementem az étterembe és sört hozattam, velem szemben helyet foglalt egy ur, a ki már az első pillanatban nagyon ismeretlennek tetszett s csakugyan nemsokára ki is sült, hogy sohse láttuk egymást.

- Hozzon még egy pohár sört! - mondtam a pincérnek.

- Nekem is, - szólt az idegen.

Ránéztem.

- Uram, nem szeretem, ha ön az én mondataimból él. Mondja meg a pincérnek, épp úgy, mint én, hogy mit akar, de ne illeszkedjék hozzá az én mondatszerkezetemhez. Ne spóroljon!

Az idegen nyugodtan végighallgatott, aztán így szólt:

- Uraságod nem volt azelőtt remete?

- Miféle remete?

- Hát olyan erdei remete, a ki egyedül él, gombát kávézik és gyökeret ozsonál.

- Miért kérdi ezt?

- Mert ha a társaságban élne, tudhatná, hogy az, a mit én tettem, a művelt embereknek legszentebb jogai közé tartozik. Még egy sört! - fordult a pincérhez.

- Nekem is, - szóltam gépiesen.

- No, ugye! - kiáltott az idegen diadalmasan.

Lehajtottam a fejemet. A csatát elvesztettem. Az idegen az étlapot kezdte tanulmányozni s végre így szólt a pincérhez:

- Adjon egy borjuszéletet, kovászos uborkával.

Kovászos uborka! Hisz ez egy ötletes ember.

- Nekem is! - kiáltottam fölragyogó ábrázattal.

- Hah! - üvöltött az idegen.

Megszégyenülten estem össze. Ujra megvert. Ez már valóságos Waterloo volt.

- No, hát béküljünk ki, kissé rosszkedvű voltam, ez az egész. Nem aludtam a vonaton semmit,

- mondtam engesztelékeny hangon.

- Én sem. Csakhogy én filozóf vagyok s nem jövök ki hamar a sodromból.

- Önnek még sodra is van? Boldog ember.

Ezzel kezét fogtunk s ettünk és ittunk vidáman.

- Aludni kellene, - szólt ő.

- Ugyanabban a nézetben vagyok. Pincér, lehet itt szobát kapni?

- Lehet, bent a faluban, az *Ezüst Cinegé*-nél.

- Mi az?

- Kocsma. Azelőtt a *Nyájas bivaly*-hoz volt címezve, de átvette egy fiatal özvegy és nagy átalakításokat tett rajta.

- Nagy átalakításokat?

- Igen. A *nyájas* helyett *ezüstöt*, a *bivaly* helyett pedig *cinégét* íratott a táblára.

- Kár, - mormogá az idegen, a kivel kibékültem.

- Miért? - kérdém kíváncsian.

- Mert sokat megtakarított volna, ha a bivalyt meghagyja és csupán a nyájas helyett tesz ezüstöt. *Ezüst bivaly*, ez hatásosabb s legalább az *arany borju* nem érzi magát oly elhagyatottnak, mert kap egy családtagot.

Helybenhagytam e jeles mondásokat, melyek elég türethetők éjfélután egy órakor a kocsárdi állomás éttermében. Csakis abbeli nézetemnek adtam kifejezést, hogy bajos lesz ilyen koromsötét időben begyalogolni a faluba, a kutyák miatt.

- Instálom, a kutyáktól ne tessék félni, - nyugtatott meg a pincér, - azok mind meg vannak kötve.

- Miért?

- Mert, instálom, négy veszett kutya kóborol a vidéken.

Abbeli nézetemnek adtam kifejezést, hogy inkább a veszett kutyákat kellett volna megkötni, s e nézetemet, nagy örömömre, az *Ezüst bivaly* elmés szerzője is helybenhagyta.

- Mondja meg majd holnap özvegy Ezüst Cinégénének, - fordultam a pincérhez, - hogy sajnálattal bár, de nélkülöznünk kell fogadóját; ellenben itt az állomáson nem lehetne lefeküdni?

- A várótermeket meszelik; tessék azonban itt az étteremben, ezeken a fapadokon letelepedni. Egyszer már a marosvásárhelyi polgármester is feküdt rajta. Pedig az elég nagy ur.

Az idegen, a ki kezdetben mondat szerkezeteimhez simult, de aztán kibékültünk, így szólt:

- Megpróbálhatjuk a dolgot, annyival is inkább, mert van egy eszmém.

- Micsoda?

- A pad elég hosszú, aludjunk vállvetve.

- Jó.

A pincér egy kissé lecsavarta a lámpást, mi a padra ültünk s a hátunkat összetámasztottuk. Az idegen, a ki a *cinégét* és a *nyájast* helytelenítette, s a kivel már korábban kibékültem, mert előzetesen összevesztem, rögtön elaludt. Egy olyan helyen, hol az ember csak négy veszett kutyán keresztül juthat ágyhoz, elég kényelmes nyugvóhely ez is. Ebben a tudatban csakhamar magam is elszenderültem.

Meddig aludtam, nem tudom. Annyi bizonyos, hogy mikor egy idő múlva fölébredtem, csurgott rólam a verejték. A lecsavart lámpás füstölgött, nagyon fülledt levegő volt az étteremben. Ki kell mennem a friss levegőre, különben fölfordul velem a világ. Tehát menjünk ki. Az ám, ni! De hogyan hagyjam ott hálótársamat? Szegény, oly jóízűen szuszogott a hátam mögött, hogy szívtelenség lett volna őt fölkelteni. Szerencsére belépett a pincér, odaintettem és suttogva szóltam:

- Nincs odakint valaki, a kinek nincs semmi dolga?

- Van egy csendőrkáplár, a ki szabadságra utazik.

- Küldje be.

A csendőr bejött. Megfogta a két vállánál alvó barátomat, fölkeltem s odaültem a csendőrt, kérvén őt, hogy támogassa vállalatunkat és aludjék helyettem tovább. A jó csendőr szót fogadott s csakhamar az igazak álmát aludta. Én pedig kisompolyogtam a perronra, hogy a lombos akácok alatt elszívjak egy szivart.

Kit pillantok meg ott, nagy bámulatomra? Hálótársamat, a ki mellé épp most szerződtettem a jó csendőrt.

- Micsoda? Ön itt? Hát ki az, a ki ön helyett alszik?

- Egy derék buzakereskedő. S ön helyett?

- Egy jó csendőr. Nem is vettem észre, hogy ön eltávozott.

- Óh, igen diszkrétül raktam önhöz a buzakereskedőt, mert láttam, hogy uraságod roppant jóízűen alszik.

- Ugyanily finomsággal helyeztem el én is a csendőrt, mert azt hittem, hogy még mindig ön vet ott vállat. Miért hagyta abba az alvást?

- Mert ötletem kitünő, de a fapad kemény s a terem meleg.

- Ez az én nézetem is.

Jó darabig sétáltunk a fák alatt. Egyszerre esni kezdett az eső. Az idegen nagyot ásitott.

- No, - úgymond, - én megyek vissza az ágyamba.

- Én még végigszívom ezt a szivart.

Bement. Pár perc múlva izgatottan jön vissza.

- Hallatlan, - szólt, - képzelje, a buzakereskedő nem akarja visszaadni a helyemet. Azt mondja, hogy menjek a pokolba és ne zavarjam őt. Én hálátlan kutyanak neveztem őt, de ő, úgy látszik, csak a hálátlant hallotta, mert nem reflektált rá, hanem aludt tovább.

- Ez szemtelenség! - kiáltám fölháborodva, - no, gyérünk vissza.

Ott aludt a két ember édesdeden, a mi helyünkön, *a mi ágyunkban! a mi ötletünkön!* A düh fogott el e látványra bennünket. Odaléptem a csendőrhöz és költögetni kezdtem. A jó csendőr mintha meg lett volna halva. Hiába ráztam, meg sem mozdult. Most kezdte kipihenni kétévi szolgálat fáradalmait, hát nem csuda, hogy úgy aludt, mint a tej.

Sápadtan néztem idegen kebelbarátomra.

- Biztosítom, uram, - mondtam, - hogy én csak azért akartam csendőr-albérlőmet fölkelteni, hogy a helyemet önnek átengedjem. De látja, hogy, fájdalom, nem tehetem meg önnek ezt a szolgálatot.

- Köszönöm, uram, - felelt fogcsikorgatva mondatszerkezeteim elmés fölhasználója, - majd adok ennek a buzásnak, ha fölébred.

Tombolva távoztunk a perronra, s némán folytattuk a sétánkat. A bitorlók bent hortyogtak.

Virradt. Megszólalt a jelzőharang, valami tehervonatot jelentve. Az inspekciós tiszt fölkel, s kijött a perronra.

- Hát az urak nem alusznak? - kérdé tőlünk.

- Aludni? Hahaha? Képzelje, milyen gyalázat történt velünk.

S a haragtól remegő hangon elbeszéltük neki esetünket. A vasuti tiszt egyáltalán nem lobbant föl, hanem nyugodtan így szólt:

- Nem értem az urakat.

- Mit nem lehet ezen érteni? - förmedtünk rá.

- Az étteremben még három olyan hosszú pad van. Minek tehát fölkelteni azt a két alvót? Ültek volna egy másik padra, s újólág vállatvetve aludtak volna tovább.

- Mi, micsoda, mit beszél? Hm! Tökéletesen igaza van.

Egymásra néztünk ismeretlen kebelbaráttal, s e pillanatban mindegyikünk számárnak tartotta önmagát. De a másikat is! - s ez a tudat némi vigasztalásunkra szolgált.

A REFORMER.

A mi vármegyénkben van egy járás, melyhez tizenhat község tartozik, de melynek nincs egy arasznyi vasútja se.

Mikor a körorvosi állásokat szervezték, ennek a tizenhat községnek, Cigánd központtal, adtak egy doktort. A Patássyak ócska kuriáját megvették, kireparálták, orvosi lakásnak kinevezték és pályázatot hirdettek.

Pályázó annyi volt, mint a köles; a főispán kiválasztotta (mivel hogy megyei fiuk erre a pályára nem adták magukat) egyik szomszéd vármegyebeli bérlőjének a fiát és kinevezte. Ellenzéki ujság nem élhetvén meg nálunk (mivelhogy hivatalos hirdetések nem kapott), senki sem bolygatta a kinevezést.

A doktor bevonult Cigándra, a Patássy-házat világoskékre, az ablakfákat pedig zöldre festette és elkezdte magát keményen unni.

Ki hallott olyant a mi Ompoly-közi falvainkban, hogy ha az ember beteg, orvost hívasson? Azelőtt csak egy doktor volt az egész vármegyében és sokkal kevesebb ember halt meg, mint manapság. Ezt nálunk minden paraszt vallja. Az ember nem a betegségtől hal meg, hanem mert már olyan a természete, hogy meg kell halnia. Ha beteg, ott vannak a javasasszonyok, minden falunak a magáé; ha ezek ki nem kenik és izzasztják az emberből a nyavalyát, akkor már a herkó páter sem segít rajta.

A mi doktorunk néha csak azért rázatta magát három óra hosszat, hogy meghalni lásson egy embert, a kit, ha idejében hívják, könnyen meg lehetett volna menteni.

Két hónapi praxis nem hozott neki annyi pénzt, hogy a fönt említett festés költségei bejöttek volna.

Azért tehát egy napon becsukta a boltot és elpályázott egy fővárosi kórház csöndes berkeibe. Még csak a főispánnak sem mondta, hogy: *köszönöm*. Ugy vélekedett, hogy nincs mit megköszönni. Ujabb pályázat és kinevezés. A második orvos másféle izlésű ember lehetett, mert a házat festette zöldre és az ablakot halaványkékre.

Egyébiránt minden maradt a régiben.

Ha beteghez hívták, roppant buzgalommal ment és írta a hosszú recepteket, melyeket a nép (tul akarván járni a doktor ur eszén) sohasem csináltatott meg.

A szerencsétlensége az volt, hogy nagyon kompromittálta magát egy sikerült operációval.

A részeges Keszte Pálon keresztül ment a szekér és a jobb lábát teljesen összezúzta. A doktor ezt pompásan megoperálta, vagyis levágta, s az ember négy hét alatt teljesen meggyógyult. Kivéve, hogy a jobb lába hiányzott.

Milyen pokoli lármát csapott Keszte e miatt! Hogy ő a világ csúfja lett. Hogy már ő most elmehezt koldulni. Hogy mikor ő a komáját a szent-iványi búcsun fejbe kólintotta, az urak négyheti börtönt mértek rá, pedig a komájának semmi baja, sőt azóta vissza is kólintotta. Hogy neki az egész féllábát levágta a doktor, és mégis szabadon jár, semmi baja sincs, még a nép fizeti a hóhérságaiért.

Ez a nagyszájú ember, a ki ettől kezdve a közrésztvéből urasan megélt, elüldözte közülünk a második doktort. A harmadik nem meszeltette a házat, sem az ablakokat. Ennél több esze volt. Sejtette, hogy egy krajcárt sem érdemes befektetni a vállalatba. Hanem elhatározta, hogy szigoruan fogja venni a népet. Hisz volnának közegészségügyi törvényeink, melyeket

tudós emberek hoztak ott fent Budapesten. És elkezdte följelenteni azokat a parasztokat, a kik későn hívták a beteghez, a mikor segíteni már nem lehetett. A megyei hatóság persze kénytelen volt a följelentetteket megbüntetni.

Egyéb sem kellett. A mi doktorunk négy hét alatt oly népszerűtlen lett, hogy vasvillára kaptak az emberek, ha egy faluban megjelent. A házat kétszer föl akarták gyújtani és csendőrfedezet alatt kellett szegénynek nyájas és kellemes kis vidékunktől búcsút venni.

Ekkorra már olyan rossz hire volt a cigándi körorvosi járásnak, hogy pályázó sem akadt rá.

Végre az urak összeálltak. Orvos nélkül nem lehetünk el. Mit szólna hozzá a civilizált világ? Szégyenfeltja lennénk a vármegyének. Hát mit csináljunk? Adjuk össze magunk a pénzt. Ezernyolcszáz forintot biztosítunk neki, ahhoz a háromszáz forint körorvosi fizetése és szabad lakás. Ezért csak meg fog maradni valaki.

Le is jött a nagy bőkezűségre Budapestről egy elegáns fiatal orvos és elfoglalta a többször említett és ugyanannyiszor átfestett cigándi házat. A salugáterekeket barnára, a házat szürkére festette: ez már bizott a jövőjében. A háromszáz forint körorvosi fizetését egyszerre megkapta, s a közbirtokosság kijelentette, hogy aratás után az aláírt és garantizált fizetésből hatszáz forintot kifizetnek neki.

Egész nyugodtan, minden segítség és maga megerőltetés nélkül fogott a gyógyításba. A parasztokat jobbra úgy gyógyította, hogy patika nem is kellett. Egypár kificamodott lábat a helyére huzott, a birót öt liter borért rávette, hogy a nyakán levő daganatot operálni engedje, a mi fényesen és közbámulatot keltőleg sikerült és a doktor jó hírnevét emelte. A hideg spricerezést és a tarokkozást a végtelenségig birta. Szóval, nem volt kellemetlen ember és a doktorkodást, a hol muszáj volt, a helyi viszonyokhoz alkalmazta.

Ő maga is meg volt elégedve az állapottal s állandóságra számított, a mi abból is kitűnt, hogy a háza körül új kerítést csináltatott.

Egy izben a megye székhelyén az alispánnak arról panaszkodott, hogy rendkívül sok a hideglelés, lázas beteg a nép közt.

- Azt nem csodálom, kedves öcsém, hisz a maga tizenhat faluja csupa víz közt fekszik: a Tisza, Ompoly, Szittnya, Békény és Orotva. Ez valamennyi kiönt tavasszal.

A fiatal orvos gondolkodóba esett. De ettől kezdve, ha kocsikázott a járásában, nagy figyelmet szentelt a vidéknek és behatóan tanulmányozta az árterületeket.

Mint a villám csapott le egyszer a doktor a vármegyére.

Megérkeznek a budapesti ujságok és azokban a tudósítás az országos közegészségügyi egyesület évi közgyűléséről. Ezen az előkelő helyen a mi doktorunknak egy értekezését olvasták föl, ez alatt a cím alatt:

Az Ompolyköz egészségügyi mizériái.

Tudják, mit akart az a külföldi gézengúz ember? Sem többet, sem kevesebbet, mint hogy az Ompolyt, Szittnyát, Békényt és Orotvát sürgősen szabályozni kell, mert míg ez meg nem történik, az Ompolyköz fészke lesz a hideglelésnek.

Micsoda? Ez az ember nyakunkra akarja hozni a kormányt, a mérnököket?

Zümmögött a megye, mint a méhkas.

Pilis Boldizsár hatalmasat ütött az asztalra a cigándi szerdai tarokk alkalmával.

- Hol az a fráter? - dörögte egy megkontrázott és elveszített pagát ultimó után.

A boldogtalan doktor épp akkor botlott be. Halotti csend fogadta. Pilisy bácsira nézett mindenki. Az öreg kevert, emeltetett, kitette a skartot, aztán metsző hangon így szólt:

- Aztán mennyibe kerülne az a kis vizszabályozás?

- Óh, körülbelül másfél millióba, - felelt szolgálatkészen a doktor.

- Biztos?

- Ki van számítva.

- Hát már ki is számították?

- Óh, az nem nehéz.

- De annál nehezebb fizetni, - csikorogta Pilisy. - Játszszál egy turát helyettem, Bálnay.

Ezzel odaadta a kártyát Bálnaynak és bement Körmendyhez, a közbirtokosság elnökéhez.

- Te Miska, mennyit irtam én alá ennek a jöttment kilórgusnak?

- Kétszáz forintot.

- Visszavonom.

- Te is? Hisz akkor már alig van valamije.

- Jót állok, hogy holnap már nem lesz semmije.

... Ugy is történt. Az ompolyközi intelligencia mindent visszavont, a doktor pedig még aratás előtt megszökött.

Ugy kell neki, minek avatkozik olyan dolgokba, a mikhez semmi köze sincs.

SÁRA ÉS BERNÁT.

Nos igen, én is irtam szindarabot. A kócsi segédjegyző harminckettőt irt, Vörös Marcsa népszínházi öltöztető pedig havonkint kettőt ír. De, kérdem én, ki nem ír szindarabot? Az emberiség két részből áll: a kik darabot írnak s a kikről darabot írnak. Mielőtt rólam darabot írnának, nekiültem s én irtam másokról.

A legujabb darabomat Bernát urral irtam meg. Nagyon jó gondolat volt tőlem. A mi benne rossz, azt egyszerűen Bernát urra fogom. Ugyanezt teszi ő is a hátam mögött. Az ő ismerősei rosszindulatu intrikusnak tartanak engem, a ki befontam Bernátot; az én ismerőseim szidják Bernátot, a miért engem a bukásba sodort. Nem, én nem buktam meg s van jogom mutatkozni az utcán, még fényes nappal is.

A főpróbán minden kitűnően ment. A játszó személyzet pompásan mulatott, a rendőrség a derekát fogta nevetében, a tüzoltóság kénytelen volt a létrát, lámpát, sisakot, baltát levetni magáról, hogy kényelmesen kikacaghassa magát. A hírlapírók mind kezet fogtak velem, a portás süvegelt s a dekorátorok mindannyiszor bocsánatot kértek tőlem és Bernát urtól, valahányszor oldalba löktek egy diszlettel. Előttünk, felettünk, alattunk, mögöttünk suttozták: ezek a szerzők, ez itt Sára, ez meg Bernát. Én mindig profilban fordultam a suttogók felé, mert úgy csinosabb vagyok s nem látszik homlokomon az a sebhely, melyről öreg koromban azt fogom regélni, hogy Isaszegnél kaptam.

A főpróba kedvező hatása alatt azt is megbeszéltük Bernát urral, hogy a Szikszayban csináljuk-e a kis diadalmi vacsorát s Kozmatánál vetetjük-e le magunkat, ha majd a képes lapok arcképért ostromolnak. Örömben egy új téli kabátot rendeltem, pedig Bernát ur a cilinderemre ült örömeiben; otthon intézkedtem, hogy a fekete kabátomról estére szépen tisztítsák le a viaszgyertya cseppjeit, a tavalyi karácsonyest emlékeit. Erősen készültem az estre.

Délután nagyon korán sötétedett. Az irigy nap sietett homályba vonni a szerzőket. Másnap köszönetet mondtam ezért neki, de aznap dühös voltam rá. Másnap azt is beláttam, hogy a nap a legokosabb égi test, mert minden premiére elől megszökik, de aznap sajnáltam őt, hogy a mindenség törvényei őt már az első felvonás előtt távozásra kényszerítik. Bernát és Sára a Kerepesi-uton bolyongtak s barátságos mosolylyal üdvözöltek mindenkit, a ki látcsővel a vállán a Népszínház felé sietett. A kik fiakkeren robogtak arra, azoknak kalaplevéve köszöntek.

- Nem látta? Abban a fiakkerben Tisza Kálmán ült, - szólt hirtelen Bernát ur.

- Tisza? Akkor meg vagyunk mentve. Ha a darab beüt, kerületet kapunk, - felelém.

- De ha nem üt be, akkor becsukat.

- Ugyan micsoda cimen? - kérdém.

- Hamis bukás.

- No hát akkor igyekezzünk őszintén megbukni.

Rohantunk a miniszterelnök kocsija után. Elhaladt a Népszínház mellett a vasut felé. Bécsbe utazott! Hogy lehet egy ilyen esten eltávozni a fővárosból! Azt hiszi talán, hogy ott jobb darabot fog látni?

Lóvasutra ültünk s nyolcszor föl- és alá kocsikáztunk a Népszínház mellett, hogy tanulmányozzuk az odatóduló közönség hangulatát. A hangulat kitűnő volt. Csinálta egy boros

ember, a ki az hitte, hogy a kocsi nem mozdul s veszekedett a konduktossal. Dühében azt kívánta neki, hogy düljön rá a Népszínház (minthogy éppen mellette mentünk el). A nyomorult, nem sejtette, kik vannak vele a kocsin. Ha sejtette volna, akkor valószínűleg csak előadás után kívánta volna a Népszínház összedülését. A többi kocsin se beszéltek Sára és Bernátról. Annál többet beszéltek másnap; de mi már ezt nem hallottuk. Csak úgy hallottuk azoktól, a kik hallották.

Lóvasutozásunk közben mindenkinek udvariasan helyet engedtünk, a kinek gukker volt a vállán. Csak egy esetben tévedtünk. Calderoni inasát, a ki hazavitt egy kijavított gukkert, szintén közönségnek néztük s fölálltunk, hogy helyet adjunk neki. A Népszínháznál előzékeny karon ragadtuk, hogy lesegítsük. Ő szabadkozott s kijelenté, hogy Munk urnak viszi a látsövet, a Damjanics-utcába. Denique az ifiur nem szállt le, akkor láttuk, hogy rá vagyunk szedve. Mérgemben egyszerűen ráültem az inasra, Bernát ur meg én reám. Így alaposan tönkretettük kényelmét, melyet korábban oly szívesen följánlottunk neki. Arra a gondolatra adtuk csak vissza neki szabadságát, hogy talán „Munk ur” eljön a Népszínházba.

Végre hazamentem, a fekete kabátomat fölhozni. Nincs szebb a jól kitisztított fekete kabátnál. Azzal föl a színházhoz, a hol Bernát ur már osztogatta a cukorkákat s még a dekorátoroknak és a szereplő kutyuskáknak is juttatott.

Milyen gyönyörű közönség volt jelen. A páholyokban csupa gróf és báró, még a karzaton ülők is fehér keztyűt huztak. Ezek nem fognak tapsolni.

Nem is tapsoltak. Legalább a Sára és a Bernátnak nem. Megbuktunk. Pedig a darab jó volt. Én kitűnően mulattam rajta, sőt Bernát ur is. Igaz, hogy több szellem és kevesebb kutya nem ártott volna neki. De hát kérem, vannak darabok, a melyekben se szellem, se kutya. Ezek aztán még rosszabbak. Fölemelt helyárakért a közönség nagyon sok szellemet kíván. Ha egy körszékért 1 forint 20 krajcár helyett 2 forintot fizetnek, akkor tőlünk 80 krajcárral több szellemet követelnek, mint a Népszínház rendes helyáru szerzőitől. S éppen ez a plusz hiányzott mibőlölünk.

Igy vigasztalgattam magamat. Az előadás véget ért. Én nem mertem kilépni egy kulissza sötét árnyékából. Azt nyertem vele, hogy a dekorátorok hegyibém tolták s még letorkoltak, hogy utjokban állok. Bernát urat ugyanekkor a tüzoltók fenyegették meg, hogy mit őgyeleg itt. Én némán a sugólyukra mutattam s azon keresztül távoztunk. A színpad alatt, a sötétségben megállítom Bernát urat s szólok:

- Szerzőtárs...

Összerezzenet s körülnézett.

- Kérem, ne oly hangosan.

- Szerzőtárs, - suttogám fojtott hangon, - hány napra való élelmiszer van önnél?

- Miért kérdi?

- Gondoltam, hogy tán néhány napig itt tartózkodhatnánk a sülyesztőben.

- Helyes, de a cipőnk talpán kívül semmi ennivalónk nincs. Azt is előbb meg kellene főzni.

- Ugy hát bátorság, haladjunk tovább.

Följutottunk az öltözőszobák folyosójára. Ott szaladgált még az egyik szereplő. Gyorsan fölkaptam s fejfelé beledugtam egy óriási spanyol csizmába, mely még Szathmári Árpád lábaira volt szabva. Még rágyömöszöltem egy kis köpönyeget s ez nagyon jól esett nekem. Ez a szereplő ugyanis egy kutya volt.

Földszinten egy kóristáné állította meg Bernát urat s visszaadta neki a borbolya-cukrot, melyet tőle előadás előtt kapott. A kegyetlen.

Oly jól esett a sötétség odakint a Kerepesi-uton. Mégis máma mintha nagyon sok lámpást gyújtottak volna meg. Miért nem takarékoskodnak jobban a gázzal? Az ut közepén haladtunk befelé, mert ott legsötétebb volt.

- Mit iszunk? - kérde Bernát.

- Angol keserűt, - felelém.

Csönd, melyet összeütközés szakít félbe egy gukkeres urral, a ki gorombán a nevemet kérdi. Nem mondtam meg neki, hanem némán tovarohantam. Hogy még gorombább legyen?

Csak akkor tértem kissé magamhoz, mikor egy párti sakkot (természetesen a fekete figurákkal) eljátszottam. Aztán hazafelé ballagtam. A házmaster sokáig megvárakoztatott. Már azt kezdtem hinni, hogy ő is ott volt az előadáson, mikor végre kijött, bocsánatot kérve, hogy „harang- és kalapács”-ot játszott a család.

Bementem. Megsemmisítettem mindent, a mi Sára és Bernátra emlékeztetett. Legutóljára maradt kitisztított fekete kabátom. Meggyújtottam egy viaszgyertyát s gondosan lecsöpögtettem lehetőleg ugyanazokon a helyeken. Ezzel bukásom utolsó emléke is eltűnt s azzal a vigasztaló tudattal aludtam el, hogy hiszen Napoleon is megbukott.

KESZTE PÁL HALÁLA.

Minden embernek van szülőfaluja, vagy szülővárosa, melyhez gyöngéd emlékek fűzik, melyben első nadrágját elszaggatta, s melyben az első hideglelésen keresztül esett. A feleségemnek is van szülőfaluja, de az a baj, hogy ő nem elégszik meg a gyerekkori emlékekkel, hanem folytonos összeköttetésben akar maradni a falujával. Ennek következtében nekünk szakadatlanul olyan szakácsnénk van, a ki nem tud főzni; olyan szobaleányunk, a ki napjában három poharat és egy ablakot eltör, és olyan dadánk, a ki naponként háromszor elvágja magát a parketten, mindig a gyerekekkel az ölében. Hanem azért mikor az asszonyok a zsuron összeülnek, szidják a pesti cselédeket, s irigylük az én feleségemet, a ki hazulról, Sarlós-Boldogasszonyról hozatja a cselédeit. Ez az irigység persze még jobban megerősíti a feleségemet abban az elhatározásban, hogy Sarlós-Boldogasszony legügyletlenebb fehér-cselédeit családi szentélyünk körül összegyűjtse.

A szakácsnénk természetes leányzó, a ki a kosár szemet maga fölhozza a pincéből a második emeletre, de a folyosóról nem mer kihajolni, mert elszédül. A kéményseprő és a szemetes ismert nyájaskodásait oly erélyesen szokta visszautasítani, hogy kerületünk összes füstfaragó és szemetes legényei a Rókus-kórházban ápolják kificamodott karjaikat és megroppant bordáikat. A szobalány gyönyörűen és szenvedélyesen takarít. Az agyondöngetett kanapékat és tönkretörölgetett egyéb butorokat minden héten javíttatni kell, s székeimen többet ülnek a reparáló asztalosok, mint én magam. A dada szelid és buta gyermek, a kinek meg kellett engedni, hogy lakásomon végig mezitláb járhasson, mert így legföljebb csak háromszor esik hanyatt egy nap, míg cipőben minden pillanatban az elbukás veszedelme fenyegeti. Mondanom se kell, hogy gyermekeim már régen a kékbőrűek osztályához tartoznak, s az utcára se merem őket eresztetni, nehogy valamely tudós megpillantsa, s a muzeum számára lefoglalja őket, a feketebőrűek és rézbőrűek mellé.

Igy élünk mi boldogan, s csak az a tudat vigasztal, hogy a feleségem szakadatlanul szülőfaluján legelteti a tekintetét.

Lassankint azonban meguntam azt, hogy az angol sültet sarlós-boldogasszonyi (kissé naturalisztikus) fölfogás szerint egyem, magyar sütek gyanánt pedig a régi cipők dolgoztassanak föl uri konyhamban. Az is terhemre volt, hogy az üvegesek egyesületük disztagjává választottak azon tevékenységért, melyet szobalányom az üveges ipar emelése körül kifejtett. A mi pedig a dadát illeti; végre is szerettem volna tudni, hogy gyermekeim jó színben vannak-e vagy nem, s hogy ezt megtudhassam, okvetetlenül meg kellett őket kék bőrűektől szabadítani; vagyis előbb a dadától kellett őket megszabadítani.

Ezenkívül türhetetlen volt a sarlós-boldogasszonyiak inváziója. A ki egy pár csirkével vagy ötven tojással fölszaladt a pesti vásárra, az sohase mulasztotta el a három földit meglátogatni. Ilyenkor még kozmásabb volt az étel, még több pohár tört el s még többször puffant el a dada a gyerekekkel. Mert mindegyik sietett minden munkájával, hogy annál többet fecseghessen a konyhában.

Még a férfiak is ellátogattak s itták szorgalmasan a megecetesedett boraimat. Sok legény szolgált onnan a fővárosban, leginkább mint lóvasuti kocsis. De ezek, szerencsémre, elgázolás miatt többnyire zárva voltak, különben az én konyhamban futták volna a túlköt... akarom mondani a kását.

Mikor aztán egy napon Keszte Pali is beállított, Sarlós-Boldogasszony első legénye, fenekestől fölfordult az egész ház.

Szemtelenebb és ostobább legényt keveset szült még hazánk termékeny földje. Azon kezdem, hogy a kalapot leütöttem a fejről, mert esze ágában se volt levenni, mikor a konyhán keresztül mentem. Aztán fölszólítottam, hogy foglaljon helyet a folyosón, a szakácsnét pedig figyelmeztettem, hogy ha a legjobb falat hust nem találja be, hanem Keszte Palinak adja, akkor ispotályba küldöm. Nem volt ugyan semmi baja, de a kórháztól minden paraszt retteg. Szigorú föllépésem nagy pánikot keltett, két cselédem azonnal sirva fakadt, s nem habozott azon véleményének kifejezését adni, hogy ha az áldott nagysága nem volna, ők bizony a nagyságos ur gorombaságait egy percig se tűrnék. Még a feleségem is szemrehányólag nézett rám, a miért én az ő szülőfaluját lábbal taposom. Még ő is büszke volt Keszte Palira, a ki a messze vidék összes birkozóit legyűrte s Tápió-Bicskén földhöz vágta Holubárt, Csehország szemefényét, a vásárok nagyerejű csudaemberét. Neki csak négy fogába került a vállalkozás, azt is a cirkuszdirektor üttötte ki dühében, a miért így megcsufolta a társulatot.

Ez a vadállat, már mint Keszte Pál, két ebédet végig evett nálam, s két cselédemnek házasságot ígért. A szakácsné még szivart is hozatott neki, s Pál ur egész délután ott füstölt a gangon. Ekkor kijelentettem a cselédeknek, hogy ha még egyszer sarlós-boldogasszonyi legény, akár erős, akár gyöngé, beteszi a lábát a konyhámba, valamennyijüket elkergetem, a dadát pedig utánuk hajítom. Keszte Pál elkotródott, a cselédeknek a szeme pedig három napig olyan volt, mintha mozsárban paprikát törtek volna.

Nem sokkal ezután beköszöntött Kata asszony, a szülőfalu szája, a kinek hat gyermeke van, de férje nincs egyikhez se. Özvegyasszony. Mindig özvegy volt, nemcsak ő, hanem az anyja és az öreganyja is. Ez már családi szokás náluk. Mikor legelőször beköszöntött hozzánk, ötven rossz tojással, melyet bizonyára egyetlen önérzetes tyúk se ismert volna el magáénak, még megsajnálta a vén hamist.

- Ugyan hány kis cselédje van magának?

- Hatan vannak a kis árvák.

- És mekkora a legkisebbik?

- Két esztendő a szentem.

- S hány év óta özvegy?

- Tíz év óta.

Hm! Így jár a nép, ha a számtannak még elemi ismereteibe se avatják be. Mert ha Kata asszony a kettőt ki tudná vonni a tizből, akkor a két esztendő szegény árváról mélyen hallgatna.

Azóta nem sajnálom Kata asszonyt.

Tehát Kata asszony azon kezdte, hogy Keszte Palit halva találták a Bárányék szérüs kertjének a végén. Agyon volt ütve. De még nem temették el, mert előbb a doktorok kijönnek Kapolcsáról és szétmetélik, megtudni, hogy miféle betegségben halt meg.

Lett nagy riadalom a cselédek közt. Kocsmából kellett ebédet hozatni, mert a szakácsné hulló könnyeinek záporától nem látott főzni. Összeültek s a bögs első rohamainak megszűnése után, a hirtelen elhunyt érdemeit méltatták. Hogy mekkorákat tudott enni, hogy hány tele zsákot tudott egyszerre fölemelni, hogy már gyermekkorában tudott boglyát rakni, hogy mennyire szerette a finom szivart s a jó bort; a lakodalmakon pedig, mint vőfély, minden pohár borhoz külön verset mondott, annak az egészségére, a kit felköszöntött.

Ime, ez egy sarlós-boldogasszonyi nagy-ember életpályája. Született - evett, zsákot emelt - evett, boglyát rakott - evett, verset mondott - evett, meghalt - és nem evett többé.

Kata néni, miután a pityergés bacillusaival egy hónapra inficiálta az érzékeny cselédsziveket, haza utazott.

Öt nap múlva a kapolcsai szolgabíró haza idézte a szakácsnét. Hisz a meggyilkolt életének utolsó hetében ide fönt volt, s erről a szakácsné tudna beszámolni. Hátha összevesztek, s a fiú e fölött való bújában öngyilkos lett.

Alighogy a szakácsné kihuzta a lábát, nagy meghatottsággal így szóltam tisztelt nőmhöz:

- Asszonyom! Az ön szülőfalujának egy harmadrésze kivonult otthonunkból, engedje meg, hogy a mig vissza nem tér (de csakis addig), az én szülőfalum helyettesitse. Más nem méltó erre.

Feleségem homlokon csókolt és suttogá:

- Gyöngéd, sőt költői gondolat.

Még aznap fogadtam egy kitűnő pesti szakácsnét. Elfelejtettem ugyanis megmondani, hogy én pesti születésű fiú vagyok. Budapest az én szülőfalum... akarom mondani: szülővárosom.

A kapolcsai szolgabíróság azonban, úgy látszik, nem elégedett meg a szakácsné vallomásaival, s haza idézte a szobalányt is. Hogy az igazságszolgáltatás menetét szerény tehetségeimhez képest egy kissé meglassítsam, magam is levelet intéztem a kapolcsai főszolgabíróhoz, Keszte Pál itten való tartózkodásába erősen belekeverve két cselédemet és mindenféle gyanús jelekre hiva föl a szolgabíró figyelmét.

Ezeket ugyan vissza nem eresztik egy fél esztendeig.

Persze rögtön fogadtam egy kitűnő pesti szobalányt.

A dada nem nyugtalanított.

Igazam is volt. A két pesti cseléd egy hét alatt kiszekirozta a házból. A legkisebb hanyattvágódását se bocsátották meg neki.

És most három kitűnő cselédem van. És a feleségemet, a ki még egyre várja a cselédek visszatérését, lassankint hozzászoktatom a gondolathoz, hogy ezentúl az én szülőfalum fog a háznál szolgálni.

És a nagy világon én kívülem senkise tudja, hogy miért kellett Keszte Pálnak meghalnia?

Hogy én megszabaduljak három rossz cselédemtől.

KIRÁNDULÁS.

Egyszer négy hetet töltöttem egy alföldi városban. Csunya kis város volt, sok porral, kevés fával, sertéshizlaló telepekkel, sok kutyával és két ujsággal.

Alig érkeztem meg s alig nyújtóztam végig a hűvös bőrdiványon (mely nyáron kitűnő találmány), beállit egy iskolatársam, városi képviselő, tanár és a *Szabad Nép és Vidéke* szerkesztője és melegen üdvözl.

- Hála Isten, hogy megjöttél! - mondá és nem szűnt meg a kezemet szorongatni.

- Miért örülsz neki annyira?

- Mert akkor én elmehetek fürdőre.

- Micsoda hivatalodat vegyem át: a városi képviselőséget, a tanárságot, vagy a szerkesztést?

- A szerkesztést, barátom, a szerkesztést.

- Azt nem tehetem.

- Miért?

- Pihenni jöttem ide, nem pedig verekedni. Csöndes természetű ember vagyok, különben pedig nem is értek a dologhoz.

- Jegyezd meg, hogy mi a laptársunkkal nem verekszünk, sőt igen jó viszonyban vagyunk.

- Nem is veszekedtetek soha?

- De jó darabig. Hanem egyszer én disznótorból a hátamon vittem őt haza s azóta jóbarátok vagyunk. Mert ha haza nem viszem, akkor megfagyott volna.

- Ugy ám, de én nem vittem őt haza disznótorból s így a barátság rám nem terjed ki.

- Dehogyan. Különben is elutazásom előtt megismertetek vele s a legjobb barátok lesztek.

- Nem tehetem. Lustálkodni akarok.

- Ugyan, az Isten áldjon meg. Öt nap alatt úgy megunod magadat itt köztünk, hogy örülsz annak a kis dolognak, a melylyel az ujságcsinálás jár. Mondom, kis dolog, mert ellátlak négy hétre kézírattal. Itt van az országos selyemtenyészti intézet évi jelentése. Ezt négy részre osztottam, van négy számra vezércikked.

- Ne adjuk inkább tárcának? - kérdém.

- Nem lehet. Tárcá van már. Egy végtelen hosszú novella. Már két generáció kihalt a kezdete óta s eltart még az őszig. Az már ott van a nyomdavezetőnél az egész. Ezzel semmi dolgod nem lesz. A városi közgyűlésről a tudósítást megírja Peták (ügyes fiú, de a saját nevét kivéve, mindent két t-vel ír s az a rögeszméje, hogy a kutyát cutyának kell írni, mert canisból származik); a helyi híreket beszállítja Bleyer...

- Hát ennek mi a hibája?

- Hibája nincs, de van egy szódavizgyára; ezt minduntalan belecsusztatja a lapba és reklámot csinál neki... No, készen vagyunk. Elfogadod, ugy-e öreg?

- Isten neki; legalább szórakozom egy kicsit.

(Azt a pontot, hogy nem értek hozzá, nem is tárgyaltuk.)

- Most pedig fogadd először is a selyemtenyésztési vezércikket; azután - és ez nagyon fontos - itt van az előfizetők névsora.

- Mit csináljak vele? csak nem akarod, hogy magam hordjam ki a lapot?

- Nem, de ezekkel az emberekkel jól kell bánni. Soha rosszat ne írj róluk... kivéve persze, ha valamelyik kitöri a nyakát, vagy kigyulad a háza. Még egyet. Kedden jön Stádler, a hirdetéseim bérlője és hoz száz forintot. Légy vele udvarias. Ezen a napon meg fog jelenni Kelemen is, a kinek tizenöt forinttal tartozom. Tégy vele, a mit akarsz.

- Ki is fizethetem?

- Ezt az egyet ne. Köszönöm, cimborám, pá, Isten veled, majd együtt vacsorálunk, holnap pedig utazom.

Ezzel elrobogott. Még a vacsoránál se láttam. Az iskolában is mindig én csináltam meg a föladatait, tudta, hogy az ujságját is meg fogom csinálni.

Másnap megjelentek nálam Peták, Bleyer és a nyomdavezető, bemutatni magukat. Egy kis beszédet intéztem hozzájuk a sajtószabadságról és az általános szavazati jogról. Nagyon tetszett nekik és Peták kijelentette a sörházban, hogy ilyen ember kellene nekik, akkor másképp nézne ki a város. Megegyeztek abban, hogy én hivatásom magaslatán állok.

Kedden nagy patáliára érkeztem be a nyomdaszerkesztőségbe. Egy ur kritizálta a berendezést, kijelentette, hogy a papirosunk komisz, a betüink kopottak s az egész munka nagyon goromba.

Embereim szótlanul hallgatták, én azonban dühbe jöttem s azonnal odaszóltam:

- Egy ember, a ki épp oly komisz, mint a papirosunk, épp olyan kopott, mint a betüink s épp olyan goromba, mint a mi egész munkánk: fogja be a száját.

A lármás ur elkékült, aztán elzöldült, végül elsárgult és legvégül így szólt:

- Egyéb mondani valója nincs az urnak?

- Hát ez nem volt elég?

- Elég volt.

- Ugy kérem becses távozását.

- Távozom, de az nem lesz oly becses, mint ön gondolja.

Ezzel fejébe nyomta a kalapját és távozott. A nyomdavezető kétségbeesve rohant hozzám s szólt:

- Uram, tudja, hogy kivel gorombáskodott?

- Akárki, az nálam nem határoz. Idegenekkel épp oly szívesen gorombáskodom, mint ismerősökkel.

- De kérem, ez nem volt sem ismerős, sem idegen. Ez Stádler volt.

- Mi az ördög? A százforintos Stádler?

- Az. Az ur most száz forintot kigorombáskodott az ablakon.

Lelkiismeretfurdalást éreztem. Elhatároztam, hogy ezentul mindenkivel roppant nyájas leszek. Be is állított nemsokára egy ur, a kivel különben a legjobb akarat mellett se gorombáskodhattam volna, mert maga volt a megtestesült nyájasság és alázat. Miután egy csomó bókot mondott rám, egyszerre csak megszólalt:

- Egy nagy kérésem volna, ha nem terhelném.

- Óh, kérem.

(A nyomdavezető már egy negyedórája integet és titkos jeleket ad a vendég háta mögött. Mit akar már megint ez az ember?)

- Méltóztatik talán tudni a nevemet? - folytatá az alázatos vendég.

- A nevét? Valóban... a nyelvemen van... de képtelen vagyok kimondani.

- Kelemen.

- Kelemen? Szép. Sok embert ismerek, de Kelemen nevűt egyet sem. Nagyon örvendek.

(A nyomdavezető tizenötöt mutat az ujjain.)

- Nem jut eszébe a nevemről semmi?

- Valami rimet tetszik gondolni?

- Nem, hanem valami összeget.

Villámként cikázott át fejemen ez a tizenöt forintos Kelemen. Jámbor képet vágtam.

- Nagyon sajnálom, - mondtam pokoli nyájassággal, - de sejtelmem sincs róla, hogy hová tetszik célozni.

- A tizenöt forintra, melylyel a szerkesztő ur tartozik.

- Ne mondja?

- Uraságod nincs róla értesülve?

- Nem vagyok.

- Tehát nem is fizet?

- Nem.

- Az utolsó szava?

- Nem utolsó szavam.

- Tehát mégis fizet.

- Nem.

- De most már ez az utolsó szava?

(Intettem, hogy igen. A nyomdavezető kidobást markirozott a háttérben. Én tehát, miután utolsó szavamat már kimondtam, Kelemen urat szó nélkül torkon ragadtam és az utcára löktem.)

A nyomdavezető gratulált, de kijelentette, hogy azon kellett volna kezdeni.

Másnap két becsületsértési pört akasztottak a nyakamba, egyet az adós, egyet a hitelező.

Én pedig a szerkesztésemben megjelenő *Szabad Nép és Vidéke* első számában kijelentettem, hogy a szerkesztéstől visszaléptem, mielőtt beléptem volna.

A selyembogarászat, a végtelen novella, Peták ur dupla t-i és Bleyer ur szódavíz-reklámjai négy hétig pompásan megtöltötték a lapot.

MINDENNAPI TÖRTÉNET.

A *Kalóz* című csónakázó egyesület rendes beltagja vagyok; mint ilyennek, jogom van meztelen térdrel és meztelen karral megjelenni a Margitszigeten, a hol különben minden ember teljesen felöltözködve sétál. Jogom van kora hajnalban, mikor még a kofák is édesdeden alusznak, fölevezni a korányi csárdához, s ott jó kávé helyett rossz bort inni. Jogom van március végén kitűnő szerkezetű angol csónakokból belefordulni a Dunába s utána tüdőgyulladásban feküdni hat hétig. Jogom van...

De nem akarom elszédíteni a közönséget jogaim további felsorolásával. Csak azt említem még meg, hogy kormányosa voltam a híres Billikom-négyesnek, mely a délkeleti regattaszövetség tiszai versenyén a temesi főispán ezüstbillikomát, mint mondani szokás, *kanterben* nyerte meg. Ezek után áttérek arra, hogy mi, *Kalózok*, majálist rendeztünk a Margitsziget alsó vendéglőjében. Gyönyörű multság volt. Minden kalóz meghívta az ismerősei közül a legszebb és leggazdagabb leányokat. Az első négyest körülbelül harminc pesti ház és nyolcszázezer forint készpénz táncolta, bele nem számítva a gyermektelenül elhunyni készülő nagybácsikat.

A multság előtt pár nappal én is megjelentem a háziuramnál, kinek négyemeletes házából egy kétszobás csinos garzonlakást nevezhettem magaménak. A fiának egy kávéházi verekedésből keletkezett párbajügyben segédkeztem, a miért a házimultságaikra télen mindig meghívtak s én nem kimélve költséget és fáradságot, végigettem és végigtáncoltam e jómódu bálokat, ugyanazzal a szenvedélylyel látván a vegyes felvágotthoz, mint a csárdáshoz és lengyelkéhez. A házikisasszonyok, Gizi, Ilus és Menci körül azt az illedelmes udvarlást fejtettem ki, mely minden jó családból való jónevelésű fiatalembernek kötelessége. Csak ha mással nem voltak elfoglalva, közeledtem hozzájuk s állandó viccem volt, hogy úgy tettem, mintha nekem a buzgó táncolásért házbérelengedés járna. A leányok ezért eredeti fráternek és vig fickónak tartottak és szívesen foglalkoztak velem. Megvolt az az előnyöm kortársaim fölött, hogy a kisasszonyok szája ize szerint való semmiségeket bizonyos elegáns könnyűséggel tudtam előadni s a nálamnál okosabb, de ügyetlenebb fiatalemberekkel csufondárosan bántam, úgy, hogy mindig én kerekedtem felül. Volt egypár jó atléta meg egypár regattista kifejezésem, ezeknek alkalmas elhelyezésével is női körökben mindig hatást tudtam kelteni.

Megjelentem tehát a háziurnál s meghívtam őt és kedves családját a *Kalózok* majálisára. A háziur szivarral kínált és megkérdezte, hogy nem füstöl-e a kályhám? A szomszéd szobából tapsolást hallottam: ez azt jelentette, hogy a leányok hallgatónak és örülnek a meghívásnak.

- Tudja, édes uram, előbb a leányaimmal kellene beszélni...

- Dehogyan kell; hallom jól, hogy szívesen eljönnek.

És a szomszéd ajtóra mutattam. Mint *eredeti fráter*, megengedhettem magamnak ezt. De a háziur meg akarta mutatni, hogy ő még eredetibb fráter, lábujjhegyen az ajtóhoz ment és hirtelen kinyitotta: ott állt a három leány, kissé meglepetve, de azzal a nyílt, vidám, merész mosolylyal, mely négyemeletes háziurak elkényeztetett leányainál nem ritkaság.

- Ne vegyék kérem rossz néven, a mit tettem, - kezdém azzal a francia meghajlással, melyet Náday után egy egész csomó szinitanodai növendék használ, - elvégre is én lakó vagyok s így mindenesetre több jogom van, mint más embernek.

- Nos, mit szólnak a Fabó ur meghívásához? - kezdé a papa.

- Elmegyünk, édesapa, mindenesetre elmegyünk, hisz oly régen nem mulattunk már, - szóltak a leányok.

- S a *Kalózok* mulatságára mindenkinek el kell menni, a ki a jó társasághoz számítja magát.
(Ezt is a leányok mondták, nem én.)
- Még csak azt jegyzem meg, hogy kedvenc szíнем a kék, a kalapokon zöld buzakalászosokkal.
(Ezt ismét én mondtam.)
- Óh, kékben leszünk, legyen nyugodt.
- Rettenetesen kékbe.
- Örülten kékbe.
(Ezt a leányok mondták.)
- Fölemelkedtem.
- Mivel a kályhám nem füstöl, többé itt semmi keresni valóm nincs.
- Óh, szegény lakó...
- Maga talán nem fűtött a télen, hogy a kályhája nem füstöl?
- Mert minden lakó panaszkodik a házban a kályhák ellen. Csak maga nem.
- Óh, én nem. Én mintalakó vagyok. Engem mutogatni lehet...

Gizi. Pénzért...

Ilus. Kitömvé...

Menci. Spiritusban...

Én. A hogy maguknak tetszik... Csak a majálisra eljöjjenek. Ez a fő. Ez lesz az evezősportban eddig elért legnagyobb sikerem. Viszontlátásra!

És eltávoztam.

Rá öt napra, egy enyhe szombat este, negyvenkét meztelen térdű, kékinges és sárgaöves fiatalember jelent meg a Margitszigeten, megtartandó a *Kalózok* majálisát. Készek voltunk szembeszállni Reinprecht vendéglős legapróbb és legkeményebb rántott csirke-adagjaival, idült vesepecsenyéivel, elfásult borjúhúsával: az evezősgyomor mindenre képes egy majális érdekében.

Gizi, Ilus és Menci ott voltak. Egyik sem vett föl kék ruhát, de mind a hárman csinosak voltak, aggasztóan csinosak. Tavasszal különben is minden leány csinosabb... Szeretem én a budapesti lányokat akkor is, mikor az első őszi esőzések beállanak, de még hideg nincs. A nedves aszfalton sietnek tova, rendkívül elegánsan fogva föl a ruhájukat, s kivágott cipőben, fekete harisnyában mutogatják a világ legformásabb bokáit... De ez mind semmi ahhoz, mikor tavasszal az első világos, könnyű, kábitó ruhát fölveszik, s a nagy fák friss, édes illatu terebélyes lombjai alatt vidám kacagásuk hallik... A hosszú szempillák alól tévetegen járkál sugárzó tekintetük, mintha az ifjuság szép tündéralmát aludnák... Egyszóval, nincs szebb egy ilyen szigeti majálisnál. A vén evezős szíve is megmozdul ilyenkor, s azt sóhajtja, hogy szép dolog a szerelem, akármit beszél is a tavaszi tréning alkalmával az angol...

A majális vagyoni viszonyairól (csak a hölgyekéről, mert indiskrét nem vagyok) már fentebb megemlékeztem. Még csak annyit akarok mondani, hogy fényesen mulattunk. Én is megfledkeztem magamról s oly dühösen udvaroltam Gizinek, mintha most végeztem volna el a piarista gimnáziumot s az érettségi majálison táncolnék. Gizi kedves volt s szíveskedett gyönyörű fogainak gyakori mutogatásával jelezni, hogy jól mulat. Én nekem nem volt semmi célom az udvarlással (Isten látja lelkemet), csak klubunk renoméja lebegett előttem s a holdas

tavaszi éjszaka bódított el egy kicsit. Annyira mentem, hogy vacsora alatt még a nótáját is elhuzattam. A fiuk azt mondták, hogy elment az eszem, a mi nem is olyan merész állítás, mint első pillanatra látszik.

Különben a fiuk mind erősen udvaroltak, s a táncteremnek olyan képe volt, mintha innen mindenki egyenesen a paphoz akarna menni... A leányok is oly kedvesek, oly bizalmasak, oly kokettek egy ilyen tavaszi majálison... a városi szalonok minden komédiáit eldobják... s az ugynevezett nyári komédiákat veszik elő. A Billikom-négyes különösen sugárzott. Látszott rajtuk, hogy ma esti hódításukkal meg vannak elégedve.

Éjfél után egy órakor mentünk haza. Ők a *Fecské*-n, a Billikom-négyes pedig egy szép csónakban, melyet én kormányoztam. Van egy utálatos kis gőzös, a *Blocksberg*, minden regattista réme, egy piszkos és lármás kis ördög, mely iszonyu hullámokat ver. A szép holdvilágos éjszakán a Fecskével párhuzamosan siklottunk alá és hölgyeink kihajolva gyönyörködtek... Egyszerre csak jön a *Blocksberg*... a következő percben részemről egy hatalmas *Állj!* kiáltás, a gőzös részéről többszörös vészfütyty... Késő, felfordultunk... A *Fecské*-ről egy velőtrázó női sikoltás hallatszott. A *Fecske* tovább rohant, nem tudván megállani, a *Blocksberg*, a mely fölfelé ment, megállt. Mi a felfordult csónak köré csoportosultunk, s félkezünkkel tolva magunk előtt, Buda felé usztunk; a mit a *Blocksberg* látva, tovább haladt a Margit-hid felé. Tíz perc alatt egészen megdermedve, a Lánchidnál egy csónakba másztunk. Mig fiakkereket kerestek, a Lánchid-kávéházban puncsoztunk.

- Hallottátok a sikoltást a Fecskén? - kérdém.

A kompánia elmosolyodott. Egy kis elbizakodottság jelent meg az arcokon.

- Tudjátok-e, ki volt? - folytatám.

- Én tudom, - szólt az első evezős.

- Én is, - szólt a második.

- Én is, - szólt a harmadik.

- Én is, - szólt a negyedik.

Megint megjelent az arcokon az elbizakodottság. Mosolyogtam.

- Én is tudom, - fejeztem be.

- Nos? Ki volt? Ki vele!

- Gizi, - mondtam diadalmasan.

- Hahahaha! Mi jut eszedbe! - nevettek teletorokkal mind a négyen.

- Hát ugyan ki lett volna?

- Aranka, - szólt az első evezős, önelégülten pödörgetve a bajuszát.

- Hahahahahaha! - kacagtunk négyen.

- Ha éppen akarjátok tudni, - szólt a második evezős, - szolgálhatok vele: Katica volt.

- Hahahahahaha! - kacagtunk ismét négyen, a második evezőst kivéve.

- Semmit sem tudtok, mert Sárika volt, - kiáltott a harmadik evezős.

- Minő tájékozatlanság! - szólt csendesen a negyedik, - mert a sikoltó hölgy Klárika volt.

Harsogó kacaj.

... Másnap tudtam meg a háziuram fiától, hogy a sikoltó hölgy (a ki el is ájult) özvegy Keőcherepy miniszteri tanácsosné, egy hatvanéves matróna volt. Megtudtam azt is, hogy Gizi délig aludt, s ő tőle engem bátran ehettek volna a halak a Lánchíd vidékén. A Billikom-négyes pompásan dolgozott a majálison, azt meg kell adni.

LAJTORJA UR.

Vannak az emberi életben pillanatok, a mikor muszáj számárságot elkövetni. Ahhoz képest, hogy az én emberi életemben eddig hány pillanat volt, nyugodtan mondhatom, hogy elkövetett számárságaim száma csekély. De ez nem csüggeszt, hátralevő éveim száma remélhetőleg még elég nagy s ezer alkalmam lesz az elmulasztottakat helyrepótolni.

Egyik legnagyobb számárságom az volt, hogy egy őszi estén, mikor már nem nyíltak a kertben a réti virágok, a Hunnia-csónakház irányában kihúztam egy embert a vízből. Neki semmi baja sem történt, én ellenben tüdőgyulladást kaptam, sőt köszvényt is szereztem, mely háziorvosom állítása szerint öreg napjaimban pokoli kinokat fog nekem szerezni. A mire nem állhattam meg, hogy a markomba ne nevessek, mert egy korábbi háziorvosom állítása szerint fiatalon fogok meghalni. Nagyot fog nézni az a köszvény, mikor az ő pokoli kinjaival megérkezik, keres, én pedig akkor már régen a kerepesi temetőben nyugszom, abban a kellemetlen tudatban, hogy halottak napján az ifjuság nem fog siromnál tisztelegni, mert a szónokválasztó gyűlésen botokkal szétverték egymást.

Mikor életmentési tüdőgyulladásomból (igy nevezem, hogy többi tüdőgyulladásomtól megkülönböztessenem) magamhoz tértem, inasom azt jelentette, hogy egy uriember már négy izben keresett, s valahányszor itt volt, mindig egy felsőkabátot hagyott itt.

A dolog meglepett, mert olyan uriemberekről, a kik előszobákból kabátot visznek el, tudok, de olyanokat, a kik az előszobákat benépesítik felsőkabátokkal, még eddig nem ismertem.

- S mit üzent a kabátokhoz?

- Semmit. Egyszerűen levetette a kabátját az előszobában s minden magyarázat nélkül ott hagyta.

- Maga, Pista, kiadta az előszobámat szabóraktárnak.

Abban a percben megbántam, hogy ezt mondtam, mert Pista tekintetéből ezt olvastam ki: Én ugyan nem adtam ki, de ez egy jó eszme. Különbözik bennem is én. Az apámtól tanultam, hogy nyomtató lónak nem kell bekötni a száját. Hadd panamázzon az inas az előszobával!

Egy napon Pista jelenti, hogy újra itt van a kabátos ur. Az az ember, a ki még hushagyó-kedden is a kabátot hagyja ott, nem a hust. Természetes, hogy nagy kíváncsisággal vártam a rejtélyes idegent.

- Én Lajtorja Kázmér vagyok, - mutatta be magát.

Ránéztem.

- Mintha már láttam volna önt.

- Jól emlékszik, csak hogy akkor vonásaim elmosódottak voltak.

- Hogy-hogy?

- A Duna hullámai közt volt először szerencsém, s akkor a víz kissé elmosta a vonásaimat.

- Talán megmosta?

- Ahogy parancsolja.

- Szóval, ön az az ember, a kinek az életét megmentettem?

- Én vagyok, - rebegette Lajtorja Kázmér és féltérdre ereszkedett előttem.

Eleinte azt hittem, hogy szerelmet akar vallani, de aztán kiderült, hogy hálája csekély jeléül kezdet akar csókolni.

- Álljon föl, barátom. Az életmentés a legszebb polgári kötelességek közé tartozik, s én az esetben se haboztam volna önt kihuzni, ha ön nem Lajtorja Kázmér, hanem Esterházy herceg.

Fömlált és gondosan leporolta a térdét, a miből azt következtettem, hogy ha kabátja sok van is, de nadrágja kevés lehet.

- Miért akarta magát megölni?

- Nem akartam magamat elemészteni, csupán véletlenségből estem a Dunába. Annál nagyobb köszönettel tartozom uraságodnak. Mert mint kétségbeesett öngyilkos esetleg még rossz néven is vehettem volna, hogy erővel itt tart a földi siralomvölgyben. Ellenben így megátolta véletlen elpusztulásomat, a minek őszintén örvendek, mert üzletem azóta virágzik.

- Ön szabó?

- Miből következteti?

- Abból, hogy folyton felsőkabátokat hord ide.

- Remélem, nem veszi rossz néven, hogy hálám csekély jeléül ezt teszem?

- Ön tehát ezt nekem ajándéku adja?

- Igen, ha megengedi.

- De hisz maga szegény ember...

- De nekem ezek a kabátok nem kerülnek semmibe; én oly ügyesen kereskedem, hogy az önnek adott kabáttömég csak egy csekély része üzletem tiszta nyereségének.

- Még ha nadrágot és mellényt is adna hozzá. De mit csináljak én annyi felsőkabáttal?

- Nadrágot, mellényt? - hebegte Lajtorja ur, - ez lehetetlen.

- Nézze, uram, elvégre ha én Zichy Jenő grófit, elájulva, megpörkölve, saját életem kockáztatásával a hátamon kimentem az égő házból s ő ezért egyik fejmegyei birtokát rám iratja: ezt értem. De ön szegény ördög, csak vigye el a felsőkabátjait.

- Nem, nem! - kiáltott ő, könnyek toluak a szemébe és elrohant.

És ekkor egy különös eset történt velem.

Őseimnek voltak daruszörü paripái, nekem volt egy felsőkabátom, melyet nyugodtan merek univerzális zseninek nevezni.

A színe szürke volt, de nem az őszülő szakál tarkás szürkésege, nem is az esthomályé, vagy az esőt rejtő felhőé, hanem az az impozáns szürkesség, melyet mutat a lybiai sivatag homokja, mikor fölkavarva a számum által, elborítja az eget és a földet. Nyakán és ujján zöld bársony hajtóka volt, olyanféle zöld, a minő a tölgyfa oldalán élő erdei moha, mikor már a tavaszi eső egypárszor megáztatta.

Megvolt benne a magyar bundának a tulajdonsága: nyáron hűsített, télen fűtött. Az eső ki nem vette a színt, a legerősebb szél se tudott alája férközni.

A szabóm, mikor elkészítette, kijelentette, hogy most már nyugodtan halhat meg. De a nyomorult azért máig is él nyugodtan.

Ezzel a kabáttal Bulgáriában már régen miniszter, Braziliában császár volnék.

Mikor legelőször végimentem benne az utcán, a legsebesebb tűzoltókocsik kitértek, az anyák fölemelték gyermekeiket, s harmincnégy joghallgató megpukkadt.

Képzeltető, hogy mennyire vigyáztam erre a felsőkabátra.

És mégis megtörtént az, hogy ellopták.

Kávéházban ültem, hol a katonazenekar *Rigoletto*-t játszott. A zene mindig nagyon hatott idegeimre. Átringat egy más világba, melyből azonban van visszatérés, - mihelyt a zene megszűnik.

Megszünt és én magamhoz tértem ábrándozásomból, mely kancsalul festett egekbe néz. Fizettem és távozni akartam.

Ekkor tünt ki, hogy hires kabátom már előttem távozott. Másnak a társaságában. Világos, hogy nem a kabát tévedt, hanem a vendég tévedt. De a vendég sem tévedhetett, mert ilyen kabátja a kontinensen senkinek sincs, - pardon, van, egy embernek: az angol királynak, ha a kontinensre jön.

A tévedés tehát ki van zárva. Ellopták.

A rendőri följelentést azonnal megtettem, olyan személyleírást mellékelve hozzá a kabátról, hogy az ügyeletes tiszt szemei könnybe lábadtak.

Másnap szenzációs eset történt.

Beállit hozzám Lajtorja ur és jelenti, hogy most egy olyan felsőkabátot hozott nekem, a minőt még ember nem viselt soha. Visszaveszi a többit, csak ezt az egyet fogadjam el, mert véleménye szerint ezzel hálája örökre le van törlesztve.

E szónoki hévvel előadott beszéd után kimegy az előszobába, s behozza nekem a - tulajdon kabátomat. A sűrke csodát.

Először a nyakába borultam és megcsókoltam Kázmért. Aztán hirtelen ellöktem Lajtorját és rárivalltam:

- Ön vagy orgazda, vagy kabáttolvaj!

A nyomorult térdre hullott, de nem azért, hogy szerelmet valljon. Nem is azért, hogy kezet csókoljon, hanem azért, hogy megtört hangon ezt rebegeje:

- Ugy van!

Az az ember tehát, a kit a Dunából kihuztam, egy magánhivatalnok volt, a kit megbízhatatlansága miatt mindenünnen elbocsátottak s végre annyira elzüllött, hogy kénytelen volt egy különös kenyérkeresetre adni magát. Ez, hogy röviden fejezzem ki magamat, abból állt, hogy a kávéházból mindig jobb kabátban távozott, mint a milyenben oda bement.

Önök ezt még rövidebben kabáttolvajnak nevezik s nem tagadom, hogy ezzel fején találják a szöveget.

Lajtorja Kázmér professzionátus kabáttolvaj volt. S mit tegyen egy kabáttolvaj, hogy háláját lerőjja? Kabátokat lop élete megmentőjének.

- Uram! - rebegett, - látott ön már egy nyirkos, szemetes, sötét pincét, melyben egy szál gyönyörű virág nyílik?

- Nem.

- Nos, az én lelkem egy ilyen nyirkos, szemetes, sötét pince, melyben azonban megterem a hála szép virága...

- Elég! Három napot adok önnek arra, hogy Budapestet itt hagyja és Bécsbe költözzék.
Három nap múlva följelentem.

Igy exportáltam én egy kabáttolvajt Ausztriába.

ÖRÖKSÉGEM.

Szégyenpir borítja arcomat, de be kell vallanom, hogy egy ideig magam is a vagyonos osztályhoz tartoztam.

Nem ernyedetlen szorgalom, nem is kitartó munkálkodás, hanem a véletlen juttatott hozzá.

Az előzményekről nincs biztos tudomásom, de ezeket egypár részletből rekonstruáltam, mint a hogy a tudós egy megtalált oldalbordából rekonstruálja az őszállatnak, a mammuthnak a csontvázát.

Az előzmények tehát ezek:

Élt a Kemenesalján, Vasmegyében egy földbirtokos, a ki a jó termések, okos gazdálkodás és szerencsés spekulációk következtében lassan meggazdagodott.

Meggazdagodásával lépést tartott a rokonai kihalása. Minél jobban szaporodott a pénze, annál jobban fogytak a rokonai. Mire megöregedett, senkije se volt. Ha köszvénye néha föl nem kereste volna, halálra unta volna magát.

Életének végét érezvén közeledni, magához hivatta jó barátját, egy budapesti ügyvédet, és végrendeletet csinált. Megemlékezett gazdatisztjeiről, cselédeiről, nem feledkezett meg jótékony, egyházi, iskolai és hazafias alapítványokról és végül így szólt az ügyvédhez:

- És most hallgass ide. Öt év óta beteges vagyok, szenvedek s a vidámság messze elkerül. Öt év óta csak egyetlenegyszer nevettem, s ezt Sipulusz egy tárcájának köszönhetem. Valahányszor erre a tárcára gondolok, kacagnom kell. Talán emlékszel rá: egy csörgőkigyó, a mely olyan hosszú, hogy nem hallja a farkának a csörgését és így nem tudja, hogy ő csörgőkigyó...

És jóízűen kacagott hozzá.

- De emlékszem, - felelt az ügyvéd, - a csörgőkigyót Guttmannak hívták...

- Igen, - felelt a birtokos a nevetéstől könnybe lábadt szemekkel, - a szerző egyik kellemetlen szabójáról nevezte el...

Nem részletezem a dolgot, csak annyit árulok el, hogy az ügyvéd és a birtokos összefogózkodva föl s alá hemperegtek a szobában, nevtükben. Mikor kihemperegtek magukat, a birtokos így szólt:

- Nos, ezért a tárcáért én Sipulusznak is akarok hagyni valamit az örökségből.

- Helyes.

- Mit gondol, mennyit szoktak a lapok egy tárcáért fizetni?

- Az a laptól és a tárcairótól függ.

- De mégis.

- Legkisebb honorárium öt forint, legnagyobb ötven forint.

- Nohát én megduplázom a legnagyobb honoráriumot és hagyok rá száz forintot.

- Nagyon elég.

A végrendeletet ilyen értelemben meg is csinálták.

A mi ezután következik, az már nem rekonstrukció, hanem saját tapasztalatom.

Egy napon Képešs ügyvédől levelet kapok, hogy örökösödési ügyben keressem föl őt.

Örökösödési ügy? Ki lehet ez? Családom összes jómódu tagjai életben vannak, friss egészségnek és számos gyermeknek örvidenek. Én csak az esetben örökölhetnék, ha a föld összes lakói kihalnának. Milyen óriási érzés lehet, mikor az ember egész Amerikát és Ázsiát örökli. (De én azért a Józsefvárosban laknám.)

Hopp! Amerika! A szabadságharc után három atyámfia ment ki Amerikába. Hátha? Óriási gondolat! Talán az ügyvédnél egy kaliforniai ültetvényes vár rám, a ki rokoni keblére ölelve, átnyújt tíz millió dollárt egy darabban. Ilyenre nem egy eset volt már. Énnálam sokkal tehetőségtelebb írók is örökölték már, sőt megtörtént ez egészen egyszerű hentesekkel, rövidárukereskedőkkel és bérkocsisokkal. Miért ne?

Alig vártam, hogy az ügyvéd előtt álljak. Képešs a harmadik emeleten lakott és a liftet éppen csinálták. Ilyen az én pechem! Valahányszor harmadik emeleten van dolgom, mindig csinálják a liftet. Képešs-nél nem találtam a barna arcú kaliforniait. Ő maga se úgy fogadott, mintha milliókat készülné nekem adni. Ridegen kérdé:

- Ön Sipulusz?

- Az vagyok.

- Mivel tudja magát igazolni?

Dühbe jöttem.

- Talán azt kívánja, hogy itt, ön előtt egy tárcát írjak?

- Ne tréfáljon! Örökösödési ügyről, tehát pénzről van szó.

Pénzről! Mily bűvös szó! Mondhatom, hogy a saját anyagi érdekeim iránt nagyon csekély érzésem van, de ez a varázsigé hatott. Szerény hangon szóltam:

- Elfogad igazolásul egy adóintést?

- El.

- Tessék.

(Ismerek író, a kinek nincs háza, földje, kertje; ismerek író, a kinek nincs órája; ismerek író, a kinek nincs tisztességes kabátja; de olyan író, a kinek nincs adóintése, - büszkén mondhatom, - nem ismerek. Ez követ minket hiven, a bölcsőtől a sirig, a Kárpátoktól az Adriáig. Atyai intelmekben se részesültem annyiszor, mint adóintelmekben.)

Miután igazoltam magamat, megkínált, hogy foglaljak helyet, azután áttért a kemesesaljai mecénás végrendeletének s a reám vonatkozó pontnak előadására.

Csak az összeggel nem rukkolt elő. Abból a körülményből, hogy a csornai papoknak tizezer forintot hagyott, magam is ennyire számítottam.

Mikor végre kiejtette, hogy a hagyaték száz forint, fölugrottam.

- S ön ezért föl mer engem citálni a harmadik emeletre, mikor a liftet csinálják? Ön meri az elhunytat nemes emberbarátnak, az irodalom mecénásának nevezni? Azt hiszi, hogy ezt a címet a hálás utókor ily olcsón osztogatja? Szégyen, gyalázat, hogy az irodalmat ily kevésre becsülik! Appellálok...

- Mit ért ez alatt?

- Indítsa meg az eljárást a végrendelet megsemmisítésére. Ki vagyok játszva, hátha a végrendelező nem volt ép eszü, mikor az egészet csinálta...

Képezz aztán megmagyarázta, hogy nem egészen így áll a dolog, hisz én nem vagyok rokon és tulajdonképp nem követelhetek semmit.

- No jó. Adja ide. Jobb ma száz forint, mint holnap egy tuzok.

- Rögtön kiszámítom.

Ezzel kék ceruzát vett elő s firkálni kezdett. Ha az ügyvéd kék ceruzát vesz elő, abból mindig baj lesz. Ugy is volt.

- Örökösödési illeték harminc forint. Bélyegdíj tiz százalék. Végrehajtás tiz forint. Levéldíj öt forint. Van szerencsém nyugta ellenében önnek negyvenöt forintot átadni.

- Mi ez a negyvenöt forint? - kérdém elhűlve.

- Az ön teljes öröksége, levonva belőle a törvényes illetékeket és tiszteletdíjakat. Ha jól számítottam... különben utána nézhetek...

- Ne, ne számítson utána. Még rá talállok fizetni az örökségre. Elfogadom a negyvenöt forintot. Hanem most már nem csudálkozom azon, hogy irodalmunk miért nem virágzik. Egyszer jut íróember pénzhez s az állam akkor is leszedi róla a tejfölt.

- Ezt mondja meg az államnak, ne nekem.

- Meg is mondom... De ön viszont mondja meg, mert ez érdekel, melyik volt az a tárcám, mely ennyire lelkesítette a kemenesalji mecénást?

- Guttman, a csörgőkigyó.

Eltettem a pénzt és szó nélkül eltávoztam. Mert eszembe jutott, hogy ezt a tárcát nem én irtam, hanem Marc Twain, a hírneves amerikai humorista.

Igy lett Marc Twain az én amerikai nagybátyám, a kinek révén negyvenöt forintot örököltem.

HOVÁ LETT A BUENOSZ-AYRESZEM?

A mi szerkesztőségünkben van egy alvó oroszlán, a kit ezen a héten sikerült fölébreszteni.

Ez az alvó oroszlán Jaczkó János szerkesztőségi szolga. Mindnyájan János bácsinak hívjuk, ő meg minket *nassaga*-nak nevez, a mi magyarul annyit tesz, hogy *nagysága*. Mert János alapjában véve tót ember és mind e mai napig nem tudott megtanulni magyarul.

János bácsi tizenhárom esztendeig volt huszár és harminc esztendeig szolga a helytartóságnál és később a belügyminisztériumnál. Mindig parancsoltak neki, ő sohase parancsolt senkinek. Olyan tökéletes szolgává fejlődött e hosszú idő alatt, hogy semmit parancs nélkül nem tesz, de viszont, a mit neki parancsolnak, gondolkodás, kérdés és magyarázatkérés nélkül, vakon végrehajtja. Mindenben katonai pontossággal jár el, ellent nem mond, fölvilágosításokat nem kér s a munkatársakat a katonai rangok szerint osztályozza. Az én *sarzsím* most kapitány.

A szerkesztőségről különben az a véleménye, hogy minden munkatárs mint szolga, azaz közlegény kezdte meg pályafutását. Hogy ő nem rukkolt előre, annak tulajdonítja, hogy már vén korában lépett be a szerkesztőségünkbe. Két fiatal szolgatársát egyre arra biztatja, hogy csak igyekezzenek azon, hogy szép írásuk legyen. Akkor nem hordanak szivart a tiszt uraknak, hanem kapnak új íróasztalt s a gyenyeralis majd urnak fogja őket szólítani.

A héten így szóltam hozzá:

- János, hová tette a *buenoszajreszemet*?

Jánosnak sejtelve sincs arról, hogy mi az a Buenosz-Ayresz, de a világért meg nem kérdezné. Egy katonaember ilyen inszubordinációra nem vetemedhetik. Rémulten rám mereszti a szemét, összeüti a bokáját s felel:

- Rendben van *nassaga*, kirek alasan.

- De hová tette?

- Jó helyre tetem, *nassaga*.

Mert János így okoskodik: Ha kapitan ur *nassaga* asztat kirdi tülemtül, hogy hova tetem bumoszájmosz... fene bele egye meg neki ötöt... akkor *nassaga* bizonyosan ata nekem ájmosz... mi a fene leheti ez magának magat... in pedig vin fejemel elfeiletem.

Egy pillanatra se *mer* eszébe jutni olyan gondolat, hogy tán én igazában nem is adtam neki a *buenoszájreszemet*. Azt meg éppen nem álmodja, hogy ez a Buenosz-Ájresz, melyet ő késnek, ceruzának, könyvnek, vagy ollónak tart, egy mitsem sejtő délamerikai város s az egész dolog csak tréfa.

Azzal a felelettel, hogy *Jó helyre tetem nassaga*, János (mint arcomról leolvassa) egyelőre elhárította a vihart. Nyugtalanul megy ki az inasok szobájába, elősorolja elméjében, hogy ötven év alatt kitől mit kapott, remélvén, hogy így majd rájön arra, hogy kapott-e máskor is bumoszájmoszt.

Hiába! nem süt ki semmit. Csak egy dolog rettenetesen bizonyos előtte, hogy én a bumoszájmoszomat rá bízam. Ez kétségbevonhatatlan, ez szent. Most még csak hagyján, de nyolc órákor *nassaga* haza megy, akkor újra kérni fogja a... mi az Isten csudáját is csak no... most meg már egészen elfelejtette.

Az öreg kétségbeesése a tetőpontra hág. Előveszi Móricot, az egyik hadsegédet és sorba kérdezi, hogy az urak mit bízta ma rá; az a remény kecsegteti, hogy talán a többi urnak is

van bu... mi a csudája, ezt talán Móricra bízta s ez uton majd ő is rájön, hogy hát először hogy hívják ezt az izét, másodszor, hogy tulajdonképp mizé az az izé?

Móric nem tud kisütni semmi okosat s János teljesen megadja magát sorsának: egy évi ájzeln, kurtavassal, vagy stokház, ez a büntetés vár rá.

Mikor látom, hogy izgatottan tipródik körülöttem s a kedvemet keresi, tudom, hogy ezzel csak az a célja, hogy közbevessem magamat a büntetés leszállítása céljából. Végre megkönyörülök rajta, s ezt mondom:

- János, most jut eszembe, hogy én alighanem a Móricnak adtam a Buenosz-Ayreszemet.

Az öreg egyszerre magához tér. Az már más, ha nassaga beismeri.

- In is ugy tutam nassaga, de nem akartam mondanyi. Gondoltam, nassaga joban tudja maganak.

- Azonban bizonyos nem vagyok benne, János bácsi.

János feszes tartással állt előttem, s újabb kételyeimre hirtelen elhallgatott. Nem tudta, hogy mire határozom el magamat, s így azt se tudta, hogy ő mihez tartsa magát.

- Küldje be Móricot.

János rohan ki s így szól Mórichoz:

- Ne okoskogya. Nassaga maganak adta bumoszájmosz, hat ne tagagya. Irti? Tülemtül pedig kapja britanika szivar. Bemehet!

Móric élő bizonyítéka annak, hogyha az ember valamely testrészét tulságosan használja, az a többi rovására erősen kifejlődik. Móricnak óriás lábai vannak, mert sokat szaladgál, ennek ellenében nagyon kicsiny a feje, mert keveset gondolkodik. Minthogy János főntebbi mondása Móricnak a fejéhez volt intézve, Móric nem értette meg. Rábámult Jánosra, aztán rohant be hozzám. Ösztöne megsugta, hogy védekeznie kell.

- Kérem alássan, Jánosnak tetszett adni azt a históriát, még délelőtt is láttam nála.

- Jól van, jól, itt van már a fiókomban. Nincsen semmi hiba.

Móric elégedetten kiballag és mondja Jánosnak:

- János bácsi, rendben van már a dolog. Ott van a nasságos ur fiókjában.

János most egyszerre fölülkerekedik.

- Hát persze megvan. Hogyis ne volna meg? A mi ram van bizva, az nem veszheti el magát maganak, csag ti fiatalog vattok szamarak, nem tугyatok, hol a fejetek.

Hozzám is besomfordál, azon ürügy alatt, hogy friss tintát tölt a tintatartóba. Kezdett vérszemet kapni.

- Hat megvan kirem nassaga?

- Meg, János.

- Tutam. Kirem, az in kezem alatt soha nem veszte el semi magat. Magam betetem fiókba, nassaganak ott kellett találni.

Én azonban éltem a gyanupörrel s bezártam a kérdéses fiókot. Így János sohase tudta meg, hogy *mi az a Buenosz-Ayresz?*

SPECHT JÁNOS TÖRTÉNETE.

Egy borus tavaszi délután magam ültem a szerkesztőségben, s azzal foglalkoztam, hogy fehér papirost apró szeletekre vagdaltam. Igen könnyű foglalkozás, s ha akadna bank, minisztérium, vagy gazdag főúr, a ki nekem ezért háromezer forintot fizetne évenként, egész életemben nem csinálnék egyebet. A mint javában vagdalom a szeleteket, a szolga bevezet egy urat, a ki így szólt:

- Én ifjabb Specht János vagyok.

Ránéztem.

- Van tehát egy idősebb Specht János is? - kérdém.

- Ez egyelőre nem tartozik a dologhoz.

- Miféle dologhoz?

- Ezt azonnal elő fogom adni. Uram! Én meg akarom magyarosítani a nevemet.

- Azt bizony okosan teszi.

- Mire magyarosítsam?

- *Specht* annyit tesz, mint *Harkály*. Jó lesz ez?

- Nem jó.

- Miért?

- Uram! Az én összes fehérenemüimre *Sp.* betű van himezve. Nekem tehát egy olyan magyar névre van szükségem, a mely *Sp.* betűvel kezdődik.

- De kérem, ilyen magyar szó nincs.

- Dehogynincs. Csak ki kell találni. Ön, uram, kitalált már regényeket, szindarabokat, novellákat, hát csak kitalálhat egy szót, egyetlen árva szócskát.

Gondolkoztam egy darabig, vagy legalább is olyan képet vágtam, mintha gondolkoznám.

- *Spádé*.

- Ezt már mondta a Szikszay főpincére. Nem magyar.

- *Spárga*.

- Nem magyar.

- *Spriccer*.

- Nem magyar.

- Micsoda, a spriccer nem magyar? Hisz sehol a világon nem ismerik, csak nálunk. Épp olyan magyar, mint az *abcug*.

- A fogalom magyar, de a szó idegen.

- *Spongya*.

- Ahán, közeledünk már. Látta, ez már féligmeddig magyar szó. *Spongya János*. Nem rossz. Ifjabb *Spongya János*, elég jól hangzik.

- Hisz ön, mint *Spongya*, csak nem akar szintén *ifjabb* lenni. Nincs Európában még egy ember, a ki ezt a nevet viselné.

- Nincs? Akkor nekem se kell.

- Specht ur, ön nagyon válogatós. Ezzel a fejtöréssel már két regényt kikomponáltam volna.

Látogatóm busan lehajtotta a fejét s szólt:

- Ilyesféle név tetszenék nekem, mint *Petneházy*. Óh, miért nem írta *Petneházy s*-sel a nevét!

- Mert akkor *Setneházy* és nem *Petneházy* volna.

- Nem úgy értem, hanem hogy miért nem írta így a nevét: *Spetneházy*.

Hirtelen egy eszmém támadt.

- Specht ur, megvan a név: *Spanyol*.

- Spanyol?

Elgondolkozott és hangosan próbálgatta:

- Spanyol János... Spanyol ur... Tekintetes Spanyol János urnak... Spanyol János fővárosi hivatalnok... Hisz ez pompásan hangzik. No lássa, hogy nem hiába fordultam önhöz.

- Köszönöm, Spanyol ur.

- Spanyol ur! Nagyon jó név. E mellett maradok. Még egyszer köszönöm.

Csak most tette le kalapját, botját s helyet foglalt.

- Nem kíváncsi ön arra, hogy miért dobom el őseim becsületes Specht nevét? - kérdé.

- Köteles hazafiságból. Ez egészen természetes.

- Nem abból. Egészen más ok miatt. *Specht János miatt*.

- Nem értem.

- Nem vette észre, hogy én *ifjabb* Specht János vagyok?

- De igen. No, ebben nincs semmi különös. Bizonyosan van egy idősb Specht János is.

- Nincs.

- Megint nem értem.

- Két Specht János van.

- Ahán, és a másik az idősebb.

- Nem.

- De ha ön az ifjabb?

- Ez csak önkényű dolog. Én magam ruháztam föl magamat az *ifjabb* jelzővel. Alapjában véve fogalmam sincs róla, hogy ki az ifjabbik: ő-e vagy én.

- Tehát ki ez az Ő?

- Ez a dolog veleje, ezt fogom önnek elmondani. Régóta tapasztalom, hogy van a fővárosban egy Specht János, a ki nem fizet adót, a kit a korcsmárosok kidobnak és rendőrök bekísérnek, a ki biciklivel elgázol apró gyerekeket s fiakkereken érkezik egy átjáró házhoz, hogy a tulsó kapun gyalog és fizetés nélkül eltávozzék. Minthogy azonban ez a Specht János se beoltva, se a rendőrségnél bejelentve nincs, minden dolgaért engem vesznek elő, a ki be is vagyok oltva, meg be is vagyok jelentve. Fizetem az adóját, a fiakkeresét, a lebiciklizett gyermekek szüleit,

a csendháborítási bírságot, elárverezik a butoraimat az övéi helyett s a lapok nyíltterében minduntalan kiírják rólam szabók és fehérneműkereskedők, hogy futóbetyár vagyok. E miatt én nem kapok feleséget, a városnál nincs előmenetelem, a pénzintézeteknél nincs hitelem. Ekkor az az eszmém támadt, hogy a lump Specht Jánostól való megkülönböztetésül fölveszem nevem elé az *ifjabb* jelzőt. Azóta pláne mindenki azt hiszi, hogy én vagyok az a hires. Természetes, hogy az *ifjabb* követi el mind azokat a dolgokat. Végre a névmagyarosítás jutott az eszembe. És most még egyet, uram: Van önnek protekciója a hivatalos lapnál?

- Van, de csak az árverési rubrikában. Onnan szoktam kiprotegáltatni magamat. Miért?

- Eszközölje ki, hogy névmagyarosításom *ne* jelenjék meg a hivatalos lapban.

- Miért?

- Mert ez az én rémem képes utánam spanyolosítani a nevét.

Ezzel eltávozott. Én pedig elgondoltam: Uristen, ha ez az ország Specht Jánosból nem bír el kettőt, hogy bírna el Szilágyi Dezsőből egyet!

LÉGHAJÓBA FOGOTT SASOK.

A napokban *Smausz* Ferencz ur megjelent szerkesztőségünkben s bemutatván magát, a legelső embertől ezt kérdezte:

- Foglalkozik valaki az urak közül madarakkal?
- Nekem van egy árva cinegém, - felelt a szomszédszobából valaki.
- Nagyobbakkal.
- Csirkével, kacsával, libával mindnyájan foglalkozunk, de már csak sült állapotban, - felelte a gourmand.
- Még nagyobbakkal és elevenekkel.
- Én az állatkerti struccot minden héten megszoktam látogatni s megetetem császársömlével,
- felelt Sándor, a legifjabb, - ennél nagyobb madár nincs már Pesten.
- Az igaz; de én a nagy madarak alatt a szabad madarakat értem. A strucc az rabmadár, röghöz kötött. Egy szóval azt látom, hogy az urak nem foglalkoznak madarakkal. Pedig óhajtanám, hogy szakemberrel beszéljem meg tervemet, mely nem más, mint a *sasok befogása léghajóba*.
- Léghajó? Az már más. Léghajóviselt ember van itt.

Ezzel a szerkesztőség *Smausz* ur körül csoportosult, a ki előszóval is elmondta és írásban is beterjesztette tervét, melyet ő egész komolynak állít.

Smausz ur meghagyja a léghajót olyannak, a milyen, belátván, hogy nehéz dolog kormányozható léghajót föltalálni, ha az eszközök hiányzanak hozzá. De belevonja a kombinációba a sasmadarat, mely már régen föl van találva és többé javításra nem szorul. A sast, a mely mit sem sejt, egy hálószerű hámba dugják, úgy hogy a lábak és szárnyak mozgása ne legyen gátolva. A hálóból, a madár jobb- és baloldalán, egy-egy erős fonál futna ki, melyekkel a sast a kosárhoz lehet erősíteni oly módon, hogy a két fonalat egy a kosárhoz erősített deszka két lyukán áthuzzuk s hogy azok vissza ne csuszszanak, végökre karikákat kell kötni.

Da a sast a kosárból kibocsátjuk vagy kitaszítjuk, akkor az ösztönszerűleg röpködni kezd s a sulytalanul lebegő léghajót magával viszi és mivel teste támpont nélkül lebeg a légben, folytonos röpködni kényszerítették, a mi meglehetősen távolságra történhetnék, ismerve a sas erejét és kitartó röpködlését.

A sas röpködlését úgy lehet igazgatni, hogy ha a madár jobb feléről éró fonalat huzzuk meg, akkor a baloldali fonál feszülve marad s a madár teste jobbra huzódik; ha pedig a baloldali fonalat huzzuk meg erősen a rajta levő karikánál fogva, akkor a sas teste balra huzódik és ő kénytelen balfelé röpködni.

Ennél különben *Jókai* (a ki se nem madarász, se nem léghajós, de annál nagyobb humorista) sokkal célirányosabb sas-gyeplőt talált ki. Ő is irván valahol a léghajóba fogott madarakról, irányítóul ezt ajánlja: Egy hosszú póznán nyers hus dugandó ki a léghajó kosarából. Ha ezt balfelé tartjuk, a sas *Tantalus* utána röpködi, ha jobbfelé, akkor (nem lévén vegetáriánus) arra felé viszi őt és vele a léghajót a huskedvelés. Csak arra kell vigyázni, hogy a hus bucsut ne vegyen a pózna végétől, mert akkor a szegény komfortáblis sas lecsap utána, a mi még nem baj, de a szegény léghajós is kénytelen lecsapni, a mi már nagyobb baj.

A léghajó nagyságához képest egy-két, sőt négy sasfogatot lehet összeállítani. (Kétfejű sas befogása Magyarország területén tilos.)

Smausz ur előadása nyomán a szerkesztőség ragyogó szinekkel ecsetelte a jövő képét, a mikor a személyközlekedést tisztán sasok fogják közvetíteni. Nem lesznek vonatkisiklások, hidleszakadások. A lovak ára leszállana, a vasutak leszállítanák a személyjegyek árát. A sasok nem bokrosodnának meg, a rendőrség ritkábban avatkoznék be, mert elgázolások nem történének (legföljebb egy kóbor veréb rováására), s a sebes hajtás nem volna olyan nagy baj.

Légi kirándulásokat rendező részvénytársaságok alakulnának. A mulatság eleinte költséges volna, nem lévén elegendő számú kitanított sas, s azért csak a *haute volée* vehetne részt benne.

Ha a sasok tanulékony állatoknak bizonyulnának, s a sasfogatok sikeresen kucsiroznának a levegőben, akkor a tehenészet, juhászat mellett csakhamar a *sasászat* is meghonosodnék. S a Kárpát magasabb bérceinek oldalán furulyaszó mellett legeltetné a *sasász* (ad normam: juhász, kanász) a szelidített sasokat. A sasásznak mindenesetre megvolna az a joga, hogy magasabban hordja az orrát a többi baromnevelő kollégáinál. Valamint Magyarország lovai híresek, azonkép sasai is csakhamar jó hírnévre tennének szert, kivált ha a lóversenyek mellett a sasversenyek is meghonosulnának.

Budapesten a propeller-vállalat tönkre menne, a Lánchidat pedig be kellene csukni, mert mindenki a parton állomásozó sasos léghajókon kelne át Budára. A madárerő eddig úgy sem volt eléggé fölhasználva. Legföljebb megettük őket vagy fütyülésüket hallgattuk. Ezentul dolgozó háziállatok lesznek. Legfeljebb attól lehet tartani, hogy a szeliden nevelt sasok visszafejlődnek s idővel erőtlen verebökké lesznek. Vannak sokan, a kik azt állítják, hogy a mai verebek is egykor sasok voltak. De nem kell elfelejteni a vigasztaló szót, hogy csak sast nemzenek a sasok. Inkább beleegyezzünk abba, hogy Nubia párduca gyáva nyulat szüljön, mert ez nem repülő állat.

Sasok azonban kis számmal lévén, más szárnyasokat is meg kell próbálni a huzó-vonó állatok közt. Így például a darut, mely állatnál a hasznosat az élvezetessel szépen össze lehet kötni, mert tudvalevőleg ez a madár magasan repül és szépen szól. Természetesen be kellene tanítani arra, hogy olyankor is szépen szóljon, mikor alacsonyan repül. Így lennének repülés-sel egybekötött daruhangversenyek. A józanéletű gólya kiválóan alkalmas volna omnibusz-léghajók vontatására. Föl volnának mentve természetesen a *családi* szolgálatokat teljesítő gólyák. Fiatal házaspárok kizárólag gólyafogaton utaznának. Sőt nagyobb tömegekben a hollót is föl lehetne használni. Ezek az év minden napján kötelesek volnának szolgálatot teljesíteni, csak az egy nagypéntek hagyatnék meg nekik, mert akkor a holló mossza a fiát.

Sokat lehetne még erről írni, leginkább tréfát; de Smausz ur, a ki egyelőre maga is mulatós oldaláról nézi a dolgot, azt mondja, hogy komolyan is lehet foglalkozni vele.

Mi pedig azt mondjuk: bolond az a sas, a mely befogni engedi magát, de még bolondabb az az ember, a ki beleül az ilyen léghajóba.

HOGY LETTEM ÉN A NÉPSZINHÁZ IGAZGATÓJA

Régóta járok a Népszínházba, s igen jól ismerem ama kávésabrosz színváltzásait, melyet Pártényiné hangversenyjelenetekben viselni szokott; ismerem Blaháné minden mókáját, Klárné összes dialektusait, tudom Vidornak minden olyan szavát, melyet el szokott harapni s rájövök, mikor a legöregebb kóristáné egy újabb ősz hajszállal jelenik meg a szinpadon.

Szeretnek is ott engem nagyon. A direktor még a kulcsait se csörgeti, ha engem meglát; pedig ez a kedvenc szokása. Ha zsufolt ház van, akkor négy kulcsot zörget, ha üres a színház, akkor a csomóból kivesz egyet, a legkisebbet, s azt forgatja az ujján, még pedig a legkisebbiken. Ha valaki vendégszerepel s hallom a direktor kulcsait csörögni, tudom, hogy a vendéget szerződ-tetni fogja. Ha a direktor kulcsai nem csörögnek, akkor senki se mer előleget vagy gázsie-melést kérni. Tekintélyemet az alapította meg a színháznál, hogy a direktor, engem látva, eltette kulcsait: annyi figyelmet szentelt nekem.

Egyik benyújtott darabom sorsát is ez a kulcsosomó döntötte el. Egy héttel a benyújtás után elmentem tudakozódni. A direktort az irodájában kerestem. Az ajtó nyitva, a szoba üres. Belopóztam. Az asztalon feküdt a szindarabom, rajta összezilálva a kulcsosomó. Világos volt előttem a dolog: hozzávágta. Ez a leglesújtóbb kritika. Fogtam a darabomat s elosontam. Azóta nem írok népszinművet. Majd ha Evva szakít a kulcsaival.

Hogy mennyire szeretnek engem a színháznál, kitűnik abból is, hogy sohase eresztettek még rám a szinpadon dekorációt. Pedig ezzel szokták onnan kinézni az alkalmatlan embereket. Ha valaki nagyon lábatlankodik, Lukácsy fölnéz a zsinórpadlásra s így szól:

- Ksz, ksz! (A *ksz ksz* a dekorátorok volapük-nyelve, annyit tesz, hogy: *leereszteni*.)

Abban a pillanatban megindul egy góth stilű templom s ránehezedik a kinézendőnek a vállára. Ha pedig félreáll, akkor nekivisznek egypár vizesést vagy sziklát.

Ez rajtam sohase történt: templomokkal, vizesésekkel, rendezőkkel és direktorokkal jólábon álltam.

Nagy fájdalmamra szolgált, mikor nyáron a színházat ártatlanul becsukták. Inkább egy pár sikkasztóval többet csuktak volna be, csak a színházat hagyták volna nyitva.

A tagok szétoszoltak a kis-zugló bércei, Cinkota épülendő villái s az Orient-kávéház kártya-szobái közt.

A direktor kulcsaival együtt Gömörmegyébe vonult, a hol vett egy szigetet, mely annyiban előnyösen különbözik egyéb szigetektől, hogy minden oldalról szárazföld veszi körül, a hozzá tartozó vizek kiszáradván.

Gömörmegyében egész nyáron gyönyörködhetett olyan erdőkben, melyek nem lyukasak, olyan kék égben, mely nem ráncos s olyan holdvilágban, melyet nem Galló mozgat hátul.

Nagy élvezet ez egy színházi direktornak, a kinek legsikerültebb kösziklájára otthon lyukat váj a kóristáné s onnan nézi a közönséget.

Elmenvén Gömörmegyébe, helyettesítésével megbizta Lukácsyt, a főrendezőt.

Lukácsy igen szépen képviselte a direktort egy hétig. Tovább nem birta, mert ő hosszuszáru csizmát és vidrabőr-sipkát viselt a méltóságához (hogy jelezze a rangkülönbséget rendező és direktor közt). Ez a viselet pedig nyár közepén megviseli egy kicsit az embert.

Rábizta tehát a helyettesítést Nemess Ferenc titkárra s rögtön sietett a Duna-fürdőbe. Csak nyár végén jött ki belőle.

Nemess ez időben kezdett magának Cinkotán egy villát építeni. Ha ő nem volt kint személyesen, munkásai inkább a nagy itcével, mint a kis villával foglalkoztak s azért ránézve a direktori állás nagyon terhes volt.

Rá is bízta csakhamar Relle Ivánra, a ki a színháznál ellenőri állást foglalt el. Hogy mit ellenőrzött, azt nem tudom; de hát minél több hivatal van egy intézetnél, annál nagyobb a tekintélye. A Nemzeti Színháznál is nyolc rendező nézi, hogy a direktor hogyan furja oda a méhest a földhöz. Ha kevesebb nézné, a méhes eldülne. Denique a Népszínháznál is kell ellenőri állás, nehogy azt higgyék, hogy ott nincs mit ellenőrizni.

Relle igen ügyesen vezette a színházat egy ideig; akkor kijelentette, hogy Párisba utazik s mivel Lukácsy egyre fürdött, Nemess egyre épített, rám bízta a színház ügyeinek igazgatását.

- Ne ijedjen meg, - mondá, - ez idő szerint nem sok dologgal jár. Ha távirat jön, bontsa föl, ha levél jön, ne bontsa föl, hanem küldje el annak, a kinek szól. Ha pénzt kér valaki, adjon.

- Miből?

- Azt nem tudom, de ez az utasítás. Mindennap menjen föl a színházhoz, üljön be egy órára a titkári irodába s úgy csoportosítsa a semmittevést, hogy az színház-igazgatásnak lássék.

Megértettem. Első dolgom volt egy csomó kulcsot beszerezni s mikor az Orient-kávéházban nyaraló színészek közt legelőször kulcsokat csörgetve megjelentem, azonnal láttam, hogy eltaláltam az igazi alaphangot. Óriás tekintélyem volt s a színház virágzott. Kár, hogy be volt csukva.

Végig kellett szenvednem egy ugynevezett tűzrendőri vizsgálatot, mely elrendelte (mivel a közvélemény mindig vár valamit az ilyen vizsgálatoktól), hogy a padláson, a Józsefváros felé, egy új ablak vágassék, hogy az esetleges tűznél a lángoknak több helyük legyen a kicsapkodásra, s így az utcán hamarabb észrevegyék a veszedelmet.

Ezért a padlás-ablakért mászkáltunk legalább harmadfél óra hosszat a pincében.

Egy napon ujságírói kiküldetésben nekem is el kellett hagynom a fővárost. Előfogtam egy jóbarátomat: Czompó Mórt, a ki hatvanháromszor megnézte *Rip*-et, s így érdemesnek tartottam őt a helyettesítésre.

Pár nap múlva lélekszakadva robogtam Bécsből Budapest felé, s gondolkoztam rajta erősen, hogy vajjon mit csinál az én színházam?

Tatán beült egy fiatal ember, a kivel (minthogy neki nem volt gyufája, nekem meg nem volt szivarom) csakhamar megismerkedtünk. Az ismeretséghez én szolgáltatam a gyufát, ő a szivart. Be is mutatta magát:

- Csillag Pál, a Népszínház igazgatója.

Majd hanyatt estem tőle.

- Hogyan? - kiáltám, - hát Evva lemondott?

- Nem a'. Csakhogy ő most nyaral. Engem bizott meg a helyettesítéssel.

Jól vagyunk már! gondolám. Evva rájött a sok csereberére, helyettesítésre, s elcsapott mindnyájunkat. Lemondatta Lukácsyt, elbocsátotta Nemest, elküldte Rellét, elcsapott engem, s mindnyájunk fölött áll és kérkedik most Csillag Pál.

Csillag egész Pestig tartott engem szóval, beszélt a műsorról, az őszi szerződtetésekről, Sullivan új operettjéről: ez tökéletes színházi ember, igazi komoly helyettes.

- De hogy lehet ön Tatán, ha Evvát helyettesíti? - kértem a bizalmatlanság utolsó föllobbanásával.

- Csak reggel jöttem, s ime, látja, hogy délben már visszatérek.

A központi pályaudvarba érkeztünk. Ki áll a perronon? Czompó Mór. Helyettesem.

- Szervusz Móric! Mit csinálsz itt? - kiálta rá Csillag. Ismerik egymást.

- Most érkeztem meg az aradi vonattal. No, te szépen helyettesitesz engem.

- Kérlek, csak reggel utaztam el, s már itt vagyok, - mentegetődzött Csillag.

Ekkor én is oda léptem.

- Móric, mi történt? - kértem szorongva.

- Nini, te is itt vagy? E szerint se én nem igazgatom többé a Népszínházát, se (bemutatva) Csillag Pál, hanem te...

- Hogy hogy? - kértem kíváncsian.

- Aradra kellett mennem, s Csillag urat kértem föl...

- Vagy úgy? (Tehát senkit se csaptak el, - gondolám.)

Most már Csillag ur kezdett engem úgy tisztelni, mint én őt a vasuton. A fiakkerben már én beszéltem az őszi szerződésekről.

Az *Orient* előtt Relle állította meg a kocsit, s köszönetet mondva buzgóságomért, visszavonta a meghatalmazást.

Nemess befejezte cinkotai villáját, s detronizálta Rellét.

Nagy, hűvös záporosók következtek, Lukácsy kiszállt a Dunából, s detronizálta Nemesst.

Végre a színház megnyílt s az igazgatás visszaszállt Evvára. De már akkorra egy egész generáció kitanulta a fortélyokat.

Egyet nem tud megfejteni senki: hogy az a Józsefvárosra nyíló padlás-ablak hogyan került oda. Fejüket törve járnak körülöttem az emberek és nem is sejtik, hogy az az én igazgató-ságom alatt készült.

A TUDOMÁNY HASZNA.

Van nekem egy fiatal tudós barátom, a ki él-hal a szakmájáért, a mely nem egyéb, mint a kémia, vagyis - mint az iskolakönyvek mondják - vegytan.

A kémiát száraz tudománynak tartják, a kik pusztán csak a kémiát nézik; de a kik magát a kémikust kísérik figyelemmel, azokban az a gondolat támad, hogy kell ebben a tudományban valami csodálatos dolognak lenni, különben nem rajonganának érte mindazok, a kik vele bővebben és hosszabb ideig foglalkoznak.

Én azt tapasztaltam, hogy minden kémikus fanatikus. Ha amiensi Péter véletlenül belekóstol a vegytanba, fanatizmusának bizonyára néhány szép fölfedezést köszönhetnénk, de a szent földre aligha vitt volna keresztes hadakat. Minden fanatizmusát a kémia emésztette volna föl.

Az én tisztelt barátom folyton analizál. Mikor a fekete kávéban olvad a cukor, az ő nála tudományos processzus. Ha kávént önt a tejébe, e kavarodást jobban élvezi, mint magát a kávéivást s fejből igyekszik kiszámítani, hogy a tej és kávé milyen arányban vegyültek össze egymással. S a reggeli az ő fejében ilyen képletté válik: Cukor 0.14 + kávé 0.36 + tej 0.50. (Csak az fáj neki, hogy a kiflit nem tudja beleilleszteni ebbe a képletbe.)

Boldoggá teszi őt, hogy a gyomrában állandó vegytani processzus folyik s csak azt sajnálja, hogy ezt a processzust, a melyet közönséges emberek emésztésnek hívnak, minden laikus élvezi s nem csupán a kémiai szakemberek számára van föntartva.

Tisztelt barátom azonban abban különbözik sok tudós kollégájától, hogy hajlandó a tudomány fölfedezéseivel a gyakorlati életet szolgálni s az embereknek annyira hasznára lenni, a mennyire csak lehet. Tudja jól, hogy a mécesest csak az rejti véka alá, a kinek a mécesében kevés az olaj.

Mint kémikus, főfeladatává tette a borhamisítások megakadályozását. Neki is föltűnt, hogy minél jobban pusztít a filloxéra, az emberek bánatukban annál több bort isznak, még pedig hamisított bort, mert az igazi bort ez a rossz féreg issza meg.

Hosszu kísérletezés után rájött a borhamisításnak legkülönbözőbb módjaira. Hogy lehet szegzárdit csinálni, miből áll a neszmélyi, somlyai, szomorodni bor s kitalálta azt is, hogyan lehet mindeme nemes italokról kisütni azt, hogy hamisítva vannak.

Egy napon kapom a jelentést, hogy tudós barátom a borról s a borhamisításról fog felolvasást tartani a vegytani intézetben. Tehát az éjszakai görebezéseknek és lombikozásoknak meglett az eredménye s kísérleteivel, melyek annyi akó jó és rossz borába belekerültek az államkincstárnak, beszámol a nyilvánosság előtt.

A lapba is kitettem a hirt s elhatároztam, hogy magam is elmegyek a felolvasásra.

Másnap egy elzüllött alak jött a szerkesztőségbe s arra kérte a szerkesztőt, hogy mutassa be az irodalmi és tudományos dolgok rovatvezetőjének. Első tekintetre feltalálónak néztem, de mikor bemutatta magát s beszélni kezdett, láttam, hogy csalódtam.

- Uram, - kezdé, - én a leggazdagabb ember voltam és a legszegényebb ember vagyok. Szüleim voltak Tokajban. Boraimat koronás fők és köztársasági elnökök itták. Spanyolországban ez a bor mentette meg a dinastiát, visszaadván erejét a kis spanyol királynak. A bolgár fejedelem kinevezett udvari szállítójának, de a borom árával most is tartozik. Diszokmányom van minden kiállításról; Milán király Takovát adott, de már visszaküldtem neki. S ez a bor, mely engem gazdaggá, boldoggá, híressé tett - nincs többé. Megette a filloxéra. Krumpli terem a helyén. És milyen komisz krumpli! A szénkénegezés tönkretett.

Mindenféle módot próbáltam a filloxéra ellen. Hasztalan. És most olyan szegény vagyok, mint a templom egere.

Ez a templom egere annyira hatott rám, hogy már szinte cincogni hallottam. Tudtam, hogy most koldulás következik. Elkezdtem emlegetni, hogy én olyan szegény ember vagyok, a kinek sohase volt Tokajban szőlője. „Ön legalább fényes napokra tekinthet vissza, de mire tekintsek vissza én?” - mondtam búsan.

- Uram, - felelt ő, - hát muszáj önnek visszatekinteni? Kérem, ne tekintsen vissza.

Nem engedtem.

- A szőlő terén családunknak erkölcsi tekintetben fényes multja van, ezt bevallom. Mi, uram, s ezt büszkén mondhatom, káposztásmegyeri szőlőnkkel az igazságszolgáltatás céljait szolgáltuk...

- Rabvallatást tetszik érteni? - kérde ő.

- Igenis, - folytatám. - De mióta Duna-Keszen is szőlőt termelnek, a mi karcosunknak vége s szőlőnk is eladtuk.

Az idegen ur leült, egymásra vetette a lábait s szivarra gyújtott.

- De nem panaszkodni jöttem én ide, uram; fölhagyván a bortermeléssel, én meglelt koromban a szindarabíráásra adtam magamat. Hallotta hírét Mayer Konrád Ferdinándnak?

- A híres svájci írónak?

- Annak.

- Hallottam.

- Nos, uram, ez az ember ötvenéves elmúlt, mikor írni kezdett. Pedig nem is volt elfoglalva tokaji szőlővel s így korábban is kezdhette volna.

- Mit akar ebből kisütöni?

- Azt, hogy én belőlem is lehet nagy író, dacára ötven évemnek. Ugy-e?

- Igaz. De mégis jobb megfordítva.

- Hogyan?

- Ugy, hogy az ember ötven éves koráig ír, aztán szőlőt vesz Tokajban és azt műveli.

- Ez is igaz. Elolvassa ön az én szindarabomat, vagy nem olvassa el? Hígyje el, én nálam sokkal silányabb emberek is sikert arattak már a szinpadon.

- Kiket ért ezek alatt?

- Olyanokat, a kiknek sohase volt Tokajban szőlőjük. Nos, elolvassa?

- El, de nem mindjárt.

- Hát mi dolga van?

(Határozottan a volt tokaji szőlőbirtokos gögje beszélt belőle a volt megyeri szőlőtulajdonossal szemben.)

Egy eszme villant meg a fejemben.

- El kell mennem - mondtam - a vegytani intézetbe. Egy barátom tart felolvasást. Lássá, oda ön is eljöhetne. (Igy legkönnyebben megszabadulok tőle.)

- Miért?

- Önt is érdekli. A borhamisításról és a hamis borok fölismeréséről van szó.

- Mi közöm nekem a borhamisításhoz?

- Gondoltam, hogy mint ex-bortermelőt...

- Igaza van. Az már bizonyos, hogy borban az igazság; nézzük, hogy hát a tudósok azt is be tudják-e bizonyítani, hogy a borban a hamisság.

A drámát eltettem az íróasztalomba s elindultunk a kémiai intézetbe.

A szokott teremben diszes közönség várta a felolvasást. Ott voltak az összes fővárosi bor-kereskedők. Én drámaírómmal a hírlapírók asztalánál foglaltam helyet.

Mondanom se kell, hogy tudós barátom felolvasása igazán érdekes és tudományos tanulmány volt. Ezt vártam tőle, ez meg se lepett, de rendkívül föltűnt az én drámaíró barátom fokozódó érdeklődése, mely annyira ment, hogy papirost vett elő és szorgalmasan jegyezgetett. Három árkus megtelt a jegyzeteivel. Mikor pedig a felolvasás véget ért, mennydörgő hangon éljenzett, aztán odament a felolvasóhoz, egypár fölvilágosítást kért még pótlólag a vörös borról s a kezeit is megszorongatta. Erre a nélkül, hogy csak rám is nézett volna, eltávozott.

Másnap belenéztem a drámába, melynek tendenciája részben a szénkénegezés, részben az amerikai szőlővessző ellen irányult s a hősnő népdalokat énekelt benne a filloxéra ellen. Képtelen torzszülött volt.

Hetek multak és a volt szőlőtulajdonos nem jelentkezett. Egyszer láttam komfortáblin, s ugyanakkor körszéken a Népszínházban. Rá három hétre láttam ismét fiakkeren és a Nemzeti Színházban páholyban. Ujabb három hét múlva számozatlan bérkocsiban pillantottam meg. Mi történt azzal az emberrel?

Aztán el is felejtettem s tán sohase jutott volna eszembe, ha egy napon újra be nem állít hozzám. Elegánsul öltözködve, meghizva, nagyuri modorral.

- Uram, - kezdé, - pár hónap előtt, egy gyenge pillanatomban, drámát szóltam az ön nyakába. Kérem, adja vissza.

- Hát megbánta, hogy az írói pályára akart lépni?

- A legnagyobb mértékben. Nincs nekem arra tehetségem.

Visszaadtam a paksamétát. Ő átvette s habozva megállt.

- Mi tetszik még? - kérdém.

- Tisztelt uram, engedje meg, hogy legmélyebb hálámnak és legforróbb köszönetemnek kifejezést adjak.

Bámulva néztem rá. Könnyek csillogtak a szemében.

- Miért?

- Ön volt az, a ki engem a vegytani intézetbe elvitt. Ott a tudomány világosságát gyújtott bennem és én új alapokra fektettem egzisztenciámat. Megtanultam, hogy nem az az igazi bor, mely a szőlőtőkén terem, hanem az, melyet a vegytani laboratóriumban készítenek. A kémia csak tapogatózott, a míg az aranycsinálás titkát akarta kitudni; de mióta a borhamisítást megteremtette, az igazi útjára lépett. Míg mások az amerikai vesszőkkel és a homokos talajjal kísérleteznek, addig én a műborgyártás terére léptem s ma, uram, gazdag ember vagyok. Köszönöm.

Megragadta a kezemet.

- Mivel háláljam meg ezt? - kiáltá.

- Egy nagy szivességgel.
- Mi legyen az? - Becsületszavamra mondom, megteszem.
- Legyen szives kérem és - *ne küldjön a borából számomra.*

Eleresztette a kezemet.

- Tisztelt uram! a műborból annyi jövedelmem van, hogy a legdrágább igazi borokat iszom és adom barátaimnak. Ajánlom magamat.

Ott hagyott. Én meg elgondoltam, hogy milyen kétélű fegyver a tudomány: leghasznosabb fölfedezéseit is az emberiség kárára lehet fordítani.

PLÁGIUM.

Nagy gyönyörűségemre szolgált, mikor legújabb egykötetes regényemet befejezve, oda-biggyeszthettem, hogy: *Vége*. A fiatalok mind elvették egymást, az öregek közül nem halt meg senki, a nagybácsik gazdagon és gyermektelenül tértek vissza Amerikából. Szóval egy kellemes regény volt, némi bonyodalommal, sok párbeszéddel, rövid leírásokkal és két párbajjal.

Az egész paksamétát hónom alá vágva, elvittem ahhoz a jó barátomhoz, a kiről tudtam, hogy legjobb emlékező tehetsége van. Éppen a foga fájt. Jól emlékezett rá, hogy tiz év óta nem fájt a foga. Mikor megtudta, hogy mi a szándékom vele, hidegen szóla:

- Jó. Ül le és olvasd föl. A nagyobb fájdalmak elnyomják a kisebb fájdalmakat.
- Ez impertinens megjegyzés, - felelém, - de ezzel nem riasztasz el. Végy a fogadra sós-borszeszt és ide hallgass.

Nekifogtam és a fekete kávétól az uzsonnáig elolvastam az egész munkát. Fogfájós jó-barátom feszülten figyelt, még friss sós-borszeszt is elfelejtett a fogára venni.

- Nagyon érdekes, de nem új.

Ez volt a kritikája.

- Nincs új a nap alatt, - felelém.
- Ezzel nem ütsz el egy plágiumot.

Megsértődve fölugrottam.

- Ujabb impertinencia?
- Nem impertinencia, hanem szomorú valóság. Barátom, ezt a regényt megírta már egy angol ember.
- Hogy hívják a gazembert?
- A nevét nem tudom, de a regény megjelent a *Család és Haza* című képes hetilap 1887-iki évfolyamában. Az volt a címe, hogy: *Lonora*.
- Nem olvastam.
- Lehetetlen. Okvetlenül olvastad, de aztán elfeledkeztél róla. S olyan hatást tett rád akkor, hogy most, négy év múlva, önkéntelenül plagizáltad.

Le voltam sujtva.

- Mit csináljak? Egy hónapig dolgoztam rajta. Kárba vesszen minden fáradságom?
- Tedd közzé. A *Család és Haza* 1887-ben nagyon obskurus kis lapocska volt. Kevesen olvasták s a kik olvasták is, nem emlékeznek rá, hogy mit olvastak benne.

A tanács jó volt. Én azonban még egyebet is cselekedtem. Rögtön másnap az összes napilapok *Apró hirdetések* című rovatában a következő sorokat tettem közzé:

Kerestetik megvételre a *Család és Haza*
című szépirodalmi képes hetilap 1887-iki
évfolyama. Cím a kiadóhivatalban.

Körülbelül százötven ajánlatot kaptam. Talán azt hiszik, hogy kíváncsiságból kerestem ezt az évfolyamot? Oh, dehogy! Erre elég lett volna egy példány is; de én megvettem mind a százötvenet. S miután meggyőződtem, hogy regényem csakugyan plágium, elégettem száznegyvenkilenc példányt. Egyet megtartottam magamnak.

Ekkor elmentem a *Család és Haza* szerkesztőségébe s megkérdeztem tőlük, hogy hány példányban jelent meg ez az ujság 1887-ben?

- Ezeröttszázban, - felelt a szerkesztő.

- És mit gondol uraságod, hányan tartják meg és kötik be a lapot?

- Átlag tiz percent.

- Tehát százötven?

- Annyi.

- Bravó! Akkor rendben vagyok.

- Mivel van rendben?

- Az új regényemmel.

- Hogyan? Önnek egy új regénye van?

- Persze! Most fejeztem be. Egykötetes.

- Reménylem, hogy a *Család és Hazá*-nak szánta?

(Pokoli idea!)

- Természetesen. Hogy azonban esetleg az ön közönségének ízlése szerint esetleg némi javításokat tehessek, szeretném ezt a közönséget a lapból kissé ismerni. Ugyan küldje el az utóbbi évfolyamokat.

- Mikortól kezdve?

- 1887-től.

- Csak 88-tól lehet, - felelt a szerkesztő némi zavarral. - Aztán félrehuzott és sugá: Valaki a hírlapokban kereste a 87-iki évfolyamot és én eladtam neki mind, a mi itt volt.

(Felujongtam: Hát nekik sincs meg a 87-iki évfolyam!)

Megigértem, hogy a regényt a *Család és Haza* kapja s azzal siettem haza.

Tehát a *Lonóra* teljesen megsemmisült. Nyoma se maradt hazánkban a nyomorult ánglius munkájának.

Harmadnapra átadtam a regényt a szerkesztőnek s a második vasárnapon megkezdte a közlését. Négy szám jelent már meg belőle s Magyarországon mély csend uralkodott. Szinte jobban bántott ez a hallgatás, mint ha ordítottak volna ellenem. Ugy látszik, hogy vagy az angol regényt nem olvasta senki, vagy az enyimet nem olvassák.

De nem sokáig tartott a nyugalom. Teljesen megfeledkeztem a bölcsészethallgatókról. Ezek a derék fiuk még mindig tanulnak és olvasnak. Semmiféle nyomtatás el nem kerüli a figyelmüket. A kódexeket épp oly figyelemmel tanulmányozzák, mint azt a kis ujságpapirost, melybe a trafikosné a szivarukat takargatja. Akadt bölcsészethallgató, a ki a *Lonóra*-t olvasta és ugyanaz olvasta a *Katuská*-t is (ez volt az én regényem).

A negyedik közlemény után, egyik derült májusi napon, a *Budapesti Hírlap*-ban egy felszólalást látok *Irodalmi botrány* cím alatt. Gellért Ferenc bölcsészethallgató mondta el kemény szavakkal, hogy én a regényemet a *Lonora* című angol regényből loptam.

Másnap én Gellért Ferencet alávaló rágalmozónak nyilvánítottam, mindaddig, a míg állítását be nem bizonyítja.

Erre Gellért kijelentette, hogy be fogja bizonyítani, a mit mond. Együttal lelkes felhívást intézett hetilapok bekötését kultiváló honleányainkhoz, a kiktől a *Család és Haza* 1887-iki évfolyamát kérte - persze ingyen. Végül természetesen az alávaló rágalmozót visszahárította rám.

Én a markomba nevettem. Aztán egy újabb nyilatkozatban egyheti határidőt adtam neki az adatok beszerzésére. S maró gunynyal hozzátettem: *A párbajjal, tekintettel a bölcsészethallgatók pénztári viszonyaira, a jövő hó elsejéig várok.*

Együttal azonban irtam a *Fütykös* című becsületbeli ügyeket és polémiákat elintéző szabadkai részvénytársaságnak, hogy a nagy „botozkodási segédlet”-et (tarifa szerint 60 ft) egy hét múlva küldje föl Pestre.

Egy hét múlva Gellért Ferenc halasztást kért tőlem magánlevélben. Azt írta, hogy nem tudta megszerezni a *Család és Haza* 1887-iki évfolyamát. (Meghiszem azt!)

Én hírlapi nyilatkozatban újabb egyheti határidőt adtam neki. De figyelmeztettem őt, mint *fiatal barátomat*, hogy ne fáradjon a kereséssel, úgy se találja meg... akarom mondani úgy se sűt rám belőle semmit.

Ennek a második hétnek a vége felé Gellért Ferenc megjelent a *Család és Haza* szerkesztőségében. Még mindig nem kapott egyetlen 1887-iki évfolyamot se.

- Uram, - mondá a szerkesztőnek, - engedje meg, hogy becses lapjába egy felhívást igtassak.

- Mifélett?

- Felkérem a közönséget, legyen szives emlékezni, hogy a *Család és Haza*-ban most folyó regény, a *Katuska*, egyszerű lopomány a *Lonóra* című angol regényből, mely ugyane lapban jelent meg.

- Megbolondult az ur?

- Látott ön már őrült bölcsészethallgatót?

- Nem.

- Nohát nem is fog. Én se vagyok az.

- De az csak őrültség, hogy én magam segítsek önnek kisűtni, hogy lapom regénye lopva van lapom regényéből?

- De ha nem kapok 1887-iki évfolyamot. A vádlottat bizonyítékok híján kénytelen vagyok fölmenteni.

- Akkor hát huzza meg magát és vonjon vissza mindent.

- Még egy kísérletet teszek. Tán a szerzőnek nincs kifogása ellene, hogy ez a felhívás az ön lapjában megjelenjék.

- Próbálja meg.

Levelet irt nekem. Én beleegyeztem s magam fogalmaztam a *Család és Haza* legközelebbi számában a következő sorokat:

Tudvalevő, hogy kitűnő fiatal írónkat, Bárd Valért, azzal vádolják, hogy Katuska című, lapunkban most folyó regényét, egy angol regényből, mely szintén lapunkban jelent meg, plagizálta. A jeles tehetségű elbeszélő fölötté áll ugyan minden gyanúnak, de hogy a rágalommal annál biztosabban szembeszálljon, s a vádak hétfejű sárkányával győztesen mérkőzhessék, fölkérjük t. olvasóinkat, írják meg nekünk, hogy emlékeznek-e arra, hogy a mi lapunkban a *Katuská*-hoz hasonló regény már megjelent volna.

Persze, hogy erre a felhívásra a felelet egy fényes bizalmi szavazat lett. Kilencszázhet levelezőlap érkezett. Mindegyik azt mondta, hogy ő nem emlékszik. Mégis csak rossz emlékező tehetsége van a t. publikumnak. Vagy talán a hétfejű sárkány nagyon hatott rájuk, s mindegyik részt akart venni a legyőzésében.

Gellért Ferenc ur ünnepélyesen visszavonta a vádjait, bocsánatot kért, s azóta bámulja lovagias jellememet. Én pedig elégettem a *Család és Haza* egyetlen 1887-iki évfolyamát, s azóta a saját műveimen kívül semmit se olvasok, nehogy újra egy ilyen önkéntelen plágiumba keveredjem.

A TELEK.

Mindig borzadással töltött el, ha az utcán egy üres telekkel találkoztam.

Olyan az a házak közt, mintha az utcának kiütötték volna egy fogát. Néha meg olyan benyomást tesz az emberre, mintha az utca unná magát és nagyot ásítana.

Emellett emlékeztem rá, hogy a rémregényekben mindig üres telkeken ölnek meg valakit.

Ez a borzadás nemcsak bennem van meg. Megvolt az a nagyapámban és az édesapámban is. Ennek a körülménynek tulajdoníthatom, hogy e pillanatban Budapest területén egy négyszög-centiméternyi területet sem nevezhetek a magaménak. Ha csak a flaszterből ki nem veszek egy követ és haza nem viszem. (Igy száz év alatt az egész város az enyém lehetne.)

Őseim tehát nem vásároltak telket. Sokszor sirva hallom a legöregebb emberektől, hogy a negyvenes évek elején öt forintért a fél Józsefvárost meg lehetett venni.

Ha a nagyapám ezt megtette volna, ha le tudta volna győzni veleszületett irtózását az üres telkek iránt, ma én hagynék ötezer forintot a mentőknek és két forintot a M. T. Akadémiának.

Akkor ma én hagynék 250.000 forintot az izraelita sinlők intézetének, a mire ellenségeim bizonyára azt mondanák, hogy én ezzel az izraelitákat sinlésre akarom buzdítani.

Akkor ma a Borju-tért az én nevemről keresztelték volna el.

Akkor ma én hozzám vezetne Rémi Róbert küldöttséget a nevemnapján.

Akkor ma én öszülnek meg az érdemekben, nem pedig Radocza János.

Akkor ma engem neveznének a klikkuralom fejének, nem pedig Ehrlich G. Gusztávot.

Akkor ma én indítványoznám a Pesti Hazai Első Takarékpénztár közgyűlésén, hogy az igazgatóságnak adják meg a fölmentvényt.

Akkor ma én rólam írná Vázsonyi Vilmos, hogy *a milliomos nyárspolgárok szükkeblü, önző, poshadt és korrumpált uralma ellen a demokrata polgárság csak eggyel felelhet: megvetéssel.*

És ah, oly kellemes, ha az emberről ilyesmiket irnak.

De a nagyapám nem fordított unokái jövőjére gondot, az öt forintokat mindig haza vitte és most sehol sincsenek.

Miközben így gondolkoztam, eszembe jutott, hogy száz év múlva ezeken az utcákon egy érdekes, halvány, feketeszemű ifju fog sétálni, kinek fürtei tömött csigákban hullanak vállaira és épp úgy fog rólam nyilatkozni, mint én a nagyapámról.

Ez az ifju a ki (mint a leírásból kitűnik), oly föltűnően fog hasonlítani hozzám, az én unokám lesz.

Van-e jogom az ő boldogságát megakadályozni? Nem kötelességem-e mindent elkövetni, hogy gondtalan életet biztosítsak a számára? Nem tartozom-e ezzel a kedves ifjunak, a ki adósságaimat törleszteni fogja?

Tartozom.

A szót tett követte. Elmentem egy mérnök barátomhoz, a kinek mindig magasröptű eszméi voltak. Legmagasabb röptű volt ezek közül a repülőgép föltalálása. És valamennyi közül ez járt legalacsonyabban!

- Szeretném hallani a véleményedet Budapest jövő fejlődéséről, - mondtam a mérnöknek.

- Nagy vonásokban, vagy apró részletekben?

- Csak halljuk a nagy vonásokat. Majd szétvagdalom magam apró részletekre.

- Hallgass ide. Szerintem Budapestre óriási jövő vár. Tíz év múlva bele fognak tartozni Újpest, Kispest, Rákospalota, Erzsébetfalva, Kossuthfalva. Husz év múlva Soroksár, Mátyásföld, Haraszti. Ötven év múlva Vác, Gödöllő s akkor az új városházát Rákos-Csabán fogják fölépíteni. Száz év múlva Budapesthez csatolják Ceglédet, Szolnokot, Hatvant. Kétszáz év múlva Szegedet...

- Elég. Hisz ha így halad, ötszáz év múlva Budapest külvárosai Nagyszeben, Eperjes, Zimony és Szombathely lesznek...

- Sőt Belgrád, Bukarest és Brassó. A tisztviselőtelep a Fekete-tenger mellett lesz s a ki a Városligetbe akar jutni, annak két napig kell utazni, úgy hogy vasárnap teljesen üres lesz, mert senkinek sincs ideje kimenni.

Csak ezt akartam tudni. Különösen az ragadta meg figyelmemet, hogy Rákos-Csabán fogják majd egykor a városházát építeni. Itt kell tehát telket vennem, ennek lesz unokám életében a legnagyobb kelete és ára.

Kimentem Rákos-Csabára. A kutyák ugattak, a verebek csiripoltak. A mezőn csak gyerek és asszony dolgozott, a férfiak a kocsmában ültek és részint az általános szavazati jogot sürgették, részint dalolgattak.

Közéjük mentem.

- Telket szeretnék venni, emberek.

- Építeni akar az ur?

- Nem én. Csak telket veszek, hogy legyen.

Ajánlották a Kis Andrásét. Igaz, hogy a falu végén volt, de odaadta hat forint ötven krajcárért.

- Miért vesz ilyen földet az ur? - kérde egy jóakaratu vén ember, - nem terem azon más, mint kutyatej.

- Mindegy az nekem, barátom.

Azt csak nem mondhatom meg, hogy azért veszem meg azt a telket, mert száz év múlva oda építik a budapesti városházát. Hisz akkor bolondnak tartanának. Az pedig kellemetlen, ha az embert a földgömb azon egyetlen pontján, melyen ingatlana van, bolondnak tartják.

Miután az átírás is megtörtént, végtelen nyugodtság fogott el. Most már unokáim anyagi jólétéről gondoskodtam. Most már csak unokákról kellene gondoskodni.

Mert tetszik tudni, nőtlen ember vagyok. Ugy okoskodtam: Ha már szerelem nélkül házasodom, legalább gazdag lányt veszek el. De a gazdag lányok mindig másba szerettek bele s én sohse jutottam asszonyhoz.

Egy napon megnéztem a földemet. Gyalázatos kis telek volt, az bizonyos. Sárga homokból, vörös agyagból és fekete földből összekevert habarcs. A kutyatej oly szomorúan nézett rám, mintha azt mondaná: Becsületszavamra, ha állat volnék, nem pedig növény, régen elmásztam volna innen.

A mások fájdalma iránt sok érzékem van, de most mégis vállat vontam. Mi közöm ahhoz, hogy ő kutyatejnek és nem emlős-állatnak született? Továbbá mit keres az én telkemen? Ki hívta ide? Talán én csaltam el valami kövér legelőről? Ha valaki kutyatej, huzza meg magát és örüljön, hogy él.

Miközben így gorombáskodtam, háziurnak érezvén magamat, telkem lakóival, egy vércse-képű paraszt termett mellettem.

- Az uré ez a telek? - szólt a nélkül, hogy a száját kinyitotta és a pipáját kivette volna.

Azt hiszem a pipaszáron keresztül eresztette a hangot.

- Az enyém.

- Körül kéne árkolni.

- Miért?

- Így bitang jószágnak látszik. Mindenki köröszkül megy rajta. Utat hasítanak belőle, a vizet rávezetik. Egyszer csak meg se találja.

- Mond valamit öreg, de ki árkolja körül?

- Én.

- Jó.

Meg is csinálta szépen. Pompás volt az árok, a legelső felhőszakadásig. Ebből nagy bajom támadt. Tíz kártérítési pört kaptam a nyakamba, azon a címen, hogy olyan árkokat húztam a telkem körül, melyekből mind a szomszéd földekre fut a víz.

A község azt a végzést hozta, hogy temettessem be az árkokat. A mire azt feleltem, még pedig gunyosan, hogy ha a községi elöljáróság bele fekszik, szívesen betemettetem.

A mire ők nem feleltek semmit, hanem betemetették, s a számlát elküldték hozzám.

Ekkor fölkerestem a vércseképű árokásót.

- Hallom, betemették az árunkat, - mondá nagy nyugalommal.

- Be azt.

- Pedig, ha ma rám bizná az ur, megint úgy csinálnám. Hássze' nem is csinálhatom úgy, hogy a szomszéd földekről az uréra menjen a víz? Hisz akkor nem volnék becsületes ember. Más itt a hiba.

- Mi?

- Árok helyett kerítéssel kell körülvenni.

- Ki csinálja meg?

- Én.

- Jó.

Meg is csinálta szépen, fizettem is szépen. A kutyatej most már nem volt olyan szomorú, inkább én, a költség miatt.

Egyszer megint kapok egy kórházi számlát. Két rákoscsabai gyereket megmart a kigyó, a gyógyítás költségeit fizessem ki én.

Miért?

Mert a kigyók az én telkemen ütöttek tanyát. Onnan száguldoznak szét kalandokra. Ott szaporodnak és veszélyeztetik a közbiztonságot. Két hét alatt tartsam kötelességemnek kipusztítani, különben hivatalból kiölik és én fizetem meg az árát.

Fogtam egy nagy botot és kimentem Csabára. Utközben még nem tudtam, hogy kit verek meg. A helyszínén elhatároztam, hogy nem az elüljáróság, hanem a kigyók ellen fordítom a botot.

Két napig lestük a bestiákat a vércseképü paraszttal. De nem mutatkoztak. Akkor megszólal az öreg.

- Nem így kell.

- Hát?

- Van ennek módja.

- Ki érti azt?

- Én.

- Jó.

Fizettem és ő telehordta zsuppal a telket. Aztán meggyújtotta. Fényes eredmény. Várakozáson felüli siker. A kigyók mind bentvesztek. Azonkívül leégett a kerítés, két ház, egy istálló egy tehénnel. Én pedig a föllázadt parasztok elől gyalog szaladtam haza Budapestre.

Ekkor dühömben a telket a vércseképü parasztnak ajándékoztam, lemondva unokáim anyagi jóvoltáról.

Inkább forduljak meg a siromban mindennap, ha majd unokáim megvetőleg emlegetnek.

Ez sokkal olcsóbb mulatság, mint a mai állapot.

-&-